

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
Institutul de Istorie și Filosofie

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

I

ANUL 5

IANUARIE — MARTIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
www.dacoromanica.ro

„STUDII” REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITETUL DE REDACȚIE:

ACAD. C. BALMUȘ, ACAD. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, PROF. UNIV. MIHAIL FRUNZĂ,
PROF. UNIV. C. I. GULIAN, CONF. UNIV. V. MACIU, ACAD. MIHAIL RALEA, CONF. UNIV. S. ȘTIRBU

ACAD. MIHAIL ROLLER: REDACTOR RESPONSABIL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 17—TEL. 5.87-43

ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. SĂRINDAR 14, TEL. 5.28.90, ȘI
LIBRĂRIA ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4.08.50

www.dacoromanica.ro

ACADEMIA REPUBLICII POPULARE ROMÂNE
INSTITUTUL DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

STUDII

Revistă de istorie și filosofie

I

ANUL 5

IANUARIE—MĂRTIE 1952

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII POPULARE ROMANE

www.dacoromanica.ro

„STUDII” REVISTA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
APARE TRIMESTRIAL

COMITETUL DE REDACȚIE:

**ACAD. C. BALMUȘ, ACAD. P. CONSTANTINESCU-IAȘI, PROF. UNIV. MIHAIL FRUNZĂ,
PROF. UNIV. C. I. GULIAN, CONF. UNIV. V. MACIU, ACAD. MIHAIL RALEA, CONF. UNIV. S. ȘTIRBU**

ACAD. MIHAIL ROLLER: REDACTOR RESPONSABIL

BUCUREȘTI, B-DUL GENERALISSIMUL STALIN NR. 1, TEL. 2-87-43

**ABONAMENTE: CENTRUL DE DIFUZARE A PRESEI, STR. BĂRINDAR 14, TEL. 5-26-90, ȘI
LIBRĂRIĂ ACADEMIEI R. P. R., CALEA VICTORIEI 27, TEL. 4-08-50**

CUPRINSUL

Pagina

Raportul prezentat de P. N. Pospelov la Ședința Solemnă de doliu dela Moscova, cu prilejul celei de a 28-a comemorări a morții lui V. I. Lenin	5
--	---

Program de activitate pe anul 1952 al secției și institutelor de istorie și filosofie a Academiei R.P.R.	16
TRAIAN SAVULESCU, Barbu Lăzăreanu	21
S. ȘTIRBU, Uneltirile agenților burgheziei engleze împotriva rascoalei conduse de Tudor Vladimirescu	30
V. STOLETOV, Unele probleme ale muncii în învățământul superior	60
MIRCEA MALIȚA, Pentru îmbunătățirea activității bibliografice	76
MARIA BANUȘ, Actualitatea operei lui Ion Luca Caragiale	84

A. I. OPARIN, Importanța genialelor lucrări ale tovarășului Stalin în domeniul problemelor lingvisticii pentru dezvoltarea creatoare a biologiei sovietice	93
--	----

Discuții cu privire la Cursul de istorie veche a României, predat la Facultatea de istorie a Universității C. I. Parhon din București 1950—1951	115
C. DAICOVICIU, Despre cursul de Istoria veche a Republicii Populare Române	116
I. NESTOR, Cursul de Istoria veche a Republicii Populare Române.	120
E. CONDURACHI, Raport prezentat în vederea analizei cursului de istorie veche a R.P.R. în cadrul Facultății de istorie (anexa)	132

DOCUMENTARE :

GH. CALINESCU, Despre Al. Odobescu și Rusia	137
A. GRECU, Ștefan cel Mare văzut de o cronică rusească	141

NOTE ȘI RECENZII: E. DIAN, Eva Haraszti, Politica externă engleza împotriva luptei pentru libertate a Ungariei. Budapesta 1951. Editura Közoktatási Kiadóhivatal; RADU MANOLESCU, În legătură cu problema specificului și a sarcinilor științelor istorice (Voprosi Istorii, Nr. 6, 1951); PAVEL APOSTOL, G. V. Plehanov (N. Belțov): Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei; Documente privind istoria României. Veacul XVI. A. Moldova, vol. II (1551—1570); Documente privind istoria României, Veacul XVI. A. Moldova, vol. III (1571—1590); Documente privind istoria României, Veacul XVI, B. Țara Românească, vol. II (1526—1550); Documente privind istoria României. Veacul XVII, B. Țara Românească, vol. III (1616—1620); Documente privind istoria României, Veacul XI, XII și XIII, C. Transilvania, vol. I (1075—1250); Din viața Institutului de istorie și filosofie Cluj	145
Table de materii a anului 1951 (Nr. I—IV)	165

RAPORTUL PREZENTAT DE P. N. POSPELOV LA ȘEDINȚA SOLEMNĂ DE DOLIU DELA MOSCOVA, CU PRILEJUL CELEI DE A 28-a COMEMORĂRI A MORȚII LUI V. I. LENIN

Au trecut 28 de ani din ziua tristă când ne-a părăsit Vladimir Ilici Lenin, cel mai mare geniu al omenirii, conducătorul iubit, părintele și învățătorul oamenilor muncii din întreaga lume.

Învățătura nemuritoare a lui Lenin, dezvoltată de marele continuator al operei sale, tovarășul Stalin, stăpânește astăzi mintea și inima omenirii muncitoare, arată omenirii calea eliberării din lanțurile capitalismului, calea înnoirii lumii pe baza socialismului. Leninismul marxismul epocii imperialismului și al revoluțiilor proletare — dovedește cu fiecare an tot mai mult mărețea și atotbiruitoarea sa forță, servește drept busolă și far sigur pentru toți constructorii socialismului și comunismului, pentru toți luptătorii împotriva imperialismului, împotriva robiei capitaliste.

La prima aniversare a morții lui V. I. Lenin, tovarășul Stalin scria:

„Păstrați amintirea lui Ilici, iubiți-l și studiați-l pe Ilici, învățătorul și conducătorul nostru.

Luptați împotriva dușmanului dinăuntru și din afară și zdrobiți-l, așa cum ne învață Ilici.

Creați o viață nouă, un fel nou de viață, o cultură nouă, așa cum ne învață Ilici.

Nu ocoliți niciodată munca mărunță, căci din munca mărunță se clădește tot ce e măreț — iată una din importantele porunci ale lui Ilici”.

Oamenii sovietici, conduși de marele partid al lui Lenin-Stalin, au obținut victoriile de importanță istorică mondială ale socialismului, deoarece au luptat împotriva dușmanului dinăuntru și din afară și l-au zdrobit, au creat o viață nouă, așa cum ne-a învățat Ilici, urmând poruncile nemuritoare ale lui Lenin.

Chezășia invincibilității Partidului Comunist și a poporului sovietic constă în faptul că urmează, în toate, poruncile lui Lenin, că în întreaga lor activitate sunt călăuzite de îndrumările înțelepte ale marelui continuator al operei lui Lenin — tovarășul Stalin.

PARTIDUL MARXIST DE TIP NOU — MARE FORȚĂ TRANSFORMATOARE A SOCIETAȚII

Lenin și Stalin au luptat ani de-a rândul împotriva oportuniștilor, pentru crearea unui partid marxist revoluționar de tip nou, care să se deosebească principial de vechile partide reformiste ale Internaționalei a II-a,

au luptat pentru crearea unui partid capabil să ducă proletariatul la cucerirea puterii, capabil să înfăptuiască înolrea lumii pe baza socialismului.

Zilele trecute, la 18 Ianuarie 1952, s'au împlinit 40 de ani dela unul din cele mai importante evenimente din viața partidului nostru, conferința dela Praga din 1912, care a izgonit din partidul clasei muncitoare pe trădătorii menșevici și a consacrat existența de sine stătătoare a Partidului Bolșevic, a pus bazele partidului marxist revoluționar de tip nou — partidul leninismului.

Când a izbucnit primul război mondial, partidele reformiste ale Internaționalei a II-a, descompuse din punct de vedere politic de leaderii oportuniști — agenți ai burgheziei în mișcarea muncitorească — au trădat cauza solidarității internaționale a muncitorilor și au început să sprijine războiul imperialist sub lozincile mincinoase ale „apărării patriei“, în realitate însă în numele intereselor egoiste și tâlhărești ale imperia-liștilor.

Numai Partidul Bolșevic, partidul marxist revoluționar de tip nou, a salvat steagul solidarității internaționale a muncitorilor, s'a ridicat împotriva războiului imperialist, pentru răsturnarea guvernelor imperialiste, pentru ieșire revoluționară din războiul imperialist.

În anii războiului, partidul lui Lenin-Stalin s'a înarmat ideologiceste cu învățătura leninistă despre războaiele drepte și nedrepte, despre căile de luptă împotriva războiului imperialist. Partidul s'a înarmat cu geniala învățătură leninistă despre posibilitatea victoriei socialismului la început în câteva țări capitaliste, sau chiar într'una singură.

Într'unul din momentele cele mai grele din istoria partidului nostru, după zilele din Iulie 1917, când guvernul imperialist al lui Kerenschi deslănțuise împotriva partidului o crâncenă prigoană, Lenin, ascunzându-se în ilegalitate, scria despre Partidul Bolșevic cuvintele inspirate: „Avem încredere în el, în el vedem înțelepciunea, onoarea și conștiința epocii noastre”.

În epoca imperialismului, când miliardarii și milionarii, cuprinși de deniență politică și de sete canibalică de supraprofituri de război, au condamnat popoarele la războaie imperialiste, la nenorociri și suferințe de nedescris, Lenin vedea în partidul comunist înțelepciunea epocii noastre. Lenin vedea în partidul comunist marea forță care poate arăta popoarelor cum să lupte pentru a pune capăt războaielor imperialiste, marea forță care poate însufleți popoarele în această luptă.

În epoca imperialismului, când capitalismul muribund și intrat în putrefacție săvârșește cele mai mârșave și bestiale crime pentru a menține puterea tot mai subredă a sclavagiștilor capitaliști, când înseși noțiunile de onoare și conștiință sunt declarate de imperialiști o „himeră“ inutilă, Lenin a văzut în partidul comunist conștiința incoruptibilă a epocii noastre, marea forță care salvează viața, onoarea și libertatea popoarelor.

În 1917, Lenin și Stalin au văzut că lanțul imperialismului poate fi mai curând rupt în Rusia. Deaceea, conducătorii revoluției, Lenin și Stalin, au condus cu încredere partidul și clasa muncitoare la victoria revoluției socialiste sub lozincă „Toată puterea — Sovietelor!”. Partidul Bolșevic a știut să demaște în fața poporului partidele moșierești și capitaliste (sutele negre, cadeții), partidele mic burgheze, conciliatoare (so-

cialiștii revoluționari, menșevicii și ceilalți) care au devenit apărători ai capitaliștilor și moșierilor, lachei ai imperialiștilor. Partidul lui Lenin-Stalin a cucerit încrederea majorității poporului și a venit la putere pentru că a acționat în fapt ca singurul partid antimosieresc, anticapitalist, singurul partid în măsură să pună capăt războiului imperialist, dominației capitaliștilor și moșierilor, să asigure o adevărată putere populară.

„Noi, Partidul Bolșevic, am reușit să convingem Rusia. Am reușit să o cucerim din mâinile celor bogați pentru cei săraci, din mâinile exploataților pentru cei ce muncesc” — scria Lenin la începutul anului 1918.

În cuvântarea sa istorică din 26 Octombrie 1917, care cuprinde expunerea de motive la decretul asupra păcii, Lenin a precizat în mod genial în ce rezidă forța invincibilă a tânărului stat proletar: în conștiința maselor. Lenin a arătat în ce constă deosebirea principală dintre ideea noastră despre forță și concepția burgheză despre forță.

„În concepția burgheză, spunea Lenin, forța există, atunci când masele merg orbește la măcel, supunându-se ordinelor guvernelor imperialiste. Burgezia recunoaște că un stat este puternic numai atunci când el este în stare ca, folosind întreaga putere a aparatului guvernamental, să arunce masele acolo unde vor guvernatorii burghezi. Altfel este ideea noastră despre forță. În concepția noastră, un stat este puternic prin conștiința maselor. El este puternic atunci când masele știu totul, pot să judece despre toate și fac totul în mod conștient”.

Întreaga istorie a Statului Sovietic creat de geniul lui Lenin arată că el este puternic prin conștiința maselor, care apără patria lor socialistă cu cea mai mare dârzenie.

„Acum suntem defensiști, dela 25 Octombrie 1917, din această zi suntem pentru apărarea patriei. Deoarece am dovedit în fapt ruperea noastră de imperialism” — a arătat Lenin.

Războiul civil care ne-a fost impus de clasele zdrobite de revoluție ale moșierilor și capitaliștilor și de statele imperialiste, care au început intervenția armată împotriva țării noastre, s'a încheiat prin victoria poporului sovietic. Planurile imperialiștilor americano-anglo-francezi și ale celorlalți imperialiști, planurile hooverilor și urgharților, care visau la împărțirea și subjugarea Rusiei, au suferit un eșec. Poporul sovietic a izgonit de pe teritoriul său pe ocupanții străini care au pricinuit poporului nostru suferințe grele, ce nu pot fi date uitării, și mari pagube materiale.

Republica Sovietică a reputat victoria asupra hoardelor intervenționistilor și alb-gardiștilor pentru că nucleul conducător al spatelui frontului și al frontului Armatei Roșii era partidul lui Lenin-Stalin, puternic prin unitatea și coeziunea sa, neîntrecut prin priceperea sa de a organiza mase de milioane.

„Dacă Rusia a rezistat presiunii imperialismului mondial — spunea tovarășul Stalin în 1921 — dacă a reputat o serie de succese serioase pe fronturile externe, dacă în decurs de doi, trei ani s'a dezvoltat devenind o forță care zguduie temeliele imperialismului mondial, ea datorează aceasta, între altele, Partidului Comunist, strâns unit, călăt în lupte și făurit din oțel dur, care nu a căutat niciodată să aibă un număr cât mai mare de membri, socotind că grija sa principală trebuie să fie îmbunătățirea calitativă a compoziției sale”.

Statul Sovietic a dat dovadă, încă din primii ani ai existenței sale, de o uriașă forță moral-politică, de trainicie și stabilitate, deși, din punct de vedere tehnico-economic, țara noastră era pe atunci încă înapoiată și slabă, în comparație cu statele capitaliste mai puternice.

Făcând bilanțul drumului parcurs de partid și de Statul Sovietic, Lenin spunea la cel de al XI-lea Congres al Partidului:

„...Și ceea ce a fost cucerit de Revoluția Rusă — nu mai poate fi luat înapoi. Nicio putere din lume nu poate lua înapoi aceste cuceriri, după cum nicio putere din lume nu poate lua înapoi ceea ce a creat Statul Sovietic. Este o victorie istorică de importanță mondială”.

În ultima sa cuvântare rostită la plenara Sovietului din Moscova, Lenin spunea cu cea mai adâncă convingere că „socialismul nu mai este acum o chestiune de viitor îndepărtat”, că partidul nostru va ști să ducă poporul la victoria socialismului.

Sub conducerea lui Lenin și Stalin, partidul a realizat cu succes în politica sa o cotitură atât de radicală ca trecerea dela politica „comunismului de război” la noua politică economică, la politica folosirii relațiilor de schimb, menită să întărească alianța dintre muncitori și țărani, să elimine elementele capitaliste și să asigure construirea fundamentului economiei socialiste.

S’au adevărit prevederile lui Lenin, au fost îndeplinite poruncile lui cu privire la construirea societății socialiste. Sub conducerea înțeleaptă a tovarășului Stalin, partidul comunist a apărut poruncile lui Lenin împotriva tuturor atacurilor dușmanilor leninismului, a știut să însușească poporul sovietic cu țelurile mărețe ale construirii societății socialiste în țara noastră, a zdrobit pe toți dușmanii socialismului, încercările lor de a zădărnici opera de industrializare socialistă și de colectivizare a agriculturii, a adus țara noastră la victoria socialismului. Pe baza orânduirii sovietice și a uriașului avânt în muncă al masei populare, țara noastră a lichidat, într-o perioadă istorică extrem de scurtă, în anii cincinalelor staliniste, înapoierea sa tehnică, economică și culturală și s’a transformat, dintr-o țară agrară înapoiată, într-o mare putere socialistă, industrial-colhoznică.

Potențialul tehnico-economic al Țării Socialismului, care a crescut imens, îmbinat cu forța moral-politică invincibilă a poporului sovietic, a permis nu numai să se țină piept atacului mișelesc al Germaniei hitleriste, care dispunea de tehnica și economia întregii Europe ocupate, ci și să fie zdrobită Germania fascistă și Japonia imperialistă și să fie eliberate popoarele Europei de sub jugul fascist. Se poate spune cu toată tăria că numai Statul Sovietic, puternic prin conștiința masei și prin unitatea moral-politică a poporului, numai patrioții sovietici conduși de partidul lui Lenin-Stalin au putut să reziste încercărilor nemaiauzit de grele din prima perioadă a războiului și să repurteze victoria deplină asupra dușmanului de moarte al omenirii — fascismul german.

Victoria de importanță istorică-mondială, renumită de Uniunea Sovietică asupra Germaniei fasciste și Japoniei imperialiste, a dat posibilitate popoarelor dintr-o serie de țări din Europa și Asia să-și ia soarta în propriile lor mâini, a înlesnit victoria poporului de democrație populară într-o serie de țări din Europa Centrală și de Sud-Est, a înlesnit victoria marii revoluții populare din China. S’a schimbat radical întreaga situație

internațională. S'a format puternicul lagăr al păcii, socialismului, democrației. S'a schimbat raportul de forțe între sistemul capitalist și sistemul socialist, a progresat opera de înnoire a lumii pe baza democrației și socialismului. Poporul sovietic și întreaga omenire progresistă vor fi totdeauna recunoscători marelui inspirator și organizator al tuturor victoriilor noastre, tovarășul Stalin, al cărui geniu politic, organizatoric și strategic a salvat viitorul omenirii!

În întreaga sa activitate de transformare revoluționară a societății, partidul marxist de tip nou se călăuzește după legile de dezvoltare a societății pe care și le însușește în mod științific, după marea știință a marxism-leninismului. În aceasta constă uriașa superioritate a partidului nostru și a partidelor comuniste și muncitorești frățești față de toate partidele burgheze și față de partidele mic-burgheze conciliatoare.

„Numai partidul nostru știe încotro să îndrumeze lucrurile și le duce înainte cu succes — arată tovarășul Stalin. Cărui fapt îi datorește partidul nostru această superioritate a sa? Faptului că este un partid marxist, un partid leninist, faptului că se călăuzește în activitatea sa de învățătura lui Marx, Engels și Lenin. Nu începe îndoială că atâta timp cât vom rămâne credincioși acestei învățături, atâta timp cât vom ști să mânuim această busolă, vom avea succese în munca noastră” — ne învață tovarășul Stalin.

Întreg mersul istoriei a confirmat și confirmă cuvintele lui Lenin că bolșevismul a arătat calea justă pentru salvarea de ororile războiului și imperialismului. Partidele comuniste frățești, care înfăptuiesc opera de înnoire a lumii pe baza socialismului, se călăuzesc după marea experiență istorică și după marele exemplu istoric al partidului lui Lenin-Stalin

PARTIDUL LUI LENIN-STALIN DUCE POPORUL SOVIETIC SPRE COMUNISM

Noi trăim în marea epocă stalinistă a desăvârșirii construirii societății socialiste și a trecerii treptat spre comunism.

„Dela capitalism — scrie Lenin în articolul său „Sarcinile proletariatului în revoluția noastră” — omenirea poate trece direct numai la socialism, adică la stăpânirea în comun a mijloacelor de producție și la repartizarea produselor după munca fiecăruia. Partidul nostru privește și mai departe: în mod inevitabil, socialismul trebuie să se transforme treptat în comunism, pe al cărui steag e scris: „Fiecare după capacitatea sa, fiecăruia după trebuințele sale”.

Lenin a arătat că pentru trecerea la comunism întreaga economie a țării trebuie să fie trecută pe baza tehnică cea mai înaintată.

„Comunismul este Puterea Sovietică plus electrificarea întregii țări” — a arătat Lenin în repetate rânduri.

Lenin a spus: „În comparație cu productivitatea muncii din societatea capitalistă, comunismul înseamnă o productivitate superioară a muncii depuse de muncitorii liberi, conștienți, uniți, care folosesc o tehnică înaintată”.

Lenin a arătat că pentru trecerea treptată la comunism sunt necesare următoarele condiții:

a) Obținerea unei productivități superioare a muncii pe baza tehnicii noi, superioare, în industrie și agricultură, pe baza creșterii neconținute a forțelor de producție;

b) Educarea unei conștiințe comuniste. Educarea unui om nou, pentru care munca să devină „prima necesitate vitală”.

Tovarășul Stalin a dezvoltat mai departe teoria leninistă a posibilității construirii socialismului într-o singură țară și a ajuns la genială concluzie teoretică că construirea comunismului în țara noastră este posibilă și în cazul când încercuirea capitalistă ar continua să existe.

Această concluzie a dat partidului și poporului sovietic marea perspectivă a luptei pentru victoria comunismului.

Cu un uriaș avânt creator, întreg poporul sovietic construiește marile construcții staliniste ale comunismului, puternicele centrale hidroelectrice, giganticele canale de irigație. Marile construcții ale comunismului, împreună cu planul de transformare a naturii, care este realizat cu succes, constituie una din cele mai importante verigi în crearea bazei tehnico-materiale a comunismului. În țara noastră vor apărea noi izvoare de sporire a bogăției obștești, a bunurilor necesare traiului, a belșugului de produse alimentare și de îmbrăcăminte. Dependența agriculturii de capacitățile naturii se va reduce considerabil, constructorii comunismului își vor subordona din ce în ce mai mult natura.

Se împlinește cunoscuta prevedere a lui Engels că, devenind stăpânii existenței lor sociale, oamenii „vor deveni, ca urmare a acestui fapt, stăpânii naturii”.

În epoca construirii comunismului crește tot mai mult înzestrarea industriei, a agriculturii, a transporturilor și a construcțiilor, cu o tehnică nouă, superioară, care permite mecanizarea proceselor de producție care necesită un mare volum de muncă, ușurarea muncii și asigurarea creșterii neconținute a productivității muncii.

În orânduirea burgheză, folosirea mașinilor este limitată de interesele egoiste ale capitalismului, care folosește mașina numai atunci când aceasta îi promite o sporire a profiturilor. În socialism, îndeosebi în epoca transformării treptate a socialismului în comunism, crește tot mai mult rolul mașinilor și al tehnicii noi. Se adevărește prevederea lui Marx că „într-o societate comunistă mașina ar avea cu totul altă posibilitate de acțiune decât în societatea burgheză”.

Capacitatea de a mânui cele mai complexe mecanisme, de a stăpâni cele mai înaintate metode de muncă, lupta pentru un înalt nivel tehnic în producție, priceperea de a aplica în producție știința și cunoștințele tehnice, inițiativa creatoare, grija pentru accelerarea ritmului producției, paralele cu îmbunătățirea calității producției, lupta pentru economie de materii prime, energie electrică, combustibil și materiale — constituie trăsăturile caracteristice ale întrecerii socialiste în etapa actuală. Constructorii comunismului nu uită nicio clipă și îndeplinesc una din principalele porunci ale lui Lenin, indicată de tovarășul Stalin, de „a nu ocoli niciodată munca mărunță, căci din munca mărunță se clădește tot ce e mare”. Minutele și secunde economisite, kilogramele de materii prime și materiale economisite, totalizate la scara uriașă a întreprinderilor noastre și a țării noastre, se transformă în mărimi considerabile, în sute de mii și milioane.

Educația comunistă a oamenilor muncii este sarcina cea mai importantă în lupta pentru construirea societății comuniste. Munca conștiințioasă a fiecărui om sovietic, potrivit capacității sale, este una din cele mai importante condiții pentru trecerea treptată la societatea comunistă, în care pentru fiecare membru al societății, munca va deveni prima necesitate vitală, în care, pe baza conștiinței ridicate și a abundenței depline de bunuri necesare traiului, se va putea trece treptat la repartitia după trebuințe.

Desvoltarea și întărirea neconținută a proprietății obștești socialiste, lupta împotriva rămășițelor capitalismului, constituie o condiție neapărată a înaintării cu succes a poporului sovietic spre comunism. Partidul Comunist și Statul Sovietic educă pe oamenii sovietici în spiritul unei atitudini pline de grijă față de proprietatea obștească socialistă, luptă neobosită împotriva lipsei de spirit gospodăresc, împotriva risipei, împotriva atitudinii neglijente și condamnabile față de proprietatea obștească, împotriva diferitelor tendințe contrarii intereselor statului.

Sub conducerea Partidului lui Lenin-Stalin, poporul sovietic construiește cu succes societatea comunistă. Un pas important pe calea creării bazei tehnico-materiale a comunismului a fost îndeplinirea înainte de termen a primului plan cincinal de după război, fapt care are o uriașă importanță internațională.

Realizările popoarelor Uniunii Sovietice, care au îndeplinit cu succes planul cincinal de după război, care au reușit în 1951 o serie de noi victorii remarcabile pe frontul construirii comunismului, nu numai că au sporit tăria forțelor păcii și democrației în întreaga lume, dar au și deschis în fața popoarelor tuturor țărilor perspectivele unui viitor luminos.

Astăzi putem spune că comunismul nu mai este o problemă de viitor îndepărtat, că el crește și va continua să crească din marea muncă creatoare a oamenilor sovietici, din noile succese ale științei și tehnicii noastre, din creșterea neconținută a productivității muncii și din ridicarea nivelului material și cultural al oamenilor sovietici.

Dacă sistemul socialist a și dovedit superioritatea sa incontestabilă față de sistemul capitalist, cu atât mai vizibilă și mai evidentă, în comparație cu orânduirea capitalistă, este superioritatea societății comuniste, care se dezvoltă treptat din socialism.

SOCIALISMUL ȘI DEMOCRAȚIA SUNT DE NEINVINS

În Ianuarie 1918, când lua naștere și se întărea tână Republică Sovietică, Lenin a spus la cel de al treilea Congres al Sovietelor din întreaga Rusie, că mișcarea popoarelor spre socialism, mișcare care a început și în avangarda căreia pășește clasa muncitoare rusă, este invincibilă. „Republica noastră socialistă a Sovietelor — arată Lenin — va sta ferm, ca o făclie a socialismului internațional și ca un exemplu pentru toate masele muncitoare. Acolo — încăerări, război, vărsare de sânge, milioane de victime, exploatare capitalistă; aici — o adevărată politică de pace — și o Republică Socialistă a Sovietelor”.

Niciodată nu a fost atât de evident marele contrast dintre cele două lumi — lumea capitalistă și lumea socialistă — în putrefacție, care în-

pinge omenirea în prăpastia unor noi războaie de exterminare și lumea socialismului, care și-a dovedit invincibila forță vitală, care duce o consecvență politică leninist-stalinistă de pace și care constituie unica speranță a omenirii.

În lagărul capitalismului → cursa turbată a înarmărilor, risipa nebuneasce a forțelor de producție, îndemnul canibalice la un nou război, propovăduirea bestialei „legi a junglei“, a „politicii de forță“ imperia- liste, propovăduirea jafului, a morții și a distrugerii. În lagărul capitalismului — înăsprirea fără precedent a exploatării capitaliste, a asupririi naționale, ațâțarea urii de rasă și a urii naționale, reînvierea fascismului, înrăutățirea continuă a situației oamenilor muncii ca urmare a poli- ticii cursei înarmărilor, a creșterii prețurilor și inflației.

Până și în presa burgheză americană încep să se audă glasuri care condamnă sistemul nebunesc, nerușinat și neomenos al transformării răz- boiului într'un „business“, într'o întreprindere profitabilă, într'un mijloc de îmbogățire deșănțată și de menținere artificială a economiei capita- liste intrate în putrefacție.

Z'arul provincial american NEWS a publicat recent scrisoarea gene- ralului american în retragere Holdridge, care a dat în vileag mincinoasa propagandă a presei americane, declarând: „Războiul constituie busi- ness-ul Americii. „Concernul asasinatelor“ a devenit principala noastră întreprindere, în care investim anual 100 miliarde dolari. Dacă am pierde pe neașteptate această sursă de profituri, economia noastră s'ar prăbuși într'o singură zi“.

În lagărul socialismului și democrației — o adevărată politică de pace și lupta pentru pace, inexistența unor oameni și grupuri interesate în război, creșterea impetuoasă a forțelor de producție, politica egalității în drepturi și a prieteniei între popoare, marile construcții care trans- formă natura, patosul muncii pașnice, constructive, creatoare. În lagărul socialismului — ridicarea continuă a nivelului material și cultural al oamenilor muncii, progresul continuu pe baza într'ajutorării frățești a tu- turor țărilor și a tuturor popoarelor care fac parte din lagărul socialis- mului și democrației. Marea superioritate a căii socialiste de dezvoltare este confirmată acum nu numai de experiența istorică a Uniunii Sovie- tice, ci și de experiența țărilor de democrație populară.

În 1922, Lenin spunea că guvernele capitaliste apreciau războiul im- perialist „din punctul de vedere a ceea ce ei văd sub nasul lor“, ele neîn- țelegând la ce consecințe duc contradicțiile și calamitățile războiului.

„Noi, comuniștii — a arătat Lenin — spuneam că apreciem războiul mai profund și mai just, că contradicțiile și calamitățile lui acționează înfinit mai larg decât cred statele capitaliste și, privind de la o parte țărilor burgheze învingătoare, noi spuneam: Își vor aminti, nu odată, de prezicerile noastre și de aprecierea dată de noi războiului și consecințe- lor lui“.

În 1926, când burghezia internațională începuse deja să pregătească al doilea război mondial, tovarășul Stalin a prezis și a avertizat că o a doua încercare de reîmpărțire a lumii „va costa capitalismul mondial mult mai scump decât prima“.

Istoria a confirmat geniala previziune a tovarășului Stalin. Dacă în urma primului război mondial și a Marii Revoluții Socialiste din Octom- brie, din sistemul capitalistic au ieșit 140 milioane oameni —

o șesime a globului pământesc — și s'a deslănțuit criza generală a capitalismului, în urma celui de al doilea război mondial și a victoriei socialismului asupra fascismului, numărul oamenilor desprinși din sistemul capitalist s'a ridicat la mai mult de 800 milioane oameni; s'a format marele lagăr al păcii, socialismului și democrației.

A luat naștere mișcarea partizanilor păcii, o mișcare puternică, fără precedent în istorie, organizată, care cuprinde toate popoarele și toate țările și care împiedică pe imperialiști să prindă popoarele în mreaja minciunii și să le atragă într'un război.

„Pacea va fi menținută și consolidată, — ne învață tovarășul Stalin, — dacă popoarele vor lua în propriile lor mâini cauza menținerii păcii și o vor apăra până la capăt“.

Cuvintele înțelepte ale tovarășului Stalin au însuflețit popoarele la o luptă și mai activă pentru menținerea păcii. Cele 600 milioane semnatari pe Apelul pentru încheierea unui Pact al Păcii între cele cinci mari puteri exprimă voința unanimă de pace a popoarelor și constituie un serios avertisment dat ațățătorilor la război.

Ca urmare a celui de al doilea război mondial, criza generală a capitalismului a intrat într-o nouă etapă și, fără îndoială, se va agrava și se va adânci din ce în ce mai mult. Cresc contradicțiile în lagărul imperialiștilor. Deosebit de mult s'a agravat în actuala perioadă criza întregului sistem colonial al imperialismului. Sutele de milioane de oameni ai popoarelor Asiei, care formează majoritatea populației globului, s'au ridicat și se ridică la o viață și luptă politică activă. Trezirea popoarelor Asiei este o dovadă a triumfului marxismului creator, a triumfului teoriei lerinist-staliniste, a Revoluției Socialiste.

„Revoluția Socialistă, ne-a învățat Lenin, nu va fi numai și mai ales o luptă a proletarilor revoluționari din fiecare țară împotriva burgheziei proprii, — nu, ea va fi o luptă a colonilor și țărilor subjugate de imperialism. a tuturor țărilor dependente, împotriva imperialismului internațional“.

În țările Asiei se desfășoară o gigantică revoluție antifeudală și anti-imperialistă, care răstoarnă planurile și socotelile căpeteniilor imperialiste americano-engleze.

Până și unii reprezentanți ai cercurilor cârmuitoare americane sunt nevoiți să recunoască că imperialismul din zilele noastre nu poate să pună din nou sub jugul exploatării imperialiste popoarele trezite ale Asiei, că nicio forță nu mai poate opri aceste popoare.

„Cine seamănă vânt, culege furtună“. În decurs de secole, puterile capitaliste coloniale au semănat nemulțumire în rândurile popoarelor Asiei prin politica lor de jaf și asuprire. Astăzi, ele culeg vijelie și furtună. Ziaristul englez R. Payne a publicat recent la New York cartea „Furtună roșie deasupra Asiei“. În această carte, el recunoaște falimentul politicii coloniale a puterilor imperialiste și, în primul rând, a Statelor Unite, el recunoaște că nu mai poate fi înabuşită prin forță puternica mișcare de eliberare națională a popoarelor Asiei. „Trebuie să ne dăm seama de toată profunzimea schimbărilor care s'au petrecut în Asia în ultimi cinci ani; pare-se că au trecut secole întregi de furtuni revoluționare...“ — scrie Payne. „În prezent, conchide melancolic acest ziarist burghez, este absurd să nutrești speranța că torentul va putea fi stăvilit, sau că armatele vor putea să-l întoarcă înapoi“.

Lenin vorbea despre o accelerare fără precedent a ritmului dezvoltării istorice universale, datorită faptului că sutele de milioane de oameni aparținând popoarelor în trecut înapoiate și oprite, care constituie marea majoritate a populației globului, încep să ia parte activă la procesul istoric. Pe acest temei, Lenin spunea că „victoria definitivă a socialismului este absolut și pe deplin asigurată”.

Imperialismul internațional mai poate aduce popoarelor suferințe și nenorociri imense, dar nu mai poate întoarce roata istoriei înapoi.

Dacă imperialiștii americano-englezi vor cuteza să deslănțue un al treilea război mondial, acest război va costa capitalismul mondial și mai scumpă decât cele două războaie anterioare și el poate numai să grăbească pieirea capitalismului mondial.

Poporul sovietic construiește cu încredere societatea comunistă, deoarece clocotitoarea sa activitate creatoare este puternic luminată de lumina învățaturii nemuritoare a leninismului. Mărețele idei ale lui Lenin-Stalin însușesc și îi cheamă la luptă și la noi victorii, întăresc încrederea în triumful definitiv al comunismului.

Genialele opere ale lui V. I. Lenin și I. V. Stalin se bucură în țara noastră și în întreaga lume de o răspândire din ce în ce mai largă. Din ele, sute de milioane de oameni învață să trăiască, să muncească și să învingă.

La Congresul al XIV-lea al partidului, tovarășul Stalin a spus: „Cadrele noastre, și cele tinere și cele vechi, cresc din punct de vedere ideologic. Spre fericirea noastră, am reușit să publicăm câteva ediții ale operelor lui Lenin... Acest fapt este una din principalele garanții că partidul nostru nu se va abate dela calea leninismului”.

În baza unei hotărâri a Comitetului Central al partidului nostru și sub conducerea lui, la începutul anului trecut s'a terminat publicarea celei de a patra ediții a operelor lui V. I. Lenin. Această ediție, formată din 35 volume care au apărut în limba rusă într'un tiraj de o jumătate de milion de exemplare, se traduce în limbile popoarelor țării noastre și constituie un izvor de neprețuit de educare ideologică și de călire politică a cadrelor noastre, un nesecat tezaur al ideilor atotbiruitoare ale leninismului.

În același timp, operele lui I. V. Stalin — stegarul păcii și fericirii popoarelor, genialul continuator al operei lui V. I. Lenin, — apar în tiraje mari în limba rusă și în limbile celorlalte popoare ale țării noastre. Tirajul total al operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, editate în țara noastră în anii puterii sovietice, este de 889 milioane exemplare.

Ideile leninismului constituie baza educării oamenilor sovietici în spiritul comunismului, al dragostei nețărmurite față de patria lor, față de partidul lui Lenin-Stalin, care conduce poporul nostru spre triumful comunismului.

Operele lui V. I. Lenin și I. V. Stalin se bucură de o largă răspândire în țările de democrație populară din Europa și în Republica Populară Chineză. Operele lui V. I. Lenin și I. V. Stalin sunt tipărite de editurile progresiste din toate țările. Ele sunt tipărite în 117 limbi. Mărețele idei ale lui Lenin și Stalin ajung până la oamenii muncii din cele mai în-

depărtate colțuri ale globului pământesc. Niciun fel de obstacole și interdicții nu pot împiedica marșul triumfal al ideilor înaintate ale vremurilor noastre, al ideilor leninismului în întreaga lume.

Trăiască leninismul — steagul atotbiruitor al eliberării omenirii !

Trăiască marele partid al lui Lenin-Stalin, — „înțelepciunea, onoarea și conștiința epocii noastre !”.

Trăiască invincibilul popor sovietic !

Sub steagul lui Lenin, sub conducerea lui Stalin — înainte spre noi victorii ale comunismului !

PROGRAM DE ACTIVITATE PE ANUL 1952 AL SECȚIEI ȘI INSTITUTELOR DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE ALE ACADEMIEI R. P. R.*)

I

ISTORIA VECHE A R. P. R.

1. Șantiere arheologice:

Se vor organiza (în continuare) săpături arheologice la :

a) Valea Jijiei (șantierul Corlăteni, șantierul Trușești):

b) 1. — Istria ;

2. — Istria împrejurimi (centru la Vadul)

c) Grădiștea Muncelului ;

d) Monteoru ;

e) Traian ;

Șantierelor prefeudale și feudale :

f) Morești ;

g) Dinogeția ;

h) Suceava.

2. Se va întocmi repertoriul arheologic (redactarea materialului și pregătirea pentru tipar).

3. Se va întocmi harta arheologică a R.P.R. (I).

4. Se va întocmi un volum care să cuprindă „culegerea de texte grecești și latinești cu privire la Istoria R.P.R.” (până la sec. X).

5. Se vor începe lucrările pentru întocmirea unei colecții de inscripții grecești, latinești, slave, privind istoria R.P.R.

6. Se va pregăti un album arheologic al R.P.R. care va ilustra evoluția vieții omenești pe teritoriul țării noastre până la formarea statelor feudale.

Se vor pregăti pentru tipar următoarele studii :

1. Rezultatele săpăturilor dela Piatra Roșie ;

2. Cercetări pe granița de Est a Daciei ;

3. Așezarea slavă din Dinogeția (partea I-a) ;

*). Acest program urmează a fi pus în discuția Sesiunii Generale Științifice a Academiei R.P.R.

4. Așezarea dela Istria și împrejurimi (partea I-a) ;
5. Cercetări în legătură cu stăpânirea romană la granița de Vest a Daciei și raporturile ei cu lumea „barbară” ;
6. Așezarea dacică dela Gușterița (Sibiu) ;
7. Așezarea autonomă dela Palatca din epoca prefeudală.

II

ISTORIA MEDIE A R. P. R.

1. Continuarea publicării colecției „Documente privind Istoria României” (6 volume).
2. Predarea la tipar a indicelui din Colecția „Hurmuzachi”, „Uricarul”, „Studii și documente”, „Acte și fragmente”.
3. Culegera știrilor privind Istoria României (sec. X—XV) din cronicile ruse, polone, bizantine, etc.
4. Intocmirea volumului „Lupta poporul român împotriva cotozirii otomane și pentru independență”.
5. Intocmirea unei lucrări cu privire la Instituțiile feudale din țara noastră
6. Culegere de inscripții și însemnări istorice din Evul Mediu privind Istoria R.P.R.

Deasemeni se vor pregăti pentru tipar următoarele studii :

1. Fuga iobagilor din Transilvania în sec. XVI ;
2. Despre statutele de breslă din Transilvania în sec. XVI ;
3. Date noi privitoare la participarea orașenilor la răscoala populară din 1514 ;
4. Starea socială în Transilvania în sec. XVIII ;
5. Exploatarea sării în Moldova ;
6. Meseriile și comerțul în Moldova în sec. XVII—XVIII.

III

ISTORIA MODERNA ȘI CONTEMPORANĂ

1. Publicarea unor volume de documente privind războiul de independență (1877—1878) în colecția „Documente privind Istoria României”.
2. Strângerea literaturii cu privire la lupta poporului român împotriva aservirii țării noastre de către imperialismul american, englez, etc.
3. În colaborare cu Biblioteca Academiei R.P.R., întocmirea repertoriului și bibliografiei izvoarelor Istoriei Moderne R.P.R. și Acte și Documente 1800—1871.
4. Publicarea legiuirilor privind reformele revoluționare dela 23 August 1944, până la 31 Decembrie 1951.

Se vor publica următoarele studii :

1. Lucrări statistice asupra Moldovei în prima jumătate a sec. XIX.
2. Mișcări țărănești în primul sfert al secolului XIX.

3. Dezvoltarea economică a Transilvaniei în a doua jumătate a sec. XIX.
4. Răsunsetul răscoalei țărănești din 1907 în Transilvania.
5. Lupta clasei muncitoare din țara noastră pentru pace și împotriva războaielor imperialiste între 1910—1918.
6. Caracterul imperialist al participării României la primul război mondial.
7. Greve muncitorești pe teritoriul R.P.R. între primul și al doilea război mondial.
8. Criza economică din România între anii 1929—1933.
9. Etapele transformării revoluționare a Statului nostru dela 23 August 1944.

IV

1. Se va continua munca de pregătire a manualului de Istorie a R.P.R. pentru învățământul superior.
2. Se va pregăti un proiect de program pentru istoriografia R.P.R. și izvoarele Istoriei R.P.R.
3. Se va studia și controla organizarea științifică a muzeelor și monumentelor istorice din R.P.R.

V

SECȚIA DE FILOSOFIE

Pe tărâmul științelor filosofice se vor pregăti următoarele studii :

A. Sectorul de Materialism Dialectic

1. Critica concepției idealiste psiho-somatice în cercetările medicale de astăzi din R.P.R.
2. Idealismul fizic și critica lui.
3. Concepția materialist-dialectică în științele biologice din R.P.R.

B. Sectorul de Materialism Istoric

1. P.M.R. — inițiatorul, organizatorul și conducătorul construirii socialismului în R.P.R.
2. Dezvoltarea forțelor și relațiilor de producție în țara noastră.
3. Monografii cu privire la schimbările intervenite în raporturile de clasă la sate în perioada 1944—1951.
4. Funcția economico-organizatorică a statului nostru de democrație populară.
5. Funcția cultural-educativă a statului de democrație populară în R. P. R..
6. Rolul Sfaturilor Populare în construirea socialismului în țara noastră.

7. Rezolvarea problemei naționale în R.P.R. și lupta împotriva manifestărilor șovine cosmopolite și național-burgheze.

8. Forțele motrice ale dezvoltării societății în condițiile regimului nostru de democrație populară.

9. Patriotismul socialist — forță motrice a construirii socialismului în R.P.R.

10. Formarea conștiinței socialiste în R.P.R.

11. Ajutorul internaționalist al U.R.S.S. — factor fundamental în construirea socialismului în R.P.R.

12. Critica concepțiilor ideologilor imperialiști îndreptate împotriva independenței naționale a popoarelor.

13. Critica „teoriei” oportuniste a „neoioabăgiei”.

14. Critica economiei politice burgheze din România între cele două războaie mondiale.

C. Sectorul de Istoria Filosofiei

1. Se vor redacta 3 studii privind istoria gândirii filosofice din țara noastră :

a) Dezvoltarea cugetării filosofice în Țările Române la cronicari (sec. XVII—XVIII) ;

b) Dezvoltarea gândirii filosofice (sec. XIX) ;

c) Concepția materialistă la oamenii de știință din sec. XX (Reiner, Teodorescu, Voinov, Parhon, etc.).

2. Se va pregăti un volum: Crestomația de texte filosofice românești.

3. Se va continua pregătirea ediției critice a operei lui D. Cantemir.

4. Influența gândirii filosofice a revoluționar-democraților ruși asupra gândirii filosofice din țara noastră, în a II-a jumătate a sec. XIX.

5. Se vor întocmi 3 volume: „Texte filosofice”, a) Spinoza ; b) Materialiști francezi din sec. XVIII ; c) Feuerbach.

D. Sectorul de Logică

Se vor întocmi studiile :

1. Critica logicei idealiste din filosofia românească.

2. Denaturarea logicei în scopuri reacționare de către filosofii imperialiști.

Pe tărâmul psihologiei

Se vor întocmi studii :

a) Asupra atitudinii față de colectiv în învățământ(terminare) ;

b) Interacțiunea dintre primul și al doilea sistem de semnalizare ;

c) Cercetări asupra dezvoltării gândirii prin lărgirea celui de al doilea sistem de semnalizare în procesul însușirii scrisului și cititului ;

d) Intocmirea unui material didactic de psihologie pentru uzul învățământului public.

*Pe lăramul cercetărilor juridice se vor continua lucrările
„Obiceiul pământului“*

*

Problemă generală

Cu prilejul centenarului morții lui N. Bălcescu, se va întocmi un volum cu următorul cuprins:

1. Concepția filosofică, social-politică a lui N. Bălcescu;
 2. Problema luptei de clasă în opera lui N. Bălcescu;
 3. Nicolae Bălcescu și problema agrară în sec. XIX;
 4. Nicolae Bălcescu și problema națională;
 5. Nicolae Bălcescu ca istoric;
 6. Nicolae Bălcescu despre rolul maselor populare în istorie;
 7. Nicolae Bălcescu despre știința și arta militară;
 8. Contribuția lui Bălcescu la dezvoltarea limbii și literaturii române;
 9. Nicolae Bălcescu și mișcarea progresistă din Moldova;
 10. Patriotismul lui Nicolae Bălcescu
-

BARBU LĂZĂREANU*)

DE

ACADEMICIAN PROF. TRAIAN SĂVULESCU

PREȘEDINTELE ACADEMIEI R.P.R.

Prezidiul Academiei R.P.R. a hotărît să sărbătorească pe tov. Academician Barbu Lăzăreanu, la atingerea vârstei calendaristice de 70 de ani. În cuvântul meu nu îndeplinesc o obligațiune oficială protocolară. Un puternic imbold al inimii mele, isvorit din caldă afecțiune și sinceră prețuire, m'a îndemnat să fug din sihăstria pe care responsabilii de sănătatea mea mi-au impus-o și să-mi spun cinstit, fără afectare, ceea ce cred, ce simt și ce gândesc despre un om care a pățimit și a luptat înfruntând vitregii pentru izbăvirea lui și a semenilor lui obidiți.

Fată de fapte omenesti- ca aceea a lui Barbu Lăzăreanu nu te poți apropia decât cu inimă bună și deschisă. Și trebuie să-ți dai osteneală să găsești cuvântul potrivit, blândeții, sfielli, firei lui simțitoare, luminată de un permanent zâmbet de copil bun ce-și mărturisește existența printr'un glas mângâios, dar nelipsit de tăiușuri, atunci când nedreptatea se ridică trufașă. În cele mai de rând prilejuri ale vieții, dar și atunci când huliganismul, trivialitatea și cruzimea rasistă își repezeau valurile în pieptul lui, și atunci când nesiguranța bucății de pâine dospită cu maia de suferință îi subrezeau existența fizică și atunci când a trudit pentru luminarea celor mulți, cutreerând fabricile, atelierele, mahalalele și satele, el a trăit, a luptat și a scris, învăluindu-și viața în atmosfera eterată a poeziei.

La Barbu Lăzăreanu totul se termină în stihuri și pentru fiecare împrejurare el găsește expresiunea versificată a unui poet.

De multe ori, fără să bănuiască, m'am desfătat privind prin cristalul minții și inimii lui Barbu Lăzăreanu. N'am descoperit colțuri întunecate, nesinceritate, răceală, ci pajiști curate ale cinstei, luminate de voință de bine și încălzite de puterea jertfei pentru cei săraci și umiliți. Ca nemuritorul lăptar Tevie al lui Șalom Alechem, Barbu Lăzăreanu n'ar fi schimbat pentru nimica în lume rostul lui de cântăreț luptător, un fel de Till Eulenspiegel, persecutat, lovit, dar niciodată doborât.

Să nu vorbim însă prea pe departe. Mai bine să depănăm caerul vieții de muncă, de luptă și jertfă, țesut cu urzeala poeziei, pe care Barbu Lăzăreanu a folosit-o nu ca să se amețească în parfumul saloanelor sau în

*) Cuvânt rostit la Ședința solemnă a Academiei R.P.R. din 11 Ianuarie 1952. cu prilejul sărbătoririi Academicianului Barbu Lăzăreanu.

fumul cafenelelor, ci pentru sădirea și întărirea spiritului de revoltă în mulțimea îndreptățită la un trai mai bun, mai omenos.

Originar din ținutul unde latifundiile și conacele cu belșug de vite bucsane și grâne fără seamăn pentru cozonacii boierilor, sfidau satele cu oameni desbrăcați și desculți, niciodată sătui, ca cei din Flămânzi de unde au pornit răscoalele din 1907, Barbu Lăzăreanu s'a născut din părinți nevoiași, în partea de jos a târgului Botoșani, într'una din maghernițele care se înșiră dealungul drumului Hârăului. Târgul calicilor, cartier nelipsit din topografia orașelor moldovenești, leagănul copilăriei lui Barbu Lăzăreanu, a fost lăsat parcă dinadins ca să reiasă și mai mult în relief splendoarea cartierului boieresc din partea de sus a târgului, unde somptuozitatea clădirilor, frumusețea grădinilor particulare, a celor care au huzurit în trecut, roămintesc pe cele din jurul parcului Monceau din Paris.

Acest contrast isbitor, între condițiunile de viață a celor ce muncesc dar flămânzesc și a celor ce trândăvesc, dar strâng mereu averi din sudoarea altora, a stârnit desigur încă din faza copilăriei și tinereții în sufletul lui Barbu Lăzăreanu, revolta împotriva nedreptății și a aprins dorința vie de a aduce îndreptare.

A învățat la liceul Laurian și, ca să se întrețină, medita pe elevii mai slabi.

Era pe vremea când începuseră să ia ființă, în Moldova, cercurile socialiste, iar vuetul răscoalelor țărănești stârniseră mari îngrijorări în sufletele politicienilor păzitori ai ordinii burghezo-moșierești. Barbu Lăzăreanu, încă de când era elev de liceu, s'a apropiat de mișcarea muncitorească și a format un mic grup pentru citirea și popularizarea revistelor socialiste ale vremii, precum și pentru combaterea ideilor șovine și tendințelor huliganice pe care le propovăduiau printre tineret, A. C. Cuza și Lascăr Tărăbuță.

Înainte de a-și termina studiile liceale, la vârsta de 17 ani, a fost eliminat din toate școlile din țară pentru motiv de propagandă anarhistă contra tronului și religiei, pentru ațâțarea țăranilor din comuna Vânători-Gorbănești împotriva proprietarului din satul lor.

Barbu Lăzăreanu nu făcuse altceva decât că redactase jalba țăranilor către autoritățile care le intentase proces, jalbă care conținea însă o dreaptă apărare a intereselor țăranilor și o aprigă acuzare în contra proprietarului exploatator și hrăpăreț. Circulara Ministerului Instrucțiunii Publice prin care Barbu Lăzăreanu și colegii lui au fost eliminați din toate școlile din țară este un document al înverșunării luptei de clasă în acea vreme și remarcabil prin stilul de anathemă, de blestem sau de ordonanță medievală. Merită să fie cunoscută: „Oricare din elevii liceului îi va avea ca medietatori, îi va saluta, va răspunde la salutul lor și — ei fiind pe un trotuar, nu vor trece pe trotuarul de peste drum — va fi eliminat din școală”.

În această atmosferă de reprimare crudă și obscurantistă, creată de regimul burghezo-moșieresc, față de atitudinile progresiste ale unor tineri elevi, Barbu Lăzăreanu s'a călit și pregătit pentru lupta construirii unei societăți mai bune.

Strânge mai puternic contactul cu resturile mișcării sfărâmate prin trădarea „generoșilor” dela 1899; organizează și ține ședințe cu grupuri de muncitori, ia parte activă la greva muncitorilor brutari din Botoșani din acea epocă. Scrie proză și versuri în revista „Victor Hugo” scoasă cu ocazia centenarului marelui poet francez. Pagina I-a a primului număr al

revistei este ocupată de poezia „Jos arta“ în care Barbu Lăzăreanu atacă arta de imitație care nu e în stare să redea cu adevărat realitatea vieții.

Inclinat spre humor și satiră, pentru care a dovedit că posedă un deosebit talent, colaborează la revistele „Zeflemeaua“ a lui George Ranetti și „Țivil-cazon“ apărute între 1902—1906 la București. În acest timp mai colaborează la prima serie a gazetei „România muncitoare“ și la alte diferite gazete provinciale.

În 1905 e chemat de Constantin Mille la București, unde-și începe activitatea cu cronici rimate pe care le semna „Trubadur“. Nu rupe însă legătura cu orașul de baștină, continuând să scrie și la gazeta „Curierul“ din Botoșani. Colaborează la revistele cu tradiție din Iași, „Arhiva“ și „Re-învierea“, aceasta din urmă condusă de A. D. Xenopol și Riria. În revista aceasta, Barbu Lăzăreanu a publicat poezia „De iubire și de jăle“ a căruia final oglindește copilăria tristă a poetului:

„S'a dus să nu mai vie
Copilăria mea.
Dar nu plâng după dânsa
Căci mult am plâns în ea“.

„In trista-mi tinerețe
De daruri și-amăgiri
Nu vin să mă mângâie
Din vremuri, amintiri“.

„Când dus-s'a primăvara
Și vara vieții mele
Ursit mi-a fost să fie
Doar melodii și jele“.

„Prisos de suferință
Nopti fără dimineți
Cum fi-vor încă toamna
Și iarna bieteii vieți“.

Aici poetul trebuie să recunoască, împreună cu noi, că a greșit. N'a prevăzut că toamna și iarna vieții lui vor fi atât de primăvăratece!

În anul primei revoluții ruse din 1905, pe lângă alte acțiuni propagandistice, Barbu Lăzăreanu a scris poezia „Rapsodie“.

„Și datu-i și sărmanei Rusii
De-acuma jug să nu mai poarte,
Un vânt frumos de Înviere
Adie Sufletele moarte“.

Anul 1907, anul mișcărilor revoluționare țărănești, îl găsește pe scriitorul Barbu Lăzăreanu în mijlocul muncitorilor din București, din gruparea „Munca“. Aci Barbu Lăzăreanu predă muncitorilor, pe lângă cunoștințe de limba și literatura română și noțiuni de educație politică. La 9 Mai 1907, Barbu Lăzăreanu împreună cu alții, considerați periculoși statului burghez, este expulzat. Guvernarea țărănească salvează avertii lor să im-

brățișeze armatele străine dacă oștirea nu și-ar fi făcut „datoria” să ucidă pe țăranii răsculați, căuta instigatori în elementele și în cercurile progresiste pornind înverșunată prigoană împotriva lor.

În surghiun la Paris, Barbu Lăzăreanu frezventează biblioteci, audiază cursuri, se ocupă cu organizarea emigranților, participă la întemeierea grupului muncitorilor români socialiști din Paris, care ținea ședințe săptămânal. Gruparea participa la toate manifestările muncitorești ale Parisului.

Insuflețit de patriotismul proletar, de acolo din surghiun, a susținut mișcarea muncitorimii din țară. „E de datoria muncitorilor conștiință — scria Barbu Lăzăreanu în Noembrie 1907 într'un manifest adresat muncitorilor români socialiști din Paris și din țară — a acelor care au pătruns rostul alcătuirii sociale de astăzi, în pieptul cărora bate o inimă compătimitoare, caldă și entuziastă, e de datoria lor să se unească și să se puie pe lucru. Trebuie să se ajute din toate puterile mișcarea muncitorească din România. Să trimitem tovarășilor luptători din țară ajutoare bănești, să susținem prin abonamente și să împrăștiem ziarele și revistele, să răspândim broșurile pe care le publică”.

„Sufierea înfrigurată a luptei pe care muncitorii conștiință o duc în toate țările, ne va cuprinde și însufleți și vom contribui și noi muncitorii români din țară și străinătate, la munca uriașă și sublimă a celor ce făuresc o lume nouă”.

În paginile ziarului „România Muncitoare” la care a colaborat dela întemeiere și din corespondența grupului socialist român dela Paris, se vedește activitatea lui Barbu Lăzăreanu, care trimetea și material literar, revistei „Viitorul Social” ce apărea la Iași.

Câtă deosebire între patriotismul exilatului Barbu Lăzăreanu, între patriotismul proletar și așa zisul patriotism al burgheziei, care jonglează cu cuvântul patrie și neam, dar — cum spune Lenin — „când este vorba de profituri de clasă, burghezia trădează Patria și încheie aranjamente mercantile în contra poporului său cu orișicine dintre străini”. Avem o dovadă actuală în acțiunile trădătoare ale expatriaților cosmopoliți, plătiți din milioanele de dolari ale propagandei sedicioase a imperialiștilor, ca să lupte împotriva propriei lor țări, să devină dușmanii poporului care i-a hrănit și tolerat. Pentru orice socialist, pentru orice democrat, este o datorie esențială să se împotrivească fără șovăire naționalismului burghez, sub toate formele sale și aliatului său cosmopolitismul, familiarizând masa muncitorilor manuali și intelectuali cu ideea internaționalismului proletar. Naționalismul burghez, cum putem să constatăm din cunoașterea istoriei recente, pe plan extern duce la aservirea masselor muncitoare și subjugarea popoarelor, imperialismului străin, iar pe plan intern la fascism, la rasism.

Orice om de știință și de cultură, orice cetățean conștient, e dator să denunțe fără cruțare obiectivismul ca o armă principală a cosmopolitismului. Cu ajutorul otrăvii ideologice decadente, a teoriilor iraționale, sub masca prefăcută a imparțialității și cu ajutorul propovăduirii unei științe, arte desprinse de realitate, esoterice, cosmopolitismul încearcă neconștient să rupă rândurile acelor care luptă pentru umanitate, libertate, progres și pace, pentru țara și poporul lor.

Cosmopolitismul reprezintă de fapt ultima treaptă a neomeniei capitaliste. Dacă ne gândim că el despoaie complet persoana, răpindu-i caracterul național, sufletul, ne dăm bine seamă că cosmopolitismul urmărește brutală și cinica exploatare mondială a sclavilor desrădăcinați, uniformizați, deveniți

blocuri rătăcitoare și anonime, umbre ale umanității. Dacă este adevărat că cultura se formează pe temelia reală a vieții și a luptei fiecărui popor, cosmopolitismul nu înseamnă altceva decât disprețul față de popor. Pentru cosmopolit, omul este un personaj schematic „cetățean al lumii” fără familie, fără țară, fără tradiții sau particularități naționale. Pentru marxist, omul este produsul unei dezvoltări sociale determinate, a unui număr de condițiuni precise, care îi dau printre altele o formație psihică definită și un caracter național definit. Internaționalismul proletar se bazează pe recunoașterea națiunii și a drepturilor sale suverane, pe principiul egalității raselor și a popoarelor și pe convingerea că trebuie să se înlăture complet toate cauzele opresiunii naționale și sociale. Internaționalismul proletar, solidaritatea și unitatea muncitorilor din toate țările, nu poate să-și dea roade, decât dacă folosește virtuțile materiale și spirituale ale fiecărui popor, dacă se bazează pe particularitățile fiecărui popor, pe dezvoltarea sa istorică și cea prezentă. Tot Lenin a spus: *„Patriotismul este unul din sentimentele cele mai profunde, cele mai adânci, întărit timp de secole și milenii de viață a patriilor separate”*.

În Decembrie 1912 exilul lui Barbu Lăzăreanu încetează. El se reîntoarce în țară, reluându-și contactul direct cu mișcarea muncitorească. Inițiază împreună cu I. C. Frimu o serie de cursuri libere pentru pregătirea de cadre necesare unei universități muncitorești. Incepând din 1917, Barbu Lăzăreanu se consacră unei serii de cercetări istorico-literare sub titlul de „Arheologie literară”. Aproape 20 de ani, Barbu Lăzăreanu a tratat diferite probleme de folklor, lingvistică, teatru, de cultură și literatură, folosind o manieră proprie de prezentare, prin evocarea unor amănunte rare, inedite, caracteristice însă unui fenomen sau unei personalități. O minunată galerie de figuri a fost profilată de Barbu Lăzăreanu pe ecranul istoriei. Impletind activitatea de istoriograf și cu cea din domeniul politic, nu o neglijează pe cea de poet, continuând să scrie versuri combative și cu tâlc. După primul război mondial, Barbu Lăzăreanu dându-și seama că lupta muncitorilor din toată lumea a pornit pe făgașul nou și larg deschis de către Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, și-a intensificat și lărgit munca potrivit sarcinilor grele ce stăteau în fața muncitorilor.

În această perioadă Barbu Lăzăreanu a luptat neobosit cu cuvântul său cald, plin de duh, convingător, atât la numeroasele conferințe la care era chemat, cât și la școlile pentru muncitori. La școala Sindicatului C.F.R. Grivița, Barbu Lăzăreanu ține un curs de istorie a socialismului, iar la Universitatea Muncitorească își continuă cursurile întrerupte de război, despre literatura universală și literatura română. În paginile ziarului „Socialismul”, care din Mai 1921 devenise organul Partidului Comunist Român, se găsesc, datorită lui Barbu Lăzăreanu, numeroase evocări ale fruntașilor clasei muncitoare, Ștefan Gheorghiu, I. C. Frimu și alții. Această antologie muncitorească, plină de fapte și date din mișcările muncitorești de pretutindeni, d'întreținut și dela noi, sistematic strânse într'un calendar istoric, rămâne până astăzi un model al genului.

Pentru lămurirea și îndrumarea clasei muncitoare, Barbu Lăzăreanu nu s'a limitat numai la conferințele dela sed'ul mișcării, dela atelierile Grivița sau din alte săli din București, ci peregrinând prin țară, în adevărate turnee, a conferențiat mai în toate orașele și mai ales în cele din Moldova. Conferințele aveau subiecte literare sau cuprindeau evocări ale figurilor reprezentative ale scrisului românesc, scoțând în relief valorile sociale din folklo-

rul românesc. Spirit enciclopedic, Barbu Lăzăreanu a îmbrățișat mereu teme noi, din domenii noi, recoltând mai întodeauna material literar inedit.

Această activitate se oglindește la început în ziarul „Scena” și apoi în „Adevărul literar și artistic”.

Talentul de scriitor al lui Barbu Lăzăreanu s'a manifestat și într-o serie de polemici purtate între anii 1923—1924 cu Ion Botez și Mihalache Dragomirescu în jurul traducerilor din Shakespeare, cu Rădulescu-Motru pentru atitudinea politică a săptămânalului „Ideia Europeană”.

După intrarea în ilegalitate a Partidului Comunist din România și suspendarea gazetei „Socialismul”, Lăzăreanu duce mai departe lupta politică prin conferințe și articole strecurate în diferite gazete. În localul școlii „Libros”, Barbu Lăzăreanu și-a ținut neîntrerupt conferințele sale de limbă, literatură română și folklor, până în ajunul dictaturii antonesciene.

Activitatea publicistică și-a concentrat-o în acest timp la ziare și reviste, printre cari „Adevărul literar și artistic”, „Cuvântul Liber”, etc. În această din urmă revistă, sub titlul „Capitole din istoria socialistă”, a publicat schițe monografice despre Ștefan Gheorghiu, I. C. Frimu, Dimitrie Marinescu, Anton Bacalbașa, despre primul sindicat și primul 1 Mai, etc.

În „Adevărul literar” continuă seria începută sub titlul „Arheologie literară” și strânge în volumase întitulate discret și modest „Cu privire la Eminescu”, „Cu privire la Creangă”, „Cu privire la Caragiale”, „Cu privire la Humor”, etc., articolele risipite mai înainte în paginile gazetelor și revistelor.

Pătimaș bibliofil, Barbu Lăzăreanu a știut să descopere amănunte rare în tainele trecutului nostru literar și să le înfățișeze într-o formă plăcută, meșteșugit împănată cu arhaisme și cuvinte rare, dar necăutate.

Pentru neabătuta lui atitudine, în timpul dictaturii carliste, i s'a răpit acestui bun patriot și luptător pentru bine, dreptul de cetățean al țării pe care a iubit-o și a slujit-o cu toată puterea gândului lui. Din 1940 și până în 1944, în timpul prigoanei fasciste și războiului nedrept contra Uniunii Sovietice, Barbu Lăzăreanu n'a mai scris, dar a continuat să vorbească hotărât și dârz la reuniuni intime. Vorba lui îmbărbăta, dădea nădejdi și era ascultată cu dragoste de cei care așteptau marea zi a eliberării.

Barbu Lăzăreanu, cu bogatele lui cunoștințe în domeniul culturii universale și a literaturii românești a ajutat pe foarte mulți din tinerii scriitori în căutarea formei celei mai potrivite talentului lor și a fost consultat de mulți intelectuali și profesioniști în căutarea unor date sigure de ordin biografic și bibliografic.

Ca unul ce și-a petrecut cea mai mare parte a vieții în Bibliotecă — cine nu l-a cunoscut pe cel mai asiduu cititor al Bibliotecii Academiei R.P.R.! — a avut pentru Bibliotecă și bibliotecari, cuvinte de adâncă apreciere și înțelegere. Scriind despre Al. Sadi Ionescu, eminentul șef bibliotecar al Academiei, mort în anul 1926, Barbu Lăzăreanu caracterizează astfel funcțiunea de bibliotecar: „funcția de bibliotecar cere competență și cere desfășurarea unei metodice activități formidabile, care ajungând experiență, devine în același timp un adevărat instinct „de punere în lumină”, iar cataloagele nu se ticluiesc, ele se creiază. Și aceste cataloage devin uneori opere bibliografice”.

După eliberarea politico-socială a poporului nostru, pentru care Barbu Lăzăreanu luptase 50 de ani, activitatea lui s'a concentrat mai ales asupra învățământului de Partid. Victoria câștigată prin luptele clasei muncitoare, trebuia consolidată. Dușmanul de clasă fusese îngenunchiat dar nu zdrobit.

Pentru aceasta erau necesare cadre, oameni pregătiți de luptă pe toate țărmurile, luminați și formați de înalta învățătură marxist-leninistă. În acest scop Partidul a înființat în anul 1945, Universitatea cu numele de „Ștefan Gheorghiu“, alegându-l ca rector pe Barbu Lăzăreanu, dascălul de o viață întreagă al muncitorimii. Discursul plin de însuflețire rostit de rector la inaugurarea Universității, arată că menirea acestei școli de tip nou este să crească oameni pentru posturile de comandă ale batalioanelor proletare — organizatori și propovăduitori ai învățăturii marxiste. „Universitatea muncitorească — spune Barbu Lăzăreanu — este o școală de un tip cu totul nou, căci este și a unui timp cu totul nou“.

„După cum în adunările populare, pe lângă un prezidiu activ se alege altul de onoare — prezent în inimile participanților — în rândurile și în fruntea celor care predau la Universitatea Muncitorească vor figura cei mai mari dascăli ai omenirii: Marx, Engels, Lenin și Stalin“.

Dela Universitatea „Ștefan Gheorghiu“ care constituie punctul de plecare al tuturor universităților și școlilor de partid ce s’au înființat după 23 August 1944, Barbu Lăzăreanu a fost numit în anul 1948, membru titular activ al Academiei R.P.R., Directorul General al Bibliotecii Academiei R.P.R. și membru în Prezidiul acestei Instituții.

În Academia R.P.R., Barbu Lăzăreanu desfășoară cu vigoare tinerească o activitatea științifică neîntreruptă prin comunicări în ședințele plenare și în ședințele Secției, prin publicații, conferințe.

În calitate de Director General al Bibliotecii Academiei R.P.R., cu înținsa lui cultură și experiență, îndrumază pasul tinerilor cercetători pe calea luminoasă a științei celei noi puse în slujba poporului muncitor. Sub îndrumarea lui, Biblioteca Academiei R.P.R. și-a dublat aproape tezaurul de cărți și reviste și s’a transformat într’o mare bibliotecă, accesibilă masselor largi populare, pentru satisfacerea setei de cultură a acelora pentru care Barbu Lăzăreanu a luptat cu condeul și cuvântul timp de mai bine de o jumătate de veac.

Iată cum a trăit, a pățimit și a luptat Barbu Lăzăreanu, ca să ajungă la al 70-lea an al vieții lui, sprinten, voios, în continuă mișcare de progres spre viitor.

Pentru că în orice împrejurare, în scris sau în vorbă, gândesc din poziția de biolog, să-mi îngăduiți ca și cu acest prilej să vă împărtășesc un gând care mă frământă și pe care caut să-l verific mereu, mai ales de când trăiesc intens, împreună cu Dvs., procesul de transformare a științei și culturii din țara noastră, sub îndrumarea Academiei Republicii Populare Române, îndrumată și ea de Partidul Muncitoresc Român. Sărbătorirea de azi e bine venită și voui folosi pe Barbu Lăzăreanu ca un exemplu viu și concret al considerațiilor pe care le voui face.

Iubiți tovarăși, dragă Barbule,

Un savant sovietic — Crenche — a elaborat, pe baza unui vast material morfologic și fiziologic o teorie ontogenetică care explică într’un mod nou o serie de probleme legate de dezvoltarea ființelor viețuitoare, teorie care

și-a găsit vaste aplicațiuni în practică. Crenche a denumit această teorie : a ciclurilor de vârstă sau teoria îmbătrânirii și întineririi ciclice în ontogeneză. După Crenche, procesul de îmbătrânire nu este neîntrerupt și linear, ci este ciclic. El se întrerupe continuu prin diferite procese contrarii de întinerire care duc la o mărire temporară a potențialului de vitalitate. În ordine morfologică și fiziologică, întinerirea este manifestată prin apariția și dezvoltarea de substanțe în plasmă, care corespund unei stări mai tinere și care dau însușiri noi biocoloizilor din protoplasmă. Cu toate posibilitățile de întinerire ciclică, procesul dezvoltării ontogenetice trebuie considerat în totalitate ca un proces ireversibil. În ordine psihică întinerirea este manifestată prin izbucnirea ideilor noi, sentimentelor noi, utile progresului colectivității umane, prin dezvoltarea elanului și curajului în creație, prin înlăturarea sentimentului de jertfă pentru cauzele mari ale poporului. Procesul de dezvoltare se poate înțelege cum arată Crenche, numai de pe poziția materialismului dialectic, numai din punctul de vedere al unității contrariilor. Îmbătrânirea și întinerirea, după teoria ciclurilor vârstei, sunt cele două contrarii care se exclud reciproc, iar lupta între ele și unitatea lor, determină mersul dezvoltării organismului. Această unitate este trecătoare. Întreg procesul ciclurilor vârstei, este însă o condiție necesară pentru evoluția lumii organice. Viteza proceselor de îmbătrânire și întinerire depinde însă în mare măsură de condițiunile externe. Pentru animale și plante depinde de mediul fizic înconjurător, pentru oameni depinde și de mediul social.

În societatea capitalistă, ciclul de întinerire este brutal întrerupt. Bătrânețea își urmează implacabil drumul rectilin și descendent. Copiii și tinerii îmbătrânesc înainte de vreme, bolile sociale grave, crizele economice, acute, războaiele decimă populația, știința, cultura, instituțiile (școala, justiția, armata) decad. Toate acestea sunt semnele unei îmbătrâniri care se termină inevitabil și înainte de vreme cu moartea.

În societatea socialistă, factorii sociali, baza economică, relațiunile de producție, suprastructura, inhibează îmbătrânirea și grăbesc revenirea ciclului tineresc. Oamenii și instituțiile din Rusia socialistă, după revoluție, au intrat într'un ciclu de întinerire, au căpătat particularități cantitative și calitative deosebite, contrare oamenilor și instituțiilor din societatea capitalistă: copiii și tinerii își duc viața sănătoasă a vârstei lor, bolile sociale au fost tălmăduite, crizele economice stărpite, dorința și lupta pentru pace, setea de știință și cultură, sunt semnele unei autentice tinereți.

La noi, după eliberare și mântuirea de elementele care grăbeau bătrânețea și înfrânau tinerețea socială, condițiunile create de clasa muncitoare și Partidul Muncitoresc Român, au pus bazele unei societăți noi, în care oamenii și instituțiile se avântă cu elan tineresc, spre zăriștea unei științe, unei arte, unei culturi noi.

Indiferent de vârsta calendaristică, suntem tineri în regimul de democrație populară, în tânăra Academie R.P.R. din tânăra Republică Populară Română și toți luptăm pentru împiedecarea îmbătrânirii noastre și a celor ce ne vor urma, cu toții luptăm pentru pace și progres, pentru popor.

Am avut dreptate când am spus că Barbu Lăzăreanu este o exemplificare a veracității teoriei ciclurilor vârstei ? Nu mă îndoiesc că privindul și

cunoscându-i neastâmpărul pentru mai binele pe care-l urmărește, îmi veți da dreptate și mie dar mai ales lui Crenche.

Să-i urăm din toată inima noastră, tânărului! Barbu Lăzăreanu să-și mențină cât mai prelungit ciclul tinereții în tânăra societate care se construiește și pentru care virtuțile lui sunt factori care vor contribui la mersul ei mereu înainte, pe drumul socialismului.

UNELTIRILE AGENȚILOR BURGHEZIEI ENGLEZE ÎMPOTRIVA RĂSCOALEI CONDUSE DE TUDOR VLADIMIRESCU*)

DE

PROF. S. ȘTIRBU

Lămurirea cauzelor reale care au dus la sfârșitul tragic al conducătorului rebel al Vlahilor — cum îl numea Marx pe Tudor din Vladimiri — constituie încă o problemă grea pentru istoricii care se ocupă cu răscoala din 1821.

Un număr destul de însemnat de documente inedite descoperite în ultimul timp, precum și o nouă analiză a unor scrieri cu caracter memorialist desconsiderate de istoricii burghezi, constituie un ajutor însemnat pentru lămurirea acestei probleme.

Este vorba de următoarele izvoare, contemporane cu Tudor :

1.) Documentele engleze (1782—1836). Aceste documente au fost pregătite pentru publicarea în colecția de documente Hurmuzachi.

Documentele în copii dactilografiate sunt strânse în două volume și păstrate în fondul Academiei R.P.R.

Volumul I, cu 458 de pagini, cuprinde rapoarte ale consulilor britanici din principate, ale reprezentanților diplomați ai Angliei dela Constantinopol, Petrograd și Viena, precum și a unor agenți britanici din perioada 1782—1821. Volumul II cu 525 de pagini cuprinde același gen de documente, din perioada 1821—1836.

Un al III-lea volum, cu 165 de pagini dactilografiate, cuprinde extrase în limba engleză din presa germană, austriacă și engleză din anul 1821, referitoare la răscoala Eteriei și la răscoala condusă de Tudor Vladimirescu. Cei care s'au ocupat cu editarea acestor documente și-au dat seama că prin publicarea lor ar pune la dispoziția publicului un adevărat rechizitoriu împotriva activității nerușinate a diplomaților și agenților secreți englezi în legătură cu țara noastră. De aceea ei au hotărât ca lucrarea „gata pentru tipar” să zacă în beciul arhivei vechi Academiei, unde putea să fie bine păzită ca să nu ajungă în mână „elementelor nepreferate”.

2. Un alt material — nu mai puțin important pentru problema tratată de noi — a fost ascuns în condiții asemănătoare, timp de un secol și ceva, în arhiva Muzeului britanic din Londra. E vorba de un manuscris grecesc,

*) Comunicare prezentată la Institutul de Istorie și Filosofie din București al Academiei R.P.R., în ziua de 12 Decembrie 1951.

1) Biblioteca Academiei R.P.R. Serv. de doc.

cu iscălitura „Un patriot anonim“, datat din Noembrie (1821) la Păduri, jud. Prahova. Manuscrisul conține descrierea unor evenimente ale răscoalei de pe teritoriul țării noastre și a fost publicat de către F. M. Marshall, profesor la Colegiul Birkbak dela Universitatea din Londra, în „Buletinul soc. de istorie și de etnografie al Greciei“ din Atena, vol IX, 1926, cu titlul „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Române“.

Acest material a putut fi publicat cu 25 de ani în urmă deoarece fără documentele suplimentare nu prezenta un pericol deosebit pentru demascarea acelor care l-au ascuns timp de un secol.

Documentele engleze pe care le-am enumerat cuprind perioada 1782—1836 și ne ajută să cercetăm problema de care ne ocupăm, în adevărata ei lumină.

3. Alte materiale la care ne mai referim, deși n'au un istoric atât de complicat ca primele două, lămuresc anumite detalii importante. Astfel, lucrarea istoricului sovietic Bazanov: „Decembriștii în Chișinău“, apărută în 1951, dovedește că atunci când monarhii țărilor europene, împreună cu guvernele lor liberale sau feudale, urzeau complotul lor împotriva luptei de eliberare a popoarelor din Balcani, cei mai buni fii ai poporului rus s'au pregătit să ajute aceste popoare, chiar cu forțe armate. Din nefericire, politica și actele de diversiune ale marilor puteri europene, mai ales ale reprezentanților Imperiului englez, au reușit să anihileze efectul ajutorului frățesc dat de mișcarea revoluționară a popoarelor vecine, și în primul rând de mișcarea revoluționară a marelui popor rus.

I

ATITUDINEA GUVERNULUI ENGLEZ FAȚĂ DE LUPTA DE ELIBERARE A POPOARELOR SUBJUGATE DE IMPERIUL OTOMAN

Poziția oficială a Angliei față de soarta popoarelor din Balcani în general, cât și față de răscoala din 1821, în special, depindea de obiectivul principal al politicii sale externe. Prin cele mai perfecte și mai rafinate mijloace, Anglia urmărea cucerirea de noi poziții-cheie pentru lărgirea și consolidarea imperiului său colonial.

Primele două decenii ale secolului al XIX-lea au însemnat pentru capitaliștii englezi importante cuceriri în Sud-Vestul Europei care, de altfel, reprezintă o poziție strategică deosebită pentru imperiul britanic în direcția controlării Orientului Apropiat, atât de necesar pentru această putere, în vederea asigurării dominației sale asupra principalei ei colonii — India.

Imperiul Otoman, care trecea pragul secolului al XIX-lea ca „Omul bolnav al Europei“, reprezenta un obiectiv foarte atrăgător pentru guvernul englez. Acest imperiu era una din piețele cele mai importante pentru desfacerea mărfurilor engleze. „Politica conservatoare engleză — scrie autorul sovietic O. Sparo — socotea că indivizibilitatea Imperiului Otoman decăzută în curs de descompunere, cuprins de mișcările revoluționare ale popoarelor subjugate de el, trebuia păstrat cu orice preț, pentru a echilibra forțele statelor europene, pentru a frâna tendințele Rusiei și pentru a asigura pătrunderea de mai târziu a burgheziei britanice în Marea Mediterană și în Balcani“¹⁾. Problema moștenirii „omului bolnav“ determină o activitate fe-

¹⁾ O. Sparo. Rolul Rusiei în lupta Greciei pentru independență. Revista *Voprosi istorii* nr. 8/949, p. 56.

brila în rândurile diplomaților, emisarilor și agenților secreți englezi, mobilizați cu toții pentru ca, prin anumite manevre, să câștige pentru Anglia noi poziții-cheie în diferitele regiuni ale Imperiului Otoman.

La începutul secolului al XIX-lea toți aceștia sprijină în mod secret, dar cu atât mai intens, pe răzvrătitul Ali Pașa din Ianina, urmând să-l aduca chiar pe acesta pe tronul Imperiului Otoman. În cazul reușitei complotului pregătit ar fi trecut sub controlul direct al Englezilor nu numai insulele cele mai importante din Mediterana, dar și teritorii vaste ale Imperiului Otoman din Orientul Apropiat.

Nu există ticăloșie, mârșăvie și bestialitate de la care agenții englezi să se fi dat înapoi pentru atingerea acestui complot. O listă a cheltuelilor, efectuate de consulul Angliei din Țara Românească în vederea atingerii celor mai diferite obiective, arată, fără necesitatea vreunui comentariu, fața hidoasă a diplomației engleze. Ne referim la documentul intitulat „Specificarea conturilor prezentate guvernului Majestății Sale de către Francisc Summerers pentru serviciul secret între anii 1803—1807”, înregistrat în colecția documentelor engleze sub numărul F.O. 78/66.¹⁾

Acest document nu desvăluie un caz izolat. Chiar în colecția de care dispunem se găsesc alte câteva materiale de acest gen. Ele arată că prin mituire, corupție și alte mijloace asemănătoare, agenții englezi au obținut nu numai informațiile cele mai recente, dar au pus la cale și diferite manevre diversioniste, care nu rareori se soldau chiar cu victime.

Pentru a ilustra manevrele și metodele practicate de agenți oficiali sau secreți englezi, reproducem câteva pasaje din „Specificarea conturilor prezentate Guvernului Majestății Sale de către Francisc Summerers cu scrisoare H”, în a cărei „jurisdicție” precum se exprimă el, se aflau Țările Române.

Acest agent oficial (consul) decontează :

„...în anul 1806, 9 Iulie, pentru suma dată lui Hassan Aga Tătar al Alteței sale Pașa din Ianina, pentru comunicările ce mi le-a făcut asupra grecului Spalitha“... etc. 6”, 13”, 4”²⁾ (lire sterline).

Ne-am oprit în primul rând la o operație în legătură cu Pașa din Ianina deoarece relațiile englezilor cu acesta au o deosebită importanță pentru problema tratată de noi. Dar nici următoarele date din această listă nu sunt lipsite de interes :

„1803 Ianuarie 18 ... Pentru o pușcă cu două cocoșe montată în argint, prezentată Belzadelei, fiul Hospodarului Valahiei pentru anumite comunicări pe cari el a făcut ca eu să le am în legătură cu mersul afacerilor și pentru a-mi da noutăți primite prin Călărași dela Constantinopol și cari au fost imediat raportate Ministrului Regelui la Viena. 14” 0” 0”³⁾.

Decembrie 30 ... Pentru un mesager trimis... spre a aresta un „Feld Yegher” care se întorcea dela Constantinopol spre Petersburg cu scrisori ale trimisului Rusiei „Tomavra“ 9” 0” 0”.

1805 Septembrie 30 ... Cheltueli făcute de oamenii întrebuințați spre a supraveghea de aproape conduita Comisarului Franței Saint-Luce și de a

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 178—194.

²⁾ Ibidem, p. 184.

³⁾ Ibidem, p. 178.

cunoaște exact intrigile sale și comunicările sale nocturne cu șefii Divanului Valahiei 15" 12" 0" ¹⁾).

Noemvrie 24 ... Pentru o ștafetă trimisă la Viena spre a încerca să intercepteze corespondența Ministrului poliției Fouché cu Domnul de Belleval secretar al prințului Valahiei, cunoscut la Londra sub numele de Contele Luce de Gaspari 15" 13" 4".

Noemvrie 27 ... Pentru plata diverselor persoane întrebuințate pentru a cunoaște conduita Căpitanului „Marquard” presupus spion al Franței care a trecut în Valahia pentru a fi în serviciul Curții dela Berlin însărcinat cu speculații de lână 10" 0" 0" ²⁾

1806 Iunie 12 ... „Pentru plata unui om de încredere trimis în această zi la agentul hășhodarului Valahiei Rezident pe lângă Alteța Sa „Tersenikoglu” dela Rusciuk pentru a-l preveni de imediata sosire a Domnului Le Blanche, adjutantul lui Sebastian și a D-lui Mechain, mergând spre Constantinopol cu comunicări pentru că „Tersenikoglu” să fie gata să le supravegheze (intercepteze) prin aceleași gărzi care le escortau la Constantinople 7" 6" 8".

Iunie 13 ... „Fiind informat că Domnul Le Blanche ar fi însărcinat de a face anumite comunicări, mergând la aganii și Pași din Rumalia, Dl. S. — a găsit indispensabil de a le cunoaște mai dinainte prin unul din oamenii săi credincioși, care, îmbrăcându-se în costumul unui simplu negustor de bumbac, a voiajat toată vremea cu ei și a făcut să-i parvină D-lui S. detaliile cele mai exacte asupra misiunilor lor; să se raporteze la timpul potrivit către Misiunea Maiestății Sale dela Viena — precum și dela Constantinople 15" 0" 0" ³⁾.

Iunie 24 ... „Pentru o comunicare urgentă adresată D-lui „Matouche” directorul carantinei delă frontiera Transilvaniei pentru a escorta toți curierii ambasadei, care vin dela Viena în momentul trecerii ambasadorului „Sebastiani” la Constantinopol. Am scris în acest scop peste tot pentru a dejuca manevrele acestei ambasade 10" 0" 0".

Iulie 22 ... „Bonaparte numind pe D-l Fennard ca rezident al său plenipotențiar pe lângă hășhodarii Valahiei și Moldovei, toată lumea a presupus intrigile în legătură cu această numire, informat din toate părțile de realizarea acestei presupunerii; am fost obligat să le cunosc (aceste intrigi) de aproape și am întrebuințat diverse persoane pe cari le-am plătit. 9" 16" 8" ⁴⁾.

Iulie 30 ... „Pentru plata în diverse ocazii a d-lor „Manolaky” și „Haritho” și „Jankoviz” pentru rapoartele secrete asupra purtării lui „Sebastiani” în timpul șederii sale la București și conversațiile sale confidentiale cu principalii boeri (nobili) ai țării, etc., etc. 16" 0" 0".

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 181.

²⁾ Ibidem, p. 183.

³⁾ Ibidem, p. 184.

⁴⁾ Ibidem, p. 185.

August 27 ... „Pentru plata unui ienicer, trimis la Rusciuk pe lângă Alteța Sa „Tersenikoglu“ pentru a avea copiile comunicărilor, cari au avut loc în scris între „Sebastiani“ care se găsea încă la București și guvernatorul Rusciukului mai sus menționat, și care nu a vrut să răspundă la scrisoarea lui „Sebastiani“ decât după ce mi-a permis să iau cunoștință de scrisoarea sa în birou și de a adăuga ceea ce am crezut că este util pentru interesele sale și pentru împrejurările de azi. 10" 13" 4" ¹⁾.

August 31 ... „Pentru că am dăruit azi un ceas de aur D-lui „Vatoff“ (prim comis) al divanului Valahiei, spre a-mi permite să iau în secret copiile notelor și comunicările secrete ale Comisarului Franței la București prezentate Divanului acestei provincii. . . . 17" 6" 8" ²⁾.

Septembrie 6 ... „Pentru plata diversilor funcționari ai poștei cu cai spre a-i face să întârzie în timpul drumului trecerea unui curier francez, care ajungea dela Constantinopol la București în același timp cu un curier al Ambasadei Majestății sale Britanice, era în interesul meu, de a face ca curierul englez să-l depășească, adică să ajungă mai înainte decât curierul francez și a fi prin aceasta sigur că nu existau intrigi contra siguranței drumului său 7" 0" 0".

„Pentru plata a doi oameni de încredere pentru a atrage pe ienicerii Franței să bea la prima crăsmă și îmbătându-i bine, să întârzie expediția curierului francez mai sus menționat, care a permis curierului britanic să-i depășească cu aproape o noapte“ ³⁾.

Septembrie 10 ... „Pentru suma dată ienicerului Cara Ismail pentru a fi depășit pe curierii francezi și pentru că a luat un drum mai scurt pentru a evita curierului d'Herin din serviciul d-lui Arbrethnot orice cursă, pusă la cale de către francezi în comunicările ambasadei între Constantinopol și Viena 3" 6" 8".

Septembrie 12 ... „Pentru oamenii întrebuințați pe sub mână, pentru a cunoaște, în mai multe ocazii, intrigile și mașinațiile funcționarilor comisariatului Franței, le-am plătit odată 8 țechini, încă odată 3, plus 10, plus 5, în total 26 ducați imperiali“ 15" 3" 6".

Octombrie 5 ... „Boerii partizani ai Franței, oameni fără principii și cu toți rău intenționați de teamă de a se compromite, mergând zilnic la Comisariatul francez pentru a semna scrisorile lor către Talleyrand și pentru a face așa zisele lor intrigi împotriva intereselor directe ale Rusiei și ale Porții, au luat măsura de a ține conciliabulele lor noaptea, ceea ce a îngreunat cunoașterea firului corespondenței lor și numărul adevărat al aderenților lui Bonaparte. Pentru suma plătită unui boer de rangul al II-lea spre a se prefăce partizan al Franței și să facă vizite comisarului când erau cu toți adunați acolo.“ . . . 12" 0" 0".

Octombrie 9 ... „Franța înlăturând pe prințul Ipsilanti, Hospodar al Valahiei, numit prin influența Curții dela Petersburg; Sebastiani a făcut ca să fie numit în locul său Hospodarul Șuțu.

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 186

²⁾ Ibidem, p. 187.

³⁾ Ibidem, p. 188.

Excelența Sa D-I „Arbuthnof” mi-a dat la timpul potrivit toate instrucțiunile pentru a ști să mă conduc și să supraveghez intrigile lor prin oamenii întrebuințați pe lângă caimacan, spre a cunoaște firul intrigilor lor.“ 8" 0" 0"¹⁾.

Octomvrie 10 ... „Pentru plata secretă făcută comișilor Turci ai Divanului Valahiei spre a-mi da copii de pe scrisorile și comunicările pe care locotenenții prințului Șutu le-au făcut pașilor revoltați între alții lui Pasvanoglu, guvernator al Vidinului, apoi am expediat imediat (aceste copii) ambasadorului din Constantinopol.“ 10" 0" 0".

Octomvrie 10 ... „Plata făcută Vel-căpitanului poștei cu cai spre a mă informa în mod exact de sosirea și de plecarea de emisari secreți ai Principelui Șutu a acelora pe cari comisarul francez îi expedia în orice moment.“ 6" 13" 4"²⁾.

Noemvrie 11 ... „Plata pentru cheltuelile făcute anterior de către d-nul Vincent, profesor de limba italiană, care îmi servea ca spion.“ 12" 0" 0".

Noemvrie 11 ... „Plata diverșilor Valahi și Moldoveni trimiși în regiuni, unde am fost asigurat că sunt câțiva spioni francezi deghizați în haine bulgărești; ca consecință a acestei încercări, am găsit și am făcut să fie prinși, în timpul nopții, doi din acești vinovați și sub alte pretexte am insistat a fi exilați din țară. In consecință, oamenilor mai sus amintiți (70 de piaștri) lui Nicolas Demerge lui „Yabaki Ostroveny” lui Mihaly Penlivan“ 14" 18" 8".

Noemvrie 20 ... „Pentru o persoană de încredere trimisă în Moldova spre a lua toate informațiile posibile asupra comportării nobilei moldovene și asupra urmărilor nefericite ale intrigilor francezilor cu familia Balș și Ghica, detalii necesare ambasadei Majestății Sale dela Constantinopol; această persoană de încredere a primit ordin să se deplaseze dela Iași la Bucovina pentru a cunoaște mișcările cordonului austriac.“ 36" 0" 0"³⁾.

Noemvrie 23 ... „Pentru a tabacheră de aur smălțuită dăruită Divanitului Effendisy dela Poartă, rezident la București, spre a-mi procura pe sub mână copiile comunicărilor comisarului Franței dela Iași, adresate lui Pasvanoglu, rebelul dela Vidin și altor rebeli din Rumelia — aceste copii au fost apoi expediate Excelenței sale Domnului „Arbuthnat” la Constantinopol și au fost o oarecare utilitate pentru Serviciul Public.“ 21" 13" 4".

Noemvrie 30 „Pentru plată spre a câștiga un funcționar dela agenția austriacă, pentru o cunoaște cu siguranță intrigile agentului Austriac cu comisarii Franței în legătură cu desfacerea scrisorilor pe care publicul le trimite prin poșta dela Viena și din cari toate amănuntele erau comunicate agenților francezi.“ 10' 0" 0".

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 190.

²⁾ Ibidem, p. 191.

³⁾ Ibidem, p. 192.

- Decembrie 7* ... „Pentru plata lui Abdy Effendy spre a face să eșueze propunerile pe cari subcomisarul și cancelarul Franței Le Doulx le făcea rebelilor din Rumelia, mi s'au trimis în original aceste propuneri, ceea ce era de mare importanță de a le cunoaște — Piaștri 200 — plus plata boierului Pandazoglu pe care l-am introdus la comisarul Franței pentru a avea noutăți pe cari el, știa să le afle în mod abil, prefăcându-se de a fi din partidul francez. Toate aceste noutăți au fost transmise la timp la Constantinopol și Viena.“ 46" 13" 4"¹⁾.
- August 30* ... „Pentru plata Tătarului Aly Aga trimis de către boerii nobili ai Valahiei cu plângerea lor (Arzy Mazhzar) la sultan pentru că s'a însărcinat fără știrea lor cu o depeșă secretă către ambasadă, care îi aducea în copii tot ceea ce s'a petrecut în scris la Divan.“ 3" 6" 8"²⁾.
- Septembrie 1* ... „Hospodarul Valahiei Prințul Ipsilanti retrăgându-se la Cronstadt în Transilvania de teamă de a-i tăia capul, el m'a însărcinat de a face ca să-i se trimeată depeșile confidențiale pe care nu puteam să le primesc pentru el. În acest scop i-am adresat astăzi un mesager cu scrisori primite dela Constantinopol.“ 7" 18" 0".
- Septembrie 3* ... „Pentru plata ienicerului Kluciuk Osman, trimis la alteța Sa Mustafa Hairakdar, cu comunicări confidențiale pentru a-l pune în curent și a nu da crezare propunerilor viclene ale calmacanilor prințului Șutu cari erau cu toții sub influența Franței.“ 6" 0" 0³⁾.
- Septembrie 8* ... „Pentru a da arhidiaconului „Cheristoskuleo“, secretarul arhiepiscopului mitropolit al Valahiei, spre a mă informa, la timpul potrivit, despre comunicările secrete pe cari consulii Rusiei și Franței le făceau sfinției sale arhiepiscopului împotriva intereselor Porții, în calitate sa de președinte al Divanului acestei provincii — în absența unui principe, Tehini 20.“ 11" 13" 4".
- Septembrie 10* ... „Generalul Michelson, Comandantul Șef al armatei Ruse în Polonia, făcând câteva mișcări, din ordinul Curței Sale la frontiere, cari anunțau câteva proiecte împotriva Porții, am expediat îndată în acele locuri un om de încredere spre a lua informațiile necesare și a informa ambasada din Constantinopol și Viena.“ 16" 13" 4"⁴⁾.
- Octombrie 24* ... „Plătit unui agent secret numit Pălămidă, trimis pe frontierele cu Rusia, pentru a observa preparativele militare care se făceau la Nistru.“ 23" 6" 8"⁵⁾.
- Octombrie 26* ... „Plătit lui „Pesctiedgy“ unui din băteii favoriți ai lui „Aga Hassan Pașa“, comandant al fortăreței dela Bender, sosit la mine cu amănunte asupra descoperirii și arestării a unor indivizi suspecti a

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 194.

2) Ibidem, p. 195.

3) Ibidem, p. 196.

4) Ibidem, p. 197.

5) Ibidem, p. 197.

căror semnamente i le dădusem, amănunte interesante pe care le-am transmis în aceeași zi la Viena.“ 20" 0" 0" ¹⁾.

Noemvrie 17 ... „Pentru plata lui „Cara Ismail“ ienicer, pentru cursa sa la Constantinopol cu scrisori de cea mai mare importanță, aducând la cunoștință Excelenței sale ambasadorul tot ceea ce se petrecea în țările de sub jurisdicția mea.“ 20" 0" 0" ²⁾.

Decemvrie 12 ... „Pentru curierul „f'ogorassy“ trimes cu depeșe la Căminesk-Podolsk la prințul Ipsilanti care s'a retras dela Cronstadt cu ordin de a se reîntoarce în Transilvania pentru a observa starea cordonului militar dela frontieră.“ 26" 13" 4" ³⁾.

Decemvrie 17 ... „Armata otomană precum și Alteța Sa „Mustapha Bairakadar“ numindu-mă plenipotențiar al lor, pentru a mă duce în grabă la cartierul general Rusesc dela Iași, am plecat imediat având un ordin la mână, semnat de către armata otomană și „Mustapha Bairakadar“ adresat comandanților avangărzii turcești spre a fi în mod absolut la ordinele mele și de a face tot ce eu le voi sugera spre a evita de a se ciocni cu armata rusă, și a încerca prin aceasta de a-mi lăsa tot timpul necesar, spre a negocia, dacă este posibil. Cheltuielile ocazionate în timpul acestui voiaj extraordinar, pe care demnitatea locului pe care-l ocupam, nu-mi permitea să le cer dela Turci.“ 63" 2" 0" ⁴⁾.

Decemvrie 17 ... „Odată intrat în avanposturile armatei ruse și după ce am cunoscut ordinele semnate de către Alexandru, care a ordonat Generalului Michelson ca să ocupe Bucureștiul și să-i bată pe Turci, peste tot unde îi va întâlni, am făcut în scris rapoartele mele către armata turcă și către „Mustapha Bairakadar“ pe care le-am trimes printr'un expres parlamentar, căci armata rusă n'a vrut să mă lase să ies din cordonul lor și m'a rugat să urmez drumul lui Michelson.

Așteptând, am ținut o corespondență foarte activă cu Viena. cheltuieli cu expediții extraordinare, ștafete la Viena pentru Domnul „Adain“, spioni, cheltuieli de hrană pentru mine și suita mea la armată până la luarea Bucureștiului și alte mici cheltuieli la armată, etc., etc., etc. 139" 16" 8". In consecință am mai soldat contul meu pe care îl găsesc la Domnul Castnucio, bancherul meu, care a mai binevoit să-mi avanseze bani pentru șederea mea și a suitei mele la Cronstadt, etc., etc., i-am dat un bilet de 1134 de piaștri.“ 75" 12" 0" ⁵⁾.

* * *

Din această listă se vede că, pentru lire sterline, agentul britanic Summerers a reușit să pună la cale operații complexe de spionaj sau diversiune. Numărul mare al operațiilor efiține a făcut ca suma totală să se ridice

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 197—198.

2) Ibidem, p. 199.

3) Ibidem, p. 198—199.

4) Ibidem, p. 206—207.

5) Ibidem, p. 207—208.

în socoteala cheltuelilor domnului Summerers pentru serviciul secret — numai din contul lui, care nu era singurul cont — între anii 1803—1807 la suma totală de 2122", 5", 5" lire sterline.

Dacă ne gândim la faptul că asemenea agenți mișunau în diferite țări, ne dăm seama ce sumă imensă a fost cheltuită de guvernul englez pentru spionaj și acte diversioniste.

Cu toate acestea, ministrul afacerilor străine al Angliei, lordul Castlereagh, avea nerușinarea să declare inaugurarea „principiului de neintervenție”, ca bază a politicii externe engleze.

Din momentul pompoasei declarări, acest principiu n'a însemnat altceva decât un efort sporit pentru mascarea imixtiunilor engleze, sau chiar și a cuceririlor efective a noi teritorii sau poziții în diferitele colțuri ale lumii. Astfel, în același timp cu declararea politicii de neintervenție, Anglia a copleșit noi teritorii nu numai în Europa, dar și în America de Sud și în Asia. Este de ajuns să ne referim la faptul că Birmania a fost copleșită tocmai în această perioadă, printr'un război sângeros, pus la cale de către colonialiștii englezi, în scopul de a rotunji cu noi teritorii imensa colonie a Marelui Britanii.

Interesant de menționat este faptul că șeful acestei politici provocatoare, lordul Castlereagh, după ce a exercitat timp de zece ani funcția de ministru de externe al Marelui Britanii, s'a sinucis, fiind cuprins de teama că va înnebuni. Este știut că și în zilele noastre s'au întâmplat astfel de cazuri, de astă dată în rândurile oamenilor de stat americani — de exemplu, faimosul Forrestal — deveniți continuatorii fideli, dar în proporții mărite, a monstruoasei politici duse pentru dominația mondială.

În Europa, după Congresul de la Viena, Anglia intră din nou în posesia insulei Malta și acaparează insulele Ionice, insule grecești situate în apropierea Albaniei.

Lovitura următoare a Angliei este pregătită cu multă dibăcie tocmai pe teritoriul Albaniei de astăzi, încăpută în vremea aceea pe mâinile sângerosului despot feudal Ali Pașa din Ianina care este controlat, sprijinit și îndrumat de englezi în toate acțiunile sale.

În 1820—1821 are loc așa zisa răscoală a lui Ali Pașa din Ianina, care urma să cucerească locul sultanului. Toate documentele secrete englezești vorbesc cu cea mai profundă simpatie despre acest complot.

Guvernul englez ascunde această atitudine a sa, atât în fața guvernului Porții Otomane, cât și în fața Rusiei. În 1821, când izbucnește răscoala condusă de Tudor și cea a eteriei de pe teritoriul țării noastre, duplicitatea poziției guvernului englez devine și mai evidentă, și tocmai din cauza aceasta sunt depuse eforturi și mai mari pentru mascarea scopurilor adevărate urmărite de către guvernul capitalist englez.

Înainte de a vorbi despre atitudinea Angliei față de răscoala condusă de Tudor, trebuie să caracterizăm, pe scurt, relațiile existente între Anglia și Rusia în această perioadă.

Imediat după războaiele napoleoniene au ieșit la iveală contradicțiile existente între aceste două mari puteri, mai ales din cauza Imperiului Otoman, pe care Anglia cu orice preț dorea să-l moștenească.

Pentru a tăia oricărei puteri posibilitatea de a avea anumite pretenții față de Turcia, guvernul englez s'a pronunțat în Ianuarie 1821, prin memorandumul lui Castlereagh că nu va admite răsturnarea echilibrului teritorial al Europei, ceea ce însemna în fond apărarea integrității teritoriale

a Imperiul Otoman și menținerea mai departe sub jugul Otoman a țărilor din sud-estul Europei, deci și a Țărilor Române. Tot atunci a fost proclamată cu cea mai vulgară fățarnicie politica de neintervenție în treburile interne ale altor state. Prin aceasta, Anglia urmărea, pe de o parte, să mascheze manevrele ei de a acapara Imperiul Otoman, și pe de altă parte, prin intermediul agenților săi secreți de teapa lui Ali Pașa din Ianina, voia să domine acest imperiu sub firma unui pașa sau a unor guverne marionete.

Pentru a nu fi împiedicată în operațiile sale, Anglia încerca să întreină bune relații, atât cu guvernul existent al Turciei, cât și cu guvernul țării.

Din următorul pasaj al raportului către Londra, din 24 Martie 1821, al ambasadorului englez din Constantinopol, Strangford, vedem în ce măsură a reușit Anglia să inducă în eroare pe această cale cele două puteri interesate.

„Am avut până acum toate motivele să fiu satisfăcut de tonul de încredere și de prietenie manifestat față de mine de miniștrii Otomani. Acest lucru mi-ar fi fost și mai agreabil, dacă nu m'ași fi temut că aceasta provine într-o oarecare măsură dela părerea că între Marea Britanie și Rusia nu se mai află aceleași relații de alianță intimă ca mai înainte. Această idee (după cum am putut eu să descopăr) este întemeiată pe o interpretare greșită a depeșei circulare a Înălțimii Voastre din 19 Ianuarie și am luat în consecință măsurile indicate pentru a înlătura această impresie.

Ca o dovadă a încrederii pe care acest guvern pare dispus să mi-o arate, a doua zi după conferința cu ministrul rus, Reis Efendi mi-a comunicat principalele amănunte ale ei¹⁾. Pe baza acelorași motive, a obținut Strangford același lucru, și dela ministrul rus Stroganov.

„Amănuntele acestei conferințe — scrie Strangford — sau cel puțin asupra participării ce a avut-o în ea trimisul rus, mi-au fost procurate acum 4 zile de acest ministru.

Ele se referă la cele mai pozitive și mai formale asigurări, din partea sa, a lipsei desăvârșite de participare, din partea Rusiei în afacerile provinciilor răsculate²⁾.

Problema dacă guvernul Rus este sau nu amestecat în răscoala condusă de Ipsilanti, preocupă cel mai mult pe diplomații englezi, pentru a lua poziție față de ea.

În adresa particulară către Strangford, cu data de 16 28 Martie 1821, ministrul englez din St. Petersburg scrie următoarele: „Acest eveniment a pricinuit, de sigur, o mare senzație, dar eu am crezut că este prudent să mă abțin a face investigații directe asupra chestiunii, pe lângă Monsieur Divov, care, la urma urmei, ar putea să-mi dea puține informații sau deloc asupra punctului cel mai interesant de aflat, anume asupra cursului pe care acest guvern îl va lua într'un caz așa de dificil... după cele mai bune informații și opinii pe care le pot strânge, guvernul rus nu numai că n'a instigat aceste mișcări, dar nici nu va fi dispus să dea vreo asistență, fie pe față, fie secretă, insurecției³⁾.

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 432—433. Documentul citat poartă un număr indicativ F.O. 78/98.

²⁾ Ibidem, p. 432.

³⁾ Ibidem, p. 441.

Din aceste documente și încă din multe altele, reiese limpede că diplomații englezi erau preocupați nu numai să afle dacă guvernul țarist are vreo imixtiune în răscoala condusă de Ipsilanti, dar au și exercitat o oarecare presiune asupra guvernului țarist, pentru ca acesta să discrediteze mișcarea eteristă, să nu se amestece în chestiunile interne ale Imperiului Otoman.

Presiunile făcute de Anglia asupra țarului Alexandru I, pentru discreditarea mișcării eteriste, sunt subliniate în repetate rânduri în lucrarea „Istoria Diplomației” de sub redacția lui V. P. Potemkin. Aceste presiuni au fost exercitate direct: „...reprezentantul Angliei, Stuart, a făcut în așa fel, încât poziția ostilă a Angliei față de intervenția Rusiei în afacerile grecești să fie de îndată cunoscută de către Alexandru”¹⁾.

În schimb, așa cum se va vedea mai departe, guvernul englez împânzește conducerea mișcării eteriste cu agenții săi și astfel, atitudinea Angliei față de răscoala eteristă depindea de întrebarea: În ce măsură vor reuși agenții secreți englezi să dirijeze desfășurarea evenimentelor în folosul lor? Un lucru este însă cunoscut: lupta pentru eliberarea poporului grec de sub jugul otoman n'a fost susținută de către reprezentanții Angliei. Din contră, precum arată un autor contemporan, în preajma răscoalei eteriste, când s'au prezentat multe șanse pentru o victorie rapidă însăși în capitala imperiului otoman — pregătirile efectuate pentru declanșarea răscoalei au fost divulgate sultanului de către ambasadorul britanic.

Acest autor descrie în mod amănunțit cum au organizat Grecii din Constantinopol complotul cu arme ascunse în secret.

La un moment dat „...conjurații au fost trădați; un mizerabil delator, în speranța unei mari recompense, a declarat totul unui ofițer dela Ambasada Britanică... Astfel a fost zădărnicit un vast plan de conspirație, al cărui fir, Turcii au ajuns să-l descopere prin ambasadorul englez”²⁾.

Cu privire la politica guvernului englez, față de mișcarea revoluționară a grecilor din Turcia, autorul sovietic O. Sparo scrie:

„Singura problemă a „popoarelor civilizate”, după părerea capitaliștilor englezi, era localizarea mișcării revoluționare în limitele imperiului otoman și înăbușirea ei. Iar după toate acestea, intenția principală era să împiedice Rusia de a declara război Turciei, ceea ce putea duce la creșterea influenței ruse în Strămtori și în Grecia”.

Apreciind corelația forțelor politice în problema orientală, K. Marx scria: „În timp ce Rusia susținea procesul de fărâmițare a Turciei în mod pașnic și fără teamă, diplomații apuseni continuau să garanteze și să susțină status quo și inviolabilitatea Turciei. Până când această tradiție va fi legea conducătoare a diplomației apusene nouă zecimi din populația Turciei europene vor vedea în Rusia singurul lor sprijin, eliberatoarea lor, Mesia lor.”³⁾.

¹⁾ „Istoria Diplomației” sub îngrijirea lui V. P. Potemkin, vol. II, Ed. Cartea Rusa, 1947, p. 116.

²⁾ M. C. D. Raffenel. Histoire des Evénements de la Grèce depuis les premiers troubles jusqu'à ce jour. Paris, Chej Dandey, p. 19—20.

³⁾ K. Marx și Fr. Engels. Opere, vol. IX, p. 394, după O. Sparo, în: Rolul Rusiei în lupta Greciei pentru independență. Rev. Voprosi Istorii nr. 8/949, p. 56.

II

POZIȚIA OSTILĂ A GUVERNULUI ENGLEZ FAȚĂ DE RĂSCOALA
CONDUSĂ DE TUDOR VLADIMIRESCU

În ce privește atitudinea reprezentanților englezi față de răscoala condusă de „uzurpatorul Tudor” — precum îl numiseră agenții englezi — nu încapă nicio îndoială că din primul moment s’au plasat pe o poziție fățiș dușmănoasă.

Toți diplomații englezi scriau rapoarte după rapoarte în legătură cu răscoala din țara noastră. Din aceste rapoarte desprindem următoarele fapte:

În primul rând reprezentanții Angliei au avut o atitudine ostilă față de răscoala condusă de Tudor Vladimirescu. Ei scriau despre „sălbaticii valahi ai lui Tudor”¹⁾, despre uzurpatorul Tudor²⁾, despre „prădăciunile” conducătorilor răscoalei³⁾, despre prădarea caselor boierilor⁴⁾.

Iată numai două pasaje dintr’un raport trimis la Londra despre desfășurarea răscoalei din Valahia: „Retragerea consulilor este de atribuit fricii lor de valahii sălbatici ai lui Tudor”... „Starea afacerilor în Valahia devine în fiecare zi mai disperată”⁵⁾.

În al doilea rând, din aceste documente reiese clar că diferiți cetățeni englezi (agenți secreți, spioni, diplomați englezi) sunt antrenați în mod direct în opera de ajutorare, în opera de „salvare” a marilor boieri din Țara Românească. Iar după înăbușirea răscoalei, boierii se adresează ministrului englez din Turcia, lordul Strangford, căruia îi aduc mulțumiri că Anglia a scăpat țara „de ruină, de anarhie și a deschis calea propășirii și fericirii”.

La 19 August 1822, Strangford comunică marchizului de Londonderry că a avut o conversație cu noii „hospodari” ai Moldovei și Valahiei care au declarat: „Ordinea mai bună a lucrurilor de care sunt convinși că e pe cale să se stabilească în Principate ei o atribue activei și binevoitoare intermediere a Marii Britanii”⁶⁾.

Mai mult încă, când lordul Strangford vine în țara noastră, el este întâmpinat cu mulțumiri din partea boierimii pentru faptul că Anglia a determinat înăbușirea răscoalei.

„Valahia, — spune boierul Mihail Filipescu Aga — primind onoarea de a fi vizitată de Excelența Voastră, este datoră să uzeze de toate mijloacele pentru a recunoaște o astfel de binefacere... Dacă țara e fericită de venirea noului hospodar... care va cicatriza rănilor încă sângărânde — o datorește Angliei... împreună cu fericirea de a fi apărată și garantată de noi nefericiri, fiind sub egida tutelară a Augustului Monarh „regele Angliei”⁷⁾.

Strangford, în scrisoarea sa către Caning, arată că „boierii ce-l escortau din oraș în oraș” erau excesivi în manifestările lor de grațitudine

1) Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.

2) Ibidem, p. 450.

3) Ibidem, p. 449.

4) Ibidem, p. 449.

5) Ibidem, p. 449.

6) Ibidem, vol. II, p. 171.

7) Ibidem, p. 174

față de Majestatea sa, a cărui puternică influență la Poartă a determinat instaurarea noi stăpâniri“¹⁾).

În al treilea rând, constatăm existența unui număr foarte mare de agenți englezi pe teritoriul țării noastre.

Un raport din Sibiu, datat din 19 Septembrie 1821, vorbește despre știerea că numeroși agenți englezi cutreieră regiunile dunărene: „...de câțeva vreme circula șvonul la Hermanstadt că ar exista emisari englezi în diferite regiuni ale Dunării. Noutate care este confirmată din sursă demnă de încredere“²⁾).

Unul din acești agenți, un oarecare C. D. Goch, într-o scrisoare adresată superiorilor săi, după ce se exprimă cu furie despre Tudor și despre rășcoala condusă de el, arată: „câțiva funcționari de cea mai înaltă distincție și încurajați de momeala unei generoase recompense și asigurați de un religios secret, mi-au promis că de câte ori voi dori îmi vor procura copiii de care voi avea nevoie“³⁾).

Dar întâlnim în documente un nume mult mai important, un agent care juca un rol mult mai însemnat în înfăptuirea planurilor mârșave concepute la Londra — Wybron Bargrave. Acest agent englez al cărui teritoriu de jurisdicție era Transilvania și Țara Românească, care în tot timpul rășcoalei cutreiera orașele Transilvaniei aflate în apropierea graniței Românești, vorbește în rapoartele sale secrete de mai mulți oameni de ai săi care unelteau sub directa îndrumare a lui: „Spătarul (prietenul meu Băleanu) rămâne hotărât la București — scrie Bargrave — și păstrează (așa cum l-am îndrumat eu) o neutralitate strictă, mulțumindu-se să pedepsească pe tâlharii și incendiatorii de toate neamurile, el are circa 6000 de oameni înarmați“⁴⁾). Se vede că în momentul când scria acest raport încă n'a fost informat că arnăuții și pandurii care la început se găseau la dispoziția spătarului Băleanu au trecut de partea lui Tudor și Spătarul Băleanu mai dispunea doar de 300 de oameni. În acest moment el mai credea că se va putea folosi fie de boierii din țară, fie de acei care au fugit în Transilvania pentru a duce la bun sfârșit misiunea ce îi fusese încredințată.

„În timpul șederii mele la Hermanstadt — scrie Bargrave în acelaș raport — am avut dese convorbiri cu primul nobil al Valahiei mici (Bibescu), a cărui soție este o fiică a lui Skanavi (de curând ban al Craiovei, acum decapitat la Constantinopol) despre caracterul, conducerea și dreptatea revedicărilor lui Tudor“⁵⁾).

Bargrave mai avea la dispoziția lui oameni din conducerea mișcării eteriste care au fost de mai mult timp recrutați în solda spionajului englez și care au fost ținuți în evidență și la Londra. În corespondența sa cu Lordul Stewart, Bargrave vorbește despre acești indivizi ca fiind bine cunoscuți la Londra: „Activul domn Scufu — despre a cărui conduită Excelența voastră își va aminti — ...este cu Ipsilanty“⁶⁾).

„Tânărul Manos, despre a cărui plecare subită, curând după sosirea mea, am informat pe Excelența voastră, în legătură cu datoriile sale — este secretar și un anumit Duca, fost agent diplomatic al lui Ali Pașa la Bucu-

¹⁾ Documente engleze 1821—1836, vol. II, p. 178.

²⁾ Ibidem, p. 100.

³⁾ Ibidem, p. 134.

⁴⁾ Ibidem, p. 40.

⁵⁾ Ibidem, p. 39.

⁶⁾ Ibidem, 1782—1821, vol. I, p. 451.

rești, este adjutant general al Alfredului grec. D-l Scufu are două coarde la arcul său, el urma să fie făcut vicecancelar, anul acesta, în locul unui nobil valah, la recomandăția generalului Pini, dar caftanul a cedat locul sabiei¹⁾.

E clar că acest individ despre a cărui activitate de mai multe ori a fost informată Londra (Scufu) — sau omul care a trebuit să plece subit — în legătură cu datoriile sale și despre care ține să informeze Bargrave pe Excelența Sa dl. Ministrul al imperiului britanic îndată după sosirea sa, pentru a-și îndeplini noua misiune cu care a fost încredințat (Manu) — și în sfârșit agentul lui Ali Pașa, adică agentul, agentului englez (Duca) precum și omul care se ascunde sub pseudonimul Alfredului grec; toți acești indivizi aveau să îndeplinească un rol mare.

Nu e neapărat nevoie să analizăm anumite aspecte cifrate ale scrisorii, faptele care vor urma ne desleagă rolul jucat de aceștia în timpul războaielor. E necesar însă să ne amintim procedeele folosite de Summerers — lista cheltuielilor sale, și diversitatea operațiilor săvârșite de agenții săi, ca să ne formăm o imagine departe de a fi completă — despre activitatea acestor spioni în solda britanică. Din păcate nu dispunem de date biografice ale lui Summerers sau ale lui Bargrave. În schimb avem date concrete despre întreaga viață a unui al treilea agent, care joacă un rol important în legătură cu acțiunile mârșave ale lui Duca — agentul agentului englez Ali Pașa. E vorba de Tomas Gordon.

Acest Gordon și-a început cariera sa în armata engleză.

Dicționarul biografic englez arată că Gordon a părăsit serviciul militar britanic și în anul 1810 a pornit în călătorie prin lume. Prima călătorie a lui Gordon a fost la Ali Pașa din Ianina²⁾. Aici el nu a discutat despre călătoria sa „de plăcere” sau despre frumoasele țărături ale Albaniei. Desigur, dicționarul englez nu arată că Gordon era un agent secret al englezilor. Dar faptele dovedesc aceasta cu prisosință.

Intr'un raport trimis în 1812 de către ministrul Angliei la Constantinopol către ministrul de externe Castlereagh, primul arată că: „gentlemanul englez Tomas Gordon a căutat cu iscusință să facă față importante sarcini care i-a fost încredințată”. Fiind vorba despre o sarcină secretă diversionistă, nu se putea trimite un oarecare funcționar neiscusit. Deaceia s'a recurs la ajutorul agentului secret Gordon.

El trebuia să treacă linia frontului ruso-turc și printr'o anumită manevră să influențeze comandamentul rus pentru ca acesta să cedeze pretențiilor turcești.

Cităm din raportul semnat de Stratford Canning către Castlereagh din 12 Iunie 1812.

„Eu am acum satisfacția să adaug, că Domnul Gordon, gentlemanul englez, pe care nu pot să-l laud îndeajuns pentru râvna cu care a preluat o atât de primejdioasă misiune, s'a reîntors aci la 20 Mai, iar comunicările sale au fost ascultate cu efectele cele mai fericite.

Vă alăturerez raportul Domnului Gordon asupra demersurilor sale la București³⁾).

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.

²⁾ Dictionary of National Biography, vol. XXII, p. 230.

³⁾ Ibidem, p. 362.

Iată câteva cuvinte din raportul lui Gordon despre această manevră : „am fost trimis în modul cel mai expeditiv la București în dimineața zilei de 9 Iunie, câteva ore după sosirea mea, am fost condus la Excelența Sa Domnul Italinsky“¹⁾).

Expunând conversația cu Italinsky, Gordon printre altele arată : „Eu m'am silit să-l impresionez cu ideea că Turcii fac formidabile pregătiri, dar el mi-a tăiat-o scurt, răspunzând că lasă-i să facă ce pregătire or vrea, ei nu vor putea niciodată să fie îngrozitori pentru ruși“²⁾).

În continuare, Gordon arată : „În aceeași zi eu am fost primit în audiență la comandantul șef, Generalul Kutuzov, care nu a fost de lungă durată și în care el s'a mulțumit să-mi declare că Domnul Italinsky i-a făcut cunoscut informația pe care eu o adusesem“³⁾).

Marele comandant de oști Kutuzov, dându-și seama cu cine are de-a face, a zădărnicit toate eforturile iscusitului agent care la Constantinopol figura ca un simplu gentleman particular, iar la București — ca un important comisar al guvernului englez.

În călătoriile sale „particulare“, Gordon a fost în toate orașele din Turcia Europeană și Asiatică, în Persia, în 1813 în Rusia, în 1815 din nou la București, în 1816 la Constantinopol. În timpul răsvrătirii lui Ali Pașa „el a servit în cursul campaniei din 1821 în Moreea ca șef de stat major“⁴⁾).

Că Gordon a fost un agent care acționa pe baza îndrumării forurilor oficiale din Londra, rezultă și din aceea că el se întoarce în Grecia abia atunci când guvernul englez declară în mod oficial imixtiunea sa în treburile grecești.

În anii luptelor hotărâtoare pentru libertatea Greciei, reprezentantul gândirii progresiste din Anglia, marele poet Byron, a venit să lupte cu arma în mână în rândurile răsculaților greci. Dar Gordon a fost în slujba burgheziei engleze și n'avea legătură cu elemente progresiste din Anglia. Chiar și dicționarul biografic englez recunoaște că Gordon n'a avut nici o legătură cu Byron. Când Gordon se va întoarce în Grecia va ieși la iveală un alt aspect al activității mârșave a acestui agent. Pe când Byron cumpărase și înzestrase din mijloacele sale proprii un vas de război pe care-l pune la dispoziția răsculaților, Gordon cumpărase și el în Grecia din bani defraudați un vas comercial, dar nu pentru răsculați, ci pentru afaceri comerciale, urmărind să strângă o avere considerabilă pe spinarea poporului grec.

Precum vom vedea mai departe, Gordon avea legături directe cu Duca. El a fost deținătorul aceluia manuscris grecesc, care a fost publicat de Marshall și care descrie în mod detaliat activitatea mârșavă a lui Duca. El a intrat în posesia acestui manuscris nu prin căi ocolite, ci primindu-l direct de la Duca. Precum arată istoricul grec Filimon, el a plătit cu această ocazie 10.000 de taleri lui Duca. Această sumă reprezintă nu atât recompensa manuscrisului, cât a activității criminale a acestuia din urmă. Deci manevrele urzite de guvernul englez împotriva răscoalei conduse de Tudor erau dirijate din două centre : din Transilvania, în Nord și din Ianina, în Sud, și aceste două centre erau coordonate direct de Londra, afară de uneltrile directe de la Constantinopol.

¹⁾ Dictionary of National Biography, vol. XXII, p. 353.

²⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 253.

³⁾ Ibidem, p. 354.

⁴⁾ Ibidem, p. 230.

Faptele mai sus enumerate și anume: ostilitatea reprezentanților englezi față de Tudor, efortul lor pentru salvarea boierilor prin înăbușirea răscoalei și activitatea agenților englezi îndreptată în vederea atingerii acestui obiectiv, pot fi constatate într'un mod mult mai amănunțit din studierea temeinică a documentelor.

III

AGENȚII BURGHEZIEI ENGLEZE URMĂRESC UCIDEREAA LUI TUDOR VLADIMIRESCU

Suntem încă departe de a putea trage din noile documente toate concluziile. Suntem încă la începutul studierii lor; cercetări serioase n'au fost efectuate încă nici cu privire la politica Angliei față de țara noastră, în această perioadă, nici cu privire la amestecul Englezilor în omorîrea lui Tudor Vladimirescu. Apar însă date care permit tot mai mult să considerăm că inițiatorii asasinării lui Tudor au fost agenți englezi.

Privitor la asasinarea lui Tudor, manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic și publicat de Marshall, are o importanță deosebită deoarece ne arată cine a fost instigatorul acestei crime. Acest instigator nu a fost altcineva decât Constantin Duca din Ianina.

În manuscris se arată că Duca a vrut să pună la cale omorîrea lui Tudor încă dela prima întâlnire care a avut loc între Tudor și Ipsilanti. Precum se arată în manuscris, aflând despre această întâlnire dela domnul Ion Scufu, „Duca îndată pregătește câteva sute din cei mai buni soldați ai avantgărzii și pleacă la Colentina, cu hotărîrea de a-l ataca pe Tudor“¹⁾. În timpul conversației cu Ipsilanti, Duca i-a spus că „nu face aceasta cu un scop anumit, ci... pentru siguranța lui“²⁾. Aluziile lui Duca cu privire la „un scop anumit“ — indică că acesta a vrut să săvârșească crima pe baza unor dispoziții primite dela cineva și consideră momentul prielnic pentru a o putea împlini. Or, cel care a semnalat lui Duca momentul potrivit pentru uciderea lui Tudor a fost domnul Ion Scufu.

Din documentul amintit mai sus și semnat de Bargrave, vedem că despre conduita „Activului domn Scufu“ lordul Stewart era ținut la curent.

Dar ar fi greșit să presupunem că numai Scufu primea dispozițiuni dela agenții guvernului englez.

Constantin Duca era originar din Ianina și un timp, este agent diplomatic al Pașei din Ianina la București. Știm foarte bine că Ali Pașa era omul englezilor. Englezii au urmărit prin diferite manevre de palat, prin ciocniri mărunte și scandaluri, să acapareze scaunul sultanului pentru Ali Pașa și astfel să întărească pozițiile engleze în Imperiul Otoman. Prima preocupare a diplomaților englezi, atunci când în țara noastră a izbucnit o răscoală de mari proporții care s'a transformat într'o uriașe flacără revoluționară, a fost ca conducătorii acestei mișcări să fie îndepărtați, să fie omorîți ca nu cumva în locul englezilor sau interpușilor lor, conducătorii devotați ai poporului să ajungă să cârmulască țările cotopte de imperiul

¹⁾ F. M. Marshall, „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene“. Publicat în Buletinul Societății de Istorie și Etnografie a Greciei, 1926, vol. IX, p. 474.

²⁾ Ibidem.

otoman. Este firesc că agentul diplomatic al lui Ali Pașa a urmărit această linie a diplomației engleze când a pus la cale uciderea lui Tudor.

Nu ne mai bazăm numai pe această legătură dintre Bargrave și Scufo pe de o parte și Ali Pașa și Duca pe de altă parte atunci când susținem că englezii au fost aceia care au inițiat uciderea lui Tudor Vladimirescu. În această privință mai există o serie întreagă de fapte.

Cine a fost deținătorul unicului manuscris care indică pe autorul uciderii lui Tudor? Deținătorul acestui manuscris a fost faimosul Tomas Gordon, iar după moartea acestuia, ajunge la Muzeul Britanic din Londra. Știm că exista o legătură directă între Duca și Gordon, fapt care este menționat și de istoricul grec Filimon, iar documentul provenit din Valahia, care vorbește despre faptele lui Duca, nu întâmplător ajunge la Gordon, ci în mod firesc. Din atitudinea lui Duca reiese și mai clar faptul că el n'a activat în timpul răscoalei decât pe baza unor indicații primite dela Gordon. Atitudinea lui Duca față de toate problemele mai importante din timpul răscoalei, coincide așa cum vom vedea mai departe, cu poziția englezilor în aceste probleme.

Avem deasemeni un fapt și mai elocvent. Gordon în 1831 scrie o carte (două volume) intitulată „Istoria revoluției grecești“. Dacă vom identifica anumite pasagii din istoria scrisă de Gordon cu manuscrisul care se afla în posesia lui ne vom da seama foarte ușor de motivul pentru care acest document nu a fost publicat timp de un secol și ce anume a vrut să ascundă Gordon. În manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic, ca inițiator și instigator al uciderii lui Tudor este prezentat Duca și compliciti săi. Ori, în istoria scrisă de Gordon (deși acesta folosește cuvânt cu cuvânt manuscrisul grecesc) nu numai că nu se pomenește de participarea lui Duca la instigarea omoririi lui Tudor, dar este prezentat ca un vechi prieten al lui, care joacă un rol intermediar între Tudor și Ipsilanti.

În manuscrisul grecesc se scrie despre prima întâlnire a lui Tudor cu Ipsilanti, următoarele:

„Domnul Tudor abea în a șaptea zi a hotărît să se ducă la Ipsilanti, cerând mai întâi să-i fie trimis ca zălog bimbașa Sava pentru o eventuală ucidere a lui. Astfel i s'a trimis cel amintit și după ce îl primi, pleacă la Ipsilanti împreună cu preasfințitul Argeșului.

Aflând aceasta *dela domnul Ioan Scufo* (subliniat de noi S. Șt. Duca pregătește îndată câteva sute din cei mai buni soldați ai avantgărzii și pleacă la Colentina, cu hotărîrea să atace pe Tudor“¹⁾.

Urmează apoi descrierea unei discuții între Duca și Ipsilanti, care deși nu avea motive serioase, voia să obțină deslegarea pentru uciderea lui Tudor.

„Deci, intrând în cabinetul lui Ipsilanti, i-a spus scopul lui, și a primit răspunsul în câteva cuvinte că nu trebuie să se amestece acolo unde nu primește ordine.“

Atunci Duca i-a spus că este mare nevoie să se facă, dar să facă cum vrea el, și adaugă că nu face aceasta cu un scop anumit, ci pentru reușita scopului nostru și pentru siguranța lui. Atunci Ipsilanti îi spune (bine frate, dar pierdem pe Sava, care a fost dat drept zălog lui Tudor). Cu atât mai bine, fiindcă scăpăm de doi mari suspecți. În sfârșit, el spune lui Duca că

¹⁾ F. M. Marshall, „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene“, publicat în Buletinul Societății de Istorie și etnografie a Greciei, 1926, vol. IX, p. 12.

speră să-i câștige pe amândoi și ca el să se întoarcă la cazarmă cu soldații lui¹⁾).

Deci din documentul păstrat la Muzeul Britanic reiese că instigatorii, organizatorii uciderii lui Tudor au fost Ioan Scufă și Constantin Duca, care erau, după cum am văzut, agenți plătiți ai guvernului englez, recrutați și îndrumați de agenții secreți britanici.

Este deosebit de important faptul că Gordon, expunând evenimentele legate de prima întâlnire între Tudor și Ipsilanti, prezintă în mod fals rolul agentului englez Duca, tocmai pentru a ascunde rolul acestuia de ucigaș. Iată ce scrie Gordon: „Tudor Vladimirescu în schimb care nu socotea potrivit cu demnitatea sa de a-l recunoaște sau a-l vizita, păstra o tăcere întunecată și s'a închis cu 5.000 de panduri, 3 tunuri și o mare provizie de muniții în palatul Brancovanka. *Fostul său prieten și tovarăș Duca preluă rolul intermediarului* (subliniat de noi S. Șt.) și după un răstimp de șase zile Tudor s'a hotărât la aceea de a face o vizită Domnului cu condiția ca să i se predea pe Sava drept ostatec căci el se temea sau cel puțin pretindea că se teme că ar fi să fie omorât de către ultimul. După ce aceasta i s'a aprobat el s'a dus la Colentina însoțit de episcopul de Argeș, și pentru a-l câștiga Ipsilanti lăsă să fie puși în libertate un număr de panduri care fuseseră arestați de patrurile sale, pentru că făcuseră desordine în oraș, Totuși această întâlnire de fapt s'ar fi putut solda prost pentru Tudor dacă Domnul nu ar fi știut să frâneze *zelul unuia dintre generalii săi* (subliniat de noi S. Șt.) care avea voința să năvălească peste acest aventurier la Colentina cu o ceată aleasă²⁾).

Deși din manuscrisul care era în posesia lui — rezulta tocmai contrariul — Gordon declară că Duca a fost cel mai bun prieten al lui Tudor, că el l-a sfătuit ca în aceste șase zile să se prezinte la Ipsilanti, și că cel care a vrut să-l ucidă pe Tudor ar fi fost un alt general și nu Duca.

Dar asemenea falsificări nu se fac fără motive serioase. Aceasta iese în evidență cu atât mai mult cu cât Gordon reproduce exact în multe alte locuri textul manuscrisului păstrat de el. Gordon nu a vrut să dea de știre că Duca, agent plătit al englezilor, a fost cel care a pus la cale uciderea lui Tudor.

Acesta este singurul motiv pentru care Gordon a falsificat faptele istorice.

IV

EFORTURILE AGENTURII ENGLEZE DE SPIONAJ DE A ORIENTA ȘI CANALIZA RĂSCOALA ETERISTĂ ÎN DIRECȚIA CORESPUNZĂTOARE INTERESELOR IMPERIULUI BRITANIC

Precum am arătat mai sus, atitudinea adoptată de către Duca, așa cum ne arată pe larg manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic, corespundea întru totul punctului de vedere exprimat în diverse documente de diplomația engleză în problema răscoalei ce se desfășura pe teritoriul țării noastre.

Pe baza acestei analize comparative nu numai că obținem încă o dovadă în plus despre faptul că Duca acționa pe baza indicațiilor date de către

¹⁾ F. M. Marshall, op. cit., p. 12.

²⁾ Tomas Gordon, „Geschichte der Griechischen Revolution“, vol. I, p. 126

agenții englezi, dar ni se oferă o cheie pentru a trece în revistă și atitudinea div rșelor curente participante la răscoală față de problemele cele mai arzătoare din acea perioadă.

Sa ne oprim la problema atitudinii adoptate față de boieri.

Am văzut cum documentele engleze vorbesc fără rezervă de sprijinul dat de către agenții englezi boierilor. Agentura engleză din conducerea Eteriei — adică curentul fățiș reacționar care s'a strecurat în mișcarea revoluționară — pledează cu un efort deosebit ca întreaga mișcare să fie îndrumată pe această cale.

Duca, făcând reproșuri lui Ipsilanti, susține că „neapărata lui datorie era, îndată ce a venit în Moldova, să pornească în Valahia, unde să-și așeze tabăra; acolo ar fi găsit un corp de armată mai mare, și pe toți boierii de acolo ca să se consulte cu ei ce anume e de făcut“¹⁾. În continuare el scrie: „Domnul Ipsilanti era dator să primească negreșit pe toți fiii tineri ai boierilor... și să formeze diferite companii de nobili moldoveni“²⁾.

Care era poziția adoptată față de boieri de Ipsilanti și de curentul șovăelnic — curent format de aristocrați și nobili? În prima sa proclamație, despre care ministrul Angliei Bagot scrie că a fost redactată la Chișinău³⁾ Ipsilanti a avut de gând să promită abolirea privilegiilor boierești și înfăptuirea altor măsuri anti-feudale. Desigur această poziție el o adoptase sub influența decembriștilor cu care avea contact timp de aproape un an în timpul pregătirii răscoalei. În această perioadă, așa cum arată Bazanov, „mișcarea decembriștă s'a unit cu mișcarea națională de eliberare și cu mișcarea de apărare a Greciei“⁴⁾. Acest fapt mai este subliniat în câteva locuri de autorul sovietic. Iată un pasagiu privitor la această legătură: „Deșteptarea curentelor revoluționare din Chișinău a contribuit la răscoala eteriștilor izbucnită în 1820 și la lupta de eliberare națională din Grecia subjugată — Decembriștii din Chișinău aveau legături personale cu patrioții Greci iubitori de libertate“, în Chișinău activa comitetul revoluționar grec. În casa lui Orlov „lucrau cu foc“ Raievschi, Ohotnicov, Pușchin, Liprandi și încă șapte sau opt ofițeri tineri, și tot atunci mărturisește F. E. Vigheli în însemnările sale, „frecventa casa aceea împreună cu alți cugetători ca el și Cneazul Alexandru Ipsilanti“⁵⁾.

Referitor la aceasta, este interesant faptul că Iordache Olimpiotul a plecat de mai multe ori în Basarabia pentru a atrage pe Kara-Gheorghe⁶⁾ un emigrant sârb, de partea răscoalei care se pregătea. E foarte probabil că, întorcându-se dela Chișinău și dela Alexandru Ipsilanti, care locuia în casa generalului Orlov, generalul ce intenționa să reorganizeze mișcarea decembriștilor pe baza principiului de eliberare națională, Iordache aducea în Valahia concepția generală și concepția tactică a răscoalei.

Alexandru Ipsilanti însă venind la Iași, cade imediat sub influența elementelor reacționare din conducerea Eteriei. Rizo Neroulos, mare boier moldovean, mâna dreaptă a domnitorului Suțu, arată că imediat după ve-

¹⁾ F. M. Marshall, „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene“. Manuscris aflat la Muzeul Britanic.

²⁾ Ibidem

³⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 441.

⁴⁾ B. Bazanov, „Decembriștii în Chișinău“. Ed. GIM, 1951, p. 4.

⁵⁾ Ibidem, p. 51—52

⁶⁾ Gervinius, „Insurrection et régénération de la Grèce“, p. 149.

nirea lui Ipsilanti a avut o convorbire cu el despre reformele preconizate în proclamație, când i-a declarat: „Nu ascultați pe cei ce vă vorbesc numai din cărți. Nu aveți încredere în aceste principii speculative și generale; ele nu se aplică dintr'odată tuturor popoarelor“. „Ipsilanti mi-a promis că nu va publica această proclamație și și-a ținut cuvântul“¹⁾.

O lucrare inedită, intitulată „Progresul eteriei în revoluție“, a unui eterist care se plasează pe o poziție apropiată curentului revoluționar al eteriștilor — Xodilo, subliniază că una din greșelile principale ale lui Ipsilanti a fost aceea că, până la urmă, nu s'a ținut de programul inițial și n'a eliberat pe țărani din Moldova.

Un alt curent, reprezentat de Iordache Olimpiotul care conducea pe arnăuții săi și mai ales de Tudor Vladimirescu care a lansat lozincă „averele cele rău agonisite ale tiranilor boieri să se jefuiască“, sau „Patria este norodul și nu tagma jefuitoare“, intruchipa curentul revoluționar; în tot timpul războaielor ei au mers pe o linie revoluționară de care s'a dezis în mod atât de rușinos Ipsilanti sub presiunea mereu crescândă a agenturii engleze strecurată în conducerea Eteriei.

O altă problemă care scoate în evidență că Duca și întreaga bandă din jurul lui uneltise în numele intereselor engleze este problema ajutorului din partea Rusiei. Documentele ne dovedesc că principala strădanie a englezilor a fost ca să îndepărteze Rusia de cauza răsculaților: să preîntâmpine orice imixtiune din partea acestei mari puteri în așa zisa chestiune internă a imperiului otoman și să obțină discreditarea mișcării revoluționare din partea țarului.

Duca urmărea exact această linie. El reproșează lui Ipsilanti că „a vrut cu înșelăciune să îndemne poporul la răscoală și nu cu scopul adevărat al Eteriei, spunând despre Eteria noastră că o putere mare va apăra drepturile noastre și în loc ca prin aceasta neamul să tragă foloase, dimpotrivă a fost distrus“²⁾.

El scrie mai departe: „La o judecată dreaptă, Rusia ar fi fost condamnată de întreaga Europă“³⁾.

Aceste expresii cu care ne întâlnim în declarațiile lui Duca sunt foarte asemănătoare cu cuvintele lui Strangford în care el se pronunța asupra știrilor răspândite de Ipsilanti cum că „va fi ajutată prin resursele unei mari puteri“⁴⁾. Indignarea și teama se ascunde în cuvintele acestui diplomat când scrie: „El a avut îndrăzneala (sublinierea noastră S. Șt.) să adreseze o scrisoare conținând cam aceleași expresii, Ministrului rus de aici“⁵⁾.

Uneltirile diplomației engleze într'adevăr vor reuși să obțină dela țar dezavuarea mișcării. „Istoria diplomației“ de sub redacția lui V. P. Potemkin arată că: „In ceea ce privește Grecia, lui Castlereagh nu i-a fost mai puțin teamă decât lui Meternich de caracterul schimbăcios al lui Alexandru. La 21 Iulie 1821, el a scris la Petersburg reprezentantului său Bagot, să comunice lui Alexandru că „Grecia reprezintă o ramură a spiritului organizat de răscoală, care este sistematic propagat în Europa și izbucnește

¹⁾ Rizo Neroulos, „Istoria Insurecției Grecești“. Ed. 1834, p. 289—290.

²⁾ F. M. Marshall, „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene“, Manuscris aflat la Muzeul Britanic.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ Documente engleze 1782—1821, p. 431.

⁵⁾ „Istoria Diplomației, sub îngrijirea lui V. P. Potemkin“, vol. II, ed. Cartea Rusă, 1947, p. 116.

peste tot unde datorită unei cauze oarecare slăbește mâna puterii conducătoare". „Alexandru hotărâse să părăsească pe Greci”¹⁾.

În schimb, curentul revoluționar nu și-a pierdut încrederea în ajutorul poporului rus. Când răscoala a fost înăbușită, Iordache Olimpiotul a străbatut distanța mare dela Drăgășani până la Sculeni la malul Prutului, ca să salveze pe oamenii săi, trimițându-i pe teritoriul Rusiei. Frații Macedonschi și mulți alți reprezentanți ai acestui curent s'au refugiat pe teritoriul Rusiei. Retragerea răsculaților pe teritoriul Rusiei a fost admisă de autoritățile țariste în urma eforturilor făcute de conducătorul mișcării decembriste, colonelul Pestel. Străduința decembriștilor de a ajuta răscoala se vedește și prin aceea că atunci când generalul Kiselef nu a acceptat propunerea lui Pestel de a veni, fără știrea țarului, în ajutorul răsculaților cu forță armată, generalul decembrist Orlov se pregătea să vină cu divizia lui în ajutorul răscoalei. Pușchin, aflând despre mersul răscoalei, exclamă cu bucurie: „Cneazul Suțu și consulul rus degeaba au vrut să împiedece răspândirea răscoalei — pandurii și arnăuții din toate părțile au fugit la curajosul Tudor Vladimirescu”²⁾. Astfel primeau decembriștii răscoala ce se desfășura în țara noastră. Tudor și masele populare au știut, au simțit că cei mai buni fii ai poporului rus sunt cu ei, deaceia uneltirile agenților englezi de a îndepărta răscoala cât mai mult de hotarele Rusiei n'au reușit. Ei au isbutit să înăbușe pe cale mișelească răscoala, dar n'au isbutit să clinească încrederea poporului nostru în prietenia sinceră și în ajutorul acordat nouă de cei mai buni fii ai poporului rus.

Însfârșit, o ultimă problemă, din multe altele, la care ne mai referim și care dovedește cum a căutat clica reacționară dușmană revoluției să înfăptuiască directivele primite din partea agenților englezi: e vorba despre tactica urmărită de diferitele curente, în domeniul militar.

Din documentele engleze rezultă clar că englezii au fost interesați în atragerea tuturor forțelor militare ale răsculaților în regiunile din Sudul Dunării, în jurul regiunii Janina. Aceasta, nu numai pentru faptul că astfel ar fi putut să dea un ajutor efectiv răsvrătirii întreprinse de Ali Pașa. Ei au vrut deasemeni să transforme mișcarea de eliberare națională într-o mișcare limitată care să se desfășoare într-o regiune restrânsă, situată cât mai departe de granițele Rusiei și să fie îndrumată exclusiv în folosul lor.

De act, tendința agenților englezi ca să potolească răscoala, s'o „mute” în altă parte.

Această idee este exprimată și de Duca, când face noi reproșuri lui Ipsilanti: „Bunul nostru conducător avea mijloacele se treacă Dunărea, fără vărsare de sânge, și sub niciun cuvânt n'a vrut să cedeze la cererile bunilor săi ofițeri, pe baza unor motive lipsite de judecată”³⁾.

Dacă Ipsilanti a refuzat să treacă Dunărea, aceasta nu a făcut-o din motivul că nu ar fi vrut să se sprijine pe răscoala maselor largi țărănești din Țările Române. Secretul atitudinii lui Ipsilanti ne este desvăluit într'un document englez. Ipsilanti spera ca în cazul când va fi atacat de turci, să primească până la urmă un ajutor din partea țarului Alexandru. Presupunând aceasta, el se baza pe faptul că atacul turcilor ar fi fost o încălcare a tratatului ruso-turc din 1812.

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, p. 432.

²⁾ B. Bazanov, op. cit., p. 52.

³⁾ F. M. Marshall, „Expediția din 1821 a lui Ipsilanti în Principatele Dunărene”, p. 43.

„Într-o proclamație mai recentă — scrie Bargrave despre Ipsilanti — el afirmă în termeni clari că în cazul când turcii s'ar aventura să treacă Dunărea, el va fi imediat urmat de armata lui Witgenstein“¹⁾)

Și acest fapt dovedește că Ipsilanti avea și după dezavuare mai multă speranță în țară decât în orice altă combinație diplomatică sau militară.

Tudor și aripa revoluționară a răscoalei s'au bazat mai ales pe forțele interne, pe masele populare. Ei au vrut în primul rând să câștige timp pentru crearea unei armate puternice naționale și în al doilea rând pentru consolidarea puterii politice a răsculaților.

Într-o scrisoare publicată în lucrarea lui Pavlov Silvianschi, intitulată „Pestel în fața judecății“, conducătorul mișcării decembriste scrie: „Răscoala pe care o pregătesc Grecii în momentul de față nu o socotesc de loc asemănătoare cu răsvrătirea care a sdruncinat regatul Spaniei și ambele Sicilii; eu văd în ea mai repede ceva asemănător cu acea luptă prin care cândva cnezii ruși au reușit să doboare jugul tătar“. Dealtfel aceeași idee rezultă și din scrisoarea adresată de Pestel lui Kiselef²⁾).

Scopul urmărit de Tudor era ca să transforme armata pandurilor într-o armată națională capabilă să înfrunte jugul turcesc atât de asemănător cu jugul tătar.

Din analiza atitudinii diferitelor curente față de principalele probleme care s'au ivit în timpul desfășurării răscoalei, reiese că Tudor și curentul revoluționar reprezentat de el s'au plasat pe o poziție direct opusă aceleia care a fost adoptată de agenții guvernului englez. Deasemeni vedem că Duca a depus eforturi considerabile pentru a orienta și a canaliza răscoala eteristă în direcția corespunzătoare intereselor imperiului britanic, iar principalele divergențe între Duca și Alexandru Ipsilanti s'au creat în urma atitudinii sovăelnice a lui Ipsilanti de a accepta linia propagată de Duca.

Agentura engleză a socotit la început că se va putea sprijini pe Alexandru Ipsilanti fără nicio greutate și nu s'a așteptat la nicio împotrivire din partea acestuia. La începutul răscoalei, când furia răsculaților se răspândea cu cea mai mare violență, singura nădejde a agenților englezi de a schimba desfășurarea evenimentelor în favoarea lor era îndreptată către Alexandru Ipsilanti. Acest lucru rezultă clar din raportul agentului englez Bargrave. Felul cum descrie Bargrave atmosfera care domnea în tabăra lui Tudor și cea din tabăra lui Ipsilanti arată că, în vederea potolirii pericolului ce prezenta mișcarea lui Tudor, agentul englez se baza pe sprijinul lui Ipsilanti.

Iată ce scrie Bargrave despre desfășurarea răscoalei în Valahia în perioada premergătoare venirii lui Ipsilanti la București:

„Soldații au luat guvernul în mâinile proprii și nu numai că au prădat casele puștinilor boteri care s'au avântat să înfrunte furtuna, dar i-au și silit cu bătaia să le plătească sumele care bănuiau ei că le-au rămas la dispoziție și acolo unde n'a ieșit niciuna, au ucis pe unii din acești nefericiți indivizi. Bände de albanezi armați (sau mai curând vagabonzi de toate neamurile, neexceptându-se germani, francezi și italieni, deghizați ca atare) cutreeră țara în toate direcțiile, pe care au repartizat-o între ei, fiecare căpitan apropiindu-și prada provinciei atribuite lui“³⁾).

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 451.

²⁾ Vezi „Studii“ Nr. 1, 1951.

³⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 449.

Rezultă că Bargrave este îngrozit de caracterul violent al represiei aplicate de panduri boterilor.

Mai departe, el nu-și ascunde teama care l-a cuprins în urma faptului că „toate neamurile, neexceptându-se germanii, francezii și italienii” (mulți din aceștia sunt lucrători salariați ai întreprinderilor manufacturiere) se antrenează cu un avânt de nestăvilit în vijelia răscoalei.

El este nedumerit cu privire la atitudinea unor țărani care au fugit spre hotarele Transilvaniei, însă dela un informator al său află că armata „uzurpatorului Tudor” este compusă dintr-o „adunătură pestriță de țărani valahi, în cea mai mare parte armați cu sulite de felul cel mai grosolan — adevărați pari ascuțiți”¹⁾.

Acestea sunt constatările sale cu privire la tabăra lui Tudor care „așteptase... să se unească cu Ipsilanti”. În schimb despre Ipsilanti el spune că „înaintează în ordinea cuvenită și comite foarte puține avarii”, el a ucis numai câțiva „colportori evrei” și promite să restituie sumele împrumutate dela bancheri „în mod cinstit într'un scurt timp”²⁾.

E clar că el avea toate speranțele în Ipsilanti. Ipsilanti prezenta toate indiciile că va putea transforma răscoala într'un lanț de ciocniri mărunte... În scandaluri și într-o „luptă” pentru firmele de prăvălie. În aceeași scrisoare el vorbește despre agenții săi Scufo, Manu și Duca, care au primit misiunea să realizeze acest plan, și care putea să fie realizat numai prin înlăturarea lui Tudor.

V

UCIDERE A MIȘELEASCĂ A LUI TUDOR VLADIMIRESCU

În urma divergențelor care s'au ivit între agentura engleză și Alexandru Ipsilanti, Duca va căuta și va obține pentru îndeplinirea planului sau mârșav, sprijinul unui alt reprezentant al familiei Ipsilanti și anume al lui Nicolae Ipsilanti, fratele comandantului suprem al Eteriei.

Nu este întâmplător faptul că agentura engleză se bizuia atât de mult pe sprijinul unor reprezentanți ai familiei Ipsilanti. Precum am văzut, și bătrânul C. Ipsilanti avea legături intense cu spionii englezi. Mai mult, așa cum indică lista cheltuielilor efectuate pentru serviciul secret de către consulul englez Summerers — acesta dădea fără nicio jenă dispoziții directe bătrânului Ipsilanti pentru a executa anumite operațiuni de spionaj. Reamintim pasajul în care Summerers vorbește despre suma plătită „Pentru curierul” Fogorassy trimis cu depeșă la Camenesc-Podolsk, la principele Ipsilanti care s'a retras dela Cronstadt, cu ordin de a se reîntoarce în Transilvania pentru a observa starea cordonului militar dela frontieră”³⁾.

Dacă bătrânul Ipsilanti, fost domnitor al Țării Românești putea să fie atras așa de ușor în solda spionajului britanic, atunci nu a fost nemotivată speranța agenților englezi de a atrage pe aceeași cale și pe fiii săi. Totuși, speranțele agenturii engleze cu privire la Alexandru Ipsilanti n'au fost în-

¹⁾ Documente engleze 1782—1821, vol. I, p. 450.

²⁾ Ibidem, p. 450.

³⁾ Ibidem p. 198—199

dreptăți. Duca n'a reușit să obțină ca acesta să urmeze în mod necondiționat și fără nicio rezervă sfaturile agenturii engleze. Așa se explică că autorul manuscrisului păstrat în Muzeul Britanic — autor care a fost ori însuși Duca, ori unul dintre colaboratorii săi cei mai apropiați — vorbește în acest manuscris cu atâta ură și dispreț despre fostul comandant suprem al Eteriei.

Nu este de asemenea întâmplător faptul că același autor — ocupându-se de o anumită hotărâre conciliatoare luată de către Alexandru Ipsilanti față de Tudor Vladimirescu — scrie următoarele:

„Duca aflând hotărârea luată, se supără spunând către comandantul unității sale, Nicolae Ipsilanti, singurul care făcea cinste familiei Ipsilanti, atât prin virtuțile sale sufletești cât și prin vrednicia lui, că el nu va urma acest drum, deoarece este rușinea noastră să ne temem de un Valah“¹⁾.

Desfășurarea ulterioară a evenimentelor descrise de autorul manuscrisului dovedește că Duca într'adevăr a reușit să-l convingă pe comandantul său nemijlocit, Nicolae Ipsilanti, să nu se teamă de valahul Tudor Vladimirescu și să dea o mână de ajutor în vederea asasinării „conducătorului rebel al Valahilor“.

Astfel se explică de ce, spre deosebire de aprecierea negativă dată lui Alexandru — autorul manuscrisului — îl apreciază pe Nicolae ca „singurul care făcea cinste familiei Ipsilanti, atât prin virtuțile sale sufletești, cât și prin vrednicia lui“.

Faptele arată însă, că agentura engleză se temea totuși de valahii lui Tudor. De aceea, până a-l suprima pe Tudor, agenții englezi sunt nevoiți să recurgă la cele mai rafinate manevre și sunt siliți să ia o serie de măsuri de prevedere, ca asasinatul mișelesc să nu stârnească o furie și mai violentă din partea maselor populare.

Faimosul Tomas Gordon divulgă în scrierile sale că „eteriștii organizează împotriva acestui „aventurier“ (așa îl numește el pe Tudor) o conspirație în propria sa armată“²⁾. Faptul că Gordon a fost încunostiințat de această conspirație, dovedește că tocmai agentura engleză din conducerea Eteriei era aceea care a urzit-o și nu întreaga conducere a Eteriei sau eteriștii în general.

Intr'un studiu special, va trebui să ne ocupăm de anumite aspecte ale acestei conspirații; mai ales despre participarea unor căpetenii ale pandurilor la această conspirație. Analiza comparativă a datelor relatate de Gordon, de autorul manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic și de câțiva contemporani ai lui Tudor, ne ajută să restabilim atât aspectele acestei conspirații, cât și faptul că firele se concentrează în jurul agentului englez Duca.

În afară de atragerea în conspirație a unor căpetenii de panduri care au trădat pe Tudor, trebuia să fie asigurate, pentru a putea realiza asasinarea lui Tudor, încă trei condiții, evitându-se astfel orice urmare nefavorabilă intereselor engleze:

În primul rând trebuia născocit un motiv, pentru a justifica în fața maselor populare suprimarea lui Tudor.

În al doilea rând, trebuiau scoși din țară acei mari boieri, între care se găseau unii agenți englezi, de exemplu Băleanu — care se aflau în pri-

¹⁾ F. M. Marshall, op. cit., p. 473.

²⁾ T. Gordon, „Geschichte der Griechischen Revolution“, p. 135.

zonierat în tabăra lui Tudor și pe care îi putea amenința răzbunarea pandurilor după asasinarea conducătorului lor.

În al treilea rând, pentru a-l putea asasina pe Tudor, trebuia să fie ridicat din mijlocul pandurilor și expediat în tabăra unde la posturile de comandă se găseau agenții englezi.

Acțiunile pentru realizarea acestor trei condiții s'au desfășurat într'un scurt interval de timp în ultimile zile ale lunii Mai 1821, și un rol important jucase în aceste manevre, pe lângă Nicolae Ipsilanti, și bimbașa Sava.

Iată cum credem că s'au desfășurat evenimentele care au premers actului mârșav al asasinării lui Tudor: Autorul manuscrisului, păstrat la Muzeul Britanic, arată că „la 15/28 ale lunii (Mai), pela prânz, sosește din București doctorul Canelas, aducând scrisori dela Sava, care anunță că dușmanul a sosit și și-a așezat tabăra la Plătărești, și se plânga mult împotriva slugerului Tudor, că este de partea turcilor“ ¹⁾. Este necesar să menționăm îndată că același autor recunoaște că „Sava era un vechi cirac al sultanului“ ²⁾. Deci autorul — care este însuși Duca sau un complice de al lui — știa foarte bine că plângerea lui Sava este o simplă calomnie la adresa lui Tudor, și aceasta iese la iveală cu atât mai mult cu cât în zilele următoare nu Tudor, ci Sava se va alătura în mod deschis Turcilor. Dacă cu toate acestea, Duca și agentura engleză fac multă zarvă în jurul calomniei lui Sava, aceasta dovedește că ei s'au servit de calomnia născocită de Sava, drept motiv justificativ pentru a făptui crima. Despre netemeinicia tuturor părerilor care susțin că atitudinea lui Tudor față de Turci ar fi cauza asasinării sale, va trebui să ne ocupăm într'un studiu special consacrat acestei teme, în care vom prezenta mai multe dovezi incontestabile, care arată — după părerea noastră — falsitatea acestor păreri.

Pentru a urmări complicitatea lui Sava în crima pusă la cale de către agentura engleză, este important să redăm aprecierea dată în manuscrisul păstrat la Muzeul Britanic, în legătură cu atitudinea acestuia: „Deși Sava era un vechi cirac al sultanului — scrie autorul — dacă vedea însă că bunul nostru comandant Alexandru Ipsilanti era hotărât, niciodată n'ar fi primit să se arate un adorator al Turcilor dar văzând prostia comandantului și privațiunea totală a celor trebuincioase în împrejurarea de față, s'a grăbit să se unească cu dușmanii, când a văzut că lupta dela Cornățel a fost câștigată, și dușmanul laș a devenit îndrăzneț“ ³⁾.

Această apreciere de justificare a trădării lui Sava, nu este dată fără un motiv serios de către autorul manuscrisului. Ea dovedește că Sava n'a fost străin de uneltirile criminale ale agenturii engleze.

Desfășurarea evenimentelor demonstrează că Sava avea să joace un rol important, nu numai în colportarea calomniei împotriva lui Tudor, dar și în asigurarea celei de a doua condiții necesare pentru înfăptuirea crimei: „salvarea“ boierilor din tabăra lui Tudor.

Există documente în care se specifică că, în momentul când Tudor a fost nevoit să părăsească Bucureștiul, el intenționa să reție mai departe în prizonierat pe boieri, între care se găsea și mitropolitul, ținându-i închiși până atunci la Belvedere. „Tudor vroia să-i ducă pe acești boieri la Tismana“ ⁴⁾.

¹⁾ F. M. Marshall, op. cit., p. 482

²⁾ Ibidem, p. 503.

³⁾ Ibidem.

⁴⁾ Biserica Ortodoxă Română, XVIII, p. 105.

Aricescu arată că Sava i-a vizitat pe acești boieri, înainte de plecarea lor din București, cu scopul de a-i elibera din prizonieratul lui Tudor. În aceste împrejurări subliniază Aricescu: „Hotărîră dar să adopteze planul lui Sava, d'a elibera într'o noapte pe Boieri prin surprindere“¹⁾.

Unii, ca de exemplu E. Vărtosu, susțin în legătură cu fuga boierilor că „numai întîmplarea i-a scăpat din mâinile lui Tudor“²⁾.

Însă după toate indiciile nu întîmplarea, ci trădarea lui Sava face ca boierii să scape din mâinile lui Tudor. În cele ce urmează, vedem că Duca jucase rolul hotărîtor în fuga boierilor. Așa cum reiese din absolut toate izvoarele existente și, precum recunoaște și autorul manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic: „Duca, ajungând la Cămpina, arestează pe mitropolit și pe boieri și în dimineața de 17/30 Mai se grăbește să le permită să intre în Transilvania“³⁾. Un alt document arată că „Între Boierii cei mari câți au intrat în Brașov... figurează printre alții și... Grigore Băleanu, vel dvornic“⁴⁾. Astfel au fost salvați din mâinile lui Tudor, cu ajutorul agenturii engleze, în frunte cu Duca, marii boieri între care se găsea și Băleanu despre care agentul englez Bargrave, într'un raport expediat la Londra, la începutul răscoalei scria: „Prietenul meu Băleanu rămâne hotărît la București și păstrează, așa cum l-am îndrumat eu, o neutralitate strictă“⁵⁾. Deci, înseși documentele engleze dovedesc că întreaga acțiune a lui Băleanu și implicit cu aceasta a lui Duca, a fost îndrumată de periculosul agent englez Bargrave. Alexandru Ipsilanti condamnă însă acțiunea lui Duca, de a transfera pe marii boieri în Transilvania. Duca îi trimete atunci un raport explicativ, însă, precum arată manuscrisul păstrat în Muzeul Britanic „raportul trimis de Duca nici nu a fost citit, ci în câteva cuvinte i-a spus Ipsilanti lui Duca că nu spera ca el să fie un excroc“⁶⁾. Și acest detaliu ne arată că Duca, în îndeplinirea tuturor directivelor primite dela superiorii săi din agentura secretă engleză, nu putea să se sprijine direct pe Alexandru Ipsilanti și era nevoit să acționeze prin Nicolae Ipsilanti.

După ce, în intervalul scurt între 28—30 Mai, au fost realizate primele două condiții necesare pentru a pune în aplicare planul criminal, în ziua de 31 (Mai) sub îndrumarea și cu participarea directă a lui Nicolae Ipsilanti, se îndeplinește și cea de a treia.

Toate izvoarele arată că manevra mărșavă de a ridica pe Tudor din tabăra pandurilor a fost îndeplinită cu ajutorul omului de încredere al agenturii engleze, comandantul acelei unități în care și-au găsit refugiu spionii englezi în frunte cu Duca, singurul om lăudat de acești criminali — Nicolae Ipsilanti. Iată câteva date despre desfășurarea evenimentelor după retragerea lui Tudor din București: „La Găești — scrie Mihail Cioranu — Tudor a luat de știre că Nicolae Ipsilanti (subliniat de noi S. Șt.)... împreună cu Sava și cu o mulțime de Arnăuți și de Greci, că toți aceștia i-au tăiat drumul la satul Golești și se opun a nu-i lăsa liberă trecerea pandurilor peste Olt“⁷⁾. Nu îndrăznește nici faimosul Tomas Gordon să ascundă

¹⁾ C. D. Aricescu, „Istoria Revoluțiunii Române“, p. 215.

²⁾ E. Vărtosu, „Tudor Vladimirescu, glose, fapte“, p. 148.

³⁾ F. M. Marshall, op. cit., p. 483.

⁴⁾ E. Vărtosu, op. cit., p. 149—150.

⁵⁾ Documente engleze 1821—1836, vol. II, p. 134.

⁶⁾ F. M. Marshall, op. cit., p. 484.

⁷⁾ N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu“, p. 291.

rolul lui Nicolae Ipsilanti în atentatul îndreptat contra lui Tudor. El scrie : „Olimpiotul, care primise ca întărire, 400 de oameni, comandați de *principele Nicolae* (subliniat de noi S. Șt.)... în ziua de 31 Mai se duse la cartierul lui Vladimirescu însoțit de 50 dintre arnăuții săi cei mai viteji“¹⁾. Chiriac Popescu susține că și Nicolae Ipsilanti a venit cu ei în cartierul lui Tudor. El afirmă : „S'a urcat și căpitan Iordachi cu Farmachi împreună cu toată suita lor. Apoi ne-am pomenit și cu fratele prințului Ipsilanti“²⁾. Fără să insistăm asupra învinuirilor adresate lui Tudor de către cei ce l-au arestat, menționăm numai în treacăt că nici pomeneală n'a fost despre vreo învinovățire cu privire la o atitudine reproșabilă față de Turci. Asupra acestei chestiuni va trebui să revenim într'un studiu aparte; ceea ce e deosebit de important pentru tema de care ne ocupăm, este următoarea relatare a autorului manuscrisului păstrat la Muzeul Britanic : „Iordachi cel cuminte, luând pe Tudor, pleacă la *Ploiești* (subliniat de noi S. Șt.) unde îndată îl predă lui Nicolae Ipsilanti... Nicolae Ipsilanti, ajungând la Câmpulung, trimite îndată la comandantul general pe Tudor (cu o gardă puternică), unde a fost ucis pe bună dreptate“³⁾. Este important de subliniat că autorul manuscrisului își exprimă deosebita sa satisfacție față de procedeul mișelesc folosit de Nicolae Ipsilanti. El exclamă cu patos : „Iată, bărbaților greci, cât de mult contribuie cumințenia unui bun șef, fiindcă cu război niciodată întreg corpul lui Ipsilanti n'ar fi putut să învingă și să amuțească pe Tudor“⁴⁾. Dacă ne uităm la o hartă, îndată ne dăm seama de ce autorul — care exprimă năzuința agenturii engleze — este atât de satisfăcut de felul în care a fost realizată asasinarea lui Tudor.

Pentru ca planul mârșav să fie realizat, trebuia ca Tudor să fie ridicat din tabăra pandurilor, dar nu era indiferent unde să fie expedit după aceea. Presupunând că nu ar fi existat o cauză deosebită, Tudor ar fi trebuit să ajungă dela Golești la Târgoviște și nu la Ploiești, deoarece Ploieștiul se află la o distanță dublă și drumul direct la Ploiești trece prin Târgoviște.

Cu toate acestea, Tudor este adus în ziua de 31 Mai la Ploiești.

Dece? Altă explicație nu poate să fie, decât faptul că Tudor trebuia să ajungă în mâinile agenturii criminale engleze. Din toate izvoarele rezultă că în orașul Ploiești, adevăratul stăpân în timpul răscoalei a fost tocmai Duca. El dispunea aici după bunul său plac nu numai de Nicolae Ipsilanti, dar și de mulți alți comandanți ai Eteriei. În polemica sa cu Alexandru Ipsilanti — precum arată manuscrisul păstrat la Muzeul Britanic — el întreabă cu cinism pe comandantul suprem al Eteriei : „În cele două luni cât am stat la Ploiești ți-a venit vreo plângere împotriva mea pentru felul depravat al conducerii mele?“⁵⁾.

Dar același manuscris recunoaște că toți ploieștenii au fugit din oraș, desigur ei au recurs la acest act nu fiindcă fuseseră foarte mulțumiți de conducerea exercitată de Duca. „După ce toți locuitorii au plecat din Ploiești — scrie autorul manuscrisului — Duca s'a grăbit (la 20 ale lunii, res-

1) T. Gordon, „Geschichte der griechischen Revolution“, p. 135—136.

2) N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu“, p. 201.

3) F. M. Marshall, op. cit., p. 485.

4) Ibidem, p. 485.

5) Ibidem, p. 494.

pectiv 1 Iunie) să-și așeze tabăra la Băicoi¹⁾. Deci în ziua de 31 Mai când Tudor a fost adus la Nicolae Ipsilanti, el se mai găsea la Ploiești.

Știm de asemenea în mod precis că Tudor a fost hărțuit de dușmanii lui la Câmpulung, localitate situată departe la Nord-Vest de Ploiești și abia de acolo a fost trimis la Târgoviște, localitate situată în altă direcție, la Sud-Vest de Ploiești. Precum scrie Alexandru Ipsilanti din Târgoviște într-o scrisoare, datată 23 Mai/4 Iunie, adresată unui necunoscut: „Tudor Vladimirescu a fost adus ieri aici²⁾, deci până la data de 3 Iunie se găsea în mâinile agenturii engleze. Cele 4 zile, dela 31 Mai până la 3 Iunie, au fost deajuns ca să fie pregătit totul ca Tudor să fie executat pe baza sentinței conducerii supreme a Eteriei. Astfel Duca duce la bun sfârșit misiunea cu care a fost însărcinat de superiorii săi din agentura engleză, prin intermediul unor oameni îndrumați în mod direct sau indirect de către el. Informat cu cea mai mare rapiditate despre asasinarea lui Tudor, ambasadorul britanic dela Viena, superiorul direct al agentului englez Bargrave — șeful bandei de spioni și asasini, formată din Duca, Scufu și alții — înștiințează, încă în decursul primei săptămâni a lunii Iunie, pe ministrul de externe din Londra despre următoarele: „Noutățile dela București... pe care am onoare a-l anexa, sunt satisfăcătoare întrucât ne duc spre perspectiva întoarcerii liniștii și ordinii în Valahia și Moldova³⁾”.

Procedul mișelesc al asasinării lui Tudor dovedește josnicia și fățărnicia de care se folosea din plin agentura secretă engleză.

Credem că nu încapă îndoială că executarea lui Tudor Vladimirescu este opera agenților englezi. Aceasta se întărește prin faptul că Duca, Scufu și alții, după ce au dus la bun sfârșit această misiune, au fugit în Transilvania. Insuși Alexandru Ipsilanti în ultima sa proclamație, se adresează către acești bandiți cu următoarele cuvinte: „Către voi, fugarilor, mișeilor și nevrednici de nume omenesc Constantin Duca, Scufu... Gheorghe Manu și ceilalți fanarioți care v'ați arătat vânzători și risipitori de spaimă⁴⁾”.

Se vede însă, că până la urmă și-a dat seama Alexandru Ipsilanti că și el a fost tras pe sfoară. Totuși rămâne ca un fapt istoric că, fără conștiințământul lui, agenții englezi nu l-ar fi putut omorî pe Tudor. Căzând în capcana agenților englezi, el a sperat că, suprimând pe Tudor, monarhii reacționari ai Europei vor adopta aceeași poziție îngăduitoare față de el ca și la începutul răscoalei. „Monarhii ignorau încă de pe atunci acțiunea prințului Ipsilanti și nu se gândeau decât la Tudor⁵⁾”. Acesta era cunoscut nu numai de către reprezentanții diplomației puterilor care formau faimoasa „Sfântă Alianță” și care au menționat acest fapt în corespondența lor oficială, dar era cunoscut și de Ipsilanti. Având în vedere această furie a monarhilor europeni împotriva lui Tudor și căutând să obțină indulgența acestora, Ipsilanti a dat mână liberă agenturii engleze spre a-l suprima pe Tudor.

Evenimentele care au avut loc în zilele furtunoase ale răscoalei din 1821 și în deosebi monstruoasele fapte criminale ale agenturii de spionaj

1) F. M. Marshall, op. cit., p. 484.

2) Tomas Gordon, op. cit., p. 167.

3) Din raportul adresat „Marchizului de Londonderry K. G., etc., etc.” de către Vane Stewart. Doc. engl., 1821—1836, vol. II, p. 45.

4) N. Iorga, „Izvoare contemporane asupra mișcării lui Tudor Vladimirescu”, p. 311—312.

5) Hurmuzachi, vol. X, p. 118.

englez în legătură cu sfârșitul tragic al lui Tudor Vladimirescu, ne permit să tragem multe învățăminte pe deplin valabile și pentru epoca revoluționară în care trăim.

Intr'o cuvântare a sa din 1937, tovarășul Stalin ne învață: „Este un fapt dovedit ca și doi ori doi fac patru, că statele burgheze își trimit reciproc unul pe teritoriul celuilalt spioni, sabotori, diversioniști, uneori trimit chiar și asasini, îi însărcinează să pătrundă în instituțiile și întreprinderile acestor state, să-și creeze acolo rețelele lor „și în caz de nevoie“ — prin exploziile efectuate în hinterland să-i slăbească și să-i submineze forțele. Aceasta este situația în prezent. Aceasta a fost situația și în trecut. Să vedem de pildă, statele din Europa epocii lui Napoleon I. ...Agenții Angliei au atentat de două ori la viața lui Napoleon și de câteva ori au răsculat țărani din Vendée în Franța împotriva lui Napoleon. Și ce a fost guvernul lui Napoleon? A fost un guvern burghez, care a înăbușit revoluția franceză și a păstrat numai acele rezultate ale revoluției care au fost avantajoase marii burghezii. Nu trebuie să mai spun că nici guvernul napoleonian nu a rămas dator vecinilor lui, ci din contră a luat măsurile necesare. Așa a fost în trecut, cu 130 de ani în urmă. Aceasta este situația și azi, cu 130 de ani după Napoleon I. Acum în zilele noastre în Franța și Anglia mișună spionii și diversioniștii nemți și, invers, în Germania acționează spioni și diversioniști francezi; în America mișună spioni și diversioniști japonezi; iar în Japonia cei americani.

Aceasta este legea relațiilor reciproce dintre statele burgheze...

Nu este clar că atâta timp cât există încercuirea capitalistă, vor mai exista la noi sabotori, spioni, diversioniști și asasini, care sunt trimiși în țara noastră de agențiile statelor străine?“ ¹⁾.

Dacă și în trecut, când în fața mișcărilor revoluționare n'au stat sarcini așa de mărețe ca în zilele noastre, când nu era vorba despre cucerirea puterii politice de către poporul muncitor, când nu era vorba despre nimicirea tuturor claselor exploatare; dacă și în acele condiții forțele negre ale reacțiunii din solda capitalului englez au recurs la asemenea mijloace monstruoase ca în timpul lui Napoleon și Tudor; atunci e foarte firesc ca în zilele noastre crimele urzite de imperialiștii anglo-americani să întrecă orice închipuire. De aceea istoria tragică a lui Tudor chiamă poporul nostru la o luptă îndârjită împotriva dușmanilor patriei.

Un manifest al Partidului Comunist din România scrie — încă în anul 1938 — „ne chiamă la luptă sângelui lui Doja, Horia și Tudor Vladimirescu. Ne chiamă la luptă dragostea de această țară, pe care nu vrem s'o vedem sfâșiată și cotropită, dragostea de acest popor, pe care nu-l vrem îngenunchiat și robii.

...Comitetul Central al Partidului Comunist din România“ ²⁾.

Astăzi, când, după eliberarea țării de către glorioasa Armată Sovietică, poporul nostru și-a câștigat prin lupte grele libertatea sa, această chemare este și mai justificată.

„Demascarea caracterului agresiv al imperialismului americano-englez — scrie tovarășul Gh. Gheorghiu-Dej — a cărui istorie de decenii este mângâjată de sângele popoarelor pe care le-a jefuit și ținut în lanțurile robiei și

¹⁾ Lenin, Stalin: „Partidul și construcția de Partid“, p. 703—704, în limba maghiară. Edit. Zsikra, Budapesta, 1950.

²⁾ Documente din Istoria P.C.R., ed. P.M.R., p. 291.

mai ales demascarea imperialismului americano-englez ca dușman de moarte al oamenilor muncii din țările de democrație populară, este o sarcină vitală în lupta pentru pace, în ridicarea simțului de mobilizare a masselor pentru a fi gata oricând să se împotrivească uneltirilor imperialiștilor“ ¹⁾).

Vigilența revoluționară a poporului va zădărnici planul urzit cu ajutorul celor o sută de milioane de dolari acordate de Truman pentru spionaj și acte de diversiune în țările din lagărul socialismului. Tot de lupta poporului depinde ca diplomația atomică a Wall-Street-ului să nu reușească să pună la cale încă odată o asemenea manevră mârșavă împotriva poporului nostru ca în timpul răscoalei din 1821.

¹⁾ Gh. Gheorghiu-Dej, „Vigilența revoluționară a popoarelor“, p. 15.

UNELE PROBLEME ALE MUNCII ÎN ÎNVĂȚĂMÂNTUL SUPERIOR *)

DE

V. STOLETOV

Partidul și Statul nostru au încredințat învățământului superior o operă plină de răspundere, — aceea de a pregăti tânăra generație pentru participarea la conducerea construirii comunismului. Pentru a justifica această mare și de onoare încredere, cei ce activează în instituțiile de învățământ superior trebuie, cu o grijă bolșevică față de opera încredințată lor, să sprijine creșterea fiecărui student, astfel încât el să devină un militant pe tărâm politico-social, fiu credincios al Patriei, care să lupte cu curaj și avânt, cu perseverență și cu dragoste de viață, cu încredere în propriile sale forțe și gata să învingă orice greutate, pentru cauza măreață a lui Lenin și Stalin, pentru triumful comunismului. Învățământul superior este chemat să-i înarmeze pe tinerii specialiști cu știința înaintată, să educe în ei intransigența față de rutină, să-i facă capabili de a rezolva în mod creator, independent, problemele tehnice ale producției și cele științifice, de a căuta neîncetat și de a găsi căile de perfecționare a tehnicii și de organizare a producției, de a ridica nivelul cultural și tehnic al oamenilor muncii în scopul măririi productivității muncii sociale.

Cei ce activează în instituțiile de învățământ superior dispun de toate cele necesare pentru a rezolva cu succes sarcinile pe care le pune în fața lor Comitetul Central al P.C. (b) al U.R.S.S. și Guvernul Sovietic.

Învățământul superior sovietic se deosebește în mod principial, radical, prin scopurile sale, prin caracterul său social, prin corpul profesorilor și studenților și prin caracterul predării, de învățământul superior din țările capitaliste. Unul din avantajele învățământului superior sovietic constă în aceea că el dă tineretului posibilitatea de a-și însuși bazele științei marxist-leniniste, ale acelei științe care-l ajută pe om să-și alcătuiască o concepție strict științifică despre lume. Aceasta este o mare fericire pentru tânărul care tinde spre culmile culturii și ale științei.

„Marxismul — scrie tovarășul Stalin — este știința legilor de dezvoltare a naturii și societății, știința revoluției maselor asuprite și exploatare, știința victoriei socialismului în toate țările, știința construirii societății comuniste“¹⁾. Intregul mers al istoriei confirmă adâncimea și exactitatea ști-

*) Necotirie voprosi raboti vissei scoli, *Bolșevic*, Nr. 23, 1951.

¹⁾ I. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*, 1950, ed. rusă, p. 54—55; ed. P.M.R., 1950, p. 56.

înțică a învățaturii marxist-leniniste despre legile de dezvoltare a societății. Genialele descoperiri ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin au făcut din știința despre istoria societății, cu toată complexitatea fenomenelor vieții sociale, o știință exactă, capabilă de a folosi legile de dezvoltare a societății în activitatea practică a partidului și poporului. Studiul marxism-leninismului ajută fiecărui student al nostru să înțeleagă în mod științific calea dezvoltării parcursă de omenire, îl înarmează cu știința legilor construirii societății comuniste.

În epoca noastră leninist-stalinistă, în secolul nostru, când toate drumurile duc spre comunism, nu există și nu poate exista un învățământ superior, complet din punctul de vedere al științei moderne, fără însușirea științei marxist-leniniste. Omul care nu posedă bazele științei marxist-leniniste este lipsit de calitatea de bază a specialistului sovietic — cunoașterea legilor, a perspectivelor de dezvoltare a societății. Un astfel de om nu se află la nivelul științei înaintate, el este sortit să rătăcească în întuneric.

Calea dezvoltării învățământului superior a fost definită de I. V. Stalin. Ne referim la cunoscuta indicație a tovarășului Stalin: „nu poate fi socotit cu adevărat leninist acela care, zicându-și leninist, se mărginește totuși la specialitatea sa, de pildă, la matematică, botanică sau chimie, dincolo de care nu vede nimic. Un leninist nu poate fi numai specialist în știința pe care și-a ales-o; el trebuie să fie totodată om politic și să participe la viața socială, un om care se interesează în mod viu de destinele țării sale, care cunoaște legile de dezvoltare a societății, care știe să se folosească de aceste legi și tinde să ia parte activă la conducerea politică a țării”¹⁾.

Marxism-leninismul îl ajută pe specialistul în formare să-și făurească o concepție științifică unitară despre lume, să birue acea mărginire care apare în mod inevitabil în urma specializării crescânde a științei și a învățământului superior. Să luăm, de pildă, științele naturii.

În virtutea realizărilor în ce privește cunoașterea naturii, știința despre natură (științele naturii) este împărțită astăzi în numeroase ramuri de cunoștințe — fizica, chimia, geologia, meteorologia, biologia, etc. Fiecare ramură se împarte, la rândul ei, într-o serie de discipline științifice. Pe baza fiecăreia din ele se dezvoltă științele tehnice și tehnologice, care și ele se diferențiază necontenit. Procesul diferențierii științei este pe deplin firesc, el desfășurându-se potrivit legilor naturii. Odată cu diferențierea științei se specializează și oamenii care se străduie să o dezvolte. Și acest proces este cu totul firesc. Se specializează și învățământul superior. Și acest proces trebuie recunoscut ca fiind cu totul firesc.

Deși diferențierea științei și, în legătură cu aceasta, specializarea învățământului superior sunt necesare, totuși acest proces, pe lângă unele laturi pozitive, poate avea și altele negative, precum și urmări negative. Lipsită de însușirea unor cunoștințe generale, specializarea îngustă generează obișnuința de a analiza în mod unilateral fenomenele. Ea nu dezvoltă priceperea de a cerceta natura ca pe un întreg, priceperea de a analiza lucrurile și fenomenele în chip multilateral, în interdependența și interacțiunea lor. Iar unilateralitatea ascunde în sine pericolul erorilor. Cercetarea unilaterală a fenomenelor este una din condițiile care ajută la răspândirea metodei metafizice de gândire, a idealismului în știință — metodă și con-

¹⁾ I. Stalin, Problemele leninismului, ed. 11 rusă, p. 598—599; ed. P. M. R., p. 942—943.

cepție despre lume, dușmane prin esența lor, științei. Nu este întâmplător faptul că învățământul superior burghez, care se străduie să crească slugi pentru burghezie, nu numai că se împacă cu mărginirea, generată de specializarea îngustă a instrucțiunii, dar cultivă chiar această mărginire. În acest fel pot fi sădite mai ușor în conștiința intelectualilor ideile și teoriile antiștiințifice, idealiste, reacționare.

În secolul trecut, știința nu era atât de mult diferențiată ca astăzi. Dar, de pe atunci, gânditorii revoluționari subliniau urmările negative ale instrucțiunii îngust specializate. În legătură cu aceasta, N. G. Cernișevski observa că instrucțiunea specială prețuiește prea puțin, dacă nu este bazată pe una generală. Oricât s'ar diferenția știința și oricât s'ar specializa savanții, natura rămâne unică și indivizibilă. Instrucțiunea trebuie să formeze o concepție științifică unitară despre lume. Sub dominația capitalismului, filosofia materialistă, care ajută omului să cuprindă lumea în întregul ei, s'o înțeleagă în mod științific, nu este admisă în școală. Propagatorii ideilor științifice, materialiste, sunt persecutați.

Pentru a birui piedicile puse în calea răspândirii concepției despre lume științifice, materialiste, gânditorii revoluționari ruși și cercetătorii progresiști din domeniul științelor naturii din trecutul prerevoluționar, foloseau științele naturii ca pe un mijloc, ca pe o formă de propagare a unei concepții științifice despre lume. Ei considerau studiul științelor naturii ca o instrucțiune generală, care complecta instrucțiunea specială, îndepărta laturile negative ale acestora din urmă. Descoperirile științei despre natură influențează puternic concepția despre lume a oamenilor, îndreaptă formarea concepției lor despre lume pe un făgaș științific.

Arătând influența binefăcătoare a științelor naturii, marele democrat revoluționar N. G. Cernișevski scria: „...Descoperirile făcute de Copernic în astronomie au produs o schimbare în felul de a gândi al oamenilor despre lucrurile care, după cât se pare, erau cu totul străine de astronomie“¹⁾. Prin aceasta, Cernișevski avea în vedere lovitura de moarte pe care descoperirea lui Copernic despre rotația Pământului în jurul Soarelui a dat-o reprezentărilor religioase despre origina divină a lumii. Desvoltându-și ideea, Cernișevski continua: „Unei schimbări cu totul identice și exact în aceeași direcție, dar în proporții mult mai vaste, îi dau naștere acum descoperirile din domeniul chimiei și al fiziologiei: ele schimbă felul de a gândi despre lucrurile care, după cât se pare, sunt foarte departe de chimie“²⁾. Aici, marele democrat revoluționar avea în vedere lovitura de moarte pe care descoperirile din domeniul chimiei și al fiziologiei au dat-o reprezentărilor mistice despre apariția vieții pe pământ, despre existența unei „forțe vitale“ incognoscibile, care-și are origina în Dumnezeu, despre suflet, care dirijează acțiunile omului.

În condițiile absolutismului țarist, care interzicea studiul filosofiei științifice, materialiste, răspândirea concluziilor filosofice materialiste din domeniul științelor naturii era, pentru democrații revoluționari și pentru savanții progresiști cu concepții apropiate acestora, forma cea mai accesibilă de luptă pentru dezvoltarea multilaterală a tineretului studios.

Nu întâmplător, D. I. Pisarev, care studiasă filologia, și-a dat multă silință pentru a răspândi realizările științelor naturii. Cu o jumătate de secol

¹⁾ N. G. Cernișevski, Opere filosofice alese, ed. rusă, vol. III, 1951, p. 200.

²⁾ Ibidem.

mai târziu, caracterizând această activitate a lui D. I. Pisarev, luptătorul înflăcărat pentru o concepție științifică despre lume, C. A. Timiriachev, spune că, citind paginile elocvente ale lucrărilor lui Pisarev, „înțelegi ce rădăcini adânci a prins în societatea din acea vreme conștiința importanței, nu îngust utilitare, ci filosofice, de cultură generală... a științelor naturii...”¹⁾.

Pentru savanții progresiști din trecutul prerevoluționar, concluziile filosofice materialiste ale științelor naturii constituiau, în fond, unicul mijloc cu ajutorul căruia ei înarmau generația tânără pentru lupta împotriva misticismului și a clericalismului, propovăduite de pe catedrele de teologie și de științe umaniste.

Savanții sovietici înțeleg foarte bine caracterul mărginit al acestui mijloc. Cu toată uriașa importanță a științelor naturii pentru formarea sistemului de concepții științifice asupra lumii, este clar că ele singure nu sunt suficiente pentru aceasta. Acum, datorită lucrărilor geniale ale lui Marx, Engels, Lenin și Stalin, cercetătorii progresiști din domeniul științelor naturii au înțeles clar că înseși științele naturii sunt o arenă de permanentă luptă între materialism și idealism. Și cu cât științele naturii obțin succese mai mari, cu cât, în virtutea dezvoltării lor, ele confirmă caracterul științific al concepției materialiste despre lume, cu atât se ascute mai mult lupta dintre materialiști și idealiști în domeniul științelor naturii.

Faptele constatate în domeniul chimiei și al fizicii în procesul studierii alcătuirii substanței anorganice, faptele constatate în biologie în procesul studierii structurii, funcțiunilor și dezvoltării organismelor vii, faptele constatate în toate ramurile științelor naturii și care se referă la transformarea diferitelor forme ale materiei în mișcare, au confirmat încă din secolul trecut dialectica în natură. Dar, cu toate acestea, după cum sublinia Engels, „cercetătorii din domeniul științelor naturii, în masa lor, încă mai susțin cu putere vechile categorii metafizice și se dovedesc neputincioși când li se cere să explice în mod rațional și să stabilească o legătură între aceste fapte noi, care, ca să spunem așa, adevăresc dialectica în natură”²⁾. Concepția idealistă despre lume și metoda metafizică de gândire îi abăteau pe cercetătorii științelor naturii dela calea științifică, încătușau dezvoltarea științelor naturii. Acei cercetători care aprofundau lucrurile, analizând faptele dobândite de știință, simțeau aceste cătușe. Dându-și seama de neputința lor, ei învinuiau adeseori filosofia, socotind-o cauza nereușitelor și izvorul propriei lor neputințe. Este cunoscut răspunsul pe care l-a dat Engels cercetătorilor din domeniul științelor naturii cu privire la aceasta: „Cercetătorii științelor naturii își închipue că se eliberează de filosofie dacă o ignoră sau o înjură... Orice poziție ar lua ei, filosofia îi stăpânește”³⁾.

Apariția marxismului, apariția filosofiei marxiste, a materialismului dialectic, care este „produsul dezvoltării științei, inclusiv a filosofiei, din perioada precedentă” (I. Stalin) a marcat începutul unei ere noi în dezvoltarea științei despre natură și societate. Marx și Engels au creat metoda științifică de cunoaștere a legilor de dezvoltare a naturii și societății, au făurit arma puternică a acțiunii revoluționare. Lenin și Stalin, sintetizând realizările științei din epoca lor, inclusiv descoperirile cele mai noi din domeniul științelor naturii, au dezvoltat mai departe materialismul dialectic, l-au îm-

¹⁾ C. A. Timiriachev, Opere, ed. rusă, vol. VIII, p. 175.

²⁾ Fr. Engels, Dialectica naturii, ed. rusă, 1950, p. 160.

³⁾ Fr. Engels, Ibidem, 1950, p. 164—165.

bogătit cu noi concluzii și teze, l-au ridicat pe o treaptă nouă, superioară. Lucrările lui Lenin și Stalin luminează puternic calea dezvoltării creatoare a tuturor ramurilor științei despre natură și societate. Din aceasta decurge importanța excepțională a științei marxist-leniniste pentru instruirea superioară.

Știința marxist-leninistă a crescut și se dezvoltă pe fundamentul trainic al realizărilor științifice ale gândirii omenești, obținute în procesul studierii, timp de secole, a naturii și a societății. Marxism-leninismul, fiind culmea științei despre legile de dezvoltare a naturii și societății, oferă singura metodă științifică de cunoaștere și transformare a lumii. Datorită acestui lucru, ideile marxist-leniniste măresc cu mult eficacitatea cunoștințelor concrete, acumulate de omenire într'un domeniu sau altul al activității sale folositoare din punct de vedere social. Marxism-leninismul ne ajută să îmbinăm într'un întreg cunoașterea diferitelor părți, să găsim generalul în particular și, prin acesta, să descoperim legăturile între diferitele ramuri ale științei.

Marxism-leninismul îl ajută pe specialist nu numai să vadă mai departe de specialitatea lui, ci să și pătrundă mai just, mai adânc în esența proceselor din domeniul fenomenelor studiate de el. Specialistul care și-a însușit știința marxist-leninistă simțea fenomenele observate în interdependența lor și, datorită unei astfel de simțări, înțelege mai profund, mai larg esența lucrurilor și a proceselor. El pătrunde mai repede în tainele apariției faptelor și găsește mai repede legile care le dirijează. În cunoașterea lucrurilor necunoscute încă, el este incomparabil mai bine înarmat decât specialistul care nu stăpânește știința marxist-leninistă.

Cu cât mai temeinic este însușită știința marxist-leninistă, cu atât munca în orice domeniu de specialitate este mai rodnică, cu atât mai eficace sunt rezultatele muncii.

Istoria științei este bogată în exemple care dovedesc că cercetătorii care nu aveau o concepție științifică despre lume și o metodă științifică de cunoaștere, nu au putut înțelege faptele și s'au rătăcit, ajungând la concluzii pseudo-științifice și adeseori au fost pierduți pentru știință.

Studentimea sovietică, care se pregătește să mărească mâine numărul realizărilor științei prin munca în producție, în laboratoare și în instituțiile de învățământ superior, este în stare să evite această primejdie. Ea are toate posibilitățile de a căpăta cunoștințe temeinice în specialitatea strictă pe care și-a ales-o și să-și însușească totodată concepția marxist-leninistă despre lume, concepție integrală, științifică, să mănuiască o metodă științifică de cunoaștere — metoda dialectică marxistă.

Studiul științei marxist-leniniste joacă un rol uriaș, determinant în opera formării specialistului sovietic cu o instruire multilaterală. De aici, grija permanentă pe care o manifestă Comitetul Central al Partidului nostru față de predarea științelor sociale în instituțiile de învățământ superior.

Activiștii din învățământul superior își dau seama că partidul lui Lenin și Stalin a creat toate condițiile necesare pentru creșterea tinerilor specialiști pe o bază strict științifică, pentru a educa oameni cu o instruire multilaterală, cu un nivel ideologic ridicat, devotați fără rezerve patriei lor socialiste, poporului lor, cauzei construirii comunismului.

De activiștii din învățământul superior depinde succesul înarmării generației noastre tinere cu cunoașterea științei marxist-leniniste, succesul formării la studenți a unei concepții științifice, comuniste despre lume.

Datorită activității ideologice și politice multilaterale a Partidului nostru, în studentul sovietic se dezvoltă năzuința de a înțelege în mod științific lumea înconjurătoare, de a înțelege cele ce se întâmplă, de a pătrunde cu gândul în viitor. El se străduiește să devină nu numai specialist într-un oarecare domeniu restrâns de cunoștințe, ci un leninist, cu o largă instrucțiune. Or, această tendință interioară este una din condițiile decisive care contribuie la succesul învățământului și al educației. Munca profesorilor, atunci când această condiție există, poate fi extrem de eficace.

Hotărârile istorice ale C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S. cu privire la problemele ideologice, precum și discuțiile din domeniul filosofiei, biologiei, fiziologiei și lingvisticii, au mărit în mare măsură interesul studenților pentru studiul științei marxist-leniniste.

Gen:ala lucrare a lui I. V. Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii” a îmbogățit marxism-leninismul cu noi concluzii teoretice, a deschis științei sovietice noi și mărețe perspective de dezvoltare, i-a înarmat pe activiștii de pe frontul ideologic cu o armă puternică de luptă pentru comunism.

În lumina succeselor științei sovietice, a reieșit deosebit de limpede ca instituțiile de învățământ superior nu au folosit încă îndeajuns posibilitățile de care dispun pentru a înarma studențimea cu știința marxist-leninistă. În multe instituții de învățământ superior, predarea bazelor marxism-leninismului, a economiei politice și a filosofiei mai este încă organizată nesatisfăcător. Lipsa principală în predarea științelor sociale este nivelul ideologic și teoretic scăzut al prelegerilor și seminariilor, bucherismul și talmudismul de care dau dovadă o parte din profesori în expunerea teoriei marxist-leniniste. Ei predau științele sociale în afara legăturii organice cu practica construirii comunismului în U.R.S.S. și cu practica mișcării muncitorești internaționale. În prelegeri nu se explică întotdeauna cu destulă profunzime ideile fundamentale pe care le cuprinde „Cursul scurt de istorie al P.C. (b) al U.R.S.S.” și alte opere ale clasicii marxism-leninismului. În expunerea materialului factual, unii profesori nu fac o analiză adâncă a evenimentelor istorice, nu arată marxism-leninismul în acțiune. Unii profesori desvăluie în mod insuficient superioritatea orânduirii socialiste sovietice față de cea capitalistă. Deseori, seminariile se reduc numai la ascultarea formală a studenților și nu contribuie la asimilarea adâncă a marxism-leninismului, teorie creatoare, revoluționară. În multe instituții de învățământ superior, studenții nu sunt atrași în munca activă a catedrelor de științe sociale, în munca de cercetări științifice: cele mai bune lucrări ale studenților sunt doar rareori publicate în analele științifice, în lucrările și culegerile editate de instituțiile de învățământ superior.

Mai există în învățământul superior cadre didactice la catedrele de științe sociale care nu acordă atenția cuvenită deprinderii studenților de a studia individual operele clasicii marxism-leninismului. Astfel de cadre, neîndelvinându-și datoria, nu dau dovadă de perseverență și exigență față de studenți. Sunt cazuri când studenții vin la seminar nepregătiți, iar catedrele didactice se împacă cu asemenea situații.

Condiția necesară pentru studierea cu succes a științei marxist-leniniste este studiul individual al studentului. Nimic nu dezvoltă mai mult gândi-

rea, nu îmbogățește mintea cu cunoștințe și îndrăzneală creatoare ca studiul zilnic, aprofundat, al lucrărilor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin.

Catedrele de științe sociale sunt chemate să-i învețe pe studenți cum să studieze individual, să desvolte în ei interesul pentru o astfel de muncă, să creeze condițiile necesare unui astfel de studiu și să fie extrem de exigente față de studenți. Studiul individual al operelor clasicii marxism-leninismului de către studenți este o condiție absolut necesară pentru însușirea cu succes a tuturor științelor.

Una din cauzele care dau naștere lipsurilor în predarea științelor sociale, este aceea că se uită că instrucțiunea superioară trebuie să se bazeze pe o muncă de cercetări științifice, dusă neîntrerupt, că în învățământul superior, predarea, pentru a fi rodnică, trebuie să fie un proces creator.

Marxism-leninismul se dezvoltă, împreună cu toate ramurile științei despre natură și societate, pe baza realizărilor din domeniul istoriei și al științelor naturii. Știința marxist-leninistă se adâncește și se dezvoltă necontenit. Pentru a fi luptători de valoare împotriva ideologiei dușmane, propagatori valoroși ai marxism-leninismului, și pentru a juca un rol de frunte în educația studenților, colectivele catedrelor de științe sociale trebuie să se situeze la nivelul realizărilor științei moderne. Intreaga viață, toate științele, arta, literatura, oferă omului de știință care face parte din colectivul catedrei de științe sociale, un arsenal bogat de confirmări vii, atrăgătoare, concrete și convingătoare ale forței creatoare a marxism-leninismului. Pentru a desvălui forța creatoare a marxism-leninismului, cei ce fac parte din colectivele catedrelor de științe sociale trebuie să studieze în permanentă faptele, să depună o muncă neîntreruptă de cercetări științifice.

Partidul Bolșevic și Guvernul Sovietic au condamnat de mult părerea răspândită în rândurile unei părți a celor ce lucrează în învățământul superior, anume că catedrele nu trebuie să se ocupe cu munca de cercetări științifice și se pot mărgini numai la activitatea didactică și educativă. Mulți colaboratori științifici care fac parte din catedrele de științe sociale, nu au renunțat nici până în prezent la această concepție condamnată de Partid. Or, tocmai ei sunt chemați să dea un exemplu personal de luptă activă pentru realizarea indicațiilor date de Partidul nostru cu privire la dezvoltarea prin toate mijloacele a muncii de cercetări științifice în învățământul superior. Catedrele de științe sociale sunt chemate să joace rolul de forță organizatoare în lupta pentru un caracter creator al procesului didactic în învățământul superior.

Este cazul să amintim că formarea tânărului specialist în școala superioară este o operă colectivă. Totuși, în practică se întâmplă adeseori să se uite că pentru pregătirea tânărului specialist există o răspundere colectivă.

Caracterul colectiv al procesului formării specialistului cere ca fiecare colectiv de catedră din învățământul superior, fiecare consiliu științific, să urmărească îndeaproape puritatea științifică a bazelor ideologice ale disciplinelor studiate. Nu se poate obține o justă organizare a instrucțiunii superioare, când, de pildă, la catedra de marxism-leninism se expune teoria leninistă a reflectării, iar la cea de fizică se predă fățiș sau mascat un machism pur. Și totuși, asemenea cazuri se întâlnesc. Astfel de pildă, până la discuția din domeniul biologiei, la Academia „Timiriazev” studentul studia la catedra de marxism-leninism teoria materialistă, marxist-leninistă a evo-

luptei, iar la catedra de genetică i se oferea metafizica weismannist-morganistă, i se oferea idealism.

Este nevoie de o luptă perseverentă, zilnică, pentru unitatea bazelor ideologice ale științelor predate. O astfel de bază unitară ideologică este marxism-leninismul. Catedrele de științe sociale trebuie să fie organizatorii acestei lupte. Dar ele nu sunt în stare să realizeze această sarcină decât în colaborare creatoare cu colectivele tuturor catedrelor instituțiilor de învățământ superior.

Consiliile științifice din instituțiile de învățământ superior sunt chemate să muncească neconținut pentru ridicarea nivelului ideologic al predării. Aceasta presupune ca fiecare membru al consiliului științific nu numai să știe să înțeleagă faptele din ramura lui de știință, dar să și cunoască bazele științei marxist-leniniste. Până în prezent, nu toți profesorii din învățământul superior prețuiesc just importanța deosebită a acestei probleme. Numai cu câteva luni înainte, la o ședință a consiliului științific al unui institut politehnic, profesorul F. a spus: „Ar fi bine ca din colectivul catedrei de marxism-leninism să facă parte specialiști care să știe să aplice problemele filosofiei la științele tehnice“. După câte știm, consiliul științific nu a sprijinit spusele profesorului F., și just a procedat. La baza acestor afirmații se află ideea: catedrele de științe sociale să se ocupe de cercetarea bazelor filosofice ale științelor naturii și de folosirea metodei dialectice în ramurile speciale ale științei, dar, în ce privește catedrele speciale, aceasta nu constituie sarcina lor. Concepții de acest fel nu au nimic comun cu înțelegerea marxist-leninistă a dezvoltării științei și a metodelor ei de predare în școlile superioare.

● În prezent, în învățământul superior crește tot mai mult numărul profesorilor și conferențiarilor de discipline speciale, care nu așteaptă ca cineva „să aplice problemele filosofiei“ în locul lor, ci își însușesc singuri, cu perseverență, știința marxist-leninistă, folosind această știință ca un instrument de cunoaștere. Calitățile leninismului, de care vorbește I. V. Stalin, trebuie dezvoltate nu numai la studenți, dar și la cei care-i învață.

Împreună cu întregul colectiv de oameni de știință sovietici, profesorii și conferențiarii din instituțiile de învățământ superior rezolvă cu succes sarcina trasată de tovarășul Stalin: nu numai să ajungă, dar să și întrecă, în timpul cel mai scurt, realizările științei de peste hotarele țării noastre. Aceasta o dovedește decernarea anuală a Premiilor Stalin. Pe an ce trece, crește numărul profesorilor din învățământul superior distinși cu înaltul titlu de laureat al Premiului Stalin.

Profesorii și conferențiarii din învățământul superior prelucrează problemele științifice teoretice și rezolvă problemele actuale ale dezvoltării economiei naționale și culturii. Cercetările în domeniul razelor cosmice; teoria cuantelor aplicată la căldura specifică a corpurilor solide, care permite, pe calea măsurării căldurii specifice, să cunoaștem structura multor combinații macromoleculare (sticla, masele plastice, lacurile și alte corpuri amorfe); perfecționarea metodelor defectoscopiei ultrasonice; cercetările experimentale ale însușirilor termodinamice ale apei și ale vaporilor de apă în domeniul temperaturilor și presiunilor înalte și foarte înalte; rezolvarea importantelor probleme științifice care apar în legătură cu marile construcții

ale comunismului; cercetările agrobiologice și ale solului legate de înfăptuirea planului stalinist de transformare a naturii; prepararea de mijloace chimice de luptă împotriva buruienilor și a paraziților culturilor vegetale — iată numai o parte din problemele pentru tratarea și rezolvarea cărora au fost distinși cu Premiul Stalin o serie de profesori din învățământul superior. Vastele cercetări științifice făcute de o serie de profesori și conferențieri au fost desăvârșite prin întocmirea unor manuale originale pentru învățământul superior. Cele mai bune dintre ele au fost deasemenea distinse cu Premiul Stalin.

Dar, cu toate succesele obținute, situația activității de cercetări științifice în instituțiile de învățământ superior nu poate fi considerată încă drept satisfăcătoare. Munca de cercetări științifice nu a căpătat încă în învățământul superior locul care i se cuvine de drept. Armata uriașă a celor ce muncesc pe tărâm științific în învățământul superior este în stare să efectueze un număr mult mai mare de cercetări științifice decât cel de astăzi. Influența muncii științifice asupra celei didactico-pedagogice, ca și legătura dintre ele, fie că nu există, fie că este extrem de slabă. Și totuși, fără o largă și adâncită muncă de cercetări științifice a catedrelor nu poate exista nici instrucțiune superioară. Numai pe calea desfășurării muncii de cercetări științifice, învățământul superior poate rezolva problemele cele mai esențiale ale formării tinerilor specialiști capabili de o activitate creatoare.

Școala superioară se deosebește de celelalte tipuri de școală și prin aceea că cadrele ei sunt crescute în școala însăși, în procesul muncii științifice. Mai există însă conducători de instituții de învățământ superior care au uitat această caracteristică a școlii superioare. Cu asemenea conducători, asistenții rămân câte 10—15 ani fără a putea pași pe o cale independentă în știință. Cu asemenea conducători, duc o existență liniștită pe lângă catedre, câte 15—20 de ani, docenții, care rămân pe loc din punct de vedere științific.

Comitetul Central al P.C. (b) al U.R.S.S. și Guvernul Sovietic au arătat că fără o muncă de cercetări științifice, instituțiile de învățământ superior nu sunt capabile să-i ridice pe tinerii specialiști la un nivel corespunzător cerințelor științei contemporane. Fără o muncă de cercetări științifice, pregătirea cadrelor de cercetători științifici, ridicarea calificării oamenilor de știință existenți și creșterea altora tineri este de neconceput. Lipsurile fundamentale în munca didactică din instituțiile de învățământ superior, în creșterea cadrelor pedagogico-științifice, sunt în mare măsură urmarea slabei munci de cercetări științifice. Dacă predarea este ruptă de cercetarea științifică, profesorul, fără să vrea, îi obligă pe cei ce-l audiază să învețe pe de rost, în mod mecanic, o sumă oarecare de fapte, de definiții date de-a-gata. Or, școala superioară este datoră să-l învețe pe viitorul specialist să folosească realizările științei, să gândească în mod științific și să sporească numărul realizărilor științei. Iar pentru a preda în acest fel este necesar, în primul rând ca însuși profesorul să depună în permanentă o muncă științifică și să nu repete invariabil, din an în an, tezele odată învățate. Bucherismul și talmudismul înseamnă ruperea teoriei de practică, a științei de viață, lipsa dorinței de a aplica teoria la faptele vieții și ale luptei contemporane. Dar pentru a lega teoria de practică, știința de viață, trebuie să studiem și să sintetizăm neîncetat practica bogată din zilele noastre. Fără aceasta nu va exista nicio legătură între teorie și practică în predare.

Pentru cadrele didactice din învățământul superior, desfășurarea muncii științifice este o dare de seamă în fața poporului asupra nivelului predării.

Prin fiecare studiu științific al său, profesorul pare că spune poporului: iată la ce nivel învățăm noi tineretul în școala superioară! Și totuși, mai există la noi catedre care nu depun o muncă științifică, nu-și îndeplinesc datoria față de popor, față de Partid, de Stat.

Partidul și Guvernul nostru au creat corpului didactic din învățământul superior condițiile cele mai favorabile pentru o muncă științifică, condiții de care în trecutul prerevoluționar nu se bucurau nici cei mai mari savanți. În lucrările acestor din urmă învățați este mult material care caracterizează condițiile în care au fost ei siliți să lucreze. C. A. Timiriazev povestește despre condițiile de muncă din laboratorul lui D. I. Mendeleev. D. I. Mendeleev a propus studenților să repete câteva cercetări clasice pentru practică în domeniul chimiei organice. Studentului C. A. Timiriazev i-a revenit sarcina de a face vestita experiență a lui Zinin — obținerea anilinei. C. A. Timiriazev povestește că a trebuit să cumpere, se înțelege că din banii săi, acidul benzoic, deoarece laboratorul nu era în stare să facă o asemenea cheltuială. Mai mult încă, era nevoie de oxid de calciu. Nici acesta nu se găsea în laborator. Laborantul îi sfătuiește pe studenți să facă singuri foc în cuptor și să ardă carbonatul de calciu pe care-l aveau. „Zis și făcut” — povestește în continuare Timiriazev, — dar și aici avură de întâmpinat o altă piedică: lemnele ude sfârâiau, trosneau, dar nu luau foc cum trebuie. Le veni în ajutor paznicul. „Ehe, domnișorule, ce chef și pe dumneata să faci foc în cuptor cu lemnele statului! Uite, mai bine, ce să faci: în cămăruța întunecoasă de colo este un fel de plită, fă foc o zi întreagă, pune pe ea o legătură de lemne și au să se usuce”. „Așa a și trebuit să facem. Uscarea lemnului statului, ca prim pas spre reacția lui Zinin — iată ce înseamnă cu adevărat să începi cu începutul!”¹⁾ Acestea erau condițiile în care se desfășura activitatea științifică a lui D. I. Mendeleev și a studentului Timiriazev, care studia alături de acesta.

Atât de mare era însă năzuința lor către știință, încât condițiile greie nu erau de ajuns pentru a-i îndepărta de cercetările științifice. „Pentru mine personal — scria Timiriazev — știința era totul!”²⁾ Educând în ei abnegația și perseverența în munca științifică, V. R. Viliams spunea adeseori elevilor săi: succesul muncii științifice depinde nu de condiții, ci de modul de a pune³⁾ problema care se cere cercetată și rezolvată.

Colaboratorii științifici din învățământul superior sovietic dispun de condițiile necesare muncii științifice, ba, mai mult, de condiții care se îmbunătățesc neîncetat. Oamenii de știință sovietici au posibilitatea de a învăța și modul de a pune just problemele științifice: ei au posibilitatea de a se călăuzi după o concepție științifică înaintată despre lume, după metoda științifică marxist-leninistă.

Una din condițiile cele mai importante ale muncii științifice este, pentru corpul didactic din învățământul superior, numărul de studenți care revine unui profesor. La timpul lui, C. A. Timiriazev arăta că numărul acesta este deosebit de mare la Universitatea din Moscova. Caracterizând munca pedagogică a lui P. N. Lebedev, Timiriazev arată că un profesor universitar trebuia să examineze anual până la 1000 studenți. În prezent, și în această privință situația s-a schimbat radical. Numărul de studenți care revine unui profesor este la noi cu mult mai mic.

¹⁾ C. A. Timiriazev, *Onere*, ed. rusă, vol. VIII, p. 152.

²⁾ Ibidem, vol. IV, p. 45.

³⁾ În limba rusă, joc de cuvinte: *obstonovca* și *postonovca* (N. Tr.).

Dar, nici studenții nu mai sunt astăzi cei de altădată. Iar aceasta este una din condițiile hotărâtoare pentru desfășurarea cu succes a muncii științifice în învățământul superior. În prezent, profesorul are de a face cu un student activist pe tarâm social, om desvoltat din punct de vedere politic și cultural, care se interesează nu numai de probleme înguste, de specialitate, dar și de viață în întregul ei. Studențimea sovietică, dornică de muncă, cercetătoare, aspira spre știință, a carei valoare o cunoaște bine și spre ale carei culmi tinde neîncetat. Pentru adevăratul om de știință, munca cu o astfel de studențime înseamnă ore de muncă creatoare.

Poporul sovietic, Partidul, Statul, care au creat învățământului superior toate condițiile necesare unei activități rodnice, au dreptul de a-l cere o îmbunătățire hotărâtă a calității instrucțiunii superioare, pe calea intensificării muncii de cercetări științifice.

Munca științifică din instituțiile de învățământ superior este necesară nu numai pentru a rezolva un mănunchi oarecare de probleme și, prin aceasta, a îmbogăți știința noastră (ceeace este desigur foarte important). Ea este necesară nu numai pentru a ridica neîntrerupt calificarea profesorului — și, prin aceasta, și calitatea predării (ceeace, deasemenea, este extrem de important). *Munca științifică în instituțiile de învățământ superior este necesară pentru că ea este un element indispensabil pregătirii tânărului specialist.*

Învățământul superior este dator nu numai să împărtășească studentului o anumită sumă de cunoștințe factice și să facă în așa fel ca el să le rețină. Aceasta este prea puțin. Învățământul superior are menirea să educe nu numai un simplu specialist, care știe să execute o muncă oarecare, nu numai un simplu om „cîtit”, ci un cercetător care gândește în mod științific. Învățământul superior are menirea să deprindă pe fiecare student să gândească în mod științific și să facă astfel ca știința noastră să înainteze, indiferent dacă el va munci, după absolvirea școlii, într'un laborator de cercetări sau în producție.

Întreaga noastră realitate sovietică este o academie nemaiîntîlnită în istorie. Aceasta este natura societății socialiste, care întruchipează unitatea dintre știință și viață.

Marele dascăl V. I. Lenin, referindu-se la ce trebuie și cum trebuie să învețe tineretul nostru, spunea: „Dacă un comunist s'ar gândi să se laudo cu comunismul său pe baza concluziilor gata primite, fără să depună o muncă din cele mai serioase, cele mai grele, cele mai mari, fără să analizeze faptele față de care trebuie să aibă o atitudine critică, un astfel de comunist ar fi vrednic de plâns”¹⁾. Această indicație a lui Lenin despre însușirea creatoare a cunoștințelor are o importanță deosebită pentru învățământul nostru superior. Specialistul care se formează în învățământul superior pe calea învățăturii pe de rost a cunoștințelor date de-a-gata, se va dovedi, intrând în viața noastră, neputincios, și viața nu va însemna pentru el continuarea învățăturii, ci o nouă școală.

Școala sovietică, după cum gândea V. I. Lenin, trebuie să dea tineretului bazele unei cunoașteri științifice și să-i desvolte priceperea de a rezolva singur problemele teoriei și practicii construirii comunismului.

Partidul lui Lenin și Stalin asigură desvoltarea multilaterală a tânărului

¹⁾ V. I. Lenin, Opere, ed. rusă, vol. 31, p. 263; vezi și: Lenin despre literatură, ed. P.M.R., 1949, p. 193.

din epoca construirii comunismului. În condițiile noastre, tânăra generație se deprinde a observa încă în detașamentele de pionieri, fenomenele naturii, e pasionată de munca de construcție; în școala medie, mii de tineri naturaliști și tehnicieni se lasă atrași, în orele libere, de o muncă în care sunt cuprinse multe elemente creatoare, elemente de cercetare. Acest proces trebuie să se desfășoare și mai larg în învățământul superior.

Năzuința activă a studenților către o muncă de cercetări științifice o dovedește rețeaua, mereu lărgită, de cercuri științifice studentești, care, din păcate, nu se bucură întotdeauna de atenția și grija pe care o merită din partea conducătorilor de instituții de învățământ superior și din partea consiliilor științifice.

Munca de cercetare științifică a fost dusă în 1950, într-o formă sau alta, în Școala superioară tehnică din Moscova, de peste 700 de studenți de pe lângă catedrele de specialitate și de tehnică generală. În Școala superioară tehnică din Moscova există un cerc de construcții studentesc. Membrii cercului muncesc la crearea de noi modele de mașini, instalații și aparate. S'au făcut remarcate două construcții care, după terminare, vor fi propuse să fie introduse în industrie. Pentru realizările lor, studenții Școalei superioare tehnice din Moscova au câpătat aproape 50 de brevete de invenție.

Cercurile științifice studentești din Institutul de energetică „V. M. Molotov” din Moscova au o frumoasă experiență. Aici, la facultatea de hidro-energetică, toate temele lucrărilor studentești sunt legate de temele muncii de cercetări științifice a catedrelor.

Intr-o serie de instituții de învățământ superior (de exemplu, Academia de Științe Agricole „C. A. Timirișev” din Moscova) diferiți studenți fac cercetări științifice, ale căror rezultate sunt tipărite în publicațiile Academiei de Științe.

Succesele muncii de cercetări științifice ale studenților ar fi cu mult mai mari, dacă acestea s'ar bucura de atenția cuvenită din partea tuturor membrilor corpului didactic din învățământul superior. Or, numai o parte din profesori acordă atenție cercurilor științifice studentești. De regulă, cercurile științifice studentești sunt rupte de catedră. Indrumarea cercurilor nu este satisfăcătoare. Tematica muncii științifice a studenților nu este legată de tematica muncii științifice a catedrelor. Munca de cercetări științifice a studenților este ruptă de munca școlară. Or, munca de cercetări științifice capătă o importanță deplină numai atunci când ea devine o parte organică din munca școlară a studentului, când se îmbină cu efectuarea proiectelor de curs, a lucrărilor de diplomă, etc.

Unii membri ai corpului didactic din învățământul superior consideră munca de cercetări științifice a studentului ca o formă de pregătire doar a celui student care va lucra apoi într-o instituție de cercetări științifice. Aceasta este o concepție adânc greșită. Ea limitează în mod artificial numărul studenților care participă la munca științifică, încătușează inițiativa creatoare a sute de mii de studenți.

Munca de cercetări științifice a studentului este o metodă, o formă superioară de instruire, de învățământ. Și este de dorit ca ea să cuprindă cât mai mulți studenți. Munca activă de cercetări științifice a studenților face ca instruirea superioară să fie deosebit de valoroasă, de profundă. Dacă prelegerea de o înaltă calitate, seminarul organizat în mod creator, studiul zilnic perseverent al studentului asupra materialului școlar, al ope-

relor științifice clasice vor fi complementate cu efectuarea practică a cercetărilor științifice, instrucțiunea superioară va câștiga foarte mult.

La timpul său, D. I. Pisarev remarcă faptul că instrucțiunea trebuie făcută în așa fel, încât cel ce învață să fie pus în situația unui cercetător care să caute și să găsească singur adevărul științific, pentru ca cel ce învață, bucurându-se de o îndrumare calificată, să meargă pe acea cale spinoasă pe care, la timpul lor, au mers fără ghid și fără busolă, mințile luminate care au creat știința.

Cunoașterea esenței și a forței științifice a teoriei se realizează cel mai bine prin experiență, prin practică. În legătură cu aceasta, academicianul T. D. Lîsenco îi sfătuiește mereu pe elevii săi: dacă vreți să cunoașteți cu adevărat miezul învățăturii micurinate despre legile eredității, miezul biologiei micurinate, trebuie să repetați singuri experiențele de hibridare vegetativă, să obțineți hibrizi vegetativi. Acesta este un mijloc pedagogic prețios. T. D. Lîsenco îl folosește practic în munca sa de profesor la catedra de genetică dela Academia de Științe Agricole „C. A. Timiriachev”.

Munca de cercetări științifice a studenților este deosebit de folositoare și binevenită, atunci când este strâns legată de aplicarea teoriei la rezolvarea problemelor practice ale producției. Institutul de Construcții de Mașini Agricole din Rostov ne oferă un exemplu demn de atenție: aici, o mare parte a muncii științifice dusă de studenți se face în uzine. Studenții îmbină cercetările lor cu practica de producție, învățând dela frunzași uzinei. Cercetările se fac cu privire la problemele puse de experiența înaintată din producție. Prelucrarea fiecărei teme se face pe baza colaborării cu frunzași uzinei. Profesorii și conferențiarii institutului îndrumază această muncă a studenților.

O mare parte a muncii de cercetări științifice a studenților dela Academia de Științe Agricole „C. A. Timiriachev” din Moscova este deasemenea legată de practica de producție. De exemplu: studenții Facultății de Economie, în timpul practicii în colhozuri, în S.M.T.-uri, studiază, sub conducerea profesorilor, problemele organizării muncii în brigăzile colhoznice, problemele economiei, electrificării, organizării agriculturii.

Munca de cercetări științifice a studenților capătă o importanță educativă deosebit de mare acolo unde ea este organizată nu numai de catedrele de specialitate dar și de cele de științe sociale. În acest caz, tematica cercetărilor este foarte variată: întreaga viață, bogată în evenimente, din trecut și prezentul nostru, reprezintă o inepuizabilă sursă de cercetări. Cercetarea aprofundată a vieții și activității marilor noștri dascăli Lenin și Stalin, cercetarea condițiilor și mediului istoric în care au fost create diferitele lucrări ale lui Lenin și Stalin, cunoașterea metodelor de activitate științifică a conducătorilor noștri, studiul diferitelor perioade și evenimente din istoria P.C. (b) al U.R.S.S., din istoria Marii Revoluții Socialiste din Octombrie, studiul practicii construcției în industrie, în agricultură, în domeniul culturii — toate acestea îmbogățesc în mare măsură lumea spirituală a studentului, formează la el o atitudine marxist-leninistă față de viață, față de știință, educă spiritul lui de independență. Realitatea sovietică reprezintă un nemărginit câmp de cercetări pentru istorici, economiști, etnografi, lingviști, filosofi. Este necesar să se desvolte prin toate mijloacele munca de cercetări științifice a studenților dela catedrele de științe sociale.

Experiența bogată a oamenilor de știință progresiști din învățământul superior i-a adus întotdeauna la concluzia că nimic nu trezește în tineretul

studios o asemenea energie creatoare, ca aceea pe care o provoacă și o desvoltă educația spiritului lor de independență. Munca de cercetări științifice este unul din mijloacele principale pentru făurirea acestei calități necesare.

Munca activă de cercetări științifice a studentului ne ajută să rezolvăm un și de probleme importante pentru instrucțiunea superioară și pentru viața școlii superioare. Ea educă în student nu numai spiritul lui de independență, dar și disciplina conștientă, întărește legătura dintre elev și profesor. Or, acestea sunt laturi foarte importante ale vieții și muncii din instituțiile de învățământ superior.

Savanții progresiști au susținut întotdeauna punctul de vedere că învățământul superior trebuie să făurească o unitate indestructibilă între studenți și profesori. În acest tot, după cum spune Timiriachev, savantul este și el, dealungul întregii sale vieți, un student. În vremurile noastre un asemenea întreg unitar este absolut necesar.

„Forța revoluției noastre — scria tovarășul Stalin — constă în faptul că la noi nu există un desacord între vechea și noua generație de revoluționari. Noi învingem pentru că garda veche și cea nouă merg la noi alături, într'un front unic, în același rând, atât împotriva dușmanilor dinlăuntru, cât și împotriva celor din afară”¹⁾.

Indicațiile lui I. V. Stalin despre frontul unic al vechii și noi gărzi se referă în mod nemijlocit la viața instituțiilor noastre de învățământ superior. Cei ce lucrează în învățământul superior țin bine minte caracterizarea trăsăturilor fundamentale ale științei înaintate, făcută de tovarășul Stalin. Știința înaintată este cea știință care înțelege importanța alianței dintre cei ce activează mai de mult pe câmpul științei și cei tineri. Știința înaintată este cea știință care „de bună voie și cu bucurie deschide larg porțile tinerelor forțe ale țării noastre și le permite să cucerească culmile științei...”²⁾. Știința înaintată este cea știință care recunoaște că, datorită ei, viitorul aparține tineretului.

Trebuie să recunoaștem că există date care dovedesc că într-o serie de instituții de învățământ superior lipsește o legătură strânsă între cei ce activează de mai multă vreme pe câmpul științific, și cei tineri. Se întâlnesc uneori încercări de a întemeia relațiile dintre ei nu pe principii de colaborare tovarășească, ci pe relații pur formale, exterioare, străine de organizarea socialistă a predării și a muncii științifice. De exemplu, în Institutul de Medicină din Harcov, se țin conferințe științifice care se organizează. putem spune, nu pe baza cunoștințelor, ci a titlurilor. În Iunie 1951 a avut loc aici conferința științifică a asistenților și conferențiarilor, la care nu au participat profesorii și studenții. Aceasta împiedică apropierea cadrelor științifice vechi de cele noi și atragerea studenților în munca de cercetări științifice.

Munca de cercetări științifice cere mult timp. I. P. Pavlov spunea că savantului nu i-ar ajunge nici două vieți, dacă le-ar avea.

Uneori îi poți auzi pe cei ce lucrează în învățământul superior că nu au timp tocmai pentru o muncă științifică. Dar aceasta nu dovedește decât organizarea nesatisfăcătoare atât a muncii pedagogice, cât și a celei științifice. Se va găsi timp suficient, dacă în învățământul superior se va organiza o luptă zilnică pentru un regim de economie a timpului. Mulți profesori cu

¹⁾ I. Stalin, Opere, ed. rusă, vol. 11, p. 78; ed. P.M.R., 1951, p. 86—87.

²⁾ Stalin despre Lenin, ed. P.M.R., p. 56.

experiență consideră în mod just că suntem foarte risipitori în această privință; or, cadrele din învățământul superior trebuie să servească drept exemplu de folosire a fiecărei ore.

În condițiile învățământului superior, economisirea timpului este în totul sinonimă cu îmbunătățirea întregii munci științifice și didactice. Atitudinea neglijență față de folosirea timpului în instituțiile de învățământ superior își găsește, printre altele, expresia în tendințele — dominante până în ultima vreme într-o serie de instituții de învățământ superior și în Ministerul Învățământului Superior, — de prelungire a termenelor de învățământ, de extindere nejustificată a programelor școlare și a bibliografiilor obligatorii, a manualelor, de mărirea a numărului de ore pentru diferite seminarii, la care se aprofundează materialul dat la lecții, sau conținut în manuale. Este bine să amintim că tendința de sporire a numărului unor astfel de seminarii contrazice indicația directă a C.C. al P.C. (b) al U.R.S.S., care a condamnat această tendință încă din 1936, ca fiind o urmare a așa numitei metode „brigadă de laborator“.

Tendința de prelungire a termenelor de învățământ în instituțiile de învățământ superior se bazează de obicei pe concepția că știința se dezvoltă. Acest argument este fals din temelie. Mult mai justă este teza inversă: cu cât știința este mai avansată, cu atât mai ușor se poate pregăti specialistul. Dacă dezvoltarea științei ar cere mărirea termenelor de învățământ, atunci ar fi normal să presupunem că peste cincizeci de ani, în instituțiile de învățământ superior va fi necesar un termen de învățământ egal cu o întreagă viață de om.

Este cu totul neîntemeiat volumul exagerat de mare al programelor noastre de studii, al manualelor noastre. Repetarea aceluiași conținut și fapte a devenit, nu se știe din ce cauză, o caracteristică a tuturor programelor, la toate specialitățile. De exemplu: geograful Universității de Stat din Moscova scrie: „Suntem convinși că geograful trebuie să cunoască împărțirea pe grade făcută de Eratosthenes în secolul III înainte de era noastră. Dar acest lucru este făcut cunoscut studenților, potrivit programelor în vigoare, de cel puțin cinci ori“. Cazuri asemănătoare celui cu Eratosthenes sunt neenumărate. Excluderea repetărilor din programele diferitelor cursuri poate duce la o mare economie de timp și la îmbunătățirea programelor.

Marele pedagog Ușinski observă la timpul său: „Dece să expui dela catedră ceea ce oricine poate citi și înțelege ușor singur?“ „Există multe obiecte despre care nici nu ai ce vorbi... Ce poți spune, de pildă, despre construcția scărilor de incendiu, despre vopsirea gheretelor, etc. Chiar dacă acestea trebuie cunoscute, nu este, totuși, nimic de aflat aici“. Tot el, combatând predarea cunoștințelor sub formă de rețetă, scria: „Este greu de exprimat plictiseala tânărului care întâlnește în știință aceleași fleacuri care, și în viața de toate zilele, se agită de el ca ciulinii de haină... Ce minte întinată trebuie să ai pentru a învăța pe de rost definiția plugului de lemn, a arcului de căruță și altele de acest fel?“

Or, în programele noastre sunt mulți „ciulini“ de felul celor de care vorbea Ușinski. Ei cuprind multe lucruri care ar putea fi excluse cu folos. Facem deseori abuz de atenția studentului, vorbindu-i de diverse fapte, care nu au o importanță esențială.

D. I. Mendeleev a subliniat, la timpul său, urmările dăunătoare ale belșugului de fapte, nelegate între ele printr-o teorie unică și comunicate studentului în învățământul superior. În cazul că i se oferă un asemenea bel-

șug de fapte, studentul începe să semene cu o vatră atât de plină de lemne încât începe să se stingă.

Un învățământ de producție bine organizat, legat de cel teoretic, este un important mijloc de economisire a timpului școlar. În cursul practicii, fără a pierde timpul cu prelegeri plictisitoare conținând definiții de felul celei a „scării de incediu“, studentul află mai curând și felul în care este construită scara, și cum trebuie vopsite gheretele.

Desvoltarea studiului individual al studenților asigură, deaseamenea, o mare economie de timp pentru profesori și studenți. Grijă pentru alcătuirea unor bune manuale pentru învățământul superior poate economisi mult din timpul de învățatură. Manualele noastre fără niciun fel de motive obiective, se umflă pe an ce trece. Există, în rezolvarea problemei înzestrării învățământului nostru superior cu manuale de bună calitate, multe lipsuri care trebuie înlăturate.

Reglementarea activității pe tărâm social a studenților poate aduce o mare economie de timp.

Problema economisirii timpului în învățământul superior este o problemă importantă și nerezolvată încă. Ea cere o cercetare specială. Este limpede că o folcsire mai rațională a timpului va desvălui multe rezerve de timp pentru munca de cercetări științifice în învățământul superior.

Lupta zilnică pentru economisirea timpului, pentru ridicarea productivității muncii este o cerință a epocii construirii comunismului. Cadrele din învățământul superior nu pot sta deoparte, nu pot să nu participe la această luptă. Ele trebuie să meargă în pas cu viața.

Rolul profesorilor și al conferențiarilor în asigurarea unor condiții favorabile creației în învățământul superior este extrem de mare. Lor li se cere o înaltă principialitate, cunoștințe profund științifice și o mare măiestrie pedagogică. Sarcina celor ce muncesc în învățământul superior este de a ridica neîncetat nivelul științific al pregătirii tineretului, de a asigura însușirea teoriei marxist-leniniste, de a-i învăța pe studenți să se descurce singuri în munca lor practică, potrivit teoriei marxist-leniniste. Profesorii din orice ramură științifică și în primul rând profesorii de științe sociale, trebuie să desvăluie studenților caracterul creator al marxism-leninismului, să-i învețe să folosească materialismul dialectic în diferitele domenii ale științei și vieții, să lege neîncetat teoria revoluționară de practica construirii comunismului. Înarmându-i pe tinerii specialiști cu teoria marxist-leninistă, educându-i în spiritul patriotismului sovietic dătător de viață, în spiritul devotamentului nemărginit față de cauza comunismului, cei ce muncesc în învățământul superior își vor îndeplini datoria față de Patria socialistă.

PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIREA ACTIVITĂȚII BIBLIOGRAFICE

DE

MIRCEA MALIȚA

DIRECTOR LA BIBLIOTECA ACADEMIEI R.P.R.

Atragerea tot mai cuprinzătoare a maselor largi din țara noastră spre lumina culturii, cerințele crescânde și interesul din ce în ce mai dezvoltat al oamenilor muncii pentru literatură, cunoștințe științifice și artă, au pus fără întrerupere probleme și sarcini noi celor ce lucrează în diversele domenii de cultură.

Cu deosebită grijă Partidul și Guvernul au elaborat măsuri, au dat directive și au inițiat acțiuni menite să întărească mlădițele tinere ale culturii socialiste și să le desvolte. Experiența sovietică a înarmat mereu cu un înalt conținut și metode înaintate și eficace pe cei care asigură desfășurarea alfabetizării, consolidarea învățământului, răspândirea științei și înflorirea artei.

Hotărîrea Consiliului de Miniștri cu privire la îmbunătățirea activității bibliotecilor vine să întărească unul din factorii de bază ai revoluției culturale, acela al răspândirii cărții în mase. Importanța utilizării cărții în opera de educare comunistă a poporului este scoasă din nou în relief. Profesori, învățătorii, activiștii culturali, scriitorii, cercetătorii, oamenii de știință și instituțiile au în munca lor un sprijin nedismințit din partea purtătorului de învățătură socialistă pe care-l poate constitui cartea.

Măsurile luate urmăresc transformarea bibliotecilor în centre de răspândire a culturii socialiste la orașe și sate. Fondurile de cărți sunt puse în valoare și asimilarea mai sistematică și mai profundă a clasicii marxism-leninismului, a cărții sovietice și a produselor literare și științifice ale țării noastre se produce pe scară din ce în ce mai largă. Bibliotecile devin tot mai mult unități active ale educației de masă și bibliotecarii propagandiști ai ideilor înaintate.

Nu se poate concepe împlinirea sarcinilor bibliotecilor fără o dezvoltare paralelă a activității bibliografice, căreia Hotărîrea Consiliului de Miniștri i-a acordat un loc important. Bibliografia este călăuză cititorului între cărți. Lucrările bibliografice ajută pe cititori să aleagă cele mai bune cărți economisindu-le energie și timp, dându-le o informație completă și verificată asupra subiectului urmărit. Catalogele bibliotecilor și bibliotecarii pot să răspundă doar la cererea de cărți, ale căror titluri îi sunt cunoscute cititorului. Se simte nevoia unor liste de cărți care să răspundă

și necesității de a afla ce opere trebuie consultate într-o problemă sau un domeniu dat. O activitate bibliografică organizată în vederea îndrumării și educației masei va putea orienta pe oamenii muncii în toate direcțiile, fie în politica internațională și în munca pentru construirea socialismului, fie în studiul individual și ridicarea calificării profesionale, fie în aprofundarea unor teme speciale de istorie, științele naturii sau matematici etc. Dar nu numai la aceasta se reduce rolul bibliografiei. Desvoltarea tuturor ramurilor de economie și cultură ale țării este legată de studiul și folosirea literaturii.

Rolul educativ al bibliografiei este pe deplin dovedit prin atenția deosebită pe care Partidul Muncitoresc Român i-o acordă în permanență, utilizând-o sistematic în munca de ridicare a nivelului ideologic și politic, în însușirea învățaturii lui Lenin și Stalin și chiar în întărirea muncii organizatorice.

Activitatea bibliografică concepută în acest fel nu întârzie să convingă de caracterul ei științific. Răspunderea bibliografului în recomandarea lucrărilor pentru cititori se bazează pe o pregătire științifică deosebită, pe un înalt nivel ideologic și pe o bună orientare și pregătire politică. Autorul unei bibliografii trebuie să cunoască astfel tema tratată încât să se poată ridica la poziția aprecierii critice. În afară de acest lucru, totalitatea regulilor de descriere a cărților adecvate la scopul activității bibliografice constituie de asemenea un domeniu special ale cărei baze științifice au fost puse în Uniunea Sovietică, unde au înflorit sub titlul binemeritat al științei bibliografiei. În acest timp, bibliografia burgheză a alunecat pe panta comercială a reclamei. Ea seamănă confuzia în capul cititorilor și servește pe agresorii imperialiști americani și englezi, recomandând lucrările scribilor lor.

Principiul de bază al activității bibliografice este spiritul de partid. Acest principiu al bibliografiei a fost formulat de Lenin cu deosebită vigoare în recenzia făcută lucrării lui N. A. Rubakin : „Printre cărți“¹⁾. După ce a arătat importanța indicatoarelor de acest fel, Lenin a combătut obiectivismul lucrării lui Rubakin, care susținea că „emoțiile umane întunecă adevărul“ și că „bibliograful trebuie să se ferească de polemică“. În recenzia sa Lenin a lăsat nepieritoare principii călăuzitoare nu numai pentru bibliografi. „Autorul nu-si dă seama în primul rând — spune Lenin — că fără „emoții umane“ n'a existat niciodată, nu există și nu poate exista căutarea adevărului de către om. În al doilea rând, autorul uită că el vrea să prezinte o privire asupra istoriei ideilor, iar istoria ideilor este istoria succesiunii ideilor și prin urmare a luptei dintre ele“. În acest fel Lenin a demască falsul obiectivism, care nu face decât să apere ideologia burgheziei. Învățătura lui Lenin este principiul de bază pe care este clădită minunata bibliografie sovietică.

„Bibliografia sovietică proclamă deschis principiul spiritului de partid și-și pune drept problemă fundamentală contribuția la educația comunistă a oamenilor muncii“, scrie Denisiev în manualul său de bibliografie generală.

Numeroasele recenzii ale lui Lenin constituie modele nepieritoare de analiză partinică și de caracterizări precise, ascuțite și combative. Dintre lucrările lui Lenin care privesc bibliografia cea mai însemnată este „Bibliografia marxismului“ scrisă în 1914. Lucrarea bibliografică a lui Lenin este o armă împotriva denaturării și revizuirii marxismului. Ea constituie până

1) Lenin, Opere, vol. 20, București, P.M.R., 1951, p. 254—256.

astăzi un model neîntrecut de bibliografie atât prin caracterul său riguros științific cât și prin spiritul politic în care este alcătuită.

Pe baza concepției lui Lenin asupra bibliotecilor și bibliografiei s'au luat măsuri de organizare a bibliografiei care au dus această ramură în Uniunea Sovietică la înflorirea de astăzi. Unul din documentele care arată grija Partidului Comunist Bolșevic pentru activitatea bibliografică precum și atențiunea acordată de I. V. Stalin acestei probleme și în care se dau baze temeinice pentru împlinirea de către bibliografie a sarcinilor față de viața economică științifică și culturală a Țării Socialismului este Hotărîrea C.C. al P.C. (b) al U.S. din 1940: „Despre critica literară și bibliografie”. Cu acest prilej instituțiile de cultură au abordat bibliografierea lucrărilor pe domenii începând să editeze indice bibliografice, de recomandare, reviste, lucrări, manuale și alte publicații.

Organizată prin Hotărîrea P.C. (b) și urmând fără abatere indicațiile marilor conducători ai clasei muncitoare, Lenin și Stalin, bibliografia sovietică a reușit să devină o pârghie importantă în progresul economic și cultural și în înflorirea Statului Sovietic. În uriașa cantitate de publicații care apar în Uniunea Sovietică cititorul nu se simte desorientat. Buletinele scoase de Casa Unională a Cărții îl informează asupra întregii producții de publicații. Listele informative ale bibliotecilor îl pun în curent cu toate noutățile din literatura sovietică și străină. Bibliografia critică îi dezvoltă capacitatea de apreciere și înțelegere a creațiilor literare și științifice, îi descoperă greșelile și lacunele cărților și îi relevă părțile bune. În sfârșit bibliografia de recomandare îi pune la dispoziție planuri de lectură și de studiu individual, îi furnizează material documentar pentru lămurirea problemelor cu privire la lupta pentru pace și la construirea comunismului, îi dă putința unei asimilări sistematice de cunoștințe în domeniul profesiei. Toate aceste feluri de bibliografii de înregistrare, informare, critice sau de recomandare au ca principale trăsături spiritul de partid bolșevic, caracterul științific și sprijinirea directă a construirii comunismului și a culturii sovietice. Este suficientă o simplă privire asupra titlurilor de publicații bibliografice sovietice pentru a ne da seama de importanța care se acordă în Uniunea Sovietică acestui gen de lucrări¹⁾.

Nu există eveniment al vieții Statului Sovietic care să nu fie urmat fără întârziere de apariția unor lucrări bibliografice cu ajutorul cărora atât specialiștii cât și marele public sunt înarmați cu documentația necesară înțelegerii aceluia eveniment. La începerea unei mari construcții, bibliotecile de specialitate alcătuiesc pentru uzul tehnicienilor bibliografiile necesare, iar bibliotecile publice scot indicatoare care dau posibilitatea oamenilor muncii să pătrundă aspectul politic și urmările fericite pentru înflorirea statului și întărirea păcii, pe care le are fiecare șantier al comunismului.

Chemată să răspundă sarcinilor puse de construirea socialismului, activitatea bibliografică din țara noastră trebuie să urmeze drumul bibliografiei sovietice, să pornească dela aceleași principii, să urmărească aceleași scopuri și să folosească metode consolidate de o practică îndelungată și fecundă.

Prima problemă a bibliografiei din țara noastră este aceea a evidenței și înregistrării tipăriturilor care apar pe pământul țării noastre. Fără o asemenea înregistrare riguroasă cititorii și cercetătorii, instituțiile și societățile de cultură sunt lipsite de posibilitatea unei informări complete și imediate

1) Marea Enciclopedie Sovietică. Ed. II-a t. V. (1950), p. 135—140.

asupra producțiilor culturii noastre. Editarea unui buletin bibliografic de către Camera Cărții, a cărei înființare este prevăzută de Hotărârea Consiliului de Miniștri, va fi pentru toate domeniile de activitate un eveniment de seamă. Din păcate mai există la unii specialiști influența trecutului după care un buletin bibliografic este considerat o înșirare seacă și monotonă de titluri. Cât de grăitoare poate să fie această înșirare sistematică și ce ajutor poate să dea în munca activiștilor culturali, a masselor de cititori și a cercetătorilor, ne arată felul cum aprecia Lenin lucrările bibliografice. Se păstrează un număr din primele buletine sovietice de înregistrare a publicațiilor, pe marginea căruia Lenin după ce l-a citit și a însemnat sute de cărți spre a-i fi aduse, a scris „l-am citit ca pe un roman“.

Nu este suficientă însă o evidență numai dela data înființării Camerei Cărții și se cere o bibliografie completă a publicațiilor apărute după 23 August 1944 în țara noastră. Prin recenta Hotărâre a Consiliului de Miniștri a fost însărcinată cu întocmirea ei Biblioteca Academiei R.P.R.

Una din lipsurile generale pe care bibliotecile o prezintă este neinformarea cititorilor cu publicațiile noi. Aproape niciuna din marile biblioteci nu alcătuiesc buletine de creștere a colecțiilor și nu țin la curent pe cititor cu cele mai recente publicații din domeniul specialității lor. Este necesar ca fiecare sală de lectură să aibă pe mesele cititorilor asemenea liste care să-i scutească de recitirea cataloagelor și de o informație parțială sau neșigură.

Cel mai important domeniu asupra căruia trebuie însă concentrate toate forțele și toată atenția, pentru a organiza o ramură de activitate bibliografică astăzi nesusținută și necoordonată, este bibliografia de recomandare. Bibliografia de recomandare este chemată în primul rând să asigure larga difuzare a cărții în mase, să desvolte la oamenii muncii gustul lecturii sistematice și dorința dobândirii neîntrerupte de cunoștințe. Care este în această privință situația actuală? Bibliotecile, îndeosebi cele mari, în fața cerințelor crescânde ale cititorilor au început să publice pentru uzul lor propriu bibliografii de îndrumare cu privire la problemele cele mai solicitate ca de pildă lupta pentru apărarea păcii și construirea socialismului din țara noastră. Prima trăsătură este aceea a necoordonării acestei activități, abia inițiată. Indicatoare cu titlul „Transformarea socialistă a agriculturii“ au fost alcătuite în cinci sau șase locuri, ducându-se acțiuni paralele și risipindu-se în felul acesta în chip inutil energie. În schimb lipsesc cu desăvârșire bibliografiile de recomandare tipărite în ajutorul altor mari lucrări de construire a socialismului în țara noastră și a popularizării lor, care ar trebui difuzate pe o scară cât mai întinsă.

O lipsă comună a bibliografiilor efectuate de biblioteci a fost apoi nescotirea cerinței unui bogat conținut politic. Operele clasicilor marxism-leninismului nu au fost întotdeauna citate în indicele bibliotecilor centrale universitare din București și Cluj. Lucrările conducătorilor Partidului Muncitoresc Român nu au fost puse întotdeauna în fruntea indicelui bibliografic ca surse de bază pentru edificarea oamenilor muncii.

În sfârșit, bibliotecile au dovedit o stângăcie în redactarea lucrărilor bibliografice de îndrumare neștiind să selecteze lucrările în vederea scopurilor urmărite. Astfel „Lupta pentru apărarea păcii“ scoasă de Biblioteca Academiei R.P.R. a conținut peste trei mii de titluri din care cele mai multe nu reprezintă surse accesibile pentru bibliotecile de masă și pentru cititorii

lor. Presa noastră nu a luat o poziție critică față de producțiile bibliografice decât arareori și fără concluzii precise.

Bibliografia de îndrumare se găsește în faza subiectelor generale. Nu sunt abordate probleme speciale pe care practica construirii socialismului le ridică și le face actuale în numeroase domenii. În această privință bibliotecile speciale ca cele tehnice, medicale sau agronomice se găsesc într-o totală lipsă de activitate.

S'a crezut că numai bibliotecile mari pot alcătui bibliografii de recomandare ceea ce constituie o greșeală ce îndeamnă la delăsare. Deasemenea nu trebuie întreținută părerea că autorul unei bibliografii trebuie să facă parte din personalul unei biblioteci. Autorul unei bibliografii trebuie să fie un bun cunoscător al unui domeniu de specialitate, înzestrat cu spirit critic și înarmat cu învățătura marxist-leninistă. Bibliotecar trebuie să fie însă redactorul care revizuește lucrarea, asigurând respectarea normelor științifice de descriere a cărții, verificând selectarea și așezarea materialului. Dacă bibliotecile universitare frecventate de personal didactic superior ar fi cucerit concursul acestuia pentru redactarea unor lucrări bibliografice de recomandare s'ar fi putut crea numeroase indici și liste cu probleme speciale.

Planul lucrărilor de bibliografie de recomandare, ce trebuie întocmit de către toate instituțiile de cultură și bibliotecile, sub coordonarea Așezămintelor Culturale este dictat de cerințele vieții economice și culturale ale țării noastre.

Înșușirea învățăturii marxist-leniniste pe scară tot mai întinsă în țara noastră, necesită prezența bibliografiei de recomandare pentru îndrumarea surselor autentice în cunoașterea operelor lui Marx, Engels, Lenin și Stalin.

Se resimte nevoia traducerii și publicării unui indicator bibliografic în ajutorul celor ce studiază Cursul Scurt de Istorie a Partidului Comunist (b) al Uniunii Sovietice.

O grupă de probleme care trebuie tratate este aceea a luptei pentru apărarea păcii și a succeselor construirii comunismului în U.R.S.S., garanție sigură de zădărniciere a planurilor agresorilor imperialiști americani și englezi. Dacă până acum se produceau indici de recomandare care abordau toate aceste teme la un loc, bibliotecile trebuie să alcătuiască de acum înainte zeci și sute de liste îmbrățișând toate aspectele luptei pentru pace. Aceste liste vor ajuta pe cititor să se înarmeze cu date concrete și amănunțite în fiecare problemă. Astfel problemele de politică internațională trebuie prezentate cât mai amănunțit. Indicatoare prezentând numai lucrările ce vorbesc despre „Subjugarea economică și politică de către imperialismul american a unor țări capitaliste din Europa“, despre „Știința ca armă în lupta pentru apărarea păcii“, sau „Tineretul lumii în lupta pentru pace“, vor îndeplini o muncă de propagandă și educație mai completă decât unul care va aborda toate problemele luptei pentru pace la un loc. Pentru cunoașterea fiecărei țări de democrație populară trebuie întocmit câte un indicator special care să vorbească despre planurile de creare a unei economii socialiste, despre știința, literatura și arta precum și despre alte aspecte ale construirii socialismului în țările prietene.

Construirea socialismului din țara noastră nu poate fi cuprinsă într'un singur indicator, ci este necesară redactarea unei serii bogate de liste și indici privind acest subiect. Transformarea fiecărei regiuni, marile șantiere, crearea gospodăriilor colective și revoluția culturală trebuie să fie înfățișate

prin toate publicațiile care vorbesc despre ele, dela directivele Partidului și până la creațiunile beletristice ce le-au fost dedicate.

A scăpat până acum din vederea celor care au alcătuit bibliografiile de recomandare, să publice lucrări care să îndrumeze lectura celor ce-și ridică calificarea profesională. Stăpânirea diverselor specialități de către oamenii muncii din țara noastră aduce o creștere a capacității de conducere și gospodărire de către clasa muncitoare, obiectiv principal al revoluției culturale. Mulți dintre oamenii sovietici întrebați unde au pregătit trecerea dela o categorie de calificare la alta superioară răspund: „în bibliotecă”. Bibliotecile tehnice din țara noastră, cu ajutorul specialiștilor, trebuie să pregătească bibliografiile de recomandare pentru obținerea diverselor grade de calificare a muncitorilor din toate ramurile de industrie. Dacă un strungar va ști că orice bibliotecă publică îi dă îndrumări în obținerea literaturii prin care poate îmbunătăți calificarea sa profesională, el va deveni un cititor asidu și va vedea în bibliotecă instituția pe care a vrut-o Lenin: „ajutorul și sprijinul cititorului”. În Orașul Stalin, mare centru industrial al țării noastre, bibliotecile și nici chiar ARLUS nu au putut da la cererea unor oameni ai muncii, bibliografia lucrărilor care popularizează metodele stahanoviștilor sovietici. Este evident rolul pe care asemenea buletine îl vor avea în dezvoltarea mișcării stahanoviste în țara noastră. Pentru aceasta, instituții ca I.D.T.-ul trebuie să schimbe practica întocmirii bibliografiilor numai la cerere, introducând în planul de lucru producerea de bibliografii de recomandare care se cer în toate regiunile industriale ale țării, și care vor fi difuzate prin rețeaua de biblioteci.

Dacă problema semănăturilor, de pildă, a devenit o problemă a întregului popor prin grija Partidului și a organelor de Stat, bibliotecile au întârziat să-și aducă contribuția. Ele nu posedă un indice bibliografic al lucrărilor care să popularizeze cele mai bune metode în privința acestei acțiuni agricole, lăsând pe membrii gospodăriilor colective și cadrele agrotehnice fără o informație împropătată și fără îndrumare.

Pentru cei cari nu sunt cuprinși în sistemul de învățământ al țării noastre sau pentru cei cari vor să asimileze cu puteri proprii o disciplină sau o ramură de știință, biblioteca, ca unitatea culturală și educativă, deschisă pentru toți cititorii, trebuie să aibă instrumentele sale de orientare. Liste bibliografice care recomandă cărți de biologie sau alte științe ale naturii, fizică, chimie, radiofonie, matematică etc., vor permite ca autoinstrucțiunea să se sistematizeze, și să se facă pe o scară mai întinsă primind totodată orientările cele mai actuale și utile.

Bibliografia de recomandare este chemată să întrețină și să dezvolte flacăra patriotismului socialist. Prin liste de lucrări care vorbesc despre frumusețile țării noastre, înfățișează trecutul de luptă al poporului nostru împotriva asupririi și al exploatării și popularizează marile figuri creatoare ale culturii noastre, bibliotecile vor îndeplini cu cinste această sarcină de bază a culturii socialiste. Este mare numărul acelor care nestând pe băncile școlilor Republicii noastre au nevoie să cunoască în lumina concepțiilor marxist-leniniste și a adevăratei științe trecutul țării noastre ca și perspective ei în floare. După exemplul bibliotecii Academiei de Științe din U.R.S.S. Biblioteca Academiei R.P.R. va alcătui bio-bibliografii asupra marilor creatori ai poporului nostru, popularizând în toate locurile de studiu și de lectură ale țării, viața și operele lui Eminescu, Creangă, Babeș, Racoviță, Bălcescu și alții.

Dacă listele bibliografice editate de bibliotecile mari și de specialitate vor face ca în fiecare colț de țară să existe astfel de călăuze competente, o altă ramură a bibliografiei vine în ajutorul ascuțirii spiritului critic și al orientării cititorilor. Este vorba de bibliografia critică. Domeniul în care sfera de cititori fiind mai largă necesitatea îndrumării critice se resimte mai mult este literatura. Hotărîrea Consiliului de Miniștri prevede înființarea unei reviste de bibliografie de recomandare de către Academia R.P.R. și în care recenziile critice vor ocupa un loc important. O operă literară citită împreună cu recenziile sale își mărește nemăsurat puterea de educație asupra cititorului în dezvoltarea simțului său critic, și a interesului pentru lectură.

Construirea socialismului în țara noastră aduce cu sine o înflorire a științei și o dezvoltare tot mai mare a diverselor ramuri de tehnică. Problema specialiștilor și a slăbînirii desăvârșite de către ei a tuturor metodelor profesionale se pune din ce în ce mai mult. Una din bazele indispensabile ale activității științifice este documentația completă, riguroasă și ținută la zi. Rolul acesta revine tot bibliografiei. Odată cu cotitura pe care activitatea bibliografică o face în țara noastră trebuie ca și starea de lucruri, în care documentarea este problema personală a fiecărui cercetător să fie schimbată. Trebuie urmărită situația ca fiecare om de știință să poată fi sigur că citind buletinul bibliografic al specialității sale nu îi scapă niciuna din contribuțiile și îmbunătățirile zilnice pe care progresul științei îl aduce în domeniul său.

Este absolut necesar ca Academia R.P.R. să întreprindă organizarea de bibliografii științifice pe ramuri de specialitate cu concursul colaboratorilor institutelor sale.

Principialitatea bolșevică nu este o trăsătură numai a bibliografiei destinată muncii educative de masă ci și a bibliografiei problemelor de știință, unde se poate manifesta obiectivismul și cosmopolitismul într-o măsură destul de mare. O listă bibliografică cu privire la o temă odată aluñecată pe această pantă a cosmopolitismului poate să observe lucrări neînsemnate ale științei decadente din țările capitaliste, și să nu ne adape la sursa de bază pe care știința sovietică le oferă.

Un mare ajutor în munca de cercetare a oamenilor de știință, a colectivelor, instituțiilor și organizațiilor de masă din țara noastră îl aduce Institutul de Studii Româno-Sovietic al Academiei R.P.R. Institutul a organizat o bună evidență a publicațiilor sovietice, printr-o întinsă arhivă de traduceri și fișe analitice, care i-au permis să facă cunoscute rezultatele științei sovietice și metodele noi de muncă în toate domeniile. Cerințele tot mai mari ale cercetătorilor ridică însă necesitatea trecerii dela bibliografia de evidență, care din cauza volumului lucrărilor citate împiedecă orientarea justă și rapidă la bibliografia de recomandare, care pretinde o prezentare mai sistematică a materialului.

Bibliografia domeniilor de știință, fără să încalce cerința plenitudinii informației, nu poate fi cu adevărat științifică decât dacă este pătrunsă de spiritul de partid. În cadrul lucrărilor de bibliografie generală întreprinse de Academia R.P.R. spiritul cosmopolit și obiectivist a început să fie combătut. Astfel, lucrarea „Bibliografia analitică a periodicelor românești din secolul XIX” cuprinzând adnotări obiectiviste a fost criticată și oprită de către Comitetul de Editură al Academiei R.P.R. Experiența pe care colectivele de bibliografie ale Institutului de Istorie al Academiei R.P.R. au căș-

tigat-o în cursul unor lucrări de mari proporții cum ar fi bibliografia surselor istorice din secolul XIX, arată că principiile de bază care trebuie asigurate sunt fixarea și respectarea criteriului de selectare a materialului, urmărirea sistematică a completitudinii lucrării și fixarea unui sistem de clasificare adecvat. Este firesc ca primele lucrări bibliografice mari întreprinse în țara noastră să tragă concluzii abia după o îndelungată activitate, care ar fi putut fi mai scurtă dacă aceste principii ar fi fost luate ca premise. Academia R.P.R. are în planul său de lucru continuarea acestor lucrări precum și inițierea altora, în măsură să înarmeze pe cercetător cu toată documentația necesară unei revalorificări și reconsiderări critice a trecutului țării noastre. Munca bibliografului este plină de roade și este pe deplin răsplătită prin găsirea unor documente care ridicând vălul uitării după unele creații importante ale poporului nostru, sau după unele contribuții progresiste în știință dau patriotismului socialist noi întăriri.

Oricare ar fi genul bibliografiei, dela cea simplă de înregistrare până la bibliografia critică științifică, ea îndeplinește un important rol educativ. Învățătura stalinistă ne spune că în epoca construirii socialismului diletantismul și atotștiutorii reprezintă lanțuri, care constituie piedici grele în munca constructivă. Bibliografia și pregătirea cadrelor de bibliografi vine în ajutorul lichidării superficialității, dând odată cu documentația precisă o bază temeinică pentru stăpânirea cunoștințelor. În felul acesta, bibliografia contribuie la înarmarea oamenilor chemați să rezolve toate problemele ridicate de practica construirii socialismului în țara noastră.

ACTUALITATEA OPEREI LUI ION LUCA CARAGIALE

DE

MARIA BANUȘ

LAUREAT AL PREMIULUI DE STAT

În măsura în care opera lui Ion Luca Caragiale a fost disprețuită, minimalizată, răstălmăcită de către clasele stăpânitoare ale trecutului regim, în aceeași măsură este ea azi iubită, prețuită, pusă în lum'nă și în adevărata ei valoare de către poporul muncitor al Republicii noastre.

Și nu din întâmplare ceea ce făcea obiectul urei și al vrăjmașiei claselor dominante din trecut, face azi obiectul dragostei masselor largi ale poporului nostru, ca și a altor popoare eliberate de sub jugul exploatarei.

Tiraje de sute de mii de exemplare, sute de spectacole reprezentate anual, sute de echipe artistice sindicale care joacă „Momentele” și „Schițele”, zeci de mii de conferințe ținute în întreaga țară, toate aceste manifestări stau mărturie a dragostei cu care marele scriitor clasic e înconjurat în patria noastră. În Uniunea Sovietică ca și în țările de democrație populară, opera lui Caragiale e tot mai bine cunoscută și se bucură de o primire entuziastă din partea marilor mulțimi de cititori și de spectatori.

Pe Caragiale îl simțim extraordinar de viu, de prezent printre noi. Cea mai mare parte a scrierilor lui au o prospețime, o putere de viață pe care vremea n'a atins-o în niciun fel. Opera lui Caragiale trăește o minunată tinerețe fără bătrânețe.

Dece? De unde îi vine oare această nesecată vigoare, această putere care o face astăzi mai vie ca oricând?

Să fie oare inteligența scilpitoare a maestrului, pe care nici cei mai înversunați detractori n'au putut să i-o tăgăduiască? Să fie simțul înnăscut al teatrului dublat de o lungă și temeinică experiență, simț al mișcării scenice, care dă o vioiciune neîntrecută lucrărilor sale? Să fie oare bogăția, plasticitatea fără seamăn a limbii lui? Să fie adică mănunchiul acela de însușiri care laolaltă se cheamă în mod obișnuit talent, ori, la un grad superior, geniu? Desigur. Fără aceste minunate însușiri Caragiale n'ar fi fost marele scriitor pe care-l cunoaștem. Dar peste câte talente strălucitoare ale vremii lor, nu s'a asternut pulberea cenușie a uitării?

Ca să găsim răspunsul la întrebarea: dece e Caragiale un clasic viu, dece opera lui e o armă ascuțită de luptă și azi, când împrejurările sunt atât de schimbate, când nedreapta orânduire socială în care el a trăit a fost răsturnată de către popor, în frunte cu clasa muncitoare și cu Partidul ei — trebuie să ne oprim la altceva, la altă chestiune: în slujba căreia cauze

a pus Caragiale nemăsuratul său talent? Ce a urît Caragiale cu înverșunare și ce a iubit cu statornică credință? Pe cine atacă și demască opera lui? Pe cine apără ea?

Trăind în vremea monstruoasei coaliții dintre burghezie și moșterime, în care silnicia și cruzimea feudală se împleteau cu brutalitățile și cruzimile orânduirii burgheze, Caragiale a trăit și a resimțit cu ascuțime monstruozitatea exploataării, minciuna, fățărnicia, corupția claselor dominante. El a știut să vadă adevăratul lor chip ascuns sub masca discursurilor sfoarătoare, patriotarde și l-a înfățișat contemporanilor și viitorimii, fără nici o cruțare.

Intr-o scrisoare către Vlahuță, Caragiale face apologia fierbinte a artistului militant, care se aruncă în vâltoarea luptelor politice. Nimic nu e mai vătămător pentru artist, socoate Caragiale, decât să stea „deoparte”.

Nici un rău nu va ieși din participarea intensă a artistului la luptele politice, ci numai bine. Și ca exemplu strălucit în sprijinul afirmațiilor sale îl aduce pe Dante. Cităm cuvintele lui Caragiale: „Indignarea a zis unul face versul și... proza adaug eu. Din desgustul și scrâșneala aceia pentru ticăloșiile vremii lui, în care s'a fost tăvălit, a eșit evocarea strălucită a trecutului spre lumina viitorului”.

Aceste rânduri care sintetizează concepția lui Caragiale asupra legăturii dintre artist și viață, ar putea sta pe frontispiciul întregii sale opere. Viața lui Caragiale, atât de strâns legată de frământările vremii sale, și opera nepieritoare pe care a făurit-o în mijlocul acestor frământări, sunt cea mai puternică dovadă a adevărului pe care Caragiale l-a înțeles așa de bine și l-a spus atât de răspicat.

Ar fi de mirare cum a putut burghezia până și pe un scriitor cum a fost Caragiale, protestatar, revoltat, pătruns până în măduva oaselor de ură față de clasele exploatare și de groaznica lor farsă, să-l scoată un „reacționar”, un „conservator”, dușman al progresului și al luptelor revoluționare.

Ar fi de mirare dacă n'am cunoaște scamatoriile și echilibristica la care se dedă cu virtuozitate așa zisa cultură burgheză întru răsturnarea valorilor cu capul în jos, întru transformarea albului în negru și negrului în alb.

Dece să ne mire când aflăm dela stipendiații culturali ai burgheziei că personagiile pieselor caragialești, atât de sinistru ridicule, că imensa mascaradă socială și politică prezentată de Caragiale sunt astfel nu pentru că așa se înfățișează hâda realitate a lumii capitaliste, ci fiindcă la Caragiale ne aflăm în fața unui „comic pur”, fiindcă așa vede el: monstruos: așa e optica lui: diformantă.

Oare nu ne-am mai întâlnit și altădată cu afirmații asemănătoare? Ce ne spuneau despre Eminescu aceiași mandarinii și pontifi ai criticii oficiale burgheze?

Nu ne încredințau ei că tabloul sumbru al unora dintre poemele lui Eminescu, revolta, scrâșnetul și suferința care răzbat din opera lui sunt datorite unei melancolii innăscute, unei predestinări pentru suferință? S'im plu: te-ai născut pentru a suferi? Suferi. Te-ai născut pentru a râde? Râzi. Râzi până și de stimabili, venerabili, onorabili și neprețuiți vieții publice. de care nimeni până la tine, cel predestinat, nu și-a îngăduit să rădă în așa hal.

Un truc de scamatorie și mai simplu a fost acela de a restrânge lumea eroilor lui Caragiale la micul sector, inofensiv, al mahalalei.

Dame primite la Palat şi care dau five o'clock-uri, mari proprietari, şefi ai partidelor politice, avocaţi cu suprafaţă, prefecţi care terorizează judeţe întregi, toată această castă conducătoare, coruptă, crudă şi ridiculă, care face principalul obiect al satirei lui Caragiale, este etichetată de critica burgheză drept „mahala”.

— „Nişte bieţi mahalagii, acolo, la ce te poţi aştepta dela ei?”

Cam acesta este sensul întregii critici burgheze, care cu bună ştiinţă se silea să minimalizeze tăria actului de acuzare.

Ciocoi imorali şi înfumuraţi, negustori inculţi şi fuduli, poliţai brutali şi slugarnici, ziarişti mincinoşi şi corupţi, toată această lume de exploata-tori despre care Caragiale spunea cu năduf: „Ii urăsc, mă”, s'a simţit direct vizată de atacul necruţător al satirei lui şi a ripostat cu toate armele care-i stăteau la îndemână: calomnie, falsificare, dispreţ. De recunoscut n'a voit însă niciodată să se recunoască în oglinda nemiloasă pe care marele scriitor i-o pune în faţă. Când Mitiţă Sturza se ridică împotriva admiterii între membrii Academiei a celui mai mare dramaturg şi prozator pe care l-a avut România: „Domnul Caragiale să înveţe a respecta naţiunea”, înţelege însă oricine ce-l ustura pe ciocoi şi în numele cărei „naţiuni” vorbea el. Nu ironizarea mahalalei, ci biciuirea lumii de exploata-tori îi făcea pe reprezentanţii ei să scoată acel strigăt de apărare şi de furie. Dar Caragiale n'a fost ascultător. Nici după ce Academia burghezo-moşierească a refuzat să-l primească în rândurile ei, nici după ce lumea stăpânitorilor, prin gura politicianului veros i-a dat acel ultimatum, el nu s'a învoit să acorde stima sa clicii care cu neobrăzare se încumeta să vorbească în numele naţiunii româneşti. El a urît-o şi a înfierat-o, aşa cum merita. El a înfăţişat-o în toată goliciunea şi urîţenia ei morală. În mod deschis, cum a făcut în broşura „1907” sau întruchipată în nenumăraţii eroi ai schiţelor şi ai momentelor. Şi războiul dintre Caragiale şi această lume a durat cât viaţa şi dincolo de viaţa sa. El i-a arătat pe exploata-tori aşa cum numai ura cea mai adâncă faţă de ei şi ataşamentul cel mai profund faţă de mulţimea cea mare a asupriţilor o putea face. Ceeace noi urim şi combatem, călăuziţi de lumina învăţăturii marxist-leniniste: şovinismul, naţionalismul, cosmopolitismul, a fost în chip susţinut şi cu patimă combătut de Caragiale. El n'a fost marxist, dar a cunoscut şi a avut legături cu mişcarea muncitorească. El n'a avut o concepţie limpede despre dezvoltarea societăţii în viitor, dar a văzut foarte bine direcţia în care merg clasele conducătoare, ascutirea contradicţiilor dintre exploata-tori şi exploataţi. Din proiectul de piesă: „Titircă Sotirescu et Co.” care n'a ajuns să fie realizată şi în care regăsim personagule din „Noaptea furtunoasă” şi „O scrisoare pierdută”, s'a păstrat o singură replică: a lui Dumitrache Titircă, fostul chereştegiu, ajuns „senator guvernamental, mare agricultor, mare proprietar, capitalist puternic, petrolist”. Această replică sună: „progres... mare progres... n'avem ce zice; dar şi lichele multe... destule! De paregzamplu, cumnatul meu domnul Rică”. Caragiale a văzut deosebit de limpede acest „...progres” al claselor exploata-toare, în intensificarea jafului, legătura tot mai strânsă dintre capitalul românesc şi cel străin, „mofturile” din ce în ce mai sinistre sub care se ascundeau tot mai multe lacrimi şi tot mai mult sânge. Pe la începutul veacului, România este tot mai mult aservită de marele capital din occident. Exploatarea capitalistă împletită cu cea feudală ia forme şi mai nemiloase. Lupta de clasă se ascute. Nu întâmplător nevestele marilor petro-

liști dau garden-party-uri și nu simple zăfaturi. După cum nu întâmplător în 1907, moftangii pun tunurile în bătaie și măcelăresc 11.000 de țărani. Cât de departe suntem acum în 1907 de samavolnicile „curat constituționale” ale lui Pristanda, de sărutările sgomotoase ale adversarilor politici din finalul „Scrisorii pierdute”.

Acum, în 1907, complicitatea de interese dintre reprezentanții claselor exploatatoare se pecetluște prin îmbrățișări, nu în sunetele marșului „Con brio” intonat printre boschetele casei lui Trahanache, ci sub ecoul apropiat al tunurilor, în însăși incinta Camerei unde frunțașii politici ai partidelor istorice pun la cale de comun acord represiunea sângeroasă asupra maselor populare.

Esența parlamentarismului burghez, mascarada sub care se ascunde comunitatea de interese ale exploatatorilor, cât de bine a pătruns-o Caragiale!

Lenin vorbind despre parlamentarismul burghez îl caracteriza astfel: „a hotărî odată în câțiva ani care anume membru al clasei dominante va reprimă și strivi poporul în parlament, iată adevărata esență a parlamentarismului burghez, nu numai în monarhiile constituționale parlamentare, ci și în republicile cele mai democratice”.

Astăzi când imperialismul anglo-american se dedă la cele mai monstruoase afățări și pregătiri în vederea unui măcel mondial, astăzi când acelaș imperialism nu se sfiște să comită cele mai monstruoase crime în Coreea, în Malaya, în Vietnam, azi când capitalismul își simte pământul fugindu-i de sub picioare, iar contradicțiile sale lăuntrice se ascut la maximum, masca sub care-și acoperea chipul i se clatină tot mai tare și tot mai clar ne apare fața lui cea adevărată și hădă.

Cum ar mai zâmbi Caragiale — cu zâmbetul lui caustic și pătrunzător — dacă i-ar fi dat să audă emisiunile posturilor de radio din occident! De pildă următoarea relatare a postului de radio Londra: „Recentele discursuri din Camera Comunelor au dovedit că contrazicerile dintre opoziția laburistă și conservatoare nu sunt atât de acute. Discursul lui Eden asupra problemei externe ca și răspunsul lui Morisson, au arătat că frunțașii celor două partide sunt deosebit de moderați când este vorba să-și critice adversarii politici. Conservatorii sunt siliți să ia măsuri drastice, nepopulare, pentru a face față dificultăților economice și opoziția laburistă își dă seama de acest lucru... În ciuda intereselor de partid, în problemele vitale există o unitate între cele două blocuri opuse. Astfel măsurile pe care trebuie să le ia noul ministru de finanțe Buttler, diferă foarte puțin de cele pe care le-a preconizat fostul ministru de finanțe Gaitskell, iar măsurile pe care le ia ministrul de externe Eden, nu diferă de cele pe care le-ar fi luat ministrul de externe laburist Bevin sau Morisson”.

Clar, cât se poate de clar. Să binevoiască poporul englez ca și celelalte popoare din țările occidentale, să strângă și mai tare cureaua, să suporte urmările dezastruoase ale inflației și ale șomajului, să se lase antrenat vertiginos spre dezastru, pentru că așa le-a cășunat domnilor laburiști și conservatori, care au un interes și o voință comună, care întetesc înarmările și se pregătesc să înnece popoarele într-o baie de sânge la ordinul trust-manilor yankei. Relatăta concis, telegrafic, situația ar putea fi formulată astfel: „Impăcat laburiști, conservatori, pupat toți Camera Comunelor”. Numai că socotelile de acasă nu se potrivesc cu cele din târg.

Dacă din vremea când Caragiale a bicuit cu apriga lui satiră tarele de nevîndecat ale burgheziei, aceasta a străbătut un drum lung, care co-

boară direct în mlaștinile fascismului, apoi combativitatea masselor populare a străbătut și ea un drum lung, luminat de revoluția din Octombrie.

Dar să vedem ce au devenit între timp unii din eroii și din progeniturile eroilor lui Caragiale. „Românii verzi“ au dat pui vrednici de ei: legionarii. Criminali de drept comun și trădători de țară, ei stau astăzi oploșiți pe lângă diversele agenții și casierii ale lui Truman și-și așteaptă tainul dela acei care n'au alt vis mai frumos decât să radă de pe fața pământului toate statele în care poporul muncitor s'a liberat de chinul exploatării.

Cât de actuală ne apare deviza „Românilor Verzi“ cu respingerea a tot ce e neromânesc, dar cu exceptarea dela această regulă a capitalurilor neromânești! Cât de bine se încadrează în acest articol al statutului cele 100.000.000 de dolari rezervate persoanelor selecționate!

Dar nu numai nepoților de români verzi li se aplică perfect principiile statutare ale vechii societăți. Afirmăm cu tărie că nici un american verde nu va refuza să subscrie la un statut care ar respinge tot ce nu e „american verde“, adică „mod de viață american“, dar care ar excepta cărbunele, petrolul, arama, aluminiul, lemnul, cerealele. și așa mai departe toate produse neamericane, dar care pot fi ușor americanizate.

Legăturile de filiație directă dintre eroii satirizați de Caragiale și liota putredă întreținută din fondurile serviciilor de spionaj american, sunt evidente. Rică Venturiano, de pildă, fost „bagabont“, „coate-goale și mațefripte“, devenit mai apoi mare director de ziar și deputat, cumnat cu fostul mare proprietar și petrolist Dumitrache Titircă, deplânge azi dela Vocea Americii biata țărișoară care pierzându-l pe el și-a pierdut libertatea de a avea o presă venală, mincinoasă, coruptă, slugă a capitaliștilor români și străini.

Cu câtă admirație nu studiază el și rudele lui cațavencii, tipăteștii, guvizii, metodele de conducere ale treburilor publice folosite de gazdele yankee.

De câte ori nu oftează ei, amintindu-și ce nepricepuți și neorganizați erau pe vremuri.

Aici, la New-York, la Washington, să vezi organizare! Aici în businessurile cele mari nu se mai merge cu mituiala de unul singur la ministru sau la senator — obicei primitiv rămas în România burghezo-moșierească de pe vremea bacșișului și a peșchesului turcesc — aici se fac asociații de oameni de afaceri care dau mână dela mână și împreună, lucrând unit și organizat, influențează pe unul și pe altul dintre membrii congresului, așa ca America să fie bine și tot americanul din asociație să prospere.

Această acțiune, serioasă, metodică, bine cunoscută în Statele Unite, poartă numele de lobby și lobby-ing. Lobby înseamnă pe englezește coridor. Lobby-ing, acțiune ce se duce pe coridoarele congresului.

Dar câte metode noi, perfecționate, nu ar introduce ei în țara românească de s'ar putea întoarce: Biroul federal de investigații, cele 108.000.000 de amprente digitale luate la 108.000.000 de cetățeni. Trebuie. Nu știi niciodată ce gânduri periculoase de pace pot învărti oamenii astia simpli în cerul lor. Și câte și câte metode noi nu ar introduce ei! Dar cu înțocirea în țară se dovedește a fi o treabă mai dificilă. Cei câțiva parașutiști trimiși cu misiuni speciale, n'au mai apucat să aplice niciuna dintre metodele învățate dela americani.

Cât despre rubedeniile, relațiile, amicii, clientela, protejații rămași în țară — moșieri fără moșii, industriași fără fabrici, bancheri fără bănci, ne-

gustori cu alișverișul subțiat, chiaburi, samsari, crupieri, foști primari, foști vătăfi, foști zarafi, foști cârciumari, toți cu pungociul atins de reforma bănească — ce nădejde mai poți pune într'inșii? Deabia apuci să legi un fir, deabia te asiguri de un agent și alții sunt prinși și judecați.

Cu oamenii ăștia simpli, din popor, nu e de glumit. Ei toate le fac cu o îngrozitoare seriozitate. Nimic nu-i sperie. Ei știu doar una și bună: ai de însămânțat un ogor, îl însămânțezi; ai de ridicat o casă, pui mâna pe mistrie; s'a cuibărit un neam de șobolani pe locul unde trebuie să intre sămânța sau să fie pusă temelie, îl stârpești!

Și astfel, în dușmanii dinăuntru ca și în cei dinafara granițelor noastre, în chiaburul lacom și crud ca Stavrache, în licheaua americanizată — care face frumos la domniile cei barosani, doar i-o pica un „ciubuc“, cum îi pica lui Pristanda în clănțaul cel mare Dean Acheson-Cațavencu ce ca un fiu bun al clasei sale... în aceste momente solemne se gândește la țărișoarele de democrație populară (vezi Cartea Albastră), la fericirea lor... la progresul lor... la viitorul lor... și plânge... și le deplânge că nu au și ele faliții lor, trumanii lor, F.B.I.-urile, Ku-Klux-klanul, linșajul, lobby-ingul și gangsterismul lor — în toată această faună odioasă și ridicolă, noi recunoaștem dela primele chițăieli pe urmașii direcți ai moftangilor, cu mofturile lor sinistre pe care poporul muncitor le-a îndurat atâta amar de vreme. Și tocmai pentru că marele scriitor i-a demascat așa de bine, tocmai de aceea ura noastră împotriva capitaliștilor de oriunde ar fi ei, chiaburi veninoși de pe la noi, foști moșieri și industriași cu uneltele lor, sau trustmani avizi de sânge și de jaf, de dincolo de ocean, ura noastră se aprinde atunci când citim necruțătorul rechizitoriu „1907“ sau când asistăm la „Scrișoarea pierdută“.

Căci marea forță a realismului care tipizează și pătrunde în inima lucrurilor, ne face să regăsim în lumea eroilor lui Caragiale însuși tipul lumii burgheze de pretutindeni, cu toate aspectele ei abjecte și ridicule, cu toată gama turpitudinilor ei.

Fii și nepoți ai lui madame Esmeralde Piscopesco, hrăniți cu „du cacao“ în High-Life-ul bucureștean, ori feciori și finii ai avidului cârciumar Stavrache, crescuți în mirosul de țuică din dosul tejghelei, veri buni cu patronii și gangsterii de peste ocean, duc până la ultima limită astăzi linia moralei de lup a părinților, descriși fără milă de Caragiale. Și mai este Caragiale o prezență puternică printre noi și o călăuză de mare preț în lupta pe care o ducem împotriva cosmopolitismului, a naționalismului, și a tuturor ismeilor decadente în știință, în artă, împotriva tuturor rămășițelor vechii suprastructuri care mai dăinue în conștiința oamenilor.

Nimeni dintre scriitorii noștri clasici nu a combătut cu atâta aprigă vemență de om luminat și de patriot, toate aceste concepții și manifestări degradante ale burgheziei, intrată în faza ei de descompunere.

La egală distanță de liberali cu demagogia lor umflată și goală, ca și de conservatorii seci și fuduli, Caragiale i-a criticat și a stigmatizat pe toți, de pe poziția celui ce și-a iubit patria fără vorbe mari și late, dar care a cinstit-o și a slujit-o toată viața, care a suferit cu fiecare suferință a ei, care i-a urit pe împilatorii ei și care s'a străduit să distrugă cu propriile sale arme, în aceeași direcție în care distrugea și clasa muncitoare.

Rolul de forță conducătoare al acestei clase destinate să răstoarne „orânduirea cea crudă și nedreaptă“, Caragiale nu l-a văzut, dar el s'a simțit

aproape de mișcarea muncitorească, a cărei influență binefăcătoare se regăsește în opera lui.

În editorialul de 1 Mai 1893, al revistei „Moftul Român” pe care o conducea, apare clar expusă poziția lui Caragiale în fața mișcării muncitorești: „Sunt acte în fața cărora *Moftul Român* se pleacă cu admirație. Negreșit se găsesc oameni cari vor fi gândit că *Moftul* și-a luat sarcina de a înveseli pe blazatul burtă-verde, pentru modica sumă de 15 parale...”

El bine, v'ați înșelat, neprețuiților, dacă ați gândit vreodată că noi n'avem altă treabă decât să facem frumos ca să rădă boierii. Adică de aia ne batem noi capul?

Moftul, dragi cititori, nu-i ieșit din dorința de a râde pentru ca să rădă și alții. Geneza lui e revolta”. Și mai departe: „Între lumea care se adună astăzi, Duminică, la Cișmigiu și între gazeta asta a noastră este un mare punct comun: și unii și alții luptă pentru aducerea unor vremi mai senine și mai cinstite.

Ei au ales calea organizării și a luptelor politice, — noi, calea ironiei, a glumei înșepătoare, pe socoteala moftangilor care guvernează lumea. Aceea ce noi distrugem este tot în direcția în care distrug și ei...”

Vorbind ca scriitor, vreau să subliniez cu deosebire actualitatea arzătoare a lui Caragiale, pentru noi scriitorii, și învățăturile de neprețuit pe care le dobândim din scrierile sale, din arta sa. Să învățăm dela Caragiale ce însemnează studiul aprofundat al vieții și tipizare realistă; tipuri diferențiate din punct de vedere social-psihologic, cu o extraordinară actualitate și precizie.

Să învățăm dela Caragiale marea artă a cuvântului drămuț cu grijă, cizelat cu dragoste, nu de dragul cuvântului, ci de hatărul povestirii: „nu de dragul cuvintelor am căutat anume să vă nascocesc o povestire. Eu de hatărul povestirii caut într'adins cuvinte”.

Această concepție anti-formalistă, Caragiale a susținut-o cu strălucire și profunzime, cu o argumentare strânsă, documentată și spirituală.

Făcând într'unul din articolele sale comparație între stil și manieră el intră deadreptul în miezul problemelor estetice și-și ilustrează teza anti-formalistă cu o istorioară în care se arată cum nu se poate mai viu ce înnează „expresie materială care îmbracă exact o intențiune” și ce înseamnă „expresie bogată — goală de intenție”:

„Vedeți colo pe câmp, în revărsatul zorilor, o umbră cenușie... este un om... poartă la subțioară un baston, ori cine știe că, discret aplecat spre pământ. Vedeți-l... cu ochiul umbrat de pălărie țintă 'nainte, caută să apuce o cât mai largă zare. Uitați-vă ce stângaci pășește, cum se furișează de domol și de sfios, cum evită ori ce pas precipitat, ori ce sgomot, ori ce atitudine amenințătoare care ar trăda cumva vre-un gând rău.

Dar, ia să ne întoarcem privirea în partea astălaltă, între zarzavaturi. Iată o altă apariție. Foarte încruntat, un uriaș cu mâinile întinse în sus, ținând în dreapta un toroipan ridicat. Priviți-l cum stă mândru și țeapăn, hotărât să sdrobească pe ori cine s'ar apropia. Poartă o legătură enormă pe cap și e drapat ca un suveran african în veștminte bătătoare de departe la ochi... Ce grozavă înfățișare”!

La o îndeaproare cercetare se dovedește că prima apariție este un vânător dibaci și îndrăzneț, iar a doua un popondeț, o sperietoare.

„Ce ageamii trebuie să fie păsărelele, care de veacuri, după veacuri, să

se sperie de aceiași oală spartă, de aceiași cruce de prăjină, de același primitiv artificiu!

Exact același lucru se petrece în artă. Ce agiamiu trebuie să fie spectatorul sau cititorul care nu știe să caute ce se ascunde sub aparatul exterior al unei opere de artă și care cască gura cu bună credință în fața unui torrent de afirmări fără o picătură de confirmare, confundând astfel maniera cu stilul". („Câteva păreri").

Iată exprimată deosebit de plastic profesia lui de credință anti-formalistă, legătura indisolubilă dintre formă și fond, cu primatul conținutului care reclamă expresia adecvată, dacă vrem să avem o operă de artă vie iar nu o momâie țeapănă, lipsită de viață.

Spune într'un loc marele maestru al limbii românești: „Multe lucruri bune mi-au plăcut pe lumea asta, însă niciunul mai mult ca vorba, pe deasupra limpede dar adâncă la înțeles".

Opera sa e dovada vie a succesului ce a încununat această năzuință scumpă inimii sale.

Limpede e cuvântul său pe deasupra și adânc la înțeles. Atât de adânc, încât el a atins însăși rădăcinile societății în care a trăit, atât de limpede încât cei ce se vedeau în apele acestei oglinzi au făcut tot ce au putut ca să o turbure și s'o acopere de colb.

Călăuză vrednică de urmat ne e Caragiale, scriitorilor, și prin pilda pe care ne-o dă de legătură cu evenimentele și frământările vremii. Aici în participarea aceasta stă izvorul nesecat al forței scriitoricești. De aici și din ura pe care a zămislit-o cunoașterea profundă a mârșăviilor lumii burgheze în care a trăit, vine forța cu care marele scriitor demască putreziciunea acestei lumi, de aici vine vigoarea și măestria pamfletului său. Într'adevăr „nimic nu arde pe ticăloși mai mult decât răsul". Să ridicăm pamfletul nostru, satira noastră, la o mare înălțime artistică.

Să facem, — așa cum ne învață opera lui Caragiale — ca ura, disprețul și răsul pe care le asvârlea în fața dușmanului, să-l ardă într'adevăr.

Să-l arătăm pe dușman așa cum e cu dublul lui chip de Ianus, unul groaznic, celălalt ridicul.

Și ne mai învață Caragiale — prin ceea ce el însuși mărturisește și prin ceea ce știm din mărturiile altora despre viața lui — să prețuim așa cum se cuvine locul pe care-l ocupă scriitorul, artistul în regimul nostru de democrație populară.

Îi scria odată Caragiale lui Vlahuță, târziu, după o viață de muncă, după ce dăduse patriei și lumii întregi o seamă de capodopere printre care „O scrisoare pierdută" și „Momente și Schițe": „Artistul nu se bucură la noi de nici o stimă. În genere, el e privit ca un fel de pierde-vară, ca un om care n'are nici o ocupație solidă, ca un nebun care trăiește într'o altă lume decât cea reală, ocupându-se cu vedenii, cu visuri, cu închipuiri, lucrări care nu aduc nici un folos real societății".

Cine erau cei care gândeau astfel și care erau relațiile dintre ei și omul de artă ni le arată limpede Caragiale:

„Dintre oamenii maturi care compun numeroasa și puternica noastră clasă mijlocie — agricultori mai mari și mai mici, comercianți, industriași,

oameni de afaceri, profesiuni libere, intelectuali, funcţionari — aproape nimeni nu citeşte. De ce oare? Poate că nu le trebuie...”

Şi, în altă parte, tot într-o scrisoare către Vlahuţă:

„Cât despre literaţi anume... să mai pomenim?... Versurile unui mare poet vor fi după moartea lui recitate de către mici dorobanţi din clasele primare în ediţie purgată; iar principiile şi menderle unui mititel mare-bărbat de stat, purgate nepurgate, vor fi apărute şi impuse cât va trăi el de dorobanţii cei mari din cazarme”.

Vremea în care micii bărbaţi de stat îşi puteau face menderle pe socoteala claselor muncitoare, la adăpostul baionetelor şi mitralierelor din cazărmi, s'a dus. S'a dus vremea aceea, năpustită în bezna trecutului de forţa revoluţionară a poporului, luminată şi condusă de clasa muncitoare şi de Partidul ei.

Călăuzit de învăătura leninist-stalinistă poporul nostru şi-a cucerit prin luptă puterea politică, dreptul şi putinţa de a conduce patria noastră pe calea cea plină de lumină şi de frumuseţe a socialismului, pe calea libertăţii şi a păcii.

Dar duşmanul învins nu e complet nimicît. El unelteşte pitulat în umbră şi-şi ţese mereu scârnavă pânză de păianjen.

Să-l descoperim în colţurile pe unde stă chircit. Să-l arătăm în toată jalnica şi urâta lui înfăţişare, aşa cum a făcut Caragiale cu duşmanul de clasă din vremea sa.

Să fie condelul nostru fără milă întru demascarea tuturor slăbiciunilor şi urâţeniilor morale, resturi pieritoare ale trecutului.

Să facem prin scrisul nostru ca ele să piară cât mai repede.

Astăzi când scriitorii din patria noastră sunt consideraţi constructori de frunte ai socialismului şi sunt înconjuraţi de stima şi de dragostea oamenilor muncii, azi când asemenea stări de lucruri ca acelea zugrăvite de Caragiale sunt doar o amintire dureroasă a trecutului, astăzi când lupta împotriva claselor exploatoare dela noi — învinse dar încă nenimicite — şi lupta împotriva imperialismului setos de război, este mai aprigă ca oricând, opera lui Caragiale, combativă, necruţătoare faţă de duşmanii poporului, reprezintă o mare forţă ofensivă, un mare aliat care merge alături de noi, împreună cu noi spre socialism.

IMPORTANȚA GENIALELOR LUCRĂRI ALE TOVARĂȘULUI STALIN ÎN DOMENIUL PROBLEMELOR LINGVISTICII PENTRU DESVOLTAREA CREATOARE A BIOLOGIEI SOVIETICE *)

DE

A. I. OPARIN

MEMBRU AL ACADEMIEI DE ȘTIINȚE A U.R.S.S.

A trecut un an de când marele corifeu al științei I. V. Stalin a adus un nou și remarcabil aport la tezaurul marxism-leninismului prin publicarea operei sale geniale „Cu privire la marxism în lingvistică“.

Această operă remarcabilă a tovarășului Stalin a provocat o revoluție în lingvistica sovietică, scoțând-o din criză și deschizând căi noi pentru dezvoltarea ei creatoare.

Operele tovarășului Stalin consacrate lingvisticii reprezintă un aport de o valoare enormă în știința marxist-leninistă. I. V. Stalin, genialul continuator al operei și învățături lui Marx, Engels, Lenin, dezvoltă în mod creator marxism-leninismul. Sintetizând experiența construcției socialismului în Uniunea Sovietică, precum și datele științei progresiste despre natură — tovarășul Stalin a ridicat marxism-leninismul pe o treaptă nouă, superioară.

Tovarășul Stalin, cel mai mare om de știință contemporan, acordă un sprijin nelimitat pentru tot ce este progresist în știință. Se știe că în victoria biologiei miclurinate asupra pseudo-științei weismannist-morganistilor au avut o importanță hotărâtoare tocmai ideile călăuzitoare ale lui I. V. Stalin. Grație grijii părintești a lui I. V. Stalin, în Uniunea Sovietică s'a dezvoltat și s'a consolidat fiziologia pavlovistă. Nu există niciun domeniu al cunoștințelor în care genul marelui corifeu al științei, I. V. Stalin, să nu-și fi manifestat influența sa binefăcătoare.

Știința epocii noastre se numește știința epocii staliniste tocmai fiindcă ea este indisolubil legată de epoca victoriilor staliniste în toate domeniile luptei ideologice, politice și economice și fiindcă tot ce este mai bun, mai înaintat și într'adevăr progresist, este legat de numele marelui Stalin.

Lucrările lui I. V. Stalin în domeniul lingvisticii au un raport direct cu toate ramurile științei biologice. Orice știință se poate dezvolta numai pe

*) Znacenie ghenialnih rabot tovarișcea I. V. Stalina po voprosam iazicoznania dlia tvorčescovo razvitiia sovětskoj biologii. Izvestia Akademii Nauc SSSR, seria biologičeskaia, nr. 6, 1951.

baza metodologiei într-adevăr științifice a materialismului dialectic. Indicațiile calăuzitoare ale lui I. V. Stalin în lupta cu vulgarizarea marxismului, cu vulgarizarea materialismului dialectic într-o ramură sau alta a științei, au o importanță covârșitoare și pentru disciplinele biologice.

Tot atât de importante sunt pentru noi, biologii, indicațiile tovarășului Stalin despre inadmisibilitatea talmudismului și bucheriei în știință. Talmudisții și bucherii din orice domeniu al cunoștințelor nu pot să desvolte știința și nici să o facă să progreseze, ci, dimpotrivă, ei frânează progresul științei, o trag înapoi. Desvoltarea creatoare a științei progresiste este incompatibilă cu talmudismul.

Demascând pe Marr și pe adepții săi, I. V. Stalin a arătat că este inadmisibil să se ignoreze istoria științei. Știința, și în special știința biologică, reprezintă un fenomen social, ce se dezvoltă printr'un proces istoric complex. În acest proces, ce se desfășoară dela neștiință spre cunoaștere și dela o cunoaștere incompletă spre o cunoaștere mai completă, orice treaptă în desvoltarea științei materialiste progresiste este importantă. Deaceea, știința progresistă se poate desvolta numai pe baza continuității.

Este incontestabil că în procesul desvoltării științei se duce o luptă între elementele progresiste și cele reacționare, între materialism și idealism, între dialectică și metafizică. În procesul desvoltării științei trebuie să știm să eliminăm toate elementele pseudoștiințifice care pătrund din lumea capitalistă și să învingem toate elementele învechite și conservatoare care împiedică desvoltarea științei progresiste. Noi, biologii sovietici, prețuim în mod deosebit teoria materialistă a evoluției organismelor și metoda științifică a lui Darwin și Lamarck, precum și marile descoperiri ale biologilor ruși A. C. și V. O. Covaļevschi, I. I. Mecinikov, C. A. Timireazev, A. N. Severțov și alții, care au pus bazele unei etape superioare, micruriste, în biologie.

Indicația lui I. V. Stalin referitoare la diferitele forme de trecere dela o calitate la alta are o importanță deosebită pentru biologie. Această teză materialistă trebuie să fie luată în considerare la rezolvarea tuturor problemelor teoretice.

În noua sa lucrare, tovarășul Stalin subliniază cu hotărîre că lupta între păreri, critica și autocritica, reprezintă forța motrice a desvoltării științei sovietice înaintate. „Este îndeobște recunoscut că nicio știință nu se poate desvolta și prospera fără lupta de opinii, fără libertatea criticii” — spune tovarășul Stalin¹⁾.

Această indicație cardinală a tovarășului Stalin reprezintă legea desvoltării creatoare în toate domeniile științei, deci și în biologia sovietică progresistă.

În ultimii ani, din inițiativa tovarășului Stalin, au avut loc discuții în problemele filosofiei, biologiei, teoriei fiziologice a lui I. P. Pavlov și lingvisticii. Aceste discuții au contribuit la înflorirea remarcabilă a științei sovietice, la îmbogățirea ei teoretică extraordinară; ele au ajutat pe savanți să descopere și să înlăture tot ce împiedica desvoltarea progresistă a științei, tot ce o trăgea înapoi. În urma acestor discuții, în biologie a învins orientarea materialist-dialectică, teoria micruristă, darwinismul sovietic creator.

Desvoltarea științei micruriste și victoria ei definitivă sunt indisolubil legate de numele lui Lenin și Stalin. Lenin l-a descoperit pe Miciurin pentru poporul sovietic. Continuând opera lui V. I. Lenin, marele Stalin a pro-

¹⁾ I. V. Stalin, *Marxismul și problemele lingvisticii*. Ed. P.M.R., p. 32.

movat în biologia materialistă progresistă teoria lui I. V. Miciurin, care este singura orientare justă și progresistă a științei biologice.

Anul 1948 a fost pentru știința biologică anul mării cotituri. Știința biologică a Uniunii Sovietice, condusă de Partidul Bolșevic și înarmată de învățăturile lui Lenin și Stalin, a repurtat o mare victorie.

„Discuțiile științifice în problemele biologiei — spunea V. M. Molotov — s'au desfășurat sub influența călăuzitoare a Partidului nostru. Ideile călăuzitoare ale tovarășului Stalin au avut și aci un rol hotărîtor, deschizând noi și largi perspective în munca științifică și în practică“.

În decurs de două decenii, știința miciuriniștă a luptat pentru o biologie materialistă progresistă. În discuții deschise și libere, ea a demascât scolastica și idealismul morganismului, caracterul lui teoretic reacționar, sterilitatea lui practică.

Urmînd învățătura tovarășului Stalin despre știința progresistă „care nu se izolează de popor, nu stă departe de popor, ci care este gata să-l slujească, să-l facă cunoscute toate cuceririle sale științifice; care se pune în slujba poporului nu din constrîngere, ci de bună voie și cu bucurie“¹⁾, știința miciuriniștă a fost întotdeauna legată de practică, rezolvînd problemele fundamentale ale biologiei în legătură cu soluționarea problemelor practice și în interesul practicii. Legătura științei miciuriniștă cu practica a fost una din condițiile cele mai importante ale victoriei sale asupra științei reacționare.

Victoria științei miciuriniștă asupra weismannism-morganismului reacționar a consolidat și mai mult legătura ei cu practica. Trebuie să subliniem în mod deosebit faptul că în urma sesiunii din 1948 a Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin“, savanții din cele mai diferite ramuri ale biologiei au întreprins o mare acțiune de revizuire critică a ramurilor științifice corespunzătoare în spiritul științei miciuriniștă înaintate.

Planificarea muncii de cercetări științifice în biologie a ajuns la un nivel nou, mai ridicat. Marile probleme științifice ce stau la baza celor mai importante măsuri din domeniul economiei naționale ocupă un loc de frunte în planurile institutelor biologice. Problemele fundamentale sunt studiate și rezolvate în mod complex de mai multe institute concomitent, după un program unic și coordonat. Complectându-se reciproc, diferiții specialiști cuprind obiectele studiate în cercetări multilaterale și complexe. Pe această cale se ajunge, după cum o cere metoda materialist-dialectică, la o cercetare multilaterală a fenomenelor considerate în legătura lor reciprocă și în interacțiunea lor. Bineînțeles organizarea lucrărilor complexe contribuie la realizarea mai rapidă a unor rezultate foarte importante pentru practică.

Lucrările instituțiilor depinzînd de secția științelor biologice sunt concentrate în jurul a 14 teme principale care cuprind problemele cele mai importante din domeniul științelor biologice, din practica agriculturii, din medicină și industrie. Problemele ce sunt direct legate de transformarea naturii, de marile construcții ale comunismului, sunt puse în toată amploarea lor și sunt rezolvate de colective mari de savanți de diferite specialități. Planurile institutelor prevăd studierea și rezolvarea numeroaselor probleme de specialitate din domeniul economiei naționale și sănătății publice. Activitatea și importanța practică a problemelor în curs de rezolvare sunt conso-

¹⁾ Stalin despre Lenin. Ed. P.M.R., p. 56.

litate printr'un plan special de aplicare practică a lucrărilor realizate și a celor în curs de realizare.

Pentru un nou și hotărâtor progres al științei biologice sovietice a fost necesară o revizuire critică a situației și a modului de tratare a unei serii de probleme teoretice cardinale și a orientărilor principale ale științei noastre. În îndeplinirea acestor lucrări, indicațiile lui I. V. Stalin despre rolul și importanța criticii și discuției libere pentru dezvoltarea științei ne-au servit drept far călăuzitor.

Trebuie să menționăm în mod special influența deosebit de favorabilă a genialei opere a tovarășului Stalin „Marxismul și problemele lingvisticii” pentru dezvoltarea fiziologiei pavloviste.

După cum se știe, fiziologia rusă e strâns legată în începuturile ei de glorioasa mișcare a revoluționarilor democrați ruși din anii 1860—1870; ea a fost totdeauna o știință progresistă, materialistă și apropiată de popor.

Reprezentanții emeriți ai fiziologiei ruse — I. N. Secenov, N. E. Vvedeschi și în special I. P. Pavlov au ținut sus steagul fiziologiei ruse. În perioada sovietică, I. P. Pavlov, grație sprijinului larg acordat de Partid și de Guvern, a desfășurat o activitate uriașă prin amploarea, ritmul și rezultatele ei în fiziologia emisferelor cerebrale și a înălțat edificiul măreț al teoriei materialiste despre activitatea nervoasă superioară, cucerind fiziologiei sovietice primul loc din lume.

Această teorie are o importanță imensă pentru multe discipline biologice și pentru medicină. Ea a îmbogățit teoria marxist-leninistă a cunoașterii și reprezintă o armă puternică în lupta împotriva idealismului și obscurantismului în știință și în viață.

Genialul clasic al științei noastre a lăsat elevilor și continuatorilor lui o moștenire științifică din cele mai bogate și a trasat căile pentru dezvoltarea ulterioară a acestei moșteniri științifice, pentru dezvoltarea ideilor lui profunde. Grație griiei excepționale a Partidului Bolșevic, a Guvernului sovietic și datorită sprijinului personal al conducătorului nostru, tovarășul Stalin, față de dezvoltarea moștenirii științifice a lui Pavlov, posibilitățile științifice și organizatorice ale fostelor institute și laboratoare pavloviste au fost mult mărite, creându-se toate condițiile necesare pentru dezvoltarea și progresul lor.

La sesiunea unită a Academiei de Științe a U.R.S.S. și a Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S. din 1950, care a fost consacrată problemelor teoriei fiziologice a academicianului I. P. Pavlov, în urma unor ample discuții s'a constatat că în linii generale elevii și continuatorii lui Pavlov n'au știut să facă față acestei sarcini importante și de mare răspundere și că, sub acest raport, ei au rămas datori față de țară.

Această sesiune trebuie considerată ca un eveniment remarcabil nu numai pentru fiziologia sovietică, ci și pentru întreaga biologie sovietică. Ea a fost convocată curând după publicarea genialei opere a lui I. V. Stalin despre lingvistică și a fost un prim ecou al acestei lucrări printre biologi, după apariția ei. Sesiunea a avut loc într-o atmosferă de critică și autocritică severă și serioasă. Atât referatele care au fost prezentate la sesiune cât și cuvântările participanților au arătat în mod clar că fiziologii sovietici au rămas mult în urmă în ceea ce privește dezvoltarea moștenirii științifice atât de prețioasă a lui Pavlov, fapt care are o mare importanță pentru întreaga știință sovietică. Ei n'au justificat imensele mijloace cheltuite spre a crea condiții favorabile pentru dezvoltarea fiziologiei pavloviste, și în special

pentru dezvoltarea teoriei despre activitatea nervoasă superioară, cu toate că au realizat unele succese în această direcție. Mai mult decât atât, la sesiune s'a subliniat în mod hotărât că în institutele științifice și în special în institutele și laboratorul de fiziologie ale Academiei de Științe a U.R.S.S. și ale Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S., dezvoltarea fiziologiei a deviat sub multe raporturi dela calea indicată de Pavlov și că unii fiziologi, care ocupau o situație de conducere în știința fiziologică, ca de exemplu Acad. L. A. Orbeli, I. S. Beritașvili și P. C. Anchîn, membru activ al Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S., precum și alții, au încercat chiar să revizuiască bazele genialei teorii pavloviste, înlocuind tezele ei fundamentale cu ideile lor eronate.

Astfel, în focul criticii și autocriticii, sesiunea a scos la iveală multe greșeli esențiale din munca noastră în domeniul fiziologiei, greșeli ale căror simptome erau din păcate sistematic ignorate de noi. La sesiune s'a precizat că una din cauzele principale ale acestei situații alarmante în domeniul muncii științifice în fiziologie a fost lipsa de critică și autocritică, lipsa unei lupte libere între opinii în institutele științifice de fiziologie și în special în fostele institute de fiziologie ale Academiei de Științe a U.R.S.S. În aceste institute domnea o atmosferă de adulare a conducătorilor științifici, o ploconire oarbă față de „autoritatea lor” și o supunere lipsită de critică față de voința acestora; se cultiva o practică greșită de creare a unor „școli” care erau opuse orientării generale a fiziologiei pavloviste.

În unele institute, acest fel de conducere a muncii științifice — străin științei sovietice — a creat o ambianță analoagă celei din institutele de lingvistică, unde după cuvintele tovarășului Stalin „s'a creat un grup închis de conducători infailibili care punându-se la adăpost de orice eventuală critică, au început să se dedea la acte abuzive și samavolnice”¹⁾.

Scoțând la iveală fără niciun fel de menajamente cauzele lipsurilor în munca fiziologilor sovietici în domeniul dezvoltării moștenirii științifice multilaterale a marelui Pavlov, supunând unei critici aspre greșelile comise de ei în acest domeniu, sesiunea unită a celor două academii de științe a schițat totodată o serie de măsuri cu caracter științific și organizatoric, care urmează să aducă o ameliorare radicală în acest sector atât de important al muncii de cercetări științifice din domeniul biologiei. Hotărîrea sesiunii a constituit baza cunoscutei rezoluții a ședinței unite a Prezidiilor Academiei de Științe Medicale și a Academiei de Științe a U.R.S.S. Prin hotărîrea Consiliului de Miniștri al U.R.S.S. a fost rezolvată chestiunea privitoare la organizarea a două institute de fiziologie, în sistemul institutelor științifice ale secției de științe biologice a Academiei de Științe a U.R.S.S., un mare institut de fiziologie „I. P. Pavlov” (comasând fostul institut de fiziologie al Academiei de Științe a U.R.S.S., fostul institut de fiziologie evoluționistă și patologie a activității nervoase superioare al Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S. și fostul institut de fiziologie a sistemului nervos central, din cadrul Academiei de Științe Medicale a U.R.S.S.) și un nou institut pentru studiul activității nervoase superioare, la Moscova. Aceste institute ale secției noastre au primit sarcina de mare răspundere, însă totodată și de mare cinste, de a dezvolta prin toate mijloacele și în mod creator moștenirea științifică a marelui Pavlov, care ne este atât de dragă, a genialei lui teorii materia-

1) I. V. Stalin. *Marxismul și problemele lingvisticii*. Ed. P.M.R., p. 32.

liste despre activitatea nervoasă superioară, care trebuie dezvoltată pe căile tratate de însuși Pavlov.

Pe lângă Președintele Academiei de Științe a U.R.S.S., a fost creat un consiliu științific pentru coordonarea și conducerea întregii activități ce se desfășoară în U.R.S.S., pentru dezvoltarea teoriei pavloviste. Astfel, grație grijei speciale a Partidului Bolșevic, a Guvernului sovietic și a tovarășului Stalin personal, față de fiziologia pavlovistă, în Uniunea Sovietică, s'au creat toate condițiile necesare pentru ameliorarea radicală a muncii în acest domeniu. Deaceia nu este admisibil ca oamenii de știință să rămână în urma în această operă. Li se cere elevilor și continuatorilor lui Pavlov să taie din teoria pavlovistă a activității nervoase superioare un factor și mai puternic pentru rezolvarea numeroaselor probleme științifice și practice ale construirii comunismului în Uniunea Sovietică, să facă din ea o armă ideologică și mai ascuțită în combaterea feluritelor manifestări ale ideologiei burgheze în descompunere din țările unde domină capitalul și în combaterea influenței acestei ideologii în rândurile acelor fiziologi sovietici care mai păstrează o mentalitate înapoiată și care, din fericire, sunt foarte puțini la număr.

Activitatea fiziologilor sovietici în anul ce s'a scurs după sesiunea unită, rezultatele celei de a 14-a conferințe pentru problemele activității nervoase superioare, care a avut loc recent, precum și discuțiile în jurul lucrărilor antipavloviste ale Acad. Beritașvili la sesiunea din Aprilie a consiliului științific de pe lângă Președintele Academiei de Științe a U.R.S.S., ne permit să sperăm că fiziologii sovietici vor face față cu cinste sarcinei importante și de mare răspundere ce le-a fost încredințată.

În perioada ce a urmat după sesiunea Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin“, știința agrobiologică micurînistă a urmărit soluționarea unei serii de probleme noi de mare importanță teoretică și practică. Mă voi opri aici numai la două dintre aceste probleme și anume: problema eredității și vitalității și problema formării speciilor. Aceste probleme au fost puse de Acad. T. D. Lisenco și au fost rezolvate într'un fel nou, de pe pozițiile teoriei leninist-staliniste a dezvoltării.

T. D. Lisenco a aprofundat noțiunea vitalității și eredității organismului, dezvoltând și îmbogățind prin cercetările lui concepțiile teoretice ale lui Darwin despre importanța fecundării încrucișate. El a arătat imensa lor importanță pentru cultura semințelor și pentru formarea unor varietăți noi de plante utile și a unor rase noi de animale domestice, dovedind că ereditatea și vitalitatea sunt indisolubil legate între ele și totuși nu sunt identice. Atât din punct de vedere teoretic, cât și din punct de vedere practic, trebuie să deosebim noțiunea de vitalitate și cea de ereditate.

„Ereditatea (rasa) — spune T. D. Lisenco — este o însușire condiționată de proprietățile primordiale organismului, însușirea de a se desvolta într-o direcție relativ determinată, de a avea un tip determinat al metabolismului, fapt pentru care se cer condiții de viață relativ determinate“ ¹⁾.

Trăsătura caracteristică a procesului vital al organismului este „necesitatea internă a tot ce este viu de a se afla într-o unitate indisolubilă cu

¹⁾ T. D. Lisenco. Planul trienal pentru dezvoltarea zootehniei obștești productive din colhozuri și sovhozuri și problemele științei agronomice. Selhozghiz, M., 1949, p. 24.

anumite condiții ale mediului extern, cu condițiile de existență... cu cât corpul respectiv asimilează cu o necesitate mai mare condițiile determinate ale mediului extern cu atât el este mai viabil, cu atât mai intens este procesul vital" ¹⁾).

Vitalitatea organismului este determinată de procesul sexual și desigur cu cât deosebiri între celulele sexuale ce se unesc în procesul de fecundare sunt mai mari, cu atât mai mare este și gradul de vitalitate a organismului. Aceste contradicții ale elementelor sexuale ce se unesc reprezintă baza fiziologică a vitalității organismului în dezvoltare.

De aici rezultă în mod clar și rolul biologic al nucleului, al cromosomilor și al altor elemente structurale ale celulei. Acad. Lîsenco explică în felul următor importanța lor: „Rolul biologic principal al nucleului, al cromosomilor lui și al altor elemente nucleare ale celulelor sexuale sau nesexuale constă tocmai în a crea prin procesul fecundării diferite celule (nuclei) ale unui corp biologic unic și contradictoriu, ceea ce constituie vitalitatea organismului. Însă procesul vital, dezvoltarea, transformarea corpului viu există numai în unitatea acestui corp cu anumite condiții ale mediului extern. Caracterul necesar al condițiilor mediului extern pentru corpul viu este determinat de calitatea acestui corp, adică de ereditatea lui” ²⁾.

Aceste teze reprezintă baza teoriei micuriniste a fecundării care se sprijină pe principiile materialist-dialectice și pe vasta activitate practică a zootehnicienilor și fitotehnicienilor sovietici în domeniul ameliorării animalelor și a formelor vegetale. Cele expuse sunt suficiente pentru a ne da seama ce imensă importanță teoretică are această problemă pusă și rezolvată într'un fel nou. Și ca orice mare problemă pusă în mod corect, ea prezintă o mare importanță practică, deoarece descoperind natura vitalității, noi putem dirija acest caracter atât de important al organismului în interesul practicii producției agricole.

Trebuie să menționăm că rezolvarea acestei probleme de primă importanță nu ocupă locul cuvenit în lucrările biologilor noștri. Deoarece Acad. T. D. Lîsenco a expus pentru prima dată aceste teze în referatul său despre „Planul trienal de dezvoltare a zootehniei”, mulți biologi au considerat probabil că această problemă face parte din domeniul zootehniei, neluând în considerare faptul că în această problemă se urmărește cunoașterea aprofundată a dezvoltării individuale a organismelor, fapt ce se referă într-o măsură egală atât la genetică, citologie, biochimie, embriologie cât și la alte discipline biologice.

Trebuie deasemenea să subliniez că prin rezolvarea problemei vitalității, știința micurinistă dezvoltă în mod creator darwinismul. Noi știm prea bine ce atenție mare acorda Darwin rolului fecundării încrucișate, pe care o considera o lege generală a naturii organice. Însă Darwin n'a știut până la urmă să elucideze esența acestei legi, fapt care a fost realizat de știința micurinistă.

Una din problemele cardinale ale biologiei este problema speciei și a formării speciilor. Toate disciplinele biologice sunt interesate în măsura cea mai mare în rezolvarea corectă a acestei probleme. Ea trebuie rezolvată în lumina teoriei leninist-staliniste a dezvoltării și în aceasta constă marea ei importanță teoretică. Stagnarea și confuziile în această problemă, încercările

1) T. D. Lîsenco, Planul trienal pentru dezvoltarea zootehniei obștești productiv din colhozuri și sovhozuri și problemele științei agronomice. Selhozgiz, M., 1949, p. 25

2) Ibidem, p. 26.

de a o rezolva metafizic printr'un evoluționism plat frânează dezvoltarea ramurilor zoologiei și botanicei, ale microbiologiei și paleontologiei. Aceasta se răsfrânge, evident, și asupra soluționării multor probleme practice importante, privitoare la o transformare activă a naturii și la o transformare conștientă a organismelor vii. De rezolvarea justă a problemei speciei și a formării speciilor depind multe măsuri din domeniul economiei naționale și anume din domeniul agriculturii, pisciculturii, combaterii buruienilor și a agenților dăunători ai culturilor agricole, din domeniul ocrotirii sănătății publice și chiar din domeniul explorărilor miniere. Concepții greșite în filogenie și sistematică duc la interpretări stratigrafice greșite, respectiv la greșeli în domeniul explorărilor geologice.

În teoria sa nemuritoare despre origina speciilor, Darwin a dat o explicație materialistă a evoluției istorice a naturii organice și a adaptabilității organismelor la condițiile de existență. Instaurând în biologie ideea descendenței unor forme organice din altele, Darwin și continuatorii lui au recunoscut numai forma evolutivă a dezvoltării, numai modificările cantitative, fără regularitatea obligatorie a trecerii dela o stare calitativă la alta. În legătură cu această teorie, în știința biologică din străinătate speciile nu erau considerate și nu sunt considerate nici astăzi ca stări calitative ale condițiilor naturii având o existență reală, ci numai ca simple convenții necesare pentru nevoile clasificării.

Încă în 1906—1907, în lucrarea sa „Anarhism sau socialism?“, tovarășul Stalin a scos în evidență această parte slabă a darwinismului; el scria: „darwinismul neagă nu numai cataclismele lui Cuvier, dar și acea dezvoltare care e concepută în mod dialectic și care include revoluția; în vreme ce, din punctul de vedere al metodei dialectice, evoluția și revoluția, schimbările cantitative și cele calitative sunt două forme necesare ale uneia și aceleiași mișcări“¹⁾.

Încă la sesiunea Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin“, Acad. T. D. Lisenco a trasat sarcina revizuirii teoriei despre formarea speciilor în lumina teoriei leninist-staliniste a dezvoltării. Trebuie să subliniem în mod deosebit că în ultimii ani știința micuriniștă a acumulat în acest domeniu un vast material concret (transformarea grâului tare în grâu moale sub influența modificării condițiilor de existență, obținerea secarei din grâu și viceversa, etc.), care ne oferă mijlocul de a dirija procesul formării speciilor, fapt ce prezintă o imensă importanță teoretică și practică.

Trebuie să menționăm ca un fenomen absolut anormal faptul că această problemă biologică atât de importantă n'a fost până în prezent supusă unei ample discuții creatoare. Este suficient să menționăm următoarele: institutul de zoologie și institutul de botanică ale Academiei de Științe editează opere fundamentale ca „Flora“ și „Fauna“ U.R.S.S. Involuntar ne punem întrebarea: din ce punct de vedere se face inventarierea naturii țării noastre? Ce criteriu servește la determinarea speciei? Cred că la aceste întrebări trebuie să se dea un răspuns. Este necesar să intensificăm studiul diferitelor forme ecologice, studiul experimental al speciilor, problemele raporturilor intra- și interspecifice care constituie unele dintre condițiile de dezvoltare și existență ale speciilor și o serie de alte probleme. În legătură cu problema formării speciilor, merită o atenție deosebită o problemă excepțional de importantă pusă de Acad. T. D. Lisenco. Mă refer la problema

¹⁾ I. V. Stalin, Opere, vol. I, Ed. P.M.R., p. 314—315.

combaterii buruienilor, nu în sensul elaborării unor metode de protecție a semănăturilor împotriva înmulțirii acestor burueni, ci în sensul pe care-l dă acestei probleme Acad. T. D. Lisenco, adică în sensul lichidării acelor condiții care duc la apariția vegetației rudérale.

Lupta biologiei micriuriste pentru materialism a avut urmări serioase și pentru teoria celulară. În domeniul citologiei predominau până nu demult tezele metafizice reacționare ale weismannismului și ale virchowianismului. Teoria celulară creată în jurul anilor 1830 de Gorianinov, Schleiden și Schwann nu numai ca teorie a structurii organismului, ci și ca teorie a dezvoltării formelor generale de organizare a substanței vii, a fost denaturată de Virchow și de continuatorii lui, și în această formă falsificată ea constituie baza unei serii de idei antiștiințifice idealiste din morfologia generală.

Biologii micriuriniști din Uniunea Sovietică, conducându-se după principiile materialismului dialectic, au pornit o luptă necruțătoare și hotărâtă contra falsificărilor weismanniste și virchowiste în citologie. În 1948, problemele teoriei celulare au constituit în Uniunea Sovietică obiectul unor discuții numeroase. Aceste discuții au permis să se scoată în evidență părțile idealiste și mecaniciste ale teoriei celulare virchowiste, dezvoltată de savanții din țările capitaliste și de unii biologi sovietici, și să se lămurească părțile progresiste ale teoriei celulare.

Aceste discuții n'au dus însă la lichidarea regimului araceevist care domnea în citologie. Dogmele de bază ale lui Virchow, ca de exemplu „orice celulă provine dintr-o celulă“, „înafară de celule n'a fost și nu poate să existe viață“, etc., etc., dogmele care negau orice dezvoltare a formelor comune de organizare a substanței vii continuau să predomină. O serie de savanți, care ocupau posturi de conducere în diferitele ramuri ale morfologiei generale și care împărtășeau părerile virchowiste, au împiedicat timp de mai mulți ani dezvoltarea progresistă a citologiei. Cea mai mică încercare de revizuire radicală a tezelor virchowiste dominante era considerată ca o încercare de a submina bazele științifice ale biologiei; lucrările concrete care combăteau tezele virchowiste erau declarate în mod arbitrar ca neștiințifice, iar autorii lor erau discreditați ca cercetători. Aceste lucrări, care căutau să sfarme vechile canoane reacționare, găseau închise ușile majorității redacțiilor revistelor științifice și editurilor; colaboratorii științifici care se ocupau cu căutarea unor noi căi progresiste în biologie erau lipsiți de mijloace și de laboratoare necesare pentru executarea reușită a cercetărilor experimentale.

Însă și aici, în lichidarea acestei situații intolerabile pentru știință, au avut un rol hotărâtor indicațiile tovarășului Stalin despre critica și auto-critica îndrăznească în stil bolșevic.

Chiar lupta îndârjită și neîmpăcată între orientarea micriuristă și weismannism-morganism a avut urmări din cele mai serioase pentru revizuirea ideilor virchowiste. Sesiunea istorică a Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin“ din August 1948 a eliminat din biologie toate tezele weismannismului reacționar, inclusiv și baza lor virchowistă — teoria cromosomică a eredității. Aceasta a constituit un pas foarte important în dezvoltarea citologiei. Citologia a fost eliberată de rolul înjositor de „slujnică“ a geneticii formale și a căpătat posibilități largi pentru dezvoltarea ei progresistă.

În opera de creare a unei teorii celulare noi și într'adevăr materialiste, un merit deosebit îi revine Prof. D. B. Iordanescu. Prin date experimentale

concrete, O. B. Lepeșinscaia a arătat că organizarea celulară a luat naștere la un moment dat din substanța vie lipsită de structură celulară și chiar mai multă în prezent, în dezvoltarea individuală a formelor organice, celula se dezvoltă din substanță vie lipsită de structură celulară. Astfel a fost creată noua teorie a dezvoltării celulelor, teoria dezvoltării progresive a formelor generale de organizare a substanței vii, dela forme simple inferioare spre forme mai complexe, superioare. În urma discuției libere ce a avut loc în cadrul conferinței secției științelor biologice a Academiei de Științe a U.R.S.S., consacrată analizei lucrărilor Prof. O. B. Lepeșinscaia, a fost înălțat regimul araceevist ce domnea în trecut în citologie.

Această teorie nouă și progresistă, care ne obligă să revizuim nu numai bazele citologiei, ci și o serie de principii din cele mai importante ale biologiei generale, a putut să apară, să se consolideze, să învingă numai în urma unei lupte îndârjite între idei, bazată pe o critică liberă.

Teoria nouă și progresistă despre celulă reprezintă un mare aport pentru bazele teoretice ale biologiei micruiniste. Ea a pus pe primul plan cercetări vaste asupra legilor de dezvoltare a celulelor din substanța vie necelulară și totodată a impus aprofundarea studiului celulelor vegetale și animale în toată varietatea însușirilor lor morfologice și fiziologice. Celula apare în fața cercetătorului nu ca un purtător al substanței nucleare ereditare — a cromosomilor (rol la care a fost redusă de către weismanniști) ci ca o structură ce are un rol multilateral în cele mai importante procese din organismele vegetale și animale. De aici s'au născut probleme noi privind studiul detaliat al celelei și al tuturor părților ei componente pentru rezolvarea problemelor referitoare la ereditate, variabilitate, creștere și dezvoltare, procesele normale și patologice, activitatea nervoasă, etc. I. P. Pavlov atribuia o importanță imensă studiului fiziologiei celulare și considera necesară o dezvoltare cât mai amplă a acestei ramuri a fiziologiei generale. Savanții sovietici citologi, fiziologi și biochimisti au realizat mult în domeniul dezvoltării cito-fiziologiei: au fost studiate multe aspecte ale proprietăților vitale ale protoplasmei la diferite celule, a fost elucidat rolul unor structuri intracelulare permanente în procesele cele mai intime ale sintezei și degradării substanței vii, au fost descoperite legile fundamentale, precum și bazele biochimice ale metabolismului celular etc. Totuși, până în prezent fiziologia celelei nu se află încă la un nivel care ar permite să rezolvăm pe deplin o serie de probleme din cele mai importante pe care ni le pune astăzi atât biologia teoretică cât și agricultura, ocrotirea sănătății publice și industria.

Problemele fiziologiei celulare trebuie să devină în viitorul cel mai apropiat obiectul unor discuții creatoare și ample, deoarece în acest domeniu se manifestă încă unele rămășițe virchowiste și reminiscențele „idealismului fiziologic” al lui I. Müller și M. Verworn.

Una din problemele cele mai importante și totodată cele mai discutate ale biologiei generale și în special ale microbiologiei este problema formelor de viață necelulare ale microorganismelor.

Știința sovietică are în acest domeniu prioritatea mondială a descoperirilor, datorită lui D. I. Ivanovski, N. F. Gamaleia și altora. Însă cu toate că dela primele descoperiri din acest domeniu au trecut peste 50 de ani, problema a continuat să rămână neclară și confuză și în ultimii ani interesul pentru ea a început să slăbească. Chemarea tovarășului Stalin pentru dis-

cuții creatoare libere a determinat schimbarea atitudinii și față de problema formelor necelulare și a organismelor inferioare. Lucrările unei serii de autori apărute în ultimii 2—3 ani constituie un început de înviorare a discuțiilor științifice în jurul acestei probleme. Discuțiile s'au desfășurat la conferința secției de științe biologice a Academiei de Științe a U.R.S.S. consacrată problemelor formelor necelulare ale vieții, la ședințele societății microbiologilor și virusologilor, la a 6-a sesiune a Academiei de Științe Medicale din Octombrie-Noembrie 1950, precum și la ședința lărgită a Prezi-diului Academiei de Științe Medicale din Mai 1951, în referatele la conferința consacrată memoriei lui D. I. Ivanovski din 21 Noembrie 1950, precum și în numeroase articole și recenzii dintr'o serie de reviste periodice (Voprosi filosofii, Bolșevic, Izvestia, O.B.N., Microbiologhia, Jurnal microbiologhii i epidemioleghii, Voprosi medișinscoi himii etc.). În cadrul discuțiilor, unele probleme ale originii vieții și ale naturii virusurilor, fagilor și formelor filtrante ale bacteriilor, a căror rezolvare a fost imposibilă pentru gândirea metafizică a savanților din Europa apuseană, au căpătat o elucidare metodologică corectă. S'a stabilit că formele invizibile (avizuale) trebuie să fie considerate ca substanță vie necelulară. Au fost invocate noi argumente pentru apărarea presupunerii că unele virusuri patogene sunt identice cu formele filtrante ale așa ziselor „bacterii-satelite“.

Atenția acordată problemei formelor aceluare ale microbilor s'a manifestat și prin faptul că frontul cercetărilor experimentale asupra acestei probleme a căpătat o mare amploare. Tematica corespunzătoare a fost inclusă în planurile institutelor de microbiologie și genetică ale Academiei de Științe a U.R.S.S., ale institutelor Academiei de Științe din R.S.S. Ucrainiană și R.S.S. Letonă și ale unei serii întregi de alte institute ale Academiei de Științe a U.R.S.S. Însă multe laturi importante ale problemei formelor necelulare ale vieții, ale naturii microbilor și virusurilor cer o cercetare atentă și aprofundată, o verificare și o discuție critică multilaterală.

O influență covârșitoare asupra dezvoltării științelor biologice în Uniunea Sovietică o are planul stalinist de transformare a naturii din zona de stepă și silvostepă a părții europene a U.R.S.S., precum și marile construcții ale comunismului. Uriasele construcții staliniste, care creează baza materială pentru construirea comunismului, orientează știința biologică spre tratarea unui întreg complex de probleme practice și teoretice. Construcțiile staliniste ale comunismului transformă natura pe teritorii foarte vaste și pun într'un fel cu totul nou problema raporturilor între om și natură, între știință și producție; ele schimbă ideile noastre despre obiectele din natură și îmbogățesc știința biologică cu un nou conținut.

Sintetizând în mod teoretic experiența uriașă de transformare a naturii, știința biologică sovietică trebuie să caute și aici căi noi pentru dezvoltarea ei creatoare, fără a se opri la vreo limită.

Acordând un ajutor neprecupețit construcțiilor staliniste ale comunismului, noi trebuie să prevedem căile și perspectivele de dezvoltare ale tuturor domeniilor științei biologice.

Dezvoltarea creatoare a bazelor teoretice ale geobotanicii, silviculturii și pedologiei, trebuie să soluționeze cele mai importante probleme ale economiei naționale în legătură cu transformarea naturii în Uniunea Sovietică. Ajutorul geobotaniștilor și pedologilor în realizarea planului uriaș de irigație și alimentare cu apă a regiunilor secetoase și în opera de împădurire

a stepelor poate fi eficace și reușit numai dacă aceste ramuri ale științei biologice pot fi în stare să facă previziuni pentru viitor și dacă vor da prognoze bine fundamentale în ce privește schimbarea naturii acestor regiuni. Aceasta este posibil, dacă vom dispune de o bază teoretică, adică dacă vom cunoaște legile de dezvoltare ale fitosferii și ale solului. Geobotanica, silvicultura și pedologia sovietică, învingând orientarea formal-descriptivă, trebuie nu numai să explice legile care guvernează dezvoltarea învelișului vegetal și a solului, ci să știe să dirijeze procesul dezvoltării lor, să indice căile practice pentru transformarea solurilor și a vegetației. Ideia transformării dirijate a naturii trebuie să pătrundă profund în studiul învelișului vegetal și al solului, nu numai în ce privește stepele și deșerturile, ci și celelalte tipuri de landschaft (tundre, păduri, mlaștini etc.).

Sarcini tot atât de importante stau și în fața zoologilor; ei trebuie să acorde ajutorul lor în opera de protecție a semănăturilor în cuiburi, plantulelor și puieților împotriva agenților dăunători: insecte, rozătoare etc., care distrug materialul săditor. O importanță deosebită capătă crearea unor carantine la transportul materialului de plantat din alte regiuni. În general, zoologii trebuie să prevadă caracterul transformării faunei din stepe sau deșerturi, în legătură cu împădurirea și cu dezvoltarea complexă a perdelor forestiere de protecție și să organizeze măsuri pentru atragerea animalelor și păsărilor utile, precum și pentru combaterea acelor agenți dăunători, al căror număr poate să se mărească și mai mult din cauza varietății plantelor din asolamentele cu ierburi perene recomandate de Williams. Prognoze de acest fel, referitoare la modificarea faunei, sunt importante atât pentru dezvoltarea zootehnicii cât și pentru sănătatea publică.

În lumina previziunilor staliniste de transformare a naturii Uniunii Sovietice, trebuie să apreciem într'un fel cu totul nou lucrările de cartografie și de raionare a solului și vegetației. Aceste lucrări sunt de o actualitate excepțională. Desvluind prin metoda miciuriniștă, corelațiile și unitatea între mediu și asociațiile vegetale, îmbogățindu-se astfel cu un conținut ecologic, geobotanica sovietică trebuie să se desvolte pe drumul trasat de V. V. Docuceaev.

Indicațiile tovarășului Stalin ne obligă deasemenea să analizăm în mod critic metodele științifice ce se foloseau până în prezent la rezolvarea problemelor de bază în ce privește dezvoltarea silviculturii sovietice.

Pe baza acestei analize, se introduce pe scară largă o nouă și complexă metodă de cercetare și de rezolvare a problemelor dezvoltării silviculturii; această metodă va permite să cuprindem mai complex și mai aprofundat fenomenele studiate, raporturile lor reciproce, dezvoltarea lor, etc. În anul curent, s'a folosit această metodă pentru rezolvarea a două probleme mari și actuale ale silviculturii și anume:

- 1) elaborarea normelor celor mai eficace pentru plantațiile forestiere de protecție și
- 2) elaborarea bazelor științifice de conducere a economiei forestiere în pădurile de protecție a apelor.

Observațiile tovarășului I. V. Stalin despre necesitatea combaterii dogmatismului în știință și a combaterii canonizării unora sau altora din principiile despre o atitudine justă față de autoritatea oamenilor de știință, au ajutat și colaboratorilor științifici din domeniul silviculturii să desvolte mai

cu îndrăzneală ideile lor, să caute metode noi fără să fie legați de vreuna din părerile ce au avut o largă răspândire în trecut.

Exemplul unei asemenea atitudini față de munca științifică îl constituie aprecierea critică a părerilor exprimate mai înainte cu privire la rolul hidrologic al pădurii, printre care și părerile de mare autoritate ale academicianului G. N. Visoțchi.

Spre deosebire de părerile lui G. N. Visoțchi, care a emis o formulă generală și deaceea greșită, și anume că „pădurea este un factor care condiționează umiditatea în munți și uscăciunea în câmpie“, a fost arătat rolul complex și variat al pădurii în hidrologia unei regiuni în funcție de o serie de alte condiții esențiale.

În lucrările botaniștilor și silvicultorilor sovietici trebuie să se rezerve un loc mai mare studiului problemelor de biologie, ecologie și fiziologie ale diferitelor plante, atât cele cultivate cât și din vegetația spontană, care prezintă toate o mare importanță economică. Aceste probleme sunt deosebit de actuale în legătură cu introducerea unei serii de culturi în regiunile noi, cu lucrările întreprinse pe scară largă pentru aclimatizare și împăduriri, precum și în legătură cu folosirea resurselor vegetale extrem de bogate ale Uniunii Sovietice. O problemă nerezolvată și foarte discutată în botanică o constituie filogenia plantelor. S'au făcut multe încercări de a reconstitui sistemul filogenetic, adică arborele genealogic al regnului vegetal. Însă toate aceste încercări, bazate pe criterii diferite, nu ne dau dreptul să vorbim despre un sistem unic și într'adevăr filogenetic al plantelor, alcătuit pe bazele materialismului dialectic. Până în prezent, cu această problemă se ocupă diferiți oameni de știință, se formulează păreri diametral opuse și nu se simte vreo influență organizatorică nici din partea Institutului de Botanică „V. L. Comarov“, nici din partea Societății de Botanică a U.R.S.S.

Elaborarea unor principii filogenetice și a unui sistem filogenetic științific al plantelor, pe baza unor discuții creatoare, reprezintă una din problemele curente ale botanicii sovietice.

În fitogeografia și în geobotanica sovietică problemele referitoare la istoria florei au ocupat întotdeauna un loc de frunte și au fost studiate în mod activ. În lumina noilor idei ale biologiei micuriste și în special în lumina lucrărilor Acad. T. D. Lisenco despre specie, precum și în legătură cu problemele de transformare a naturii, este necesar să se revizuiască în mod atent și critic multe din tezele clasice ale fitogeografiei istorice. Cele spuse se referă și la știința biologică în ansamblul ei; este necesar să introducem metoda istorică cu mai multă îndrăzneală, în toate domeniile ei.

În discuțiile asupra lingvisticii era vorba și despre istoria naturală a limbii, despre căile formării și dezvoltării ei. Indicațiile geniale ale lui I. V. Stalin despre dezvoltarea limbii ne arată totodată și calea pentru rezolvarea problemelor istorice din domeniul biologiei.

Problema noastră la ordinea zilei este folosirea metodei istorice comparative în toate domeniile științei biologice.

Până în prezent, unele concepții metafizice din fiziologia plantelor n'au fost supuse unei analize complete și critice și n'au fost eliminate definitiv. Chiar după apariția lucrărilor lui Lisenco despre dezvoltare, au fost emise unele concepții care sunt în contradicție cu teoria dezvoltării stadiale (Clafahian, Holodnii, Vasiliev).

Așa zisa teorie a îmbătrânirii și întineririi ciclice a plantelor, emisă de

N. P. Crenche, și noțiunile de „întinerire“ și „potențial de viabilitate“, legate de această teorie, necesită și ele o revizuire critică.

Deasemenea este necesară revizuirea problemei rolului creșterii și al stimulatoarelor artificiali ai creșterii.

Numai în urma sesiunii Academiei Unionale de Științe Agricole „V. I. Lenin“, fiziologii au început să studieze mai serios moștenirea caracterelor dobândite. În general, nu se acordă atenția cuvenită problemei eredității în fiziologia plantelor, cu toate că C. A. Timireazev considera totdeauna că această problemă este pur fiziologică și de aceea a întocmit el însuși clasificarea formelor de ereditate. Sunt deasemenea puțin numeroase și lucrările fiziologice consacrate problemelor fecundării și polenizării, precum și studiului proceselor de creștere.

Din toate cele expuse mai sus rezultă că deși fiziologia plantelor pune în general just problemele biologiei plantelor, legând procesul ontogeniei cu condițiile lor de existență și cu căile de transformare dirijată a naturii plantelor, totuși multe realizări mari ale științei biologice nu sunt încă pe deplin puse în valoare. În fața fiziologiei plantelor stă sarcina de a intensifica studiul vieții plantelor în condițiile sistemului agricol cu solă inerbată, cercetarea fiziologiei culturilor în condițiile de irigație, studiul adaptării plantelor la o serie de condiții nefavorabile în procesul ontogeniei și elaborarea metodelor de mărire a rezistenței plantelor la secetă, la salinitate și la ger.

Pedologia sovietică, ale cărei baze au fost puse de Docuceaev și P. A. Costicev și dezvoltate apoi de Acad. V. R. Villiams, în decurs de 70 de ani de existență a crescut devenind o ramură importantă a științelor naturii, chemată să elaboreze bazele științifice ale agriculturii socialiste. Realizările pedologiei sovietice sunt larg folosite în prezent la realizarea planului stalinist de transformare a naturii și a marilor construcții ale comunismului.

Cu toate acestea, pedologia n'a devenit încă o parte componentă a științei biologice, n'a devenit baza teoretică a dirijării agronomice a condițiilor de fertilitate a solului.

În pedologia sovietică există o serie de lipsuri care cer să fie lichidate cât mai repede pe calea unei critici și autocritici ample. Mulți pedologi care se consideră drept elevi și continuatori ai lui Docuceaev, au tendința de a considera pedologia ca o „știință pură“ în afara legăturii cu problemele ce se ivesc în agricultură. În trecut, se dezvoltau în special cercetările cu caracter geografico-pedologic sau de geochimie; totodată, se subaprecia rolul factorilor biologici în formarea și în dezvoltarea fertilității solului.

Această subapreciere continuă să se manifeste și în prezent în lucrările unor pedologi, printre care și colaboratorii Institutului de pedologie al Academiei de Științe a U.R.S.S. Un indice al acestei ruperi a pedologiei de agricultură și de orientarea biologică este trecerea acestui institut la secția științelor geologo-geografice.

V. R. Villiams are meritul de a fi dezvoltat orientarea biologică în pedologie și de a fi elaborat, pe această bază, teoria sistemului agricol cu solă inerbată.

Dacă o parte însemnată din pedologi în frunte cu cei dela Institutul de pedologie al Academiei de Științe a U.R.S.S. subapreciau până nu de mult teoria progresistă a lui Villiams, elevii cei mai apropiați și continuatorii lui Villiams manifestau dimpotrivă o lipsă totală de atitudine critică față de teoria lui, o interpretare pur dogmatică și o adaptare mecanică a tezelor

privind sistemul agricol cu solă inerbată, fără deosebire pentru toate zonele și regiunile geografice și pedologice din U.R.S.S. În loc de a contribui la dezvoltarea creatoare a ideilor înaintate ale dascălului lor, acești elevi s'au limitat la rolul unor bucheri, care afirmau caracterul infailibil al tuturor părerilor și tezelor emise de V. R. Villiams. Această canonizare a teoriei lui Villiams, pe de o parte, și subaprecierea ei pe de altă parte, constituie cauza pentru care greșelile din partea agronomică a acestei teorii n'au fost descoperite nici de institutul de pedologie, nici de laboratoarele pedologobiologice ale Academiei de Științe.

În articolul său, publicat în „Pravda” din 15 Iulie 1950, T. D. Lîsenko a făcut o critică amplă a acestor teze greșite. Însă o parte din colaboratorii institutului de pedologie au interpretat greșit critica lipsurilor din teoria agronomică a lui Villiams, considerând că este necesară o revizuire totală a teoriei lui. În această problemă, ei n'au înțeles că critica unora din tezele greșite din teoria lui Villiams nu înseamnă reîntoarcerea la trecut, ci un îndemn pentru dezvoltarea creatoare a științei nu în sensul rușiei pedologiei de agricultură, ci în sensul celei mai strânse legături cu acestea, nu în direcția falsei legi a fertilității descrescânde a solurilor, ci în direcția ridicării nelimitate a recoltelor ogoarelor noastre, pe baza legii descoperite de Villiams, privind importanța egală a acțiunii tuturor factorilor pentru viața plantelor.

Conducerea și opinia publică științifică din institutul de pedologie n'au știut să combată dela început aceste încercări mai sus menționate de critică nejustă, aceste încercări de revanșă din partea unor concepții învechite.

În această problemă de bază a pedologiei sovietice este necesar să se organizeze, conform indicațiilor tovarășului Stalin, o discuție creatoare în jurul problemelor de pedologie și să se supună criticii părerile greșite și anti-marxiste ale unora dintre pedologii sovietici, care frânează dezvoltarea pedologiei și nu corespund cerințelor practicii construirii comunismului.

Este necesar să demascăm teoriile reacționare burgheze din pedologia țărilor capitaliste, care propagă neomalthusianismul și alte pseudoteorii ostile, subliniind totodată prioritatea și caracterul înaintat și progresist al pedologiei sovietice.

Zoologia prezintă realizări evidente și bine cunoscute. Dintr'o știință cu un caracter de colecționare și descriere, zoologia a devenit o știință strâns legată de cerințele economiei naționale și ale sănătății publice, care pune și rezolvă probleme importante de transformare a naturii în interesul construcției socialiste.

Cu atât mai intolerabilă și mai inadmisibilă este rămânerea în urmă în studiul problemelor teoretice ale științei biologice, în special a unor chestiuni ca problema speciei și a unităților taxonomice inferioare în lumina datelor noi asupra formării speciei. Introducerea ideilor lui I. P. Pavlov în știința zoologică rămâne și ea în urmă, pe când tocmai fiziologia ecologică și ecologia propriu zisă, ca știință ce descopere legăturile cauzale din lumea organică, este în stare să rezolve corect probleme atât de actuale ca dinamica populației animalelor utile și dăunătoare, reproducerea speciilor de pești mai importante din punct de vedere economic, protecția pădurilor, a plantelor cultivate împotriva agenților dăunători lor, fundamentarea științifică a creșterii animalelor cu blană, introducerea de specii noi de animale, reconstrucția faunei U.R.S.S., etc. Pentru reușita acestei opere este necesar

ca și fiziologii specialiști să acorde atenție problemelor care cer un studiu complex din partea zoologilor, ecologilor și fiziologilor. Acest caracter complex al cercetărilor, precum și fundamentarea lor teoretică pe baza învățării pavloviste și miciurinite, vor ridica ramurile zoologiei pe o treaptă nouă, superioară.

Ecologia și biocenologia sovietică au anumite realizări în direcția dezvoltării lor pe baze darwiniste. În ecologie se manifestă clar o tendință spre cercetări pe teren; în ecologia experimentală se manifestă o trăsătură nouă și anume determinarea influenței concomitente a factorilor mediului asupra organismului, ținând seama de ritmul comportării lui în decurs de 24 de ore și de ritmul sezonier. Sub acest raport, cercetările ecologice se leagă de observările fiziologice pe teren. Aceste lucrări sunt deocamdată izolate și n'au căpătat încă caracterul „unui curent științific“.

În biocenologie s'a conturat noțiunea referitoare la componentul principal al biocenozei, în raport cu care sunt determinate legăturile reciproce ale componentelor biocenozei. Determinarea componentului principal se face în funcție de scopurile cercetării — economic, parazitologic sau epidemiologic. Determinarea căilor de circulație în biocenoză a focarului natural al boalei, a agenților ei patogeni, reprezintă o bază importantă pentru profilaxia îmbolnăvirilor și pentru lichidarea focarelor naturale ale bolilor.

Trebuie să notăm că studiul bazelor prognozelor privind numărul de rozătoare și al altor agenți dăunători, precum și teoria productivității biologice a bazinelor acvatice, rămân în urmă față de cerințele economiei naționale.

Trebuie să recunoaștem că ecologia, legile și principiile ei de bază, mai așteaptă o fundamentare teoretică în lumina învățurii miciurinite și pavloviste. Desfășurarea discuțiilor creatoare pentru problemele ecologiei reprezintă o necesitate imperioasă.

Marxismul a combătut întotdeauna serios orice fel de dogmatism. I. V. Stalin a subliniat acest principiu cu o excepțională claritate în lucrarea sa „Marxismul și problemele lingvisticii“.

Tovarășul Stalin scrie: „Bucherii și talmudiștii privesc marxismul, diferitele concluzii și formule ale marxismului, ca o colecție de dogme care nu se schimbă „niciodată“, cu toate schimbările care au loc în condițiile de dezvoltare ale societății. Ei cred că dacă vor învăța pe de rost aceste concluzii și formule și se vor apuca să le citeze când trebuie și când nu trebuie, vor fi în stare să rezolve orice problemă, sperând că formulele și concluziile învățate pe de rost sunt bune pentru toate timpurile și toate țările, pentru toate ocaziile vieții. Dar astfel pot să gândească numai oameni care văd litera marxismului, dar nu văd esența lui, care învață pe de rost textele concluziilor și formulele marxismului, dar nu înțeleg conținutul lor“¹⁾

„Marxismul nu admite formule și concluzii imuabile obligatorii pentru toate epocile și perioadele. Marxismul este dușmanul oricărui dogmatism“²⁾.

Științele biologice, ca și celelalte științe, trebuie să desvolte în mod creator conținutul lor, să facă o reevaluare critică a acestui conținut, eli-

¹⁾ I. V. Stalin. *Marxismul și problemele lingvisticii*. Ed. P.M.R., p. 55—56.

²⁾ Ibidem, p. 57

minând cu îndrăzneală tot ce este învechit și nu este confirmat de practică, primind cu dragoste și grijă tot ce este nou și progresist.

Critica și revizuirea principiilor științifice trebuie să se facă însă de pe pozițiile materialismului dialectic, la un nivel științific înalt, ținând seama de toate cunoștințele actuale. Ele trebuie să contribuie la progresul științei, iar nu la mișcarea ei înapoi. Ele nu trebuie să denatureze baza materialist-dialectică a științei, ele nu trebuie să abată știința de pe drumul principal pe cărări secundare, care duc în cele din urmă în mocirlă. Tocmai la aceste rezultate negative au ajuns o serie de încercări ale fiziologilor de a revizui și denatura teoriile lui I. P. Pavlov.

Biologia sovietică, toate realizările ei incontestabile sunt rezultatul dezvoltării progresiste a perioadei precedente. Biologii noștri au moștenit glorioasele tradiții ale biologilor ruși, — operele nemuritoare ale lui I. Sečenov, I. Pavlov, I. Miciurin, C. Timiriazev, A. și V. Covalevschi și I. Mecinikov, lucrările unei pleiade întregi de mari fiziologi botaniști, geologi, histologi și embriologi, care au depus mari eforturi creatoare pentru dezvoltarea părților progresiste ale darwinismului și care prin aceasta au pregătit triumful biologiei miciuriniște în Uniunea Sovietică. Deaceia, una dintre problemele cele mai importante ale biologilor sovietici, care decurge direct din indicațiile tovarășului Stalin, este respingerea hotărâtă a tuturor manifestărilor de nihilism față de moștenirea progresistă a trecutului. Încercările unora dintre savanții noștri de a crea o „biologie nouă“, așa cum a făcut Marr în lingvistică, și de a înfățișa aceste încercări drept „unice“ teorii cu adevărat materialist-dialectice ale dezvoltării organice, trebuie să fie supuse unei critici aspre.

Felul cum trebuie să dezvoltăm într'un mod într'adevăr creator și dialectic moștenirea progresistă a trecutului ni-l arată exemplul dezvoltării darwinismului în țara noastră. Uniunea Sovietică este considerată pe bună dreptate ca a doua patrie a darwinismului. Marii noștri biologi și-au însușit teoria lui Darwin nu în mod dogmatic, ci într'un mod profund creator și critic. I. I. Mecinikov, A. și V. Covalevschi și apoi, în special, C. A. Timiriazev, au adus un aport neprețuit în dezvoltarea laturilor materialiste ale teoriei darwiniste, revizuiind în mod critic multe din tezele lui și eliminând o serie de greșeli admise de Darwin.

În biologia sovietică, teoria lui Darwin a continuat și continuă să stea în centrul atenției generale. Creația marelui darwinist A. N. Severțov face parte din perioada sovietică.

Prin lucrările lui A. N. Severțov, s'a creat o teorie nouă pe baze într'adevăr materialiste, referitoare la legile morfologice ale procesului de evoluție. În această teorie, principiile materialiste ale teoriei lui Darwin au căpătat o dezvoltare progresivă; anatomia comparată din trecut a căpătat un conținut nou și a fost pusă în strânsă legătură cu cele mai importante probleme din domeniul biologiei generale. Multe părți din tezele dezvoltate de A. N. Severțov în teoria despre progresul biologic, în tratarea mersului gradat al evoluției organice (aromorfoza), teoria lui despre filembriogeneză, au intrat ca părți componente în teoria miciuriniștă, materialist-dialectică a evoluției naturii vii.

La sesiunea istorică a Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin“, Acad. T. D. Lisenko a arătat clar, în raportul său intitulat „Situația în știința biologică“, că părțile progresiste ale teoriei lui Darwin reprezintă baza materialistă a biologiei.

Însă în lupta lui pentru darwinismul creator, T. D. Lîsenko a luat atitudine hotărâtă împotriva oricăror denaturări ale principiilor materialiste ale teoriei lui Darwin, din partea weismannist-morganiştilor, partizanii ai interpretărilor greşite malthusiene.

Triumful biologiei miciuriste cu care s'a terminat această luptă a însemnat o victorie definitivă a darwinismului creator, orientare în care şi-au găsit dezvoltarea toate laturile progresiste ale teoriei lui Darwin.

Teoria lui Darwin însușită nu în mod dogmatic, ci creator, purificată de toate greşelile şi falsificările, continuă să trăiască în biologia sovietică. În aprecierea şi însușirea creatoare a darwinismului, savanții sovietici pornesc dela indicațiile fondatorilor marxismului, dela înalta apreciere făcută de către Lenin şi Stalin părților progresiste din teoria lui Darwin.

Totodată, savanții sovietici nu trebuie să se oprească în fața necesității unei revizuii critice a unor laturi greșite din teoria lui Darwin.

În Uniunea Sovietică există deasemenea şi realizări mari într-una din ramurile importante ale morfologiei generale şi anume în histologie. În acest domeniu, grație lucrărilor savanților sovietici şi în primul rând ale academicianului A. A. Zavarzin, s'a creat un curent cu totul nou şi anume histologia evoluționistă. În acest curent, histologia își găsește locul ca parte componentă a teoriei evoluției şi prin aceasta şi-a căpătat un conținut nou şi mai profund, precum şi perspective noi de dezvoltare în sens progresist.

Însă teoriile evoluționiste, care au fost dezvoltate de Acad. Severțov în domeniul morfologiei evoluționiste şi de Acad. Zavarzin în domeniul histologiei, nu sunt lipsite de serioase lipsuri teoretice şi conțin destul de multe teze greșite, care au fost însușite în mod necritic din teoriile reacționare weismanniste şi virchowiste.

Morfologii sovietici nu şi-au îndeplinit încă sarcina de a organiza discuții largi şi libere asupra celor mai importante probleme ale morfologiei generale, bazate pe o revizuire critică şi creatoare a teoriilor progresului biologic şi a filembriogenezei ale lui Severțov, a teoriei „paralelismelor” formulată de Zavarzin, etc.

În lumina lucrărilor geniale ale lui I. V. Stalin în problemele lingvisticii, care reprezintă un exemplu neîntrecut de aplicare creatoare a marxism-leninismului la studiul științelor concrete, biologi sovietici își dau seama de necesitatea urgentă de a revizui în mod critic întreaga şi bogata moștenire științifică lăsată de marii biologi ruși şi străini.

În legătură cu perspectivele ce se deschid în fața științei sovietice în domeniul biochimiei, următoarele probleme sunt cele mai actuale şi aşteaptă rezolvarea lor în cadrul unor discuții creatoare :

Moștenirea științifică atât de bogată lăsată de cei mai străluciți reprezentanți ai gândirii științifice ruse şi sovietice în domeniul biochimiei ca : A. I. Danilevski, I. P. Pavlov, V. I. Palladin, V. S. Gulevici, A. N. Bach, D. N. Prîsnînicov şi alții, trebuie să capete o dezvoltare multilaterală.

Se impun sarcini speciale biochimistilor sovietici în ceea ce privește dezvoltarea ideilor științifice ale fondatorului biochimiei sovietice, A. N. Bach.

Concepțiile biochimice ale lui A. N. Bach, mobilizează şi astăzi pe savanții sovietici pentru îmbinarea științei cu producția, pentru un studiu aprofundat al proceselor de metabolism în organisme cu scopul de a guverna

aceste procese, cu scopul transformării dirijate, a naturii vii pentru binele omului sovietic. Este natural că biochimistii sovietici, elevii și continuatorii lui A. N. Bach, vor trebui să-și însușească în mod creator vasta moștenire științifică lăsată de el. Ei trebuie să desvolte pe toate căile ideile lui progresiste și să renunțe la tot ce a fost depășit, la tot ce prin natura lucrurilor reprezintă un tribut plătit epocii în care a trăit și care astăzi nu mai contribuie la progresul științei.

În problema proteinelor este necesar să fie pusă în discuție problema corelațiilor micro- și macrostructurii moleculei proteice, în legătură cu problema sintezei experimentale a proteinelor.

După cum a arătat chiar Engels, cea mai importantă problemă a științelor naturii este în prezent sinteza proteinelor, care cere în primul rând elucidarea structurii și compoziției acestor compuși.

Atât în trecut cât și în prezent, etapele cele mai importante ale acestei probleme sunt legate de numele cercetătorilor ruși și sovietici.

Savanții din țările capitaliste s'au dovedit a nu fi în stare nici măcar să pună problema sintezei experimentale a proteinelor.

Această problemă a căpătat condiții reale pentru rezolvarea ei numai în urma unei pătrunderi adânci a ideilor atotbiruitoare ale marxism-leninismului în domeniul științelor naturii.

În fața biologilor, chimiștilor și fizicienilor stă sarcina de a deschide discuții creatoare și largi în jurul tuturor aspectelor acestei probleme atât de importante și de urgente a științelor naturale contemporane.

Printre realizările cele mai importante ale biochimiei, menționăm crearea biochimiei funcționale a organismelor vegetale. Elaborarea teoriei acțiunii fermenților în organismul viu este legată de numele savanților sovietici; grație acestei teorii, procesele chimice ale unei serii de funcțiuni fiziologice ale organismelor vegetale au fost elucidate. Însă în etapa actuală de dezvoltare a științei sovietice, nu ne putem limita numai la explicarea fenomenului, ci este necesar să punem în mod hotărât problema unei intervenții active în mersul reacțiilor biochimice, ce stau la baza diferitelor funcțiuni fiziologice.

Cercetarea reacțiilor fermentative trebuie să aibă loc nu în condițiile izolate de ambianța fizico-chimică concretă a organismului viu, ci trebuie să se facă ținând pe deplin seama de aceste raporturi reciproce complexe care se creează în organism în urma dezvoltării diferitelor funcțiuni fiziologice.

Dezvoltarea teoriei pavloviste îi impune noi sarcini serioase biochimiei organismului animal. I. P. Pavlov însuși sublinia în lucrările sale rolul important al „elucidării bazelor chimice ale vieții“, considerând că aceasta constituie „una din problemele capitale ale fiziologiei“.

În legătură cu aceasta, se deschide în fața biochimiei moderne a organismelor animale etapa de dezvoltare care poate fi caracterizată ca etapa „biochimiei funcționale“. Problema cercetării biochimice, care în trecut se limita la studiul compoziției obiectelor vii sau la studiul diferitelor procese și transformări biochimice izolate de funcțiunile fiziologice, devine în prezent tocmai problema stabilirii legăturilor între chimism și funcțiune, elucidarea bazelor fizice ale funcțiunilor fiziologice. Funcțiunea contractilă a mușchilor, activitatea secretorie și sintetică a organelor glandulare, fenomenele de excitație, de conductibilitate și de inhibiție în formațiile nervoase centrale și periferice, toate acestea, precum și multe alte manifestări

ale activității vitale, trebuie să fie puse în legătură cu procesele de metabolism ce au loc în țesuturile și celulele organelor respective. Un scop tot atât de important, însă până în prezent puțin accesibil, este concretizarea biochimică a căilor și mecanismelor prin intermediul cărora se realizează acțiunea segmentelor superioare ale sistemului nervos central asupra proceselor metabolice ce se află la baza diferitelor funcțiuni fiziologice. Problema ce se ridică în fața biochimiei în acest domeniu este următoarea: să explice dirijarea de către sistemul nervos central a activității tuturor organelor și părților corpului animal în urma unei modificări dirijate a cursului proceselor biochimice ce au loc în ele.

Trebuie să intensificăm studiul creator al problemelor energetice ale organismelor animale. Pentru noi este clar că la baza activității vitale a organismelor se află metabolismul. Însă metabolismul este întotdeauna și în mod neîntrerupt legat de schimbul și de transformarea energiei.

O înțelegere clară, o reprezentare justă, a multora din procesele fiziologice ale organismelor vii poate fi obținută numai în cazul când studiul celor mai fine și celor mai profunde reacții chimice ale metabolismului va fi completat printr-o cunoaștere aprofundată a laturii energetice a metabolismului.

Suntem mândri de faptul că tocmai savantul rus Timirișev a pus, la sfârșitul secolului trecut și la începutul secolului nostru, o bază solidă pentru studiul problemelor de bioenergetică.

Prelegerea lui Timirișev „Rolul cosmic al plantelor“, strălucită ca formă și foarte adâncă prin conținut, este un exemplu de atitudine creatoare în studiul celor mai complicate probleme ale energeticii organismelor vii.

În prezent, însă, suntem martorii unei stagnări inexplicabile în studiul acestui capitol atât de important al cunoștințelor biologice. Este cunoscută munca enormă pe care a depus-o defunctul V. O. Tauson în studiul problemei bioenergetice; lui i se datorește formularea teoriei despre exotermicitatea sintezelor biochimice.

În prezent, este necesar să apreciem în mod critic întreaga concepție despre exotermicitatea sintezelor biochimice, trebuie să clarificăm definitiv problemele modului de tratare a energeticii organismelor vii. Stagnarea inadmisibilă pentru știința sovietică în cercetările legate de această problemă atât de importantă este cu atât mai puțin explicabilă cu cât teoria despre exotermicitatea sintezelor biochimice a apărut de mult și tratează în mod absolut nou multe din procesele fiziologice; cu toate acestea, teoria n'a fost supusă unei discuții științifice critice. Lipsa de discuții, de luptă de păreri, și de critică în această chestiune, provoacă stagnarea în studierea problemelor de bioenergetică. Nu toate concepțiile lui Tauson pot fi recunoscute ca fiind juste. Căutând să lărgască schema acțiunii sintezelor exotermice în organismul viu, autorul ajunge la o negare completă a existenței unuia din cele mai importante procese ale organismelor și anume a procesului de respirație.

Trebule să ne luăm angajamentul ca în viitorul cel mai apropiat să se organizeze o largă discuție științifică în problemele bioenergeticii în general și în jurul teoriei lui Tauson, în special.

Organizarea unei asemenea discuții creatoare ne va ajuta să lichidăm

stagnarea dăunătoare ce domnește în această problemă biologică atât de importantă.

Desigur, exemplele arătate de mine nu cuprind toate problemele importante și la ordinea zilei ce stau în fața disciplinelor biologice concrete. În fiecare știință, există un număr suficient de teze și de tradiții învechite care împiedică progresul ei. Suflul înviorător al criticii trebuie să pătrundă în toate științele biologice fără excepție.

Direcția, consiliile științifice și personalul științific al institutelor biologice au desfășurat în anul trecut o muncă importantă, pentru studierea și aplicarea creatoare a tezelor de bază ale lui I. V. Stalin, expuse în geniala lui lucrare „Marxismul și problemele lingvisticii”. Numeroase discuții ce au avut loc la institute au influențat în modul cel mai pozitiv munca de cercetări științifice, ridicând-o pe o treaptă nouă, superioară. Într-o serie de institute s'au ținut conferințe teoretice pentru prelucrarea materialist-dialectică a problemelor științifice concrete (institutul de biochimie, institutul de microbiologie, institutul de botanică, institutul de silvicultură etc.). Principiile și metodele de cercetări au fost supuse unei revizuiri critice ample (institutul de silvicultură, institutul de zoologie), au avut loc de asemenea consfătuiri de planificare și de coordonare.

O serie de reviste biologice au deschis în paginile lor rubrici pentru discuții privind problemele de actualitate din științele respective (Zoologhiceschi jurnal, Botaniceschi jurnal, Microbiologhiia). Rubrica recenziilor însă este slab reprezentată și redacțiile revistelor depun o activitate insuficientă în punerea și în discutarea problemelor științifice importante.

Discuțiile în problemele de bază ale științei biologice, ce au avut loc în U.R.S.S., au avut o mare influență și asupra științei din străinătate.

Deosebit de fructuoasă a fost influența discuțiilor științifice din U.R.S.S. atât asupra savanților cât și asupra organizării științei din țările de democrație populară.

Una din primele instituții științifice care a atras atenția savanților din Republica Populară Română asupra sesiunii istorice a Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin”, a fost Academia R.P.R.

Un ecou viu a găsit în Academia R.P.R. și a doua discuție în legătură cu problemele fiziologice ale învățării lui I. P. Pavlov. Anul trecut, în cadrul Academiei R.P.R. a fost organizat un institut nou „I. P. Pavlov”. Lucrările lui Pavlov și ale elevilor lui sunt traduse în limba română.

Și Academia de Științe Ungară își reorganizează munca după exemplul Academiei de Științe a U.R.S.S. Savanții unguri au tradus în limba lor lucrările capitale ale lui Micturin, Villiams, Lîsenko și ale altor savanți sovietici. A fost tradusă în limba maghiară și stenograma sesiunii din Iulie-August 1948 a Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin” din U.R.S.S.

Savanți din R. P. Ungară nu numai că popularizează realizările științei sovietice, ci organizează chiar experimente micuriniste.

Deasemenea, savanții din Republica Polonă depun mari eforturi în sensul reorganizării științei biologice pe baze materialiste. În acelaș sens, lucrează mulți savanți din R. D. Cehoslovacă și R. P. Bulgaria.

În legătură cu discuțiile științifice ce au avut loc în U.R.S.S., are loc în țările capitaliste o diferențiere netă între materialişti și idealişti, între cercetătorii progresişti și cei reacționari.

Un număr însemnat de savanți progresişti din țările capitaliste nu urmează drumul reacționarilor în știință.

Este suficient să menționăm că mulți dintre ei doresc să cunoască mai aprofundat realizările biologiei micruriste. În acest scop, de exemplu, Societatea științifică „Engels”, înființată în Anglia încă din Februarie 1949, a organizat o amplă discuție consacrată rezultatelor sesiunii Academiei de Științe Agricole „V. I. Lenin” din U.R.S.S.

În cuvântarea ținută la Kremlin, cu prilejul recepției dată în onoarea Corpului didactic din învățământul superior, din 17 Mai 1938, conducătorul și dascălul nostru Iosif Vissarionovici Stalin a declarat:

„Pentru înflorirea științei, a acelei științe ai cărei reprezentanți își dau seama de forța și de însemnătatea tradițiilor stabilite în știință și folosindu-le cu dibăcie în interesul științei, nu vor totuși să fie sclavii acestor tradiții; a științei care are curajul, hotărîrea de a sfărâma vechile tradiții, norme și principii, când acestea devin învechite, când se transformă în frâne pentru progres; a științei care poate să creeze noi tradiții, noi norme, noi principii.”¹⁾

Fără îndoială că dezvoltarea creatoare a științei biologice sovietice va merge pe calea trasată de genialul corifeu al științei, de marele conducător al întregii omeniri progresiste, de inspiratorul și dascălul nostru, Iosif Vissarionovici Stalin.

¹⁾ Stalin despre Lenin, Ed. P.M.R., p. 56.

CU PRIVIRE LA CURSUL DE ISTORIE VECHĂ A ROMÂNIEI,
PREDAT LA FACULTATEA DE ISTORIE A UNIVERSITĂȚII
„C. I. PARHON“ DIN BUCUREȘTI
(1950—1951)

O lipsă a redacției revistei „Studii“, subliniată la ședința lărgită a Secțiunii de Istorie și Filosofie a Academiei R.P.R., a fost aceea că nu a supus discuției cursurile ținute la catedrele instituțiilor de învățământ superior.

Pentru a înlătura această slăbiciune, redacția revistei a programat analiza unor cursuri de istorie și filosofie.

În ultimul timp, Rectoratul Universității „C. I. Parhon“, din București, a aprobat și, pe baza acestei aprobări, a fost „litografiat“ într'un fel deosebit, cursul de istorie veche a României, predat de Conf. D. Berciu. Adresându-ne conducerii Universității, am aflat că acest curs nu a fost supus unei analize, la catedra facultății de istorie. Din această cauză ne lipsește un prețios material, care ar fi putut sta la baza discutării cursului. Pentru a avea un material de bază, prezentăm punctele de vedere ale Prof. Univ. C. Daicoviciu, dela Universitatea din Cluj, și Prof. Univ. I. Nestor, dela Universitatea din București, asupra valorii cursului.

În cele ce urmează, publicăm recenziile primite.

Anexăm un raport întocmit de Prof. Univ. E. Condurachi și înaintat la cerere Rectoratului Universității din București, la 10 Iunie 1951, raport care stă la baza hotărârii luate de Rectorat pentru aprobarea „litografierii“ cursului. Recenziile publicate ridică o serie de probleme principiale.

Redacția va reveni în numărul viitor.

REDACTIA

CU PRIVIRE LA CURSUL: ISTORIA VECHĂ A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE, PREDAT LA UNIVERSITATEA „C. I. PARHON“, BUCUREȘTI, FACULTATEA DE ISTORIE, ANUL 1950 – 1951

DE

PROF. UNIV. C. DAICOVICIU

Lucrarea cu titlul de mai sus a tovarășului profesor D. Berciu, pe o întindere de 295 de pagini tipărite, reprezintă, după cum ni se spune, cursul de istorie veche a R.P.R., predat de dânsul, la Facultatea de Istorie a Universității „C. I. Parhon“ din București, pentru studenții anului I, în primul semestru al anului școlar 1950—1951. Lucrarea — ni se mai spune — ar fi destinată, pentru uz intern, aceluiași studenți din anul I. Fără aceste informații, orale, lucrul ar părea de necrezut, căci nicăiri, nici pe foaia de titlu, nici în paginile introductive și nici aiurea, nu se arată acest caracter al operei. Proporțiile lucrării iarăși nu ne fac să ne gândim la un curs universitar pentru începători, pe un singur semestru, ci, mai curând, la un tratat sau manual de istorie veche a patriei noastre, deși pentru aceasta, nu îndeplinește, firește, toate condițiile.

În fond, chestiunea nu prezintă un interes deosebit, gata fiind să admitem că un curs tipărit poate și, uneori, e bine chiar să cuprindă ceva mai multe cunoștințe decât se predau dela catedră sau se cer la colocvii și examene; numai că, în acest caz, economia lucrării e necesar să fie alta decât e la lucrarea de care ne ocupăm.

Ceeace ne interesează pe noi acum, e de a stabili dacă această lucrare (care nu e nici curs, nici tratat sau manual) întrunește sau nu acele calități de ordin științific care să justifice publicarea ei, chiar și într'un număr mai restrâns și limitată la nevoile învățământului nostru superior.

Răspunsul la o asemenea examinare a cărții ni se pare, însă, că nu poate fi decât *negativ*. În cele ce urmează vom căuta să justificăm acest răspuns negativ, arătând lipsurile capitale de care suferă lucrarea tov. D. Berciu și care — fără a mai releva și greșelile mai mari sau mai mărunte în care abundă — vor îndreptăți — sper — în chip suficient convingerea noastră că așa cum a apărut, „Istoria Veche a R.P.R.“ nu corespunde cerințelor ce se pun în fața unei asemenea opere și nu satisface nevoilor pentru care a fost scrisă și publicată.

Nevoia unui tratat sau manual de istoria R.P.R., pentru învățământul superior, e, fără îndoială, reală și adânc simțită. Împlinirea acestei nevoi e una din sarcinile cele mai urgente și mai importante a istoricilor români. Urgența lucrării a pricinuit, desigur, și înscrierea în programul de lucru al Secției Istorice a Academiei R.P.R., încă din anul 1951, a întocmirii unui asemenea manual, proiectat pentru 1952 sau 1953.

Importanța lucrării ca și greutatea ce stau în calea alcătuirii ei au impus și programarea ei pe cel puțin doi ani, și metoda de lucru *în colectiv* cu contribuția celor mai buni cunoscători ai diferitelor epoci și cu colaborarea strânsă dintre istorici și lingviști. O altă metodă de lucru nici nu se putea imagina.

Discuțiile în privința elaborării colective a epocii vechi au și început încă dela începutul anului 1951, repartizându-se sarcini speciale pentru diferiți cercetători, desbătându-se anumite probleme de principii, de periodizare și de ținută științifică atât pe linie profesională-tehnică cât și pe tărâm ideologic. S'a ajuns chiar, la lămurirea parțială, prin discuții comune sau pe calea de elaborate individuale, a unor teme principale.

La aceste discuții tov. D. Berciu a luat parte în mod regulat, spunându-și părerile și ascultând opiniile sau soluțiile expuse de ceilalți colaboratori. De o definitivare a acestor probleme principiale și principale suntem însă destul de departe. Ele mai necesită cercetări suplimentare și desbateri în continuare. Un lucru s'a învederat, în schimb, în decursul acestor consfătuiri și anume: nevoia muncii în colectiv și a desbaterii, tot în colectiv, a întregului material, pentru a avea, măcar în parte, convingerea că lucrarea se face pe temeluri solide și că greșelile mari vor fi, pe cât posibil, evitate.

Până la publicarea acestui manual, cunoștințele generale, absolut necesare studențimii noastre, din istoria patriei, se vor împărtăși de profesorii respectivi în cadrul cursului elaborat de ei și îmbunătățit prin lecturile lecțiilor în colectivul de catedră (acolo unde această necesară metodă de muncă didactică se practică și credem că ea se aplică la toate facultățile noastre de istorie).

Desigur că un asemenea curs trebuie considerat ca ceva provizoriu ferit doar de grosolane erori ideologice, dar nicidecum ca un curs de bază sau de îndreptar pentru toată lumea. Noi știm, doar, că și în privința periodizării comunei primitive nu s'a putut ajunge la o formulare care să ne satisfacă pe toți. Însă și programa analitică, stabilită în comun, mai are încă multe nepotriviri. La întrebarea Comitetului pentru Învățământul Superior, comisia consultativă pentru manuale chiar și-a exprimat părerea că multiplicarea prin litografiere, pentru uzul studenților, a unui curs general de Istoria R.P.R. nu ar putea fi aprobată decât în urma colaborării la un asemenea curs — provizoriu — a profesorilor specialiști dela această catedră și aceasta numai până la publicarea manualului de care s'a vorbit mai sus.

Nesocotirea acestui fundamental principiu de colaborare — în faza actuală a științei noastre istorice — constituie una, dacă vreți, cea dintâi scădere a lucrării tovarășului D. Berciu. Nu este însă unica scădere.

Nu încapă îndoielă că pentru un curs provizoriu menit, temporar, studențimii universitare, lucrarea tov. D. Berciu ar fi putut servi, în bună măsură, ca bază, alături de cursurile în manuscris ale celorlalți specialiști ce predau dela catedră această materie. A o prezenta — tipărită sau litografiată — fie și numai pentru uz intern la o singură facultate e, credem, un procedeu temerar, susceptibil de a pune pe autor într-o lumină mai defavorabilă decât e, poate, în realitate.

Ceeace isbește, într'adevăr, pe cititor, în primul rând, la această lucrare, e împletirea curioasă în cursul expunerii a mai multor părți și caracterizări bune, juste, din punct de vedere ideologic și istoric, cu atâtea părți și caracterizări greșite, afirmații neîntemeiate sau de-a-dreptul false și necorespunzătoare faptelor istorice.

Neînțeleasă rămâne, apoi, disproporția între largă — prea amănunțită — înfățișare a unor epoci sau regiuni, și totală neglijare sau mai mult decât

superficiala prezentare a altor teritorii și etape din lunga dezvoltare a societății omenești pe teritoriul țării noastre, dela Sălbăticie până în pragul Feudalismului.

Repartizarea în cuprinsul lucrării a lucrurilor bune și mai puțin bune nu coincide, însă, — cum ar fi înclinat să creadă cineva — cu domeniile în care autorul e mai specializat sau mai strein.

Părțile reușite și nereușite sunt prezentate și în epocile pentru care tov. D. Berciu are o pregătire mai serioasă ca și în epocile în care studiile sale personale sunt absente sau aproape absente.

Ușor se infiripează de aici presupunerea justificată că pentru anumite capitole autorul a putut să tragă folos din discuțiile comune la care a participat, în legătură cu manualul unic sau cu alte prilejuri, cum ar fi acela al Repertoriului arheologic. Prin aceasta, nu cred să mă înșel, însuși tov. D. Berciu a furnizat un bun argument pentru utilitatea muncii în colectiv și a colaborării între specialiști, în general... Dacă în privința scopului urmărit (și în parte atins de autor), procedeul e justificat, mai sunt alte laturi ale muncii științifice de dragul cărora metoda utilizată trebuia să fie arătată, măcar printr-o aluzie trecătoare, în paginile de introducere.

Cu aceasta am scos la iveală o altă scădere principală a lucrării.

Temerară apare încercarea tov. D. Berciu de a da în momentul de față o lucrare individuală care să cuprindă toate epocile istoriei vechi (Sălbăticie, Barbarie, Sclavagismul, pe teritoriile variate ale R.P.R.) mai ales în urma faptului că d-sa, tocmai din discuțiile purtate în comun asupra manualului, proiecta ca și asupra Repertoriului, era în măsură să-și dea seama de stăpânirea limitată a informației asupra unor capitole din această istorie veche, ca și de neorientarea în domeniul altor capitole.

Relevarea și a numai câtorva cazuri pentru a dovedi caracterul limitat al informației, ca și a lipsei de orientare suficientă (mergând uneori până la o desorientare vădită) ar duce dincolo de marginile ce mi-am impus la această recenzie. Ele vor fi arătate, desigur, cu ocazia unei debateri colective de către specialiști, dezbateri care — repetăm — ar fi fost mai utile înainte de publicarea lucrării și care ar fi eliminat, cel puțin datele și prezentările eronate de care ea e plină. Noi ne vom mulțumi, de data aceasta, a insista asupra unor *lipsuri* pe care le are lucrarea, lipsuri inexplicabile altfel decât prin pripeala cu care s'a conceput și elaborat acest curs tipărit, pe deoparte, și prin necuprinderea materialului, pe de altă parte.

Una din aceste lipsuri e neglijarea totală a unei importante părți și epoci din istoria veche a patriei: epoca sclavagistă de pe teritoriul Dobrogei (Scythia Minor, Moesia Inferior), în timpul cotorpirii romane și bizantine. Autorul nu se ocupă în această perioadă decât de Dacia, uitând rolul extrem de important pe care îl joacă în istoria formării poporului și a limbii române acest colț de țară, subapreciind contribuția de seamă pe care a avut-o acest teritoriu nu numai în dezvoltarea culturii sclavagiste, ci și în perioada de trecer: dela sclavagism la feudalism, prin particularitatea situațiilor invitate de pe urma dăinuiri aici a imperiului roman de Răsărit și a pătrunderii Slavilor. Analiza sârlilor din Dobrogea sclavagistă, cu păstrarea elementului băștinaș, cu fazele atât de grăitoare ale luptei de clasă, dusă de autohtoni, și a luptelor de eliberare purtate de aceștia împreună cu popoarele năvălitoare, cu formele de stăpânire a pământurilor și cu acele complicate, dar caracteristice, raporturi de producție ce se nasc pe malul drept al Dunării,

constituie unul din cele mai bune mijloace de a pătrunde și înțelege dezvoltarea socială și economică din restul țării. A lăsa netratată această parte integrantă din istoria R.P.R. înseamnă a da o înfățișare unilaterală, ne-completă, deci falsă, a istoriei vechi desfășurate pe pământul patriei. Întreaga politică de expansiune și cucerire aplicată de Roma la Dunărea de jos, la Dacia, rămâne neînțeleasă fără acest punct de sprijin masiv care-l constituia stăpânirea militară și economică a Dobrogei antice. Nu putem atribui această omisiune decât nejustificatei grabe de a apărea „în public” a autorului. Ne întrebăm dacă și la cursul de istorie veche a R.P.R., Dobrogea sclavagistă este lăsată la o parte? Ar fi destul de grav.

Iată prin urmare o a treia scădere a lucrării, aceea de a fi incompletă, în mare măsură incompletă.

Perioada prefeudală se bucură în lucrarea tov. D. Berciu de un tratament mai mult decât vitreg. Și aceasta nu pentru că expunerea istorică a acestei prea importante perioade e redată numai în „rezumat” — cum ne avertizează autorul într-o notă inițială dela începutul acestui capitol (ceea ce nici nu scuză și nici nu poate forma o justificare), ci pentru bunul motiv că întreaga perioadă e prezentată cu totul superficial într-o perspectivă de parte de complexitatea istorică. Toată perioada aceasta e strânsă în 12 pagini și jumătate (din totalul de 295 de pagini de text ale lucrării), deși ea formează a treia perioadă mare din istoria veche a țării, bogată în evenimente istorice, în descoperiri arheologice și, mai ales, fecundă în consecințe de prim ordin pentru formarea poporului și limbei românești. Sărăcia expunerii, superficialitatea documentării marilor transformări petrecute în sânul societății în timpul celor câtorva secole, greu pot fi trecute cu vederea și, și mai anevoie pot servi ca bază pentru înfățișarea de mai târziu a orânduirii feudale cu primele state înjghebate pe acest temelie feudal pe teritoriul republicii noastre. Înșirarea, în stil telegrafic, a unor evenimente formale (cu nelipsite date eronate sau naive explicații) nu poate înlocui cuvenita analiză nici a stărilor specifice ivite după eliberarea Daciei de sub jugul roman, nici a problemei fundamentale a populației autohtone, a caracterului migrațiilor, și cu atât mai puțin a problemei Slavilor, a nașterii relațiilor semif feudale și feudale, etc., etc. Felul șters și cronicăresc al expunerii dintre anii 300 și 1000 e. n. nu poate duce decât la o strâmbă și neștiințifică prezentare a mersului istoriei, cel puțin pentru această perioadă. E. cred, cea mai gravă scădere a lucrării pe care n-o putem îndeajuns denunța.

Cu aceasta, însă, șirul defectelor mari ale lucrării nu s'a terminat. Ele mai sunt, așei nu de însemnătatea celor semnalate până acum. Astfel, de pildă, e lipsă unei bibliografii critice și sistematice la sfârșitul lucrării sau la terminarea capitolelor. Ea e absolut necesară pentru o primă orientare a studentului și, în măsura potrivită, începătorului. Citată în text sau în note, bibliografia nu-și atinge scopul didactic, iar în ce privește justificarea unor date și idei împrumutate dela alți istorici, ea nu e de natură de a satisface pe deplin pe creditori (dacă, în general, s'a urmărit acest lucru cum, în aparență, ar fi cazul).

O mai mare atenție trebuia să se acorde capitolului „Izvoare”. Nici ordinea în care sunt înșirate, nici caracterizarea și relevarea importanței

fiecărei categorii, nu este totdeauna cea justă. Ținând seama de aceia carora li se adresează lucrarea, o mai completă și lămuritoare prezentare a izvoarelor literare („scrise”) ar fi fost binevenită.

Impărțirea lucrării în părți (A-C), capitole și subcapitole nu e dusă întotdeauna consecvent și răpește cititorului (student!) acea clară și logică articulare a expunerii de care, la un manual didactic, e absolută trebuință.

Ne oprim însă aici, pentru a nu fi tentați să trecem la periodizările, afirmațiile, datele și informațiile necorespunzătoare, la caracterizările nevalabile, ca și la interpretările personale, nu totdeauna acceptabile, din cuprinsul lucrării, greșeli asupra cărora se va reveni, cu altă ocazie.

În concluzie, putem, cred, afirma că Istoria Veche a Republicii Populare Române a tovarășului D. Berciu, fie că e destinată ca un curs universitar pentru uz intern, fie că e o încercare de manual, cu toate părțile ei bune și juste, nu poate și nu trebuie să fie dată, fără o radicală refacere, în mâna studenților, ca un îndreptar. În mâna începătorilor nepreveniți, această carte ar constitui un nepotrivit instrument de învățătură și un nejust îndrumător pe drumul căutării adevărului istoric.

CURSUL: ISTORIA VECHĂ A REPUBLICII POPULARE ROMÂNE (UNIVERSITATEA „C. I. PARHON”, BUCUREȘTI, FACULTATEA DE ISTORIE, 1950—1951)

DE

PROF. UNIV. I. NESTOR

Voiu discuta lucrarea, încercând în primul rând să o caracterizez în general, pentruca, apoi, să justific această caracterizare prin exemple concrete ¹⁾.

Lucrarea are meritul că încearcă pentru întâia dată, într-o formă mai largă, să prezinte o Istorie veche a R.P.R. văzută din punct de vedere materialist-istoric. Cine vrea să aprecieze pozitiv un astfel de act de curaj, luat în sine, oarecum independent de rezultatul obținut, poate așa dar să acorde autorului meritul respectiv. Personal, nu văd de ce i s'ar refuza. Nu i se poate contesta hărnicia, munca depusă și dorința de a face cât mai bine.

În unele domenii, ca de exemplu cel al arheologiei comunei primitive, autorul dovedește cunoștințe întinse și, în genere, o reală străduință de a afla cât mai mult. Nu este lipsit de inteligență și nici de posibilitatea de a formula cu oarecare claritate, și destul de sugestiv, idei generale.

Lucrarea prezintă însă foarte grave scăderi și lipsuri și de aceea apariția ei în tipar, în această formă, trebuie considerată inoportună. Cauzele acestei situații și, ca urmare, motivele pentru care socot că D. Berciu s'a

¹⁾ Sublinierile și parantezele sunt ale mele peste tot, cu rări excepții evidente la paranteze.

dovedit a nu fi indicat să prezinte o astfel de lucrare sunt, după opinia mea, următoarele:

1. Autorul nu are o formație și o informație științifică serioasă, solidă. Nu a fost capabil să suplinească un anumit grad de ignoranță în multe probleme pe care a fost totuși obligat să le trateze. O oarecare ușurătate și superficialitate în mânuirea chestiunilor științifice — ca un efect al unui slab simț de răspundere profesională — caracterizează și această operă a lui D. Berciu. De aceea, lucrarea se vedește a fi elaborată grăbit, insuficient reflectată și pe baza unei documentări pripite. Lipsa unei pregătiri serioase îl face să „agațe” necritic dela alții tot felul de păreri și afirmații nefundate și să creadă tot felul de „fapte” imposibile — sau să le înțeleagă greșit. Lucrarea apare ca improvizată și nu gândită și studiată. De aici, inexactități de fapt, confuzii, contradicții grave, ca și, foarte adesea, o formă stilistică neîngăduită în genere, și cu atât mai puțin îngăduită unui curs universitar tipărit.

2. Din cauza insuficienței pregătirii sale, autorul continuă a suferi de un mimetism dezastruos, care în multe ocazii ia forma unui adevărat servilism în fața unor lucrări sau idei străine. Desigur că unui manual universitar nu i se poate cere originalitate în toate problemele tratate. Alegerea faptelor și a diferitelor soluții propuse însă, ca și spiritul de metodă în care sunt tratate chestiunile — cel puțin — trebuie să reprezinte o contribuție personală a autorului. În afară de aceasta, faptul că autorul a împănat lucrarea cu numeroase trimiteri la izvoare, încercând astfel să-i acrediteze caracterul unui studiu personal, pune din plin și problema paternității sau priorității ideilor formulate în lucrare. Or, din acest punct de vedere, se constată că autorul a folosit, fără a semnală acest lucru, în primul rând tot ce s'a discutat cu prilejul întocmirii diferitelor proiecte de programă și de periodizare pentru Istoria veche a R.P.R., cu participarea unor colective de specialiști. Citarea în lucrare a diferiților specialiști — pentru lucrări tipărite ale lor — se face, după un vechi obicei al autorului — de pe poziția unui egocentrism naiv, care urmărește sublinierea, în primul rând, a importanței științifice a autorului, în al doilea rând, evitarea eventualelor resentimente ale altor specialiști, de care autorul a crezut că are motive să se teamă.

Textul ar fi trebuit curățat de numeroasele note-trimiteri (care sunt așezate fără niciun rost și în text și în subsol), pentru a se da, fie pe capitole, fie la finele lucrării, o bibliografie judicioasă întocmită (din care, oricum, ar fi trebuit să lipsească opera mai veche a autorului „Indrumări în preistorie”, din 1939, la care cititorul este trimis în repetate rânduri fără un motiv serios).

3. Cred că autorul nu are o reală orientare marxist-leninistă. Acest lucru explică pe de o parte unele din cele mai grave defecte ale lucrării, cele de ordin ideologic, iar pe de alta, exagerările gălăgioase în direcția conformării la „linie” și în aceea a utilizării tipătoare a bibliografiei. În dosul acestui zel exagerat, în citarea (adeseori fastidioasă și neștiințifică) a unor lucrări notorii, se ascunde chipul mecanic, formalist, de a înțelege tezele marxist-leniniste și incapacitatea autorului de a-și apropria organic concepția materialismului dialectic și istoric. Mă gândesc ce opinie își poate forma un student, chiar numai binișor orientat ideologic, în fața acestor sgomotoase manifestări de atașament la ideologia marxist-leninistă și la

știința sovietică — observând cum, în același timp, alături de ele constată, fără greutate, greșeli elementare de aplicare sau de înțelegere a principiilor pe care autorul jură atât de des.

Pentru justificarea caracterizărilor generale formulate mai sus, voiu discuta sau menționa în cele ce urmează, un număr relativ mare de chestiuni constituind tot atâtea greșeli sau scăderi ale manualului, fără însă a se epulza seria exemplificărilor posibile. În general, am grupat aceste spicui în trei mari categorii — cuprinzând respectiv insuficiența de orientare ideologică, greșeli directe de orientare faptică și în sfârșit scăpări de stil și erori de tipar.

1. La p. 7 se expune confuz aplicarea criteriului stării forțelor de producție și a celui al „desvoltării modului de producție” în stabilirea treptei de dezvoltare a societăților omenești. În felul acesta, pe același jumătate de pagină apar aceste două formulări: 1) „Un atare criteriu unitar ni-l oferă starea forțelor de producție”; 2) „Desigur că singurul criteriu just de periodizare îl constituie dezvoltarea modului de producție”. O discuție serioasă a problemei raportului dintre starea forțelor de producție și modul de producție — mai ales în lumina ultimelor precizări care au fost degajate stalinist, cu privire la lingvistică — nu a fost socotită utilă de autor.

2. La p. 10 se spune că în sălbăticie „femeia juca un rol economic și social predominant”, după ce se arătase la p. 9, că în perioada respectivă (când se naște ginta matriarhală) se trecuse dela economia de culegător la cea de vânător. Autorul nu remarcă și nu dezvoltă contradicția.

3. La p. 40 se vorbește, pentru treapta de mijloc a sălbăticiei, de un „cult” al „divinității feminine a fecundității”. Tot acolo se vede trecerea dela hoardă la gintă, astfel: „dela grupurile mici, caracterizate prin ceata sau hoarda primitivă... la o grupare mai numeroasă: ginta”. Nu se dă așadar nicio idee despre modul cum se constituie ginta din hoardă și în hoardă.

4. La p. 58—59, ginta matriarhală este tratată într-o formă negândită și confuză, prin raportare formală la tezele lui Engels, din 1891. Nici de data aceasta, autorul nu a reușit să se pună la curent cu dezvoltarea pe care cercetarea materialist-istorică mai nouă, — în primul rând cea realizată de știința etnografică sovietică, — a dat-o tezelor lui Engels. De aceea, cititorul nu este pus în situația de a-și forma o idee clară asupra naturii și funcțiunii gintei matriarhale, a tribului și familiei (-pereche). Aceasta pentru că, de ex., autorul afirmă că „gintile inițiale se împărțeau în alte ginti numite ginti-fiice în raport cu prima gintă, — ginta-mamă sau fratria”, neștiind așadar că fratria nu este o gintă, ci organizarea superioară care reunește două sau mai multe ginti: pentru că autorul spune că „înmulțirea aceasta a gintilor avea loc în sânul unui trib” — sugerând astfel ideea greșită a preexistenței tribului față de gintă și pentru că, în sfârșit, proclamă că „În sânul gintii au luat naștere raporturi gentilece” — lăsând astfel să se înțeleagă că ginta a preexistat într-un fel oarecare și nu s’a cristallizat deabia pe baza unor raporturi gentilece (= de rudenie în linie uterină). De asemenea, autorul nu are o idee clară asupra funcției economice a familiei-pereche — a cărei apariție o așează „la hotarul dintre barbarie și sălbăticie”, deși imediat în continuare citează textual pe Engels, care pune această apariție clar „de cele mai multe ori chiar pe treapta de sus a sălbăticiei. Ici și colo abea pe treapta de jos a barbariei!” — lăsând la o parte faptul că, etnografic, familia-pereche este documentată și la triburi mai în-

polate și știința sovietică (Nicolșchi) o admite, conform cu faptele, și pe treapta de mijloc a sălbăciei. (Autorul nu s'a documentat asupra problemei realității etnografice a căsătoriei pe grupe). Se afirmă că familia-pereche „nu are o gospodărie proprie, separată complet de gospodăria obștească a colectivității” (care colectivitate? ginta?) (lăsându-se, și aici, furat de copierea mecanică a traducerii românești a lui Engels), pentru ca abea după aceea să se precizeze că „ea nu joacă un rol de celulă economică”, — faptul esențial — după ce s'a creat așadar confuzia: „gospodăria proprie” = „celulă economică”, neținându-se seama de faptul că una este gospodăria proprie a familiei-pereche (care desigur a existat și există —; nu există însă o „gospodărie obștească a colectivității” — ci doar o producție colectivă și o repartitie comunistă) și alta este faptul dacă familia constituia sau nu deplin celula economică a societății.

Nu cred că, astăzi, după atâtea progrese ale științei materialiste, se mai poate trata atât de simplist și obscur problema ginte matriarhale.

La fel în chestiunea trecerii dela matriarhat la patriarhat, în legătură cu prima mare diviziune socială a muncii.

La p. 11—12 se așează prima mare diviziune socială a muncii în perioada 1700—700 (epoca de bronz). precizându-se apoi că „apăru încă dela începutul epocii de bronz (pe la 1700 în. e. n.), ginta patriarhală”. Mai departe, la p. 62, se pune apariția patriarhatului pe seama folosirii uneltelor de metal (reminiscență marxistă) pentru a se adăuga apoi (p. 62—63) că la „răsturnarea vechii organizări gentilice a jucat un rol însemnat nu numai răspândirea metalurgiei cuprului și apoi — într'o măsură mai mare — bronzul, dar mai ales trecerea la o formă superioară a creșterii vitelor, la cea în turmă”, — care a dus „la prima mare diviziune socială a muncii”. Notez că cu aceste prilejuri, autorul nu suflă nicio vorbă cu privire la raportul dintre prima mare diviziune socială a muncii și trecerea la ginta patriarhală (deși la p. 62—63, de unde am citat, se tratează *pe puțin mai mult decât o pagină*, sub titlul cu majuscule: „Descompunerea organizării matriarhale. Apariția patriarhatului”!). Dar mai departe (adun din lucrare membrele risipite ale concepției autorului în această materie): la p. 25 se vorbise de mormintele cu ocră, dela noi, ca documentând triburi de păstori, pătrunse aici în perioada de trecere dela neolitic la bronz „și care au dat un impuls hotărîtor în procesul de despărțire a păstorilor de masa barbarilor”. Autorul nu explică cum se face că există triburi de păstori înainte de prima mare diviziune socială a muncii; să spunem că nu poate explica lucrul; mai grav este că trece tacit peste contradicția implicită. Putea spune măcar, că la noi, diviziunea muncii s'a produs în altă perioadă decât alurea.

Dar iată că la p. 64, se spune: „Pe plan social, în eneolitic [deci înainte de epoca de bronz și înainte de prima mare diviziune socială a muncii!] procesul de dezagregare a organizării matriarhale este aproape încheiat și formele gentilico-patriarhale, pe punctul de a fi consolidate”! Reiese așadar, că de data aceasta, autorul are în minte un proces de speța următoare: în neolitic și eneolitic, dezvoltarea forțelor de producție subminează matriarhatul și duce la patriarhat. În momentul când acest proces este copt, se face separarea păstorilor de „restul barbarilor” = prima mare diviziune socială a muncii!

La p. 84, se reia problema și autorul stabilește: a) „perioada incipientă a patriarhatului coincide cu eneoliticul”, b) „Fr. Engels (consideră) creșterea

vitelor ca un element esențial în definirea conținutului treptei mijlocii a barbariei, și nu apariția cuprului și a bronzului”.

La p. 86, se plasează prima mare diviziune socială a muncii „în limitele dezvoltării triburilor de cultură Coțofeni, curând după anul 2000 î. e.n.” [La p. 105, se datează însă Coțofeni și mormintele cu ocră „be la 1700 î. e. n.” Autorul a aflat între timp de anumite datări sovietice (Jessen, pentru mormintele cu ocră)]. Se afirmă, imediat după aceea, că: „Diviziunea socială a muncii a luat naștere prin schimbul dintre comunitățile tribale cu producții independente una de alta”, pentru a se cita, imediat după aceea, un pasagiu din *Capitalul*, care se referă la altceva și pe care se vedește că autorul nu l-a înțeles de loc. Urmează apoi, la Berciu, o aplicare a tezelor lui Marx, din pasagiul citat (cu privire la schimbul dintre diferite sfere de producție, independente la început unele de altele, dar devenind cu vremea complementare, în cuprinsul aceleiași producții sociale totale). Autorul nostru începe a face marxism pe cont propriu — tot mereu „pe linie” — aducând pe păstorii nomazi („economia păstorească” = o sferă de producție), peste triburile sedentare agricole (= altă sferă de producție), deci două sfere de producție independente la început una de alta, venind în contact prin schimb, intrând astfel în relație și transformându-se — precum zice Marx (dar în cu totul alt sens și despre cu totul altceva!) — în „ramuri mai mult sau mai puțin dependente una de alta ale producției sociale” (Marx; aici Berciu uită să citeze complet: „producției sociale totale”). Pentru a readuce chestia „pe linie”, Berciu se sperie și subliniază că avem aici un factor extern, care a grăbit doar procesul intern; (de! evoluția autohtonă, așa se cere!) „începuse mai dinainte procesul de descompunere a patriarhatului și al apariției elementelor noi ale patriarhatului”. (Totul la p. 86—87). Concluzia? Iată-o: „Diviziunea naturală a muncii și schimbul de produse în epoca ne-eneolitică dintre familii (?), ginți (?) și triburi au pregătit procesul de desprindere a triburilor de păstori de cealaltă masă tribală (?!). Acest proces a fost surprins în Estul și Sudul țării de triburile de nomazi, care l-au grăbit și l-au încheiat” (p. 87). Este o cumplită jonglerie cu principii marxiste, total neînțelese, sau o încercare de a folosi astfel de principii drept paravan, pentru a avansa afirmații care le contrazic, fără curajul de a discuta față în față principiul.

De fapt, Berciu se dă în fapt, pe chestiunea aceasta, deabia la p. 90, unde, în sfârșit, proclamă următoarele: „Prima mare diviziune socială a muncii, cu desprinderea triburilor de păstori de cele agricole (Cf. și p. 97) și de cele cu o gospodărie mixtă... a dus la formarea definitivă a orânduirii patriarhatului.”

Este cea mai clară expresie a unei concepții obscure. Dar chinul nu se oprește aici. Faptele sunt fapte și la tratarea epocii de bronz, Berciu este obligat să scrie: „Între triburile de păstori nomazi (cei cu ocră) și populația băștinașă a avut loc un proces de încrucișare în masa localnicilor. Ele n’au reușit să determine generalizarea de fărâmițare lentă și apoi dizolvarea a modului păstoresc nomad, de viață, în regiunile peste care s’au întins” (p. 105—106). Așa dar o problemă de importanța acesteia, este tratată pe crâmpete, risipite în diferite capitole — nu numai la capitolul care o anunță cu titlu mare — și anume pe crâmpetele care se anulează reciproc; iar măsura în care reflectă o oarecare concepție legată, reprezintă o totală neînțelegere a problemei.

5. La p. 92 se găsește o explicație — măcar parțială — a faptului că autocrul nu poate pricepe nimica din organizarea comunei primitive și din dezvoltarea ei. Se scrie : „Căsătoria matri-locală (soțul urma gînta soției) este înlocuită cu căsătoria patri-locală (soția trece în gînta soțului, ca și copiii rezultați din căsătorie)“. Imediat după aceasta, citat din Engels cu „răsturnarea matriarhatului“ și înfrîngerea pe plan universal-istoric a sexului feminin“. Ca și cum citatul ar putea justifica imensa eroare din fraza autorului ! Adevărul este că înseamnă a nu fi înțeles nimic, dar absolut nimic, din ce a reprezentat gînta când crezi că, în organizarea gentilică, în urma căsătoriei, se face transfer de gîntă. Tocmai păstrarea apartenenței de gîntă, indiferent de căsătorie, este elementul caracteristic al organizației gentilice (altfel n'ar mai fi!).

În etnografi: nu se cunoaște — pe cât știu eu — decât un singur caz, bine observat, de acest gen : la tribul Toda, din Sudul Indiei, soția este încadrată în gînta soțului cu prilejul căsătoriei. Berciu confundă : termenii de căsătorie matri-locală sau patri-locală se referă doar la reședință (cum spune de altfel și termenul !); în căsătoria matrilocală soțul se duce și locuiește la soție (rămânând mai departe membru al gîntei sale și străin de gînta soției), în cea patriarhală, invers.

6. Potrivit „Liniei“, autorul atacă înverșunat concepția „ciclică“ a istoriei, mai ales în ce privește afirmațiile cu privire la raporturi feudale în antichitate. După ce și-a făcut astfel datoria patriotică, e liber să scrie, de pildă la p. 96, pentru epoca de bronz : „Cetățile nu aveau economie proprie, ci se bazau pe munca populației din vecinătate, ca și gorodiștile slave“. La fel se sugerează astfel de raporturi, la p. 174—175 : Comați daci mergeau până acolo că munciau „la curțile și conacele nobililor“ !

7. Citez doar, fără a comenta, următoarea perlă materialist-istorică, dela p. 159 : „Este deci sigur că societatea geto-dacă a continuat să se desvolte în sensul unei diferențieri din ce în ce mai accentuată (sic!) și ca atare, ea a trebui să aibă (sic!) o organizare primitivă de stat. Aceasta cu atât mai mult, cu cât prin pătrunderea diferitelor neamuri străine, Celto-Traci din regatul din Tyle, Celto-Bastarni din Răsărit, populația nu se mai putea încadra în sistemul gentilic și organizarea de stat se impunea și din acest punct de vedere.“ !!

În prezentarea faptelor documentare, lucrarea conține numeroase greșeli și obscurități. Prezint pe cele mai importante, pentru a arăta că acest curs informează, în genere, fie direct eronat, fie necomplet sau confuz, asupra rezultatelor cercetărilor științifice pe care se întemeiază. Unele greșeli semnalate aici pot părea mărunte ; socot însă că ele demonstrează tot atât de clar, ca și cele mari, nesiguranța sau lipsa de orientare a autorului.

1. La p. 6 se spune — neclar — că procesul dezvoltării societăților omenești în R.P.R. se poate urmări „începând dela sfârșitul treptei de jos a sălbăticei (pe la 100.000 î.e.n.)“ în loc să se spună că „începând din ultima fază a treptei de jos a sălbăticei (Musterianul)“ și fără să se justifice cifra de 100.000 î.e.n. De abia la p. 30, spune că se bizuite pe evaluări ale lui V. Gromov și V. Voevodski, fără trimitere.

2. La p. 10 se afirmă că „Focul ajută pe om în alimentare“ (în sălbătici), rămânând să se înțeleagă că aceasta a fost singurul ajutor pe care l-a dat focul omului.

3. La p. 11, vorbindu-se despre nolle unele inventate în barbarie, se

spune că sunt de metal (cupru, bronz, fier) și se uită cu totul toporul de piatră înmănușat.

4. La p. 13 se afirmă într-o formă imprecisă și indirectă că Dromichaetes, Rhemaxos și Oroles au condus aceiași, una singură, formațiune statală.

5. La p. 20 vorbindu-se despre expediția lui Alexandru cel Mare, din 335, se scrie în așa fel încât reiese, fără puțință de echivoc, că autorul crede că s'a păstrat direct textul relatării lui Ptolemaios, neștiind că aflăm despre ea doar din Strabo și Arrian.

6. La p. 22, se afirmă că, la noi, inscripțiile grecești provin „exclusiv din cetățile grecești dela Marea Neagră“. Și dela Axiopolis, pe Dunăre, sunt inscripții grecești.

7. Este bine, desigur, să se dea cititorilor o explicație (traducere) a termenilor științifici latinești sau grecești. Dar acea explicație sau traducere să fie justă. Ori, la p. 28, se explică *parapitec* dela gr. para = apropiat (de fapt sensul este mai degrabă *alături*) și lat. *pithecus* = maimuță (de fapt este cuvântul *grecesc* *pithekos* = maimuță). La *propliopitec*, se explică gr. pro = primitiv (înseamnă de fapt *înainte*, *anterior*). Întâmplător, știu că aceste greșeli sunt copiate dintr-o lucrare a lui Gremiački, în traducere germană, unde pot fi datorite și traducătorului. La p. 29, Berciu spune para-antrop în loc de universalul parantrop. Tot acolo, dintr'odată scrie *pithecantrop*, după ce scrisese pe același pagină *pitheanthrop* și mereu *pitec*. *Pithecantropul* din Java nu vrea de loc să-i spună *erectus*! Tot la p. 29, se dă titlul lucrării lui L. Morgan, din 1877, „Societatea primitivă etc.“ pentru „Ancient Society etc.“ La p. 64, nu se bagă de seamă că „eneolitic“ și „chalcolitic“ sau „cuprolitic“ înseamnă toate trei exact același lucru, și se face o distincție între primul și celelalte două.

8. La p. 31, nota 29 spune despre St. Acheul (paleolitic inferior, treapta de jos a sălbăticiei) că este *ășezare*.

9. La p. 32, în același aliniat, se face din una și același unealtă musteriană, două. Odată este luată drept „toporaș de mână“, altădată drept „vârf“. Este elementar că nu există decât o singură unealtă de acest gen, în musterian, vârful (pointe à main).

10. La p. 34, nota 37, se spune că primele descoperiri de Neanderthal s'au făcut în 1856 la Neanderthal. Se știe că în 1848 s'a descoperit craniul dela Gibraltar. La p. 35, se afirmă că Neanderthal-ul „se găsea“ din Asia centrală până în Italia și Franța. Autorul nu știe, așadar, că Neanderthal-ul este cunoscut și din Java (Ngandong) — cel puțin unui învățați de seamă afirmă acest lucru și autorul trebuia să ia poziție, deoarece chestiunea este importantă.

11. La p. 36 și 41, se spune că trecerea la treapta de mijloc a sălbăticiei a fost grăbită de marea glaciațiune Riss. Toată lumea știe că este vorba de glaciațiunea Würm.

12. La p. 41, se vorbește despre „proeminențe orbitale“ în loc de *supra-orbitale*.

13. Nici la treapta mijlocie, nici la cea superioară a sălbăticiei (paleolitic superior și mezolitic) nu se amintește deloc de noua și importanta „unealtă pentru confecționat alte unelte“ care este dălțița de silex (burin).

14. La p. 45, se vorbește, pentru mezolitic, de „harpune din corn de cerb sau de os cu baza despicată“, ceea ce este fals; ele nu au baza despicată, ci se prindeau altfel de mâner sau sfoară (autorul confundă cu baza despicată a unor lănci din paleoliticul superior).

15. La p. 51, — ca și în rest — în legătură cu începuturile barbariei și cu importanța olăriei nu se amintește deloc rolul jucat de ceramică în păstrarea proviziilor de hrană și pentru fierberea alimentelor.

16. La p. 51, se afirmă că „șlefuirea unei singure unelte (de piatră) dura câteva generații”, ceea ce este cel puțin excesiv. Se repetă lucrul și la p. 66. În genere, la p. 51—52, problema șlefuirii uneltelor de piatră este tratată superficial și incomplet. Autorul nu a găsit aici, desigur, după cine sa scrie.

17. La p. 65, se afirmă că în neolitic „unelte de piatră șlefuită sunt... mult mai numeroase față de cele de silex”, fapt pe care nu cred să-l poată dovedi nimeni.

18. La p. 67, se spune că „cuprul nu se poate reduce decât la o temperatură de 1056°, care nu se putea obține decât în vetre, unde se găseau pietre conținând minereu de cupru”. De fapt la 1085° cuprul se *topește* (nu se *reduce*, asta o face la o temperatură mai joasă, dar nu cuprul, ci *minereul* de cupru) și o astfel de temperatură nu se poate obține într-o „vatră”. Că arama se *topește* pe la 1056° află și autorul, dar comunică acest lucru deabia la p. 111. La aceeași p. 67, discutând probleme din tehnologia cuprului, autorul nu-și dă seama de rolul esențial jucat de dezvoltarea arderii ceramicii în cuptoare, pentru apariția metalurgiei. La p. 69, aventurarea autorului în discutarea problemelor de tehnologie a metalelor duce chiar la judecăți. — hilariante desigur, dar regretabile — arătând totodată unde duce graba, incompetența și obiceiul de a scrie despre lucruri pe care nu le cunoaște. Autorul vrea să arate de ce bronzul (aliaj) a înlocuit cuprul (element). Este o problemă interesantă și care desigur trebuie lămurită. Berciu caută așadar să arate care au fost motivele substituirii amintite. Printre altele (după ce arătase mai înainte că se reușise topirea cuprului și după ce se făcuse confuzia dintre temperatura de topire a cuprului și cea a reducerii minereului de cupru) pică naiv în argumentarea următoare: „Temperatura înaltă necesară reducerii minereului de cupru era un alt element care îngreuna metalurgia cuprului să se desvolte”. Deci — continuă —, sarcină pentru comuna primitivă de a găsi un nou metal; și a găsit bronzul. De fapt (și evident chiar pentru studenți, — lăsând la o parte chestiunea cu temperatura necesară reducerii minereului de cupru, care nu este cea dată de Berciu): nu se poate obține bronz decât tot pe calea obținerii cuprului prin reducerea minereului respectiv și alierea lui cu cositorul! La p. 93; nota 102, se găsește o altă perlă metalurgică: bronzul cu mai mult de 10% cositor își pierde „calitățile tehnice amintite”. Se amintiseră calitățile: topire la o temperatură mai joasă, fluiditate și duritate. Niciuna din aceste calități nu se pierde la peste 10 la sută Sn

19. La p. 71 și în genere, se acordă o mare importanță, în neolitic, procesului „dezvoltării istorice a creșterii vitelor, dela forma primitivă a animalelor izolate la forma superioară de turmă”. Dar autorului nu-i dă nici măcar prin minte să analizeze condițiile și cauzele acestui proces.

20. La p. 72, se afirmă: „producția ceramică a întărit și ca stabilitatea grupurilor tribale...” în neolitic. Raportul de cauzalitate este mai de grabă invers.

21. La p. 77, se afirmă gratuit și inexact că în cultura ceramicii lineare din Moldova, colibe „sunt în general departe una de alta”.

22. Tot gratuit se pun, la p. 78, culturile ceramicii lătare și cea Criș într-o ordine de dezvoltare interioară, dela una la alta, ceea ce este fals.

23. La p. 79, se afirmă că centrul culturii neolitice cu ceramică pictată de tip Tripolje-Cucuteni-Arlușd este la Tripolje. La Tripolje (și nici măcar în regiunea Tripolje) nu este nici centrul geografic, nici cel cultural al acestui complex.

24. La p. 80, se găsește un exemplu clar al procedeuului de a lua ideile principale dela altcineva — lăsând să se înțeleagă că sunt ale sale — și a cita apoi pe cel expropriat doar pentru un amănunt secundar (în chestiunea originilor culturii Cucuteni). Tot acolo, în problema începuturilor neoliticului în Muntenia (tratată slab și incomplet), un exemplu pentru neputința autorului de a trata o chestiune, când nu are pe ce autor anterior să se sprijine.

25. La p. 89, înclinarea spre diletantism și fantastic a autorului îl face să admită, pentru neolitic, eventualitatea *înghămării unui taur*. Întâi că ham nu a existat nici măcar la cal, decât foarte târziu (orice animal de tracțiune a fost *înjugat* în diferite chipuri în epocile mai vechi), al doilea, niciodată un bou n'a fost înghămat.

26. Un „economism“ naiv, isvorit din tendința de a fi cât mai marxist, se vedește în toată lucrarea. Un exemplu mai drastic se găsește la p. 90, unde se arată că topoarele de bronz din epoca de bronz serveau „la strângerea frunzișului pentru hrana vitelor în timpul iernii și la tocatul acestui frunziș...“ Nimic altceva. Nici război nu era.

27. La p. 95, printre depozitele de aur, trebuia neapărat amintit și cel dela Șmig.

28. La p. 100, se mai vorbește de lama de pumnal „micenian“ dela Potana-Tecuci, deși se știe acum că nu este vorba de așa ceva.

29. La p. 100, localitatea Karagları apare sub forma Kaglari.

30. La p. 101, autorul aduce pe „navigatorii micenieni“ fără nicio teamă, în epoca de bronz, până în Moldova și Transilvania. În felul acesta se poate aranja orice în istorie.

31. La p. 111, se vorbește despre aplicațiuni în formă de taur pe buze de vase dela Sărata-Monteoru. Probabil că le-a descoperit autorul. Colectivul care a săpat la Monteoru, *nu*.

32. La p. 107, cultura Monteoru este localizată în „Sudul Moldovei“ (este documentată și în județul Neamț!)

33. De dragul unei fraze bombastice, la p. 118, se scrie (în legătură cu formarea primei epoci a fierului): „Triburile trace băștinașe desvoltaseră în mileniul II-lea și în primele secole ale mileniului I î.e.n. o splendidă cultură materială care poate fi comparată prin nivelul său cu cea miceniană contemporană“. Numai că zisa cultură miceniană s'a cam terminat pe la 1025 î.e.n. cel mai târziu.

34. Incepând dela p. 120, se afirmă în mod repetat, foarte misterios și obscur, că „pătrunderea Sciților pe teritoriul patriei noastre, pe la 600 î.e.n. și așezarea Grecilor pe țărmul Mării Negre sunt două fenomene strict legate între ele“. La p. 125, se vorbește de un „Paralelism dintre pătrunderea Sciților și așezarea Grecilor la Marea Neagră“. Nicăiri însă în toată lucrarea nu se explică în ce a constatat această legătură sau acest paralelism și în ce sens este lucrul atât de important.

35. La p. 122, nu se amintesc, la descoperirile scitice, cele mai importante descoperiri de acest gen din Muntenia, anume cel dela Gurbănești-Ilfov și dela Plocești-Triaș.

36. La p. 122—123, autorul dovedește că nu știe ce înseamnă în ceramica greacă „vase cu figuri *negre*“. Spune anume, că la Hagighiol s'ar fi descoperit astfel de vase și datează chiar mormântul respectiv la sfârșitul sec. V î. e.n. (după ce avusese grijă să menționeze modest că a ajutat pe Andrieșescu la săparea mormântului). Or, la Hagighiol s'au găsit resturi de vase cu figuri *roșii*, iar cele cu figuri *negre* nu mai existau la sfârșitul secolului V î.e.n.! Și la p. 131 se vorbește pentru Histria de vase cu figuri *negre* în sec. V și IV, vreme caracterizată în realitate prin prezența vaselor cu figuri *roșii*.

37. La p. 126, se spune că „dovezile“ arheologice atestă în mod cert prezența Sciților la noi, în sec. VI î.e.n. Toată lumea știe astăzi că nu există astfel de dovezi mai vechi de sec. V î.e.n.! La p. 140, se spune: „a doua epocă a fierului începe pe teritoriul R.P.R. cu două secole mai târziu decât regiunile din Apusul Europei“. La p. 139, se afirmase că la noi această epocă începe la 350 î.e.n. Deci în Apus ar fi început pe la 550, ceea ce dintr'odată înseamnă o greșeală de cam 1 secol. Adevărul este că nu se poate dovedi și admite nici măcar un decalaj de un secol între teritoriul R.P.R. și Apus.

La aceeași p. 140, se vorbește de influența slavă „în crearea culturii geto-dace“ fără a se încerca măcar o oricât de vagă documentare a acestui lucru extraordinar.

38. La p. 149, amintindu-se „câteva tezaure de monete dace“, se omit unele din cele mai importante, de ex. cele din Hunedoara (Rădulești, etc.).

39. La p. 151, se vorbește pentru epoca lui Dromichete, de „incursiunile celte-bastarno-scite“. Nu cred că se poate dovedi pentru vremea 300—290, despre care este vorba, prezența Bastarnilor în regiunea Marea Neagră-Dunărea de Jos. Înainte de 200 î.e.n. nu sunt documentați aici. De altfel însuși autorul arată ceva mai departe, la p. 153—159, că migrațiunile Bastarnilor încep pe la 200 î.e.n.!

40. Ar fi interesant ca autorul să ne spună unde s'au găsit și unde se află acum păstrate „monetele“.. rhodiene, cnidiene, despre care se spune la p. 159, că s'au descoperit pe la noi. Confundă cu *amforele* cnidiene și rhodiene!

41. La p. 164, se afirmă că apariția statului lui Burebista a fost favorizată printre altele și de incursiunile „Celtilor dela Ebru (regatul dela Tyle)“. Dar însuși autorul arătase în chip repetat, mai înainte (la p. 158 lucrul este repetat de două ori, că acel regat din Tyle dispăruse dela fi-nele sec. III î.e.n.

42. Adeseori, destul de des pentru a fi frapant, autorul exprimă opinii pe care le subliniază ca poziții proprii. Vrea să arate că participă cu competența lui la prezentarea chestiunilor. În genere, când opiniile sunt realmente proprii, sunt greșite. Când sunt juste, nu sunt proprii. Pentru a emite cât mai mult judecăți proprii, Berciu mai procedează și în felul următor (p. 168): „În general se admite ipoteza că statul condus de Burebista s'a destrămat după moartea acestuia. Nouă ni se pare că nu e vorba de o destrămare, în sensul unei dispariții a statului dac, ci de o fărâmitare a lui în mai multe stătulețe... etc.“. Toată lumea — inclusiv Berciu — știe (Berciu o spune chiar la p. imediat următoare, 169: „statul condus de Burebista s'a destrămat mai întâi în patru părți și apoi în cinci (Strabo VII, 3, 11)“ că Strabo a spus cum stă chestunea și Pârvan și toți după el).

43. La p. 170, pe guvernatorul Moesiei, *Tiberius, Plautius Silvanus Aelianus* (e drept cam lung nume!) îl cheamă, la Berciu, *Tiberius Claudius Silvanus Aelianus*.

44. Că autorul este necunosător în materie de limba greacă, se vede și dela nota 194, p. 171, unde termenul grec *arche* (= domnie, stăpânire în contextul de unde este luat) este tradus: = *se împarte, se divide!* Pentru această mare descoperire lingvistică se trimite la... Daicoviciu! Eu sunt sigur că nu Daicoviciu l-a induș în eroare. Se vede și de aici cum un astfel de curs universitar poate preta la ilaritate.

45. Vorbindu-se, la p. 179, despre scrierea runică (o idee a autorului de a lega elementele de scriere dela Grădiștea Muncelului de scrierea runică) se citează părerea lui Engels să ea era doar „un scris secret și întrebuintat doar pentru vrăji religioase“. Cred că se poate pretinde lui Berciu, ca în 1951, să știe — după atât de numeroase noi descoperiri și studii — ceva mai mult despre scrierea runică decât se știa la 1884!

46. La p. 182, se spune că Decebal singur va fi regele întregii Dacii, „căci numele lui singur apare în toate acțiunile de război și pace, el singur comandă armatele dace și cdată cu moartea lui, încetează operațiile... etc.“ Se arată totuși, imediat după aceea, rolul jucat de Diegis și Vezina, iar la p. 202, se spune că „după moartea lui Decebal, o parte din Daci au continuat lupta“.

47. La p. 224, se constată: „In Dacia s'a aplicat mai consecvent, decât în alte provincii, sistemul arendării nu numai în agricultură dar și în alte compartimente ale exploatarei. Arendarea în agricultură, din epoca imperiului, poate fi considerată ca o revenire la marile latifundii din epoca Republicii (c. f. M. Meiman l. c.)“.

Nu a putut așadar rezista autorul, de a cita o idee a unui învățat sovietic. Numai că uită după aceea toată teoria și scrie, la p. 231: „Romani au aplicat în Dacia — și în genere în provinciile dunărene — o politică agrară, bazată pe proprietatea mică și mijlocie. Dacă în alte provincii mai vechi această proprietate nu s'a putut menține și s'a ajuns la latifundii, în Dacia — provincia nouă — marea proprietate a apărut abia mai târziu și în mod sporadic“!

48. Socotind probabil că s'ar putea ca studenții să nu bage de seamă că autorul nu știe grecește (studenții însăși ne-prea-știind), autorul are grijă să arate că nici în ce privește limba latină nu este mai edificat. La p. 232, scrie: „Lucrătorii acestor vase le semnează uneori, adăugând după numele lor la genitiv cuvântul fecit (l-a făcut)“. Deci o propoziție cu subiectul la genitiv!

49. La p. 281, se afirmă că Iazigii trec la Tisa și Dunăre în sec. I î.e.n. (fals, desigur), deși se spusese mai înainte că lucrul s'a petrecut pe la 20 e.n. (mai aproape de adevăr).

50. Lucrarea nu are un plan de înlănțuire firească și clară a capitolelor și subcapitolelor. Am dat în cele de mai sus, indirect, unele exemple de lipsă de sistematică în prezentarea problemelor. Un ultim exemplu: la p. 50, capitolul „Treapta de jos a Barbariei“ este subintitulat „Neoliticul vechiu (I)“. La p. 65 se face în text — și cu totul în treacăt — o clasificare a neoliticului în trei faze I, II și III. În restul lucrării, nu se mai operează și nu se mai integrează această clasificare.

Se folosesc o serie întreagă de *prescurtări* de titluri de reviste române și străine, care nu sunt explicate nicăieri. La p. 215, apare chiar în text, citatul: Gr. Florescu, Capidava (atât).

Stilul în care este redactată lucrarea prezintă numeroase defecte și obscurități. În afară de aceasta, o serie de greșeli de tipar contribuie și ele la sporirea greutateii de a se urmări expunerea. Înșir numai o parte din aceste scăderi.

1. La p. 9, se vorbește despre „dovezi ale activității muncii oamenilor”. Tot acolo, *lapsus calami*: „treccrea dela vânătoare la domesticirea animalelor și la creșterea primitivă a vitelor (plantelor), care va (vor) constitui caracteristica barbariei”.

2. La p. 15, greșeală de tipar „sclavilor” în loc de „Slavilor”. Tot acolo „etnologic” în loc de „etnogonic”. Tot acolo, „contribuția slavă asupra culturii materiale și spirituale a băștinașilor”.

3. La p. 21, „Geții” în loc de „Goții”. Tot acolo, *Armanus* Marcelinus.

4. La p. 25, „studiiul isvoarelor paleoanthropologice sunt la noi abia la începutul lor”.

5. La p. 35, „regiunile sud-estice ale U.R.S.S.” în loc de sud-vestice. Tot acolo *Kük-Koba* în loc de *Kiik-Koba*.

6. La p. 45, spune „Zwiderian” în loc de Swiderian.

7. La p. 65, spune că, în neolitic, „apar cuțite de silex...” și altele, apoi că *apar* unelte cu marginile retușate fin, autorul nedându-și seama că termenul poate preta la confuzie, lăsând să se înțeleagă că acum apar asemenea lucruri pentru întâia dată (ceea ce este vădit fals).

8. La p. 66, se spune că se ajunge la confecționarea uneltelor de cupru „prin topire, în tipare speciale”, în loc de *turnare*.

9. La p. 71, se scrie: „Cel mai căutat animal sălbatic este cerbul și porcul sălbatic”.

10. La p. 91, se spune „Halciu” (Reg. Stalin) pentru Hălchiu.

11. La p. 100, nota 109, nu are trimitere în text.

12. Atribui doar unei stilizări neglijente faptul că, la p. 132, se spune: „pe la jumătatea sec. IV-lea î.e.n. încep să se răspândească în mare număr staterii de aur și tetradrachmele lui Filip II-lea al Macedoniei și acei (sic!) ale lui Alexandru cel Mare...”. Or, jumătatea sec. IV = 350. Domnia lui Filip II = 359—336, a lui Alexandru 336—323.

13. O perlă stilistică, la p. 161: „Sclavajul deși a existat la Geto-Daci în perioada de care ne ocupăm, el n'a exercitat totuși nici o acțiune distructivă asupra destrămării integrale a vechiului mod de producție”.

14. La p. 167, nota 186 lipsește din subsol.

15. La p. 174, „Oamenii de rând apar în fața autorității romane ca in-fertori nobililor daci, cu care nu se poate sta de vorbă pentru tratarea unor chestiuni importante”. Oricât ne-am mira, autorul crede că a spus că, cu oamenii de rând nu se poate sta de vorbă.

16. La p. 210, se spune „la Orhei, în Estul Daciei”, în loc de *Odorhei*, iar tot acolo în n. 245 „Cohortes equitae” în loc de *equitatae*.

17. La p. 220, se scrie: „în acest din urmă caz. se întocmea un memo-riu pe care, printr-o delegație, se trimitea direct împăratului”.

18. La p. 235, în legătură cu orașele din Dacia, în loc de: „c) a treia categorie a luat naștere din canabae-le, castelele sau cohortele auxiliare” — cum e tipărit, trebuie citit: „arabae-le, castelele sau cohortele...”

19. La p. 236, „Din sec. II-lea, anume din timpul lui Sever Alexandru“. trebuie citit sec. III.

20. La p. 277, se spune că, în Moldova și Muntenia, populația băștinașă va trece direct dela comuna primitivă la orânduirea *sclavagistă* ca și Slavii“ In loc de orânduirea *feudală*.

ANEXĂ:

RAPORT PREZENTAT ÎN VEDEREA ANALIZEI CURSULUI DE ISTORIE VECHĂ A R.P.R. ÎN CADRUL FACULTĂȚII DE ISTORIE

DE

PROF. UNIV. E. CONDURACHI

Cursul de istorie veche a patriei noastre, predat în timpul anului 1950—1951, în fața studenților anului I ai Facultății de Istorie de către tov. Conferențiar D. Berciu, cuprinde expunerea, pe 295 pagini, a perioadei orânduirii comunei primitive și a sclavagismului în Dacia, până la eliberarea ei de Romani, în a doua jumătate a secolului III e. n.

Este primul curs de istorie veche a patriei noastre care a folosit din plin ajutorul și impulsul dat științei istorice din țara noastră de „proiectul-program“ al cursului de Istorie R.P.R.“ formulat de secția de istorie a Academiei R.P.R. și discutat în secția de agitație și propagandă a C.C. al P.M.R. precum și discuțiile ample și rodnice desfășurate în cadrul secției de istorie veche a Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R., în vederea aplicării periodizării Engels—Morgan la studiul istoriei vechi a patriei noastre. Călăuze sigure, mai ales într-o perioadă încă atât de puțin cunoscută a istoriei noastre, atât proiectul-program, cât și periodizarea la care s'a oprit secțiunea de istorie veche a Institutului de Istorie și Filosofie au ferit în general cursul tov. Berciu de abateri dela linia interpretării juste a acestui imens material de fapte și știri din care trebuie reconstituită istoria a cel puțin 50 veacuri de viață a poporului nostru.

Acest ajutor nu scade întru nimic însă meritul de a fi adunat cu răbdare și conștiinciozitate întregul material documentar, pe care se sprijină această reconstituire istorică și de a-l prezenta într-o formă limpede și curgătoare. Cred că printre părțile pozitive ale acestei expuneri, acest lucru trebuie subliniat. Incercarea de a aplica consecvent legile dialectice de dezvoltare asupra unui material documentar cel mai adesea sărac și sporadic — cercetările arheologice inițiate pe scară atât de largă de Institutul de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R. sunt totuși de abia la început — constituie deasemenea un merit real al acestui curs. Ajutat de o bogată bibliografie sovietică, tov. D. Berciu ne-a dat astfel o încercare de prezentare a istoriei vechi a patriei noastre care, în stadiul actual al cercetărilor, cu numeroasele lacune și interpretări false și șovine, lăsate de istoriografia burgheză, poate fi considerată ca un efort de reconstituire istorică, ce merită a fi subliniat.

Am ținut să încep cu aceste părți pozitive ale cursului predat de tov. D. Berciu, pentru a putea trece, fără grija unei greșite interpretări, la analiza unor aspecte fie negative, fie contradictorii, asupra cărora atenția noastră

tră și în primul rând aceea a tov. D. Berciu trebuie să se îndrepte. Discuția ce va urma în urma acestui raport poate folosi, poate fi productivă, numai în măsura în care părțile negative nu vor face uitată partea pozitivă a cursului și numai în măsura în care ajutorul critic dat tovarășilor ce predau o astfel de materie va fi cu grijă cântărit și formulat.

Din acest punct de vedere, văd în paginile acestui curs trei categorii de lipsuri asupra cărora intenționez să atrag atenția Dvs.

Prima din aceste categorii se referă la lipsurile programelor analitice însăși, ce se reflectă în chip necesar în expunerea căreia i-a servit drept călăuză.

O primă mare lacună, atât a proiectului-program cât și a cursului, constă în absența oricărei informații despre evoluția limbii strămoșilor noștri. Deși tov. Berciu utilizează pentru alte probleme contribuția revelatoare a tov. Stalin „Cu privire la marxism în lingvistică“, nu apare nicăiri în paginile cursului nici o mențiune asupra problemei limbii populației străvechi din Dacia. Departate de mine gândul de a cere tov. Berciu precizări pe care nici lingviștii nu ni le pot încă da. Studenții trebuie să cunoască totuși măcar în chip sumar, această problemă, să poată aprecia cât de cât valoarea pentru istorie a unui argument de ordin lingvistic. Amintesc astfel lipsa cât de cât lămuritoare a problemelor ridicate de termenul limbă „indo-europeană“ sau de formularea, prea abstractă pentru studenții anului I: „Influența slavă a avut un caracter esențial în procesul etnogenetic și glotogenic (p. 16).

Această lacună a cursului îl va duce, de altminteri, într'un caz pe tov. Berciu la o contradicție ce merită să fie relevată, nu atât pentru ea însăși, cât pentru problemele pe care ea le implică. Vorbind adică de romanizarea de suprafață a populației băștinașe, în perioada cuceririi Romane a Daciei, studenții, ca și cercetătorii, i-ar fi putut pune întrebarea: cum se explică totuși caracterul romanic al limbii noastre. O a doua lacună, atât a proiectului-program cât și a periodizării istoriei vechi a patriei noastre, ce se reflectă în cursul tov. Berciu, este lipsa oricăror precizări asupra caracterului specific al epocii prefeudale, românești, cu formele sale inegale de dezvoltare. Eliberarea Daciei de sub cucerirea romană constituie desigur un moment important în istoria patriei noastre; dar studenții vor rămâne, ca și înaintașii lor, cu o imagine neclară, dacă nu deadreptul falsă, dacă nu stăruim asupra condițiilor istorice în care s'a desfășurat această deosebit de importantă perioadă. Imi dau seama, scriind aceste rânduri, câte implicații și greutăți ce nu sunt încă învinse ar fi stat în fața tov. Berciu, cerându-i să-și precizeze punctul de vedere asupra realităților românești din această perioadă și să încerce aplicarea în istoria noastră a tezelor tov. Stalin, chiar și Jdanov, cu privire la această problemă.

Cea de a doua serie de lipsuri sau interpretări eronate apare în cursul tov. Berciu, fie de pe urma informației documentare încă insuficiente, fie de pe urma unor erori ideologice, care și-au făcut pe alocuri apariția și în alte lucrări mai vechi ale d-sale, pe care își sprijină uneori afirmațiile. Trebuie să mărturisesc dela început impresia — care este în egală măsură și expresia propriei mele nepregătiri în domeniul arheologiei comunei primitive — că aceste lipsuri apar în special în partea a doua a cursului, adică în expunerea istoriei fazei superioare a barbariei și mai ales a sclavagismului. Trebuie însă, dela www.dacoromanica.ro că și proiectul-program,

cât și periodizarea istoriei vechi a patriei noastre cuprind, pentru această perioadă, de pe urma informației adesea sporadice, însemnate lipsuri.

Este locul să amintesc în primul rând tendința modernizatoare, de caracter economist în special, care mai continuă să apară în cursul expunerii. Astfel, vorbind despre perioada care a precedat cucerirea Daciei de către Romani, tov. Berciu atribuie acestora din urmă o politică deadreptul protecționistă, atât în privința negustorilor ce pătrunseseră încă mai de mult în Dacia — nu știm pe lângă aceasta, nici câți vor fi fost și mai ales dacă erau categoric romani — cât și o politică la fel „modernă” în privința protecției Dunării, care ar fi făcut legătura între provinciile romane dintre Răsărit și Apus (p. 228 sq.).

Din aceeași tendință, proprie istoriografiei burgheze din perioada imperialistă, provine și afirmația dela pagina 258 în care se vorbește despre „balanța comercială deficitară” a imperiului roman. La câte implicații idealiste poate duce această formulare, o poate sugera faptul că unii istorici burghezi ai sfârșitului imperiului roman (M. Rostovtzev și E. Stein, de pildă), consideră agravarea acestei „balanțe comerciale deficitare” drept cauză importantă a sfârșitului lumii antice, încercând să evite astfel explicația dialectică a descompunerii orânduirii sclavagiste și a rolului jucat de războaiele sclavilor și țăranilor la sfârșitul acestei perioade. În expunerea tov. Berciu, — nu poate fi evident vorba de așa ceva; dar e dela sine înțeles că astfel de modernizări în interpretarea fenomenelor istorice ale sclavagismului dacoroman trebuie evitate.

La fel trebuie privită afirmația că „Duras înțelegând primejdia pentru poporul său, renunță la tron în favoarea lui Decebal”.

Mai atrag atenția asupra unor confuzii pe care le pot deștepta în mintea studenților, întrebuintarea aceluiași termen de bază economică, atât potrivit celei mai recente teze staliniste asupra bazei și suprastructurii, cât și potrivit accepțiunii de teritoriu pe care se exercita autoritatea statului dac (251).

Nu pot încheia acest capitol fără a aminti lipsa unei prezentări critice și autocritice a studiilor de istorie veche, românești, pe care le amintește în cursul expunerii sale tov. Berciu. Studenții ar fi avut prilejul, atât de prețuit de clasa muncitoare, de a vedea întrebuintându-se odată mai mult arma criticii și autocriticii. Unele dintre studiile din trecut, fie ale tov. Berciu, citate poate prea mult, fie ale altor istorici, conțin o interpretare idealistă, în cazul cel mai bun, economistă. Trebuie să li se atragă permanent atenția studenților asupra erorilor acestei istoriografii, pe care nu odată, totuși, sunt încă obligați să o consulte.

Trec la un alt capitol al analizei cursului și anume acela al lipsurilor privind informația istorică propriu zisă.

Vorbind astfel încă dela început, despre izvoarele istoriei vechi a patriei noastre, tov. Berciu ar fi trebuit să lămurească, fie și într-o frază, ca toate izvoarele literare antice prezintă evenimentele de pe poziția de clasă a autorilor lor și din punctul de vedere al strănurilor sau cuceritorilor.

La fel, poate trebuia amintit, atunci când e vorba despre izvoarele numismatice, că toate monetele romane — ca de altminteri întreaga artă imperială romană, — au un caracter pregnant de propagandă politică, militară sau deadreptul ideologică, pe care nu trebuie să o uităm când folosim astfel de izvoare, de altminteri adesea pretioase. Stirile legendare, ca de pildă aceea

despre tăierea de către Daci a copacilor din păduri și îmbrăcarea trunchiurilor în haine omenești, trebuie de asemenea prezentate în chip critic. Studenții anului I, mai ales, pot ușor face confuzie între o știre veridică și una legendară, neinterpretată critic (p. 231). Consider prea sumar capitolul referitor la istoria coloniilor grecești de pe malul Mării Negre, deoarece, atât prin rolul lor în evoluția societății băștinașe, cât și prin legăturile cu sclavagismul grec, viața acestor colonii face parte integrantă din istoria patriei noastre.

Nu poate fi, pe de altă parte, vorba de o reglementare categorică a diferitelor straturi sociale din Dacia, după domiciliu și profesiune, ca o consecință a constituției antoniene din 212. Fenomenul acesta, atât de caracteristic perioadei descompunerii sclavagismului roman, este documentat deabia în vremea lui Sever Alexandru (înainte deci de 235 e.n.). Dealtminteri, întreaga problemă a consecințelor social economice a constituției antoniene, apare nejust formulată în expunerea tov. Berciu. Nu poate fi, evident, vorba de o agravare a situației clasei exploatate ca efect al acestei măsuri, fiindcă e delă sine înțeles că necetățenii romani aveau să facă față unor sarcini fiscale mai grele decât cei care deveneau cetățeni romani, chiar dacă acordarea acestui drept, cum just adaugă tov. Berciu, nu mai însemna mare lucru la această dată. Deasemenea, se trece prea ușor peste problema cărei categorii de supuși se acordă prin constituția antoniană, dreptul de cetățenie. Cei mai mulți dintre istorici — așa cum dealtminteri o spune și Mașchin în a sa „Istoria Romei antice“ — nu cred că de acest drept, fie el și iluzoriu, s'au bucurat și țărani de pe ogoare care, în Dacia cel puțin, formau totuși majoritatea populației.

Cu aceasta am trecut însă într'un nou capitol al observațiilor noastre și anume, al problemelor în care punctul nostru de vedere se deosebește de cel al expunerii tov. Berciu. E delă sine înțeles că aceste probleme trebuie încă desbătute și tocmai de aceea am crezut util să le amintesc cu acest prilej.

Mă voi opri numai asupra câtorva dintre ele.

Vorbind, astfel, de pătrunderea unor forme de cultură miceniană la Nordul Dunării, tov. Berciu stăruie asupra navigatorilor micenieni care au putut aduce pe mare obiectele proprii acestei culturi. Descoperirile arheologice indică însă în chip precis și o altă cale de pătrundere a unor astfel de elemente și anume, aceea pe uscat, prin intermediul triburilor thrace delă Sudul Dunării (p. 122).

Trecând la epoca sclavagismului roman se afirmă (p. 235) că Decebal și clasa conducătoare dacă nu puteau suporta situația de stat clientelar și că de aceea luau măsuri militare în vederea înlăturării acestei situații oarecum umiltoare. Tov. Berciu însuși a arătat în chip just că pacea dintre Domițian și Decebal era în favoarea acestuia din urmă. Nu avem deci niciun motiv să credem că Decebal considera drept jignitoare plata de bani și meșterii romani pe care Domițian se obliga să-i presteze regelui dac. Măsurile militare ale acestuia din urmă au izvorât din certitudinea că această situație nu va putea dura prea mult.

Nu cred deasemenea că se poate afirma și dovedi (p. 259) că Traian a cucerit și transformat în provincie romană și teritoriul Moldovei până la Siret. Mi se pare iarăși cu mult prea categorică afirmația că Dacii își recrutau instructorii militari din provinciile vecine ale imperiului.

Mă opresc, înainte de a încheia, asupra a două problemele cu a căror formulare nu sunt deloc de acord.

Prima dintre ele privește răscoala Dacilor împotriva cotropirii romane în 117. Tov. Berciu afirmă că populația dacă a așteptat, pentru a se răscula, un moment favorabil „pregătind cu multă abilitate lovitura ce trebuia dată imperiului”. Mișcarea a avut evident un caracter spontan, pregătirea ei „cu multă abilitate” presupunând conducători și mijloace de agitație ce nu pot fi la această dată dovedite.

Cea de a doua problemă, cu mult mai dificilă, privește situația populației dace după eliberarea de sub stăpânirea romană. Tov. Berciu stăruie în a afirma că „pentru o bucată de vreme se va fi păstrat probabil organizarea municipală, mai ales dacă admitem că resturile de aristocrație daco-romană au rămas pe loc”.

Afirmația nu poate fi dovedită, iar termenii de „cetate” și „stat” provenind din *civitas* și *fossatum* nu ne pot spune nimic din acest punct de vedere. Atrag atenția tov. Berciu asupra cazului cu totul similar, din Britania de după eliberare, în care nu se poate vorbi de persistența unei organizări municipale, deși singurii termeni latini vechi din l. engleză sunt tocmai *chester* și *street*, derivând din *castra* și *strata*. Afirmația tov. Berciu cuprinde însă și alte implicații, care privesc în primul rând situația socio-economică a populației Daciei eliberate în perioada prefeudală. Cum d-sa nu și-a spus cuvântul în această privință, nu stăruie în amănunte care ar lărgi poate prea mult cadrul problemelor și al discuției.

În încheiere, consider că cursul de istorie veche a patriei noastre dovedește un efort susținut, cu bune rezultate, pe care tov. Berciu l-a făcut cu mijloacele de informație, cele mai adesea sporadice și lacunare. Eliminând tendințele modernizatoare, rămășițe ale ideologiei istoriografiei burgheze și rezultând uneori dintr-o aplicare mecanică a principiilor marxism-leninismului, îmbogățindu-și informația, în special pentru perioada orânduirii sclavagiste, corectând unele erori de fapte și mai ales ridicându-și nivelul ideologic și politic, tov. D. Berciu va putea să dea în viitor, pe baza cursului bogat în fapte și curgător în expunere o prezentare care să reflecte stadiul cel mai recent al cercetărilor noastre de istorie veche, cât și cea mai justă linie de gândire de pe poziția politică și ideologică a clasei muncitoare și a partidului ei.

DESPRE AL. ODOBESCU ȘI RUSIA

DB

ACADEMICIAN PROF. GH. CĂLINESCU

Al. Odobescu este unul din scriitorii noștri, care deși legat prin naștere de moșierime, din mijlocul căreia dealtfel a izbutit să se desprindă prin personalitatea sa în stare de o viziune depășind orizontul îngust al clasei, are meritul, între altele, de a fi creat un stil intelectual și descriptiv, folositor mării educații artistice și accesibil poporului, fără nici o renunțare la adâncirea problemelor. Este darul marilor scriitori de a vorbi umanității, simplu, desființând fără împuținare granițele dintre limbajul științei și graiul obștesc. Fenomenul acesta se explică prin faptul că Odobescu, cunoscând adânc limba veche și limba vie a folclorului (el l-a descoperit pe Ispirescu) a fost în măsură să aproprie pe învățat de popor. Odobescu ridică pe cititorul obișnuit în zona marilor preocupări intelectuale și artistice, descoperind în vorbirea populară termenii apti și transcrie gândirile înalte, proporționându-le cu vocabularul erudit de neapărată utilitate. În privința aceasta, Odobescu se apropie de spiritul clasicismului rus, care și el a înțeles „fineța” ca un bun popular.

Legăturile lui Al. Odobescu cu Rusia sunt cunoscute vag, nu însă îndeajuns ca să explice unele sentimente și judecăți ale scriitorului. Cu ajutorul unei echipe a Institutului de Istorie Literară și Folclor, am reluat această problemă strângând un material important. Legăturile lui Odobescu cu Rusia au fost multiple, atât familiare cât și culturale. Ele se împleteau. O întâie legătură simpatetică cu Rusia se face în familia scriitorului prin mama acestuia, Catinca Caracaș. Se știe că aceasta e patrioata care se înfățișase poporului cu părul despletit și ingenunchiase în fața soțului ei, colonclul Ion Odobescu, ca să-l împiedece să dea cu tunul în „căuzasi”. Catinca era fiica unui intelectual, a doctorului Constantin Caracaș, care își câpătase diploma la Viena în 11 Februarie 1800 după examene și probe. De reținut că și tatălui acestuia „viro clarissimo et experientissimo Dn. Demetrio Nicolai Karakasse Satista-Macedoni”, Academia Friedericiană din Berlin îi acordase titlul de doctor în medicină la 16 Octombrie 1760 cu o teză *De venaesectione in febris acutis malignis non semper necessaria*¹⁾. Constantin Caracaș, tatăl Catincăi, ar fi fost medic al Țarului Alexandru I, sau mai de grabă, ne închipuim, i-a adus servicii medicale Țarului în 1812, sau pur și simplu a atras atenția acestuia prin meritul său, deoarece posedăm diploma de consilier de curte acordată de Alexandru I lui C. Caracaș în 1825 pentru servicii aduse în 1812. Asadar în linie maternă scriitorul îndreptăța o mișcare de simpatie pentru Rusia. În linia Caracașilor astfel de sentimente nu se despărteau de ideea revoluționară. Dacă mama lui Odobescu împiedica pe Ion Odobescu să măcelărească poporul, frațele acesteia Grigore Caracaș își face pregătirea revoluționară, înainte de 1848 la Paris.

Prin mamă-sa în deosebi s'a nutrit Al. Odobescu în sentimentele democratice câte îi erau accesibile. Nu numai articolul *Muncitorul român* (1851) dar și alte vestigii literare dovedesc că Odobescu, ca și Catinca Caracaș, a vibrat la ideea revolu-

1) Toate documentele pe care se întemeiază acest articol se află în fotocopie sau copie grafică la I. I. L. F. Copiile de pe documentele din Arhivele Statului în raportul E. P.; Copiile pe piața de mormânt a Zoel Bagration și extrasele din enciclopediile ruse în rap. V. C.; documentele iconografice și corespondența din linia Caracaș comunicate prin raportul C.I.B.; documentele iconografice și corespondența din linia Odobescu comunicate prin raportul D.I.S. Copia și descifrarea corespondenței de la Viena.

țici. Chiar în timpul ei, la București, începuse o tragedie *Mihai Viteazul*, în care eroul dela Călugăreni declara în fața banului Mihalcea:

Patria-mi liberată, patria-mi reunită
Rasul'acum de jugul ce eu i-am ridicat.

Că la Odobescu nu e vorba de un naționalism îngust ci de ideea de Independență față de Turci unită cu aceea a revoluției de clasă reiese din proiectul unui poem epic „*România*” (după alt plan *Cântarea României*) care ar fi avut 12 cânturi. La cântul X s'ar fi vorbit despre haiduci, în cântul XI despre „Răscoala țării: Tudor Vladimirescu. Mișcarea liberală”. Evident, prin „liberalism” Odobescu înțelege revoluția dela 1848; pentru partidul liberal de mai târziu n'a arătat nici o simpatie¹⁾. Sovinismul, îl considera până spre sfârșitul vieții, ca și Caragiale, drept o formă de barbarie și avea cuvinte aspre față de naționaliștii profesioniști. De pildă în cazul indigenatului cerut de Lazăr Șăineanu. Când la Senat acesta obține vot negativ, Odobescu, care facuse intervenții în favoarea lui, scrie despre senatori: „Ils m'ont fait l'effet de cannibales, qui se rejouissaient bestialement d'avoir écharpé et dévoré un homme civilisé” („mi-au făcut impresia unor canibali care se desfătau în chip bestial de a fi sfâșiat și devorat un om civilizat”).

A doua cale pe care Al. Odobescu s'a apropiat de Rusia este tatăl său Ion Odobescu. Nu poate fi un moment vorba de a reabilita pe acel care a încercat a înabusi mișcarea progresistă. Ne interesează numai acea latură a persoanei sale dela care scriitorul a tras o direcțiune utilă. Ion Odobescu fusese iuncăr în armata rusă, iar în 1812, la retragerea trupelor rusești, plecă și el și se spune (și lucrul e aproape dela sine înțeles) că a luat parte la campaniile împotriva lui Napoleon, inclusiv Waterloo. Reapară în țară în 1816 și apoi prin 1819 ca să-și reclame dela frate-său Raducanu (c. 1774—1843) moștenirea paternă (tatăl lor Ioan murise la 5 Martie 1805, lăsând pe viitorul general nevârstnic). Ca atare, Odobescu, (așa spune tradiția familiei sale) primi toată viața (înmormântat la 13 August 1857) din caseta imperială 120 ruble pe lună, pensie ce n'ar fi exclus să fi fost acordată mai departe și Catincai. De notat că el era „cavaler”, posesor ca și Stamat al unui ordin rusesc. Există la Arhivele Statului din București jalba din 1819 în grecește a lui Răducanu Odobescu contra fratelui său Ion. Reținem frazele următoare: „....a intrat sub administrația armatei rusești. Și din ceasul în care s'a ridicat armata de aici, nu s'a mai arătat până la anul 1816... Și după aceasta... fratele meu luându-si de cheltuială 30 de galbeni,... a plecat în Rusia... După aceasta, într'una din zile, venind din Rusia pe neașteptate...”. Prin urmare Ion Odobescu a stat câțiva ani în Rusia ca militar și nu mai este nici o îndoială, vorbea limba rusă, căutând a da cunoașterea acestei limbi și fiului său Alexandru, despre care Anghel Demetrescu spune într'un jurnal manuscris: „Fusese crescut în țară până pe la vârsta de 18 ani, învățase în casă limba rusească, mai întâi dela o servitoare rusoaică (o Krepătnoi) pe care tatăl lui o adusesse cu sine din Rusia, mai târziu învățase această limbă dela un profesor de rusește. Cunoștea limba rusească foarte bine pe care o și vorbea la nevoie; citise pe Lermontov pe care l-am văzut însumi în biblioteca lui; citise pe Gogol și alți autori ruși”²⁾. În catalogul bibliotecii sale întocmit în 1858, Odobescu înregistra pe Gogol (*Taras Bulba*, trad. L. Viardot, *Nouvelles choisies*), Pușchin (*Oeuvres choisies*, trad. H. Dupont), Turgheniev (*Scènes de la vie russe*). Asta nu spune nimic. Si la autori în limbi străine pe care le cunoaște în mod sigur, scriitorul posedă și traduceri franceze, care poate îi sluiesc să descurce pasajele grele. În *Pseudokinegheticos* citează titlul povestirilor lui Turgheniev cu caractere rusești *Рассказы оустичика* și se vede cât de colo că este orientat în limba rusă. Prin Ion Odobescu, Al. Odobescu a învățat să cunoască și să iubească Rusia și e vrednic de însemnat că atunci când tatăl său e aflat, scriitorul explică acest fapt prin ruseofobia inamicilor săi. Într'o scrisoare către Sașa, din 10/22 Ianuarie 1889 scrie următoarele:

„J'ai reçu hier soir de Tocilesco un exemplaire de son histoire, dans lequel la page où il parlait de mon père est changée. Il ne fait plus aucune allusion à lui et ne le nomme même plus. J'aime mieux cela que de voir sa mémoire insultée, par l'insinuation de cette infame vermine de Sturdza dont on sent à toute page de ce livre l'influence et la haine contre la Russie”. (Am primit aseară dela Tocilescu un exem-

¹⁾ Despre proiectele lui A. O. am vorbit și la *Discursuri* și într-o Comunicare în secția VI-a a Academiei R. P. R. Cfr. mss. 4987, 5540, 4935, 4936, 4368, 5345—51, 5352, 4668, la care se adaugă alte mss. întrăte de curând.

²⁾ O. P. Jurnalul literar, Nr. 2, 1946, p. 49.

plar al istoriei sale, în care pagina unde vorbea de tată-meu e schimbată. Nu mai face nici o aluzie la el, nici chiar nu-l mai numește. Imi place mai bine așa decât să-i văd memoria insultată prin instigația acelei infame vermine de Sturdza a cărui influență și ură împotriva Rusiei se simt în fiecare pagină a acestei cărți).

A treia legătură de unire cu poporul rus o face Al. Odobescu prin soția sa Sașa. Originea acesteia este acum pe deplin clarificată, în elementele esențiale. Ea era în linie maternă o membră a familiei prinților ruși Bagration. Într-adevăr, mama Sașei, Luxandra, era fiica Zoei Văcărescu și a căpitanului Alexis Kirilovici Bagration. Gradul militar al lui Alexis și felul înrudirii sale cu generalul Petru Ivanovici Bagration, cel mort în 1812, în vârstă de 47 de ani, în urma luptelor dela Borodino și care fusese în Principate în 1809—1810 în calitate de comandant al oștilor rusești, vor mai trebui încă supuse unei verificări, lipsindu-ne deocamdată documente de amănunt. Însă este mai mult ca probabil că Alexis Kirilovici era fiul senatorului Kiril Bagration. Cum generalul Petru Bagration se numea Petru Ivanovici, înseamnă că era fiul unui Ivan. Kiril și Ioan e posibil să fi fost frați și amândoi fiii prințului Alexandru Iessevici Bagration, locotent-colonel în divizia caucaziană, venit în Rusia în 1757, și urmaș al regelui Vahtang al VI-lea al Georgiei. În cazul acesta Alexis ar fi văr primar cu generalul Petru Ivanovici Bagration. În orice caz cei trei erau ruda și senatorul Kiril e citat ca fiu al prințului Alexandru Lesseevici Bagration, pomenit mai sus, încât, indiferent de afinitatea cu generalul, Alexis Kirilovici, bunic al Sașei, reprezintă un Bagration din cei mai autentici. Alexis Kirilovici Bagration s'a căsătorit cu Zoe Văcărescu, fiică a lui Ștefan Văcărescu-Orbul și a Luxandrei n. Prejbeanu și a murit prematur. Când s'a făcut căsătoria și când a murit Alexis nu știm, data de 1816, pusă pe portretul acestuia din urmă ar putea să fie aceea a căsătoriei. Zoe a trăit până la vârsta de 87 de ani, murind în casele sale din calea Mogoșoaiei 129 la 22 Septembrie 1878 (actul său de deces se află la Arhivele Statului), fiind înmormântată în dosul bisericii Mavrogheni de lângă șoseaua Kiselef, unde crucea se vede și acum cu următoarea inscripție: „Aci zac rămășițele Princesei Zoe Bagration, născută Văcărescu. Reposată la 22 Septembrie 1878 în etate de 86 ani” (însă actul de deces nr. 1419 îi dă vârsta de 87 ani). „Prințesa Zoia” a locuit o vreme la Petersburg, având și moșie la Camenica, în Rusia „pe drumul de fer între Varșovia și Petersburg”, cum spune Al. Odobescu într-o scrisoare. Fiica ei, Luxandra, mama Sașei, fusese căsătorită scurtă vreme cu Emanoil Băleanu de care ceru despărtire grabnică în Septembrie 1834 sub cuvânt că „se gătește să plece în Rusia” (și hârtiile acestui proces se găsesc în Arhivele Statului, în dosarul Nr. 13.469, Judecătoria Nouă, fila 1, din 14 Septembrie 1834). Cu câteva luni înainte se terminase misiunea în Principate a lui Pavel Kiselef. Tradiția familiei, susținută de o multime de indicii, aproape nu lasă îndoială că Sașa Odobescu, născută în afara căsătoriei, ca copil natural, ca și frații ei Costi și Wladimir și soră-sa Elena, măritată cu St. D. Greceanu, sunt copiii lui Kiselef. Câteși patru, ca să li se dea o situație civilă au fost înfiați de către un unchiu din latura maternă și'n actul de căsătorie din 14 August 1858 (Arhivele Statului, Mitrica Nr. 897 pe anul 1858, Buc., mahalaua Curlea Veche) Sașa e trecută ca „fiică adoptivă a răposatului clucer Iacovache Prejbeanu”. Prejbeni, cetățeni ruși, rude ale Sașei se afirmă că ar fi existat în preajma celui alt război mondial. Cu toată perfecta credibilitate a ipotezei că Sașa este fiica lui Kiselef, este, legal, în afară de orice controversă, că prin mama ei Luxandra (Alexandrina), ea aparține familiei ruse Bagration, care o recunoștea ca atare. În asemenea calitate ea primește o pensie viageră de 300 ruble din caseta imperială (toată corespondența lui Odobescu și a Sașei vorbesc de această pensie). În ciuda părerii curente că Al. Odobescu era „moșier”, Odobescu nu mai avea personal nici o avere din 1870 când și-a vândut partea sa din moșia Drăcșani zisă Odobeasca, pentru a putea întreprinde o lungă călătorie de studii arheologice. Moșia părinților avusese în 1844 în totul 994 stânjeni de ai lui Șerban Vodă și fusese cumpărată de bunicul său Ion sin Constantin Odobescu dela trei moșieri în 1797 (Dosarul Nr. 487/844 al Tribunalului Teleorman; copie legalizată la familie). Numai Sașa posedă o moșie, Poieni, în plasa Glavacioc, jud. Vlașca, constituită zestre fiicei sale Ioana, dar și aceasta era un avut teoretic, complet apăsător de sarcini pe decenii, ne producând posesorului niciun venit. Scriitorul a trăit exclusiv din salariu și cum munca lui științifică reclama cumpărări costisitoare de cărți de specialitate, recursul mântuitor era la pensiunea rusă de 300 ruble. Mama Sașei pleca, precum am văzut în 1834, la Petersburg, unde se află și Prințesa Zoe Văcărescu Bagration. Alexandra trebuie să se fi dus des în Rusia. În anul 1881 era la Camenica, grav bolnavă și poate că a murit chiar acolo. Sașa și cu fiica ei Ioana, îngrijorate, plecară îndată în Rusia, s'o vadă, precum reese dintr-o scrisoare a lui Odobescu:

„Eu me aflu acum singur aci, căci Saşa cu Ioana s'au dus să petreacă câteva săptămâni la socra mea în Rusia. Ea este bolnavă şi condamnată de doctori... Dar poate ca este mai bine să nu vorbesci nimenui de voiajul Saşii care nici că va merge în Petersburg, ci va sta la moşia unde şede socra mea pe drumul de fer între Varşovia şi Petersburg...“.

Sentimentele de prietenie faţă de poporul rus ale lui Odobescu trebuesc deci explicate, întâi fireşte prin lărgimea lui de vederi, dar şi prin educaţie şi legături simpatetice de familie, prin tata, prin mamă şi prin soţie. În *Pseudokinegheticos* venind vorba de desfigurarea în traducere a lui Gogol, scriitorul ironizează pretinsul patriotism după care „Muscalii trebuesc în genere priviţi ca inamici şi răuvoitori ai raţionalităţii noastre“. Admiraţia sa pentru clasicii ruşi este cunoscută precum şi luarea în râs a latiniştilor. „La noi acum când vorbeşte cineva despre Slavoni, fie în materie de literatură, filologie, de istorie şi mai ales de agricultură, apoi îl ia lumea la ochi, şi-şi aprinde paie'n cap“.

Ca o chestiune de detaliu observ că data de 23 Iunie pentru naşterea lui Al. Odobescu trebuie modificată. După „mitrică“ (Anul 1834, f. 302, Nr. 29, mahalaua Curtea Veche, la Arhivele Statului), scriitorul s'a născut Joi, 24 Iunie 1834, în mahalaua Curtea Veche, primind botezul prin preotul Pandele dela biserica Buna Vestire, naş fiind „excelenţa sa D.- ghinăraru Costandin Ghica“.

ȘTEFAN CEL MARE VĂZUT DE O CRONICĂ RUSEASCĂ

Cronica dela mănăstirea Hustinscaia, lângă Luț în Volinia, este cunoscută după un manuscris din anul 1670 scris de Mihai Pavlovici Losițchi. Ea este o compilație de cronică mai vechi, cuprinzând istoria Ucrainei și a regiunilor rusești ocupate în vremea aceia de Polonezi, ocupându-se în special de vechiul cnezat al Haliciului. Lucrarea scrisă în limba ucraineană veche, merge cu povestirea faptelor istorice, dela povestirile biblice până la anul 1597, dar se vede bine că partea dela început, cuprinzând istoria secolului al XVI-lea, este un adaus deosebit, la o cronică mai veche. Letopisețul a fost publicat în colecția cronicilor rusești: Polnoe Sobranie Russkih Letopisei (Colecție completă a letopisețelor rusești), vol. II, p. 233—373, ca anexă la ediția letopisețului Ipatie (Petersburg, 1843).

Ceiace deosebește această cronică este bogăția amănuntelor privitoare la istoria României. Este drept că se pot afla unele știri de istorie românească extrase din cronică poloneză a lui Martin Cromer, dar în genere aceste știri nu se află în lucrările vechilor cronicari polonezi, de pildă lupta lui Ștefan cel Mare cu Turcii la 1486, răscoala cu caracter social a lui Muha în Rusia poloneză, precum și povestirea luptei dela codrul Cosminului, care cuprinde informația originală despre soția lui Ștefan cel Mare către regele Albert al Poloniei, cu amenințarea că se va călă, dacă străbate prin Moldova.

Trebue relevația importanța deosebită a acestui letopiseț ca izvor pentru istoria noastră, folosit întâmplător în monografia lui I. Ursu, *Ștefan cel Mare*.

Nu numai informații, care provin dela contemporani din părțile rusești vecine cu Moldova (năvălirea lui Ștefan în regiunea Liovului, la 1498 și lășitatea nobilimei, care în loc să apere țara, o pradă) sunt prețioase, dar mai ales caracterul cronicii, atitudinea ei față de Ștefan cel Mare. Deși descrie luptele lui Ștefan împotriva Poloniei, în care se află autorul sau autorii cronicii, totuși

toată simpatia povestitorului se îndreaptă spre domnul Moldovei. Regele Poloniei, Albert se poartă cu violență față de Moldova și Ștefan îl pedepsește. Explicațiile faptelor istorice din Răsăritul Europei au ca temelie politica și victoriile Moldovei și ale domnului ei, Ștefan. La 1478 Turcii cer pace dela regele Poloniei pentru că au fost învinși de Ștefan cel Mare. La fel, în 1499, sultanul Bajazid cere pace dela principii creștini, temându-se mai ales de Ștefan voevodul Moldovei. Se subliniază înruditura lui Ștefan cu Ivan Vasilievici marele cneaz al Moscovei, care deasemenea este o figură centrală în acest letopiseț (mare și viteaz între cnezi). El a liberat Rusia de Tătari, sfătuit fiind de soția lui care era rudă cu Ștefan cel Mare.

Caracterizările lui Ștefan cel Mare în această cronică sunt cele mai înalte pe care le găsim vreodată sub pana cronicarilor și istoricilor. Pentru scriitorul rus, Ștefan cel Mare este „un oștean viteaz ca un al doilea Alexandru”. Mai înainte același cronicar numise pe Ștefan „cel Viteaz”. De teama lui și a Turcilor veniți prin Moldova, Polonii se gândeau să se mute în altă țară. El bate pe Tătari, pe Turci, pe regele Matei al Ungariei, pe regele Poloniei, Albert. Este arătat ca neînvins. Chiar înfrângerea tactică a lui Ștefan cel Mare la Valea Albă este trecută sub tăcere, dimpotrivă, cronicarul afirmă că la 1476 „voevodul Moldovei Ștefan a bătut rău pe înmăratul turcesc Mahomet”. Cronicarul numește pe Ștefan „voevod al Moldovei și al Mun'eniei”. Care este motivul acestei atitudini de fațășă simpatice a cronicarului rus față de marele domn al Moldovei? Desigur admirația stărnită de marile sale fapte de apărare a țării este o explicație, dar nu numai aceasta. Autorul cronicii trăiește între Ruși din Polonia, regele și nobilimea acestui țări dușmănesc pe Ștefan și pe Moldoveni, vor să cucerească această țară. Rușii, poporul, preoțimea satelor toți cei ce sunt apăsați de clasa conducătoare a

Poloniei, privesc cu simpatie pe domnul Moldovei. Se vede, citind această cronică, existența unui val de simpatie a celor supuși din Polonia, în special a Rușilor pentru marele domn al Moldovei. Desigur polonezii erau asupriți în țara lor, dar Rușii erau cei ce locuiau în provinciile vecine cu Moldova, prin folosirea limbii slav-ruse în Moldova, prin legăturile bisericești, aveau contact direct și strâns cu Moldova. Lunta lui Ștefan pentru dobândirea Pocuției, fără locuită de Ruși la marginea Moldovei, se explică numai prin faptul că populația din această provincie l-a chemat pe el împotriva feudalilor Poloni. Deși el însuși un monarh feudal, Ștefan aparează între Rușii din Polonia ca un

eliberator, probabil în urma făgăduielilor făcute de dânsul, a privilegiilor ce le promisese.

Așa dar cronică Hustinscaia este un document al legăturilor lui Ștefan cel Mare cu Rușii, unul din cele mai strălucite dovezi a speranțelor comune ce legau aceste două popoare în vremea marelui domnii în Moldova a lui Ștefan.

Dăm mai jos traducerea completă în românește a tuturor pasajelor care privesc istoria României din cronică Hustinscaia. Paginile indicate privesc ediția rusească din Polnoe Sobranie Russkikh Letopisei, vol. II.

A. G

* * *

p. 315 (1174). În acest an Andrei Moscovich s'a supărat pe fiii lui Rostislav și a trimis la dânsii pe Mihna, spătarul său, poruncindu-le să plece dela Kiev: Ruric să se ducă la Smolensc, David la Berlad, iar Mstislav la Umov.

p. 322 (1189). Halicienii... au trimis după Rostislav Ioanovici, nepotul lui Rostislav Berladnic... să vie la dânsii la domnie.

p. 339 (1241). Tătarii au prădat Țara Ungurească, până la Moldova și la Dunăre.

p. 353 (1415). A fost sfințit Grigore Țamblac ca mitropolit al Kievului.

p. 357 (1456). Petru voevodul Moldovei s'a supus Turcilor.

p. 358 (1469). În acest an Tătarii de peste Volga au venit în țara noastră, Rusia, și s'au despărțit în trei: Unii s'au dus în Podolia, dar acolo nu au făcut mult rău, căci au fost bătuți de voevozii cei viteji de acolo, alții s'au dus în Litvania și acolo au făcut nemăsurate rele cu foc și sabie, pe la Jitomir, Cremenet, Volodimir, a treia ceată s'a dus în Moldova, dar Ștefan voevodul ei i-a nimicit de au rămas numai puțini. Și a prins pe fiul țarului Tătarilor. Au venit la dânsul soli dela tatăl său, amenințând pe Ștefan voevod. Ștefan însă a poruncit să fie ucis țareviul lor în fața acelora, iar pe soli pe toți i-a tras în țepă, afară de unul, căruia i-a tăiat nasul și urechile și așa l-a trimis înapoi la țarul Tătarilor.

p. 359 (1476). Voevodul Moldovei, Ștefan, a bătut rău pe împăratul turcesc Mahomet și pe Tătari deasemenea.

ibid. (1478). Împăratul turcesc fiind învins de Ștefan voevodul Moldovei și auzind că împărații creștini se unesc împotriva lui, a cerut pace dela Cazimir, regele Poloniei; regele i-a făgăduit și a trimis solii lui la dânsul.

ibid. (1479). În același an în Ungaria, Ștefan Bathory a bătut o mulțime nenumărată de Turci, uniți zic că mai mult de o sută de mii.

ibid. (1485). Ștefan voevodul Moldovei de bună voie s'a supus lui Cazimir regele Poloniei și a depus jurământ la Colomeia lângă Halici, în corturi.

p. 360 (1486). În același an, Ștefan voevodul Moldovei a bătut tare pe Turci.

ibid. (1491). Muha, un oarecare moldovean răsculat a adunat alți răsculați de același fel, în număr de zece mii și cu ei a venit în Pocuția prădând; a fost înfrânt de ai noștri, încât abea a putut să scape singur, iar

alții au fugit. Nu după mult timp el însuși a fost prins și a murit în temniță la Cracovia.

ibid. (1493). În acest an Ivan Vasilievici, cneazul Moscovei s'a ridicat împotriva Litvaniei, pe care a început s'o prade, cuprinzând cetățile. Alexandru, cneazul Litvaniei, a trimis la dânsul, cerând pace, precum și pe Elena, fiica lui, ca soție. Amândouă le-a făcut cneazul Moscovei, adică a făcut și încetarea războiului, făcând pace cu dânsul și pe fiica lui, Elena, i-a dat-o de soție. Această Elenă s'a născut din Ana, fiica lui Toma Paleolog, despotul Peloponezului, a cărei soră a doua a fost căsătorită cu Ștefan voevodul Moldovei, cel Viteaz.

p. 361 (1497). Olbraht, regele Poloniei, s'a sfătuit cu fratele său Alexandru, cneazul Litvaniei, să alunge pe Ștefan din voevodatul Moldovei și să trimită acolo pe fratele său Jicmont, iar după aceia să pornească împotriva Turcilor. Și adunându-se cu toți Polonii... a pornit împotriva Moldovei și a răspândit această veste că merge împotriva Turcilor. Înțelegând Ștefan viclenia, a trimis la rege, spunându-i: „Cum se face, dacă pornești împotriva Turcului, că nu mergi pe drumul obicinuit spre Turci, ci în țara mea, precum văd că vrei s'o apuci; însă să știi aceasta, că mult ai să 'te căiești". Regele însă a prins pe soli și i-a închis la Liov. Atunci au fost multe semne rele pentru rege, dar regele totuși a intrat în Moldova și a asediat Suceava, cetatea de scaun a Moldovei. dar nu a putut s'o ia, căci cetatea s'a apărat puternic și au căzut mulți Polonezi. Iar apoi, auzind regele că Ștefan se adună cu Moldovenii și Tătarii și Turcii și pornește asupra lui și nu are nici o izbândă împotriva cetății, s'a întors la ale sale. Iar Ștefan s'a luat după ei și i-a ajuns în codrul Bucovinei și a poruncit oamenilor lui să le taie drumurile și trecătorile peste tot, încă a poruncit ca în locurile strimte să rezeze dela rădăcină copacii. Iar după aceia, sosind acolo Polonii, dintr'o parte el singur i-a lovit, iar din cealaltă parte a poruncit să se prăvălească pădurea asupra lor. Și i-a nimicit acolo fără milă și i-a gonit până la graniță, bătându-se. Și așa de mare a fost înfrângerea Polonilor atunci, încât regele abea s'a întors cu zece oameni, după care de atunci regele s'a îmbolnăvit. Și de atunci a iesit această zicătoare: În vremea regelui Albert a pierit șleahta în Polonia.

ibid. (1498). Ștefan voevodul Moldovei vrând să se răzbune pentru pagubele sale împotriva regelui Poloniei, a adunat multe oștiri și a venit în țara noastră și trecând de Liov, a venit până la orașul Caniug și la râul Visloca, a ars toate cetățile și satele: Premișl, Radimno, Preorsk, Lanțug și alte orașe le-a ars cu foc și a luat în robie ca la o sută de mii de oameni și i-a împărțit Turcilor și Tătariilor. Și se puteau vedea pe vremea aceia mulțime... de Poloni la Tătari, în Grecia, în Tracia și în Macedonia, afară de cei care aici zăceau morți, mulțime fără număr în părțile ce fuseseră prădate, deasemenea și pe drumuri. Și după ce au trecut acestea, iarăși în Iulie au venit Tătarii și iarăși au făcut pacoste, fără milă, cu foc și sabie, în Podolia și în Volinia. Regele Albert a poruncit șleahtei să se adune cu toții la Sandomir, ei s'au adunat, dar adunându-se, au prădat oamenii. Iar Tătarii după ce au prădat țara și au luat în robie nenumărată mulțime de creștini, s'au întors înapoi. Iar șleahta cu puțină deosebire de Tătari s'a purtat în jurul Sandomirului și apoi s'a întors la ale sale. În același an Ungurii s'au înțeles cu Polonii, ca să se ajute unii pe alții. În același an, după Tătari, au venit prin țara Moldovei în Podolia Turcii, șaptezeci de mii care au început să prade cu foc și sabie lângă Nistru, în

jurul Halicîului, la Jidactov, Dorohobici, Sambor. Și ar fi făcut și mai mult rău, dacă însuși Dumnezeu nu i-ar fi alungat, căci a aruncat asupra lor frig cumplit și zăpezi, pe cari ei nu erau obișnuiți să le rabde. Au pierit dintre dânșii în acele geruri patruzeci de mii de oameni, afară de marfă. Iar cei ce au rămas, câți au scăpat de ger, i-a lovit pentru pradă Ștefan domnul Moldovei, spunând împăratului turcesc că s'au ridicat Polonii și i-au bătut. În acea vreme era așa de mare groază și cutremurare între Polonezi, încât voiau să-și părăsească țara lor și să fugă în altă țară.

p. 362 (1499). În acel an regele (Poloniei) a făcut pace cu Ștefan domnul Moldovei. Iar împăratul turcesc Baiazid auzind de această pace între creștini, temându-se mai ales de Ștefan voevod al Moldovei, a cerut pace dela regele Albert.

p. 363 (1503). În acest an Ștefan voevodul Moldovei a venit în Pocuția, și după ce a prădat-o, a luat-o, spunând că ar fi a lui. Iar regele Alexandru a trimis deasemenea oaste împotriva țării lui, Moldova și nu a înecat s'o prade, până ce n'a ieșit Ștefan din Pocuția.

ibid. (1504). A murit Ștefan voevodul Moldovei, oștean viteaz ca un al doilea Alexandru, de multe ori a bătut pe împăratul turcesc cu marile lui oștiri, deasemenea și pe Tătari și Matei regele Ungariei și pe regele Poloniei, Albert.

p. 364 (1505). (Moartea lui Ivan III al Moscovei). Din astfel de nevoi și de nenorociri a cutezat să-i scoată pe Ruși dela Tătari, Ivan Vasilievici, mare și viteaz între cnezi, după îndemnul soției sale Ana, grecoaică, fiica lui Toma Paleolog despotul Peloponezului. Sora acestei Ana a fost căsătorită cu Ștefan cel Mare voevodul Moldovei și al Munteniei.

ibid. (1506). Bogdan Ștefanovici voevodul Moldovei, a cerut dela regele Alexandru al Poloniei pe Elisaveta sora lui ca soție, dar pentru că el nu era om frumos, prințesa n'a vrut să-l ia în căsătorie. El s'a mâniat și iar a luat Pocuția, din care se retrăsese tatăl său, dar după puțină vreme l-au alungat de acolo.

p. 365 (1509). În acest an Bogdan Ștefanovici voevodul Moldovei iar a venit în Podolia și a vrut să cucerească Camenița dar nu a izbutit, apoi Halicîul, dar și acolo l-au bătut tare și i-au luat tunurile, după aceia a mers sub Liov, prădând prin foc și sabie și trei zile a atacat cetatea și a pierdut acolo mulți din ai săi și s'a întors fără nici o izbândă, când a aflat că regele cu oaste a pornit împotriva lui, s'a întors la Moldovenii lui. Și atunci Rohatinul a fost luat de dânsul prin trădare și l-a ars cu foc. Regele a trimis împotriva lui pe hatmanul său și deasemenea a prădat țara lui, Moldova, în lung și în lat, cu foc și sabie. Dar după aceia s'a împăcat acest Bogdan voevod cu regele.

p. 366 (1510). Hanul Tătarilor Mengli Ghirei... a trimis în Moldova pe fiu său Biti Ghirei, care a luat în robie aproape șaptezeci de mii de creștini, dar trecând cu ei peste un râu, s'a înecat cu mulți oameni. Atunci și hatmanul Moldovei, gonind după Tătari cu mică însoțire, a fost omorât de Tătari, iar Tătarii au fost păgubiți mai mult de ape decât de sabie și s'au înapoiat la Perecop cu pradă.

ibid. (1511). Mengli Ghirei... a pornit împotriva Moldovei cu patruzeci de mii de Tătari, dar voevodul Moldovei, având ajutor dela Unguri și dela regele Poloniei, a pornit împotriva lor. În acea vreme a venit veste lui Mengli Ghirei că Tătarii Nogai au prădat toată țara lui, luând în robie femeile și copii, deci lăsând pe Moldoveni, s'a întors în fugă în țara lui.

EVA HARASZTI. *Politica externă engleză împotriva luptei pentru libertate a Ungariei.* Budapesta 1951. Editura : Közoktatásügyi Kiadótisztal.

Studiul Evei Haraszi, intitulat „Politica externă engleză împotriva luptei pentru libertate a Ungariei” are o mare importanță, deoarece, astăzi, când imperialismul englez și americani se pregătesc pentru deslănțuirea unui nou război mondial, desvâluirea precedentelor politicii lor agresive în decursul istoriei, contribuie la demascarea planurilor lor războinice, de a arunca lumea într'un nou măcel mondial și de a înăbuși în sânge lupta popoarelor pentru libertate.

Studiul de față, cuprinzând și o culegere de documente, arată cum a luat parte capitalismul englez, mereu, printre cei care s'au străduit de a încătușa lupta pentru libertate a omenirii.

Cartea Evei Haraszi cuprinde două părți; partea întâia constă dintr'un scurt studiu care se bazează pe analizele și îndrumările clasicii Marx și Engels, referitoare la epoca respectivă, ca și pe numeroase documente diplomatice originale, apărute până în prezent, pe articolele contemporane ale presei engleze în legătură cu Ungaria pe care le-a strâns din PUBLIC RECORD OFFICE, publicat la Londra, din arhiva de manuscrise a muzeului BRITISH și din arhiva de presă a Muzeului BRITISH din COLIDE.

În strângerea materialului, autoarea a primit un ajutor deosebit din partea „colectivului de istorie” al Partidului Comunist Englez, care se ocupă cu secolul al XIX-lea. În prelucrarea materialului ea s'a sprijinit pe studiile istoricografilor progresiști englezi, ca A. MORRISON, MAX MORRIS, etc., care încercau să reconsidere într'un mod just istoria Angliei, conform concepțiilor marxiste.

În prima parte a studiului, autoarea ne prezintă societatea engleză, dela începutul secolului al XIX-lea

În urma revoluției în domeniul industrial, în Anglia, puterea economică și

politică se găsea în mâna burgheziei.

Organizarea clasei muncitoare începe să se întărească. Studiul dă o analiză adâncă a mișcării chariste din secolul XIX, care sprijinindu-se pe massele largi exploatate, constituia cea mai de seamă dintre mișcările muncitorești din acea epocă.

Mai departe, tratează despre trăsăturile principale ale politicii externe engleze, până la 1848. După pacea de la Viena, Anglia privea desfășurarea evenimentelor din culise. Deși n'a luat parte la Sfânta Alianță, dădea o deosebită atenție activității acesteia, iar în politica ei externă rămânea întotdeauna contra-revoluționară. Interesul primordial al burgheziei engleze era de a acapara pește noi, pentru plasarea produselor industriei sale.

Atitudinea diplomatică a Angliei, era determinată de piață, și de aceea de multe ori interesele Angliei se ciocneau cu acelea ale celorlalte mari puteri. Un fenomen al acestei contradicții a fost: „Problema Orientală”, unde Anglia s'a străduit să susțină, pe cât a putut, imperiul Otoman.

Figura cea mai caracteristică a politicii de atunci a Angliei, a fost lordul Palmerston, care — după cum l-a caracteriza Marx „a fost răspunzător pentru întreaga politică a Angliei de la 1830, până în Decembrie 1851”.

După cum a scris însuși biograful lui — punctul polar al politicii externe dusă de Palmerston, era menținerea pe o poziție de echilibru între marile puteri, poziție, care a dat naștere alianței permanente a acestor puteri, între care de altfel exista o permanentă neîncredere reciprocă, o deoseblire și un dispreț permanent al unui stat, față de celălalt.

Dar, în criza revoluției din 1848, în teresele comune l'au adus în aceeași tabără.

Palmerston a dus totdeauna o politică

dușmănoasă față de popoarele mici și de țările subjugate.

În decursul secolului al XIX-lea, în politica engleză se observa o incertitudine față de Franța și Rusia, neștiind de care să se leăna mai mult.

Situația politică internă a Angliei din 1848 a fost influențată în mare măsură de criza generală de supraproducție. Cum au prevăzut Marx și Engels — această criză a fost preliminară mișcării revoluționare politice pe continentul european. Pe baza acestei crize, s'a ascuțit lupta politică, dar în Anglia din multe cauze nu s'a ascuțit cu atâta vehemență.

În 1848—1849, linia politică externă a Angliei și activitatea lui Palmerston era de erminată de frica de revoluție.

În legătură cu lupta pentru libertate a Ungariei, politica externă engleză la început s'a caracterizat prin atitudinea de neutralitate pe de o parte, iar pe de altă parte în același timp, Anglia a asigurat guvernul din Viena că: „Marea Britanie nutrește sentimente amicale față de el”.

Atitudinea contrarevoluționară a burgheziei engleze apare limpede cu contribuția pe care a dat-o în vederea înăbușirii revoluției din Ungaria.

A doua parte a studiului cuprinde documente. O bună parte a acestora a fost luată din PUBLIC RECORD OFFICE—Arhiva din Londra, și a fost completată cu materialul — BLACKWELL, luat din Arhiva de manuscrise a Academiei de Științe din Ungaria, și o serie de jurnale parlamentare HANSARD'S PARLIAMENTARY DEBATES, secția ungară din 1848—1849.

Materialul, în legătură cu lupta pentru libertate a Ungariei, a mai fost publicat în 1850 și a făcut parte din așa numitele BLUE BOOKS (carti albastre). Bine înțeles, constituirea materialului s'a făcut pe baza unui control sever, cu lăsarea la o parte a acelor documente, care ar fi putut să compromită guvernul.

Această carte a Evei Haraszi cuprinde întregul material, care a fost publicat în Blue Books și un rezumat din jurnalul parlamentar englez, HANSARD'S PARLIAMENTARY DEBATES, care privește evenimentele contemporane din Ungaria. Prima parte a colecției de documente cuprinde acte diplomatice și declarațiile parlamentare. Documentele sunt publicate în ordine cronologică, astfel avem prilejul să urmărim atitudinea politică engleză în desfășurarea ei. Încă la începutul anului 1848, în luna Februarie, Palmerston asigură din nou

Austria, că Anglia nutrește sentimente amicale pentru ea.

„În 11 Februarie 1848 Palmerston a dat ordin ambasadorului englez din Viena să aducă la cunoștința „Guvernului austriac, să n'aibă nicio îndoială, deoarece Marea Britanie păstrează aceleași sentimente amicale față de Austria”.

Vechea alianță a asigurat legătura între cele două țări. După guvernul britanic n'ar fi fost de dorit, decât ca guvernul austriac să ducă o politică, care să scrvească — cât se poate de bine, interesele „Imperiului Habsburgic” (original din FOREIGN OFFICE, EMBASSY ARCHIVES, Rusia Fo 181 vol. 211 Pro Londra).

Dar tot în același timp, Palmerston a dat ordin ambasadelor engleze din Constantinopol și din Petersburg, ca să facă aceleași declarații guvernelor la Constantinopol și la Petersburg.

Pe prințul Paul Esterhazy, fost ambasador în Anglia, ministrul de externe în 1848, l-a asigurat de asemenea de bunăvoința Angliei în această chestiune.

În 30 Iunie 1848, declarațiile făcute de Palmerston dovedeau că scopul politicii sale este susținerea unității Austriei; „Guvernul Majestății Sale, este pe deplin de acord cu părerea lui Ponsomby — ambasadorul englez la Viena — în privința importanței susținerii unui imperiu austriac, cât e cu putință” (copii din FOREIGN OFFICE).

Nimic nu caracterizează mai bine politica engleză, decât răspunsul lui Edisbury, pe care l-a dat lui Szalay, referitor la scrisoarea lui Kossuth în care propune încheierea unor tratate comerciale cu Ungaria. De asemenea, din însărcinarea lui Palmerston, lordul Edisbury răspunde la scrisoarea lui Szalay (ambasadorul Ungariei la Frankfurt), comunicându-i spre „marea lui parere de rău” că nu poate fi primit de Palmerston. După cum știe guvernul englez, Ungaria nu există decât ca o parte organică a Imperiului Austriac. Astfel, orice comunicare, de orice natură, către guvernul Majestății Sale, referitoare la legăturile comerciale între Marea Britanie și Ungaria, trebuie înaintată prin baronul Koller, reprezentantul împăratului austriac la curtea regelui Marii Britanii.

Prin urmare, Anglia nu recunoaște Ungaria ca o țară independentă, decât numai ca o provincie a Austriei.

La 20 Martie 1849, la Londra, Palmerston este de acord cu procedarea secretarului de stat al afacerilor externe,

Canning, făcută Porții care protesta contra intrării Rușilor în Transilvania, prin care se spunea că „Poarta ar tăce mai bine, dacă ar lăsa protestele pentru cazuri mai grave“.

Palmerston a jucat un rol activ în considerarea atitudinii de neutralitate a Porții față de lupta pentru libertate din Ungaria.

În privința intervenției țariste ruse împotriva revoluției maghiare încă dela început Anglia a fost informată asupra desfășurării evenimentelor, străduindu-se să arate că Rusia trebuie să fie favorizată în această acțiune, și pentru înțelesul Angliei. O serie de scrisori diplomatice dovedesc că Anglia urmărea cu atenție vie intervenția țaristă.

Expozeul lui Buchanan (agent diplomatic englez la Petersburg) trimis la Palmerston, care dă o serie de informații asupra cheltuielilor și scopurilor îndepărtate ale intervenției, este foarte caracteristic. Deasemenea este important expozeul lui Brunov (ambasadorul rus la Londra) trimis la Nesselrode, ministrul de externe al Rusiei, despre atitudinea oficială a Angliei în chestiunea intervenției militare, în care spune, „Palmerston n'a intrat în tratarea amănunțită a chestiunii, numai atâtă a spus „Terminați cât mai repede“. „Avem speranța ca cele două puteri vor termina în curând cu anarhia, care domnește în Ungaria, mai înainte de a se forma un regim aparent legal. Generalul și omul de stat Wellington în seara precedentă făcuse o declarație în același sens: „Străduți-vă să lucrați cu forțe suficiente pentru a termina cu anarhia dintr-o singură lovitură. Aveți toate posibilitățile la dispoziție pentru a duce un război de mari proporții“. Dar cuvintele generalului traduceau în limbaj militar ceea ce spusese Palmerston în termeni politici, „Terminați cât se poate mai repede“. (Іарская Интервенция, p.283—291),

Brunov caută să înlăture îndoiala Austriei privitoare la o împotrivire eventuală a Angliei, în privința intervenției Rusiei. „În momentul actual — scrie el — nu e vorba despre nici un fel de împotrivire, dar pentru a împiedica ivirea acesteia, Austria și Rusia trebuiesc să activeze repede în deplină înțelegere“.

O altă declarație referitoare la atitudinea lui Palmerston, în legătură cu mărirea ajutorului dat de Rusia pentru Austria:

Palmerston a menționat 90.000 de oameni și că Ungurii nu vor putea să reziste acestei forțe. Până acum n'a arătat

cu nici un cuvânt că ar avea ceva împotrivă.

Prințul Wellington repetă în fiecare caz: „Operați cu forțe mari“. El mai adauga și următorul lucru: „este extrem de important ca nu curava să dea greși“. (Din rapoartele lui Brunov, Londra. 14 Mai 1848).

Brunov, ambasadorul rus la Londra la 9 Mai 1849 i-a comunicat lui Palmerston, că au căzut de acord cu Austria în privința măsurilor militare luate, pentru a înăbuși lupta pentru libertate din Ungaria.

Palmerston — după cum se știe — n'a intrat în tratarea problemei, ci doar atât a spus că „să se termine cât mai repede“. Acestei declarații a lui Palmerston, Brunov îi dădea importanța cuvenită, punând la curent cu acest lucru și pe Nesselrode. El a văzut clar că declarația aceeași oglindea părerea guvernului englez, în legătură cu ajutorul militar dat Austriei. Mai adaugă că cuvintele lui Palmerston dăsmint așteptările ziarelor și ale corpurilor diplomatice, care vorbesc despre un eventual protest al Angliei.

Brunov menționează faptul că până acum Palmerston nu a dovedit cu nici un cuvânt, că ar avea ceva împotrivă. Palmerston ținea de scurt pe oamenii și trimișii lui supraveghindu-le îndăaproape atitudinea și comportamentul lor, ca nu cumva să manifeste simpatia pentru maghiari. „Guvernul englez e un simplu spectator al evenimentelor, și nu poate să fie nici participant, nici judecător“. (Palmerston către du Plat con sul englez din Varșovia).

După cum s'a văzut mai înainte atitudinea Angliei în privința intervenției Rusiei țariste nu era nicicum „neutră“ nici în înțelesul dat de Palmerston. Trebuie să adăugăm că situația reală nu era cunoscută numai de o clică restrânsă — în cadrul clasei, care a monopolizat dirijarea afacerilor externe. Numai ei puteau să cunoască activitatea adevărată a politicii externe engleze.

Politica externă engleză a ajutat în tr'un mod activ intervenția, care a înăbușit lupta pentru libertate a Ungariei. Politica aceasta a luat aparent masca obiectivității meschine și a neutralității și a unui spectator indiferent.

La 21 Iulie 1849, a fost renumită discuțiile în Parlamentul englez desore intervenția armată rusă în Ungaria. Palmerston a încheiat discuția în Parlament cu cuvintele următoare, despre recunoașterea Ungariei ca stat indepen-

dent: „Domnilor! Se presupune că orice guvern englez... este condus de altă dorință, decât aceea de a întări și de a susține pacea, armonia și liniștea între națiuni, guverne și între supușii lor. Aceasta arată un grad atât de necrezut de mărginire și de ignoranță, pe care niciodată nu l-ași fi bănuț din partea unui om politic, părere corespunzătoare posibilă unui articol de ziar, dar foarte surprinzătoare când constituie un argument într-o discuție parlamentară”. (Publicația din Hansard's Parliamentary Debates, vol. CVII, p. 786—817).

În a doua parte a colecției de documente se găsesc deasemeni declarațiile care s-au manifestat cu simpatie față de revoluția maghiară.

E foarte interesantă poziția presei engleze. Pe acest teren cerceările cele mai noi sunt inedite, toți au succese foarte instructive. Știrile revoluției maghiare erau evenimentele cele mai amănunțit tratate în presa engleză.

Ziarul „Times” a socotit necesară deslășuirea relațiilor feudale din Ungaria și dezvoltarea capitalismului, pentru că făcea posibile investiții financiare engleze în Ungaria.

Pentru ajutorarea Ungariei numai presa chartistă a dus o agitație. Harney specialistul problemelor internaționale a presei chartiste, prin ziarul „Northem Star” din Februarie 1849, s-a ocupat în mod permanent cu luptele pentru libertate și a văzut clar atât urmările victoriei, cât și urmările prăbușirii.

„Deocamdată Ungaria trăiește în criza soartelor sale, dacă fiii ei se tem de a face revoluția, și ei, și patria lor, se vor prăbuși. Dacă pornesc în luptă pentru democrație, împotriva legilor și despotilor, atunci nimeni nu poate să-i împiedice în înfăptuirea victorioasă a libertății lor, și a libertății Europei centrale și a Europei orientale. Ungaria, Polonia și Germania vor fi libere și dușmanii libertății se prăbușesc” („Northem Star” 12 Mai 1849).

Chartiștii au revendicat dela guvernul englez recunoașterea Ungariei ca stat independent și liber, și ca guvernul englez să anunțe despotii austriaci să retragă armatele din Ungaria, iar dacă nu, Anglia va declara război împotriva lor.

Între lunile Iulie și Octombrie, — la Londra și în alte orașe s-au ținut peste 30 de întruniri în sensul prieteniei cu Ungaria.

Petițiile acceptate la întruniri au cerut recunoașterea independenței Ungariei de

către guvernul englez. (Datele se găsesc la Statement of the Memorials, voi 236 of. 120).

De mare importanță este petiția orașului Sutton în Achfield din 28 August 1849, care spune: „Sarcina Angliei este de a trage sabia pentru apărarea Ungariei, și guvernul englez trebuie să recheme agenții lui diplomați de la curtea austriacă; și dacă puterile (Austria și Rusia) nu vor retrage armatele lor din Ungaria, Anglia să le declare război. Dacă guvernul nu are destulă armată pentru scopul acesta, să se suspende legea, care interzice lupta voluntarilor englezi, în interesul țărilor străine. (SM după autoare).

Aceste scrisori și întruniri sunt exemple frumoase ale solidarității proletare, arătând că proletariatul englez a stat de partea luptei pentru libertate a poporului maghiar.

Ultima parte a cărții cuprinde actele trimise de Blackwell care era agent diplomatic al Angliei la Budapesta, în care se dau informații amănunțite guvernului englez despre evenimentele din Ungaria. Într-o scrisoare Blackwell propune lui Palmerston, că trebuie luate legăturile diplomatice cu Ungaria și că trebuie trimis un consul la Budapesta. În ce scop propune aceasta reiese tocmai din comunicarea lui: „Ungaria, în deplin înțeles al cuvântului e un stat (un regat) independent, care — dacă e posibilă menținerea păcii în Europa, fără îndoială, curând va deveni extrem de important, din punct de vedere economic și pe baza legilor liber-schimbismului și putea oferi produsele solului lui extrem de fertil, pentru produsele industriale. (din informațiile lui Blackwell).

La ultimele sale acțiuni, el cere încheierea unui tratat comercial cu Ungaria, pentru a rezolva în favoarea Angliei chestiunea orientală. Dar încheierea acestor legături comerciale s-a rezolvat între Anglia și Ungaria.

Lucrarea Evei Haraszi are o importanță pentru noua istoriografie maghiară pentru că aici autoarea demască așeză politica de „neutralitate” a Angliei în timpul revoluției maghiare din 1848, care a dus de fapt la frânarea și înnăbușirea acestei revoluții, ca și a altora din alte țări.

Cartea arată mai mult ca oricând, că astăzi când popoarele muncitoare, iubitoare de pace și progres luptă pentru o construcție pașnică — imperialiștii englezi recurg la metode mârșave de

înnăbușire a luptei popoarelor pentru independența și libertatea lor. Imperialismul se arată astfel urmașii direcți ai capitaliștilor englezi din secolul al

XIX-lea care au contribuit la înnăbușirea în sânge a revoluției poporului maghiar.

E Dian

IN LEGATURA CU PROBLEMA SPECIFICULUI ȘI A SARCINILOR ȘTIINȚEI ISTORICE (Voprosi Istorii, Nr. 6-1951).

Marea Revoluție Socialistă din Octombrie, care a eliberat 1/6 a globului și care a dus la creerea primului Stat al muncitorilor și țăranilor a avut ca urmare dezvoltarea în proporții uriașe a științei și culturii.

Uniunea Sovietică ce construiește acum societatea comunistă, are nevoie de o știință tot mai înaintată, în toate domeniile de activitate, pentru că aceasta să contribuie în mod efectiv la clădirea noii orânduirii. De aceea în Uniunea Sovietică în cadrul științei, în general știința istoriei se bucură de mare prețuire și a înregistrat însemnate succese pe calea cercetării adevărului științific. Dovadă de însemnătatea și rolul istoriei în Uniunea Sovietică sunt numeroasele lucrări istorice ce apar, variatele probleme puse în cercetare, precum și activitatea bogată a Institutului de Istorie al Academiei de Științe din U.R.S.S.

În Uniunea Sovietică știința istorică a progresat apreciabil în ultimul an, în urma indicațiilor pe care tovarășul Stalin le-a dat în geniala sa lucrare, apărută în 1950. „Marxismul și problemele lingvistice”.

Tezele enunțate de tov. Stalin în aceste lucrări dau indicații importante nu numai lingviștilor, ci și filosofilor, istoricilor și celorlalți oameni de știință.

Rezultatele folosirii indicațiilor tovarășului Stalin de către istoricii sovietici, s'au văzut destul de limpede în lunie 1951, când, în sesiunea secției de Istorie a Academiei de Științe a U.R.S.S. s'au analizat succesele științei istorice sovietice în decurs de un an, de la apariția lucrărilor tov. Stalin în domeniul lingvisticii.

În răslimoul de mai bine de un an dela apariția lucrărilor tovarășului Stalin cu privire la lingvistică au apărut un mare număr de studii.

Printre lucrările oamenilor de știință sovietici, cari tratează aplicarea și importanța tezelor tovarășului Stalin pentru studiul istoriei, este și lucrarea istoricului I. Con: „În legătură cu problema specificului și a sarcinilor știin-

ței istorice, publicat în Voprosi Istorii”, Nr. 6 din 1951.

Istoricul sovietic arată că lucrările tovarășului Stalin referitoare la lingvistică îmbogățesc și înfa marxist-leninistă lămurind o serie de probleme teoretice importante, cu aplicații însemnate în filosofia istoriei.

În judecarea fenomenelor istorice este de o covârșitoare importanță teza tovarășului Stalin, care ne învață că fenomenele sociale pe lângă trăsăturile lor comune au: „particularități ale lor specifice, care le deosebesc unele de altele și care sunt de cea mai mare importanță pentru știință”. Această teză îndrumază, pe istorici la analizarea particularităților specifice ale fenomenelor istorice, în fiecare etapă a dezvoltării lor.

De aceea în lumina acestor indicații, autorul studiului analizează natura, sarcinile și funcțiunile științei istorice.

Obiectul științei istorice marxiste reiese clar din cunoscuta teză a tovarășului Stalin „Istoria dezvoltării societății este mai înălă de toate istoria dezvoltării producției, istoria modurilor de producție, care se succed dealungul veacurilor, istoria dezvoltării forțelor de producție și a relațiilor de producție dintre oameni.”

Știința istorică marxistă afirmă de asemenea cu tărie capacitatea ei de a cunoaște legile de dezvoltare ale societății, călăuzindu-se de indicațiile tovarășului Stalin, care arată că istoria, cu tot complexul vieții sociale, poate deveni o știință cu legi bine precizate și exacte.

Analizând tezele istoricilor burghezi autorul arată că, în opoziție cu știința istorică marxistă, ei negă caracterul obiectiv al istoriei și posibilitatea ei de a da oamenilor cunoștințe exacte.

În lumina indicațiilor tovarășului Stalin, care subliniază necesitatea folosirii legilor de dezvoltare ale societății în scopuri practice, autorul arată că știința istorică trebuie să aibă un caracter practic pus în slujba intereselor

clasei muncitoare contra istoriografiei burgheze care neagă caracterul practic al științei istorice. Istoria, generalizând experiența de secole a omenirii, permite folosirea legilor de dezvoltare ale societății în serviciul intereselor de clasă ale prole ariatului.

Autorul face apoi un istoric al dezvoltării științei istorice, arătând că până la Marx, care a pus bazele științei istorice, istoria nu era încă o știință, deoarece evenimentele erau explicate prin ideile și acțiunile personalităților, sau erau atribuite hazardului. El arată ca tot. Mao-Tse-Dun, în studiul său cu privire la practică, precizează că „area înăpoiată a istoriei premergătoare lui Marx se datorește concepțiilor egoiste ale claselor exploatare, ce denaturau adevărul în fața maselor și proporțiilor reduse ale producției, care limitau orizontul oamenilor.

În emnătea apariției marxismului și coitura ce a imprămat-o el științei istorice se datcreaza, arată autorul, analizei cauzelor fenomenelor sociale prin prisma dezvoltării producției și prin importanța acordată rolului maselor populare.

Această interpretare materialistă a istoriei a avut o mare importanță pentru dezvoltarea științei istorice, salvând, după cum spune tovarășul Stalin: „Știința istorică de transformarea ei într'un haos de întâmplări și într'o îngrămădire de greșeli absurde“ și dete minând ca: „studiul istoriei sociale alii sa se transforme într'o adevărată știință“.

În regimul capitalist știința istoriei reflecta procesul lupte de clasă și este în rebință de clasele dominante în sluiha intereselor ei politice și sociale.

Dar influența exercitată de clasele exploatare asupra științei istorice, duce la falsificarea ei, în spiritul tezelor susținute de burghezie.

Au existat timpuri când clasa burgheză în ascensiune, în luptă cu feudalismul în decădere, i-a dat un sens progresist, făcând-o să înainteze de pilda istoricii francezi, ai Restaurației.

După cucerirea puterii de către burghezie, istoricii burghezi trec însă în slujba exploatare. Mai ales acum, în perioada crizei generale a capitalismului, falsificarea istoriei de către pseudo-savanții burghezi a luat mari proporții, aceștia predicând în lucrările lor veșnicia sistemului capitalist, necesi-

tatea războiului și exterminarea populației pașnice.

Spre deosebire de istoriografia burgheză știința istorică sovietică privește problemele de istorie ca obiect și ca metodă, principal diferit.

Știința istorică sovietică susține că dezvoltarea societății este condiționată de dezvoltarea modurilor de producție. Deaceea pentru a înțelege just istoria trebuie să fie studiate acțiunile maselor producătoare, potrivit indicațiilor tovarășului Stalin că istoria „trebuie mai întâi de toate să se ocupe de istoria celor ce produc bunuri materiale, de istoria maselor muncitoare, de istoria popoarelor“.

Istoriografia-burgheză a evitat totdeauna să scoată însă în lumină rolul maselor în istorie, punând pe primul plan acțiunea vârfurilor conducătoare.

Știința istorică sovietică nu resninge în mod mecanic lucrările istoricilor burghezi, ci le interpretează în mod critic, folosind materialul factologic.

Deși știința istorică marxistă se deosebește radical din punct de vedere metodologic de istoriografia burgheză, totuși unele metode comune de lucru: metoda comparativă în arheologie, cercetarea documentelor în arhive, etc., pot fi preluate dela istoricii burghezi și prelucrate în mod critic.

Deasemenea pot fi folosite și lucrările istoricilor burgheziei mai vechi sau recente, care însă trebuiesc reconsiderate și interpretate critic.

În privința interpretării materialului istoric, știința istorică marxistă caracterizează prin obiectivitatea și prin spiritul de partid în aprecierea evenimentelor, ceea ce îi permite să prezinte totdeauna în mod just legile de dezvoltare ale societății, în timp ce istoriografia-burgheză este obiectivistă, cercetând evenimentele din punctul de vedere al ideologiei burgheze.

Spre deosebire de obiectivism, care se mulțumește să constate apariția și chiar necesitatea unui fenomen, obiectivitatea presupune înțelegerea cauzelor social-economice și analiza contradicțiilor care i-au dat naștere și anecierea de pe poziția spiritului de partid.

Deaceea, sarcina istoricului marxist este „prezentarea exactă, științifică, obiectivă a trecutului istoric“.

Un punct însemnat pe care îl subliniază autorul este acela al utilității științei istorice, care nu trebuie să acumuleze doar fapte, ci să arate căile revoluționare de transformare a lumii.

Atordând problema felului în care

știința istorică poate să-și aducă la îndeplinire sarcina de educatoare a maselor, autorul arată că este greșită poziția acelor care credeau că tema propusă este cu atât mai actuală cu cât este mai apropiată în timp de noi. Subliniind importanța istoriei contemporane, istoricul trebuie să dea o atenție

tot atât de mare și celorlalte epoci istorice pentru a putea astfel să prezinte poporului: „o imagine profund științifică, bazată pe fapte verificate ale dezvoltării istorice a întregii omeniri, în toată originalitatea ei”.

Asist. Universitar RADU MANOLESCU

G. V. PLEHANOV (N. Beltov) : „Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei” *).

Lucrarea lui Plehanov, publicată în 1895, sub numele de N. Beltov, ocupă un loc de seamă în seria operelor sale filosofice, un aport valoros în răspândirea marxismului în Rusia și în combaterea ideologiei narodnice reacționare.

G. V. Plehanov (1856 — 1918) și grupul „Eliberarea muncii”, întemeiat de el în străinătate, au pus bazele răspândirii ideilor marxiste în Rusia atât prin traducerea operelor lui Marx și Engels, cât și prin lucrări originale îndreptate împotriva narodnicismului. Tovarășul Stalin arată că „Plehanov a fost primul care a făcut o critică marxistă concepțiilor greșite ale narodnicilor”¹⁾.

Prin lucrările sale deschizătoare de drum pentru victoria marxismului în Rusia, Plehanov se situează în rândul marilor oameni ai poporului rus, amintiți de I. V. Stalin în istoria sa cuvântare din 6 Noiembrie 1941. Vorbind de „marea națiune rusă”, tovarășul Stalin a numit-o „nația lui Plehanov și Lenin, a lui Beliski și Cernișevski, a lui Pușkin și Tolstoi, a lui Secenov și Pavlov, a lui Repin și Suricov, a lui Suvarov și Cutuzov...”²⁾. Pomenirea lui Plehanov în fruntea acestei strălucite pleiade de genii creatoare, subliniază rolul istoric al lucrărilor bogate în idei și pline de convingere înflăcărată, din perioada când el nu alunecase încă pe panta menșevismului. Greșelile teoretice serioase și evoluția sa ulterioară spre oportunistism nu îndreptățesc uitatele lucrărilor sale valoroase din perioada când era încă marxist.

Pe baza indicațiilor lui Lenin, putem distinge în activitatea lui Plehanov trei perioade distincte. Între 1875 — 1883 el

se află sub influența narodnicismului, de care se eliberează treptat spre stârșitul acestei perioade. A doua perioadă a activității sale cuprinde cele două decenii dintre 1883 — 1903. Amintind această perioadă, Lenin observă, în 1914, că „meritele lui personale din trecut sunt imense. În decurs de 20 de ani, 1883 — 1903, el a dat o mulțime de lucrări excelente îndreptate mai ales împotriva oportuniștilor, machiștilor, narodnicilor”³⁾. Cele mai bune scrieri ale lui Plehanov datează din această epocă. În bibliografia lucrării sale despre „Karl Marx” Lenin spune că „în ceace privește filosofia marxismului și materialismul istoric cea mai bună expunere este cea a lui G. V. Plehanov”⁴⁾. Cu anul 1903 intervine în activitatea teoretică și politică a lui Plehanov, alunecarea de pe pozițiile marxismului revoluționar spre menșevism. Perioada celui de al doilea congres al Partidului Muncitoresc Social-Democrat-Rus „a fost o perioadă de cotitură a partidului dela înțelegerea cu liberalii la o luptă pe viață și pe moarte împotriva burgheziei liberale, dela pregătirea luptei împotriva țarismului la lupta deschisă împotriva lui, pentru zdrobirea totală a țarismului și feudalismului. În fruntea partidului se afla a tunc un grup de șase: Plehanov, Zasluzici, Martov, Lenin, Axelrod, Petrosov. Cotitura a fost fatală pentru cinci membri ai acestui grup de șase. Au căzut din căruță. Lenin a rămas de unul singur”⁵⁾. Plehanov s'a alăturat menșevicilor. Anii 1903—1918 înseamnă, — cu excepția unei scurte perioade 1909 — 1911⁶⁾, când s'a opus lichidatorilor, — anii prăbușirii

*) Editura de Stat pentru literatura științifică și didactică, București 1951.

1) „Cursul scurt de istorie a Partidului Comunist (bolșevic) al Uniunii Sovietice”, Ed. P.M.R. 1948, ed. III-a, p. 19.

2) „Despre marele război al Uniunii Sovietice pentru Apărarea Patriei”, Ed. P.C.R., 1945, p. 28.

3) „Opere”, Ed. P.M.R., 1950, vol. 20 p. 360.

4) „Marx, Engels, Marxism”, ed. II-a, Ed. P.M.R., 1949, p. 49.

5) I. V. Stalin: „Opere”, Ed. P.M.R. 1951, vol. 10, p. 386.

6) Vezi Lenin: „Opere”, vol. 20, p. 309.

teoretice și practic revoluționare a lui Plehanov. El n'a reușit să înțeleagă just ideea marxist-leninistă a dictaturii proletariului, tot timpul a subapreciat maturitatea politică a proletariului, fara a înțelege călătura înspre reacțiune a întregii burghezii în epoca imperialismului. Plehanov a tăgăduit deosemena și rolul revoluționar al țărănimii aliate cu proletariatul și condusă de el. Din cauza unor astfel de confuzii s'a ridicat Plehanov împotriva programului leninist al revoluției proletare din Aprilie 1917 și a făcut front comun cu social-șovinștii care militau pentru continuarea războiului imperialist.

Între 1883—1903, activitatea lui Plehanov, care aderase la marxism în anul morții lui Marx, se distinge prin traducerea în limba rusă a „*Manifestului partidului comunist*” (cu o prefață de Marx și Engels), a „*Muncii salariate și capital*”, a „*Desvoltării socialismului dela utopie la știință*”, a lucrării lui Engels: „*Ludwig Feuerbach și sfârșitul filosofiei clasice germane*”, etc. Tot în 1883 începe și șirul lucrărilor personale. În „*Socialismul și lupta politică*” (1883) el combate narodnicismul, arătând că Rusia a pașit pe calea desvoltării capitaliste, ivindu-se și aici o clasă cu adevărat revoluționară, proletariatul. „*Divergențele noastre*” (1894) demască natura mic-burgheză și retrogradă a prelușului „socialism”, propovăduit de narodnici. Cu multă perspicacitate arată el descompunerea obștiilor țărănești și alungarea lor în mâinile chiaburimii. În 1891 apare studiul său „*Filosofia lui Hegel*”, urmată, în 1894, anul apariției strălucitei lucrări a lui Lenin „Ce sunt „prietenii poporului” și cum luptă ei împotriva social-democraților?”, „*Anarhism și socialism*”. Întregul talent literar și teoretic al lui Plehanov se va manifesta în deplina lui maturitate în „*Contribuții la problema desvoltării concepției moniste asupra istoriei*”. Anul ies de sub tipar „*Concepția materialistă a istoriei*” (1897), îndreptată împotriva lui A. Labriola; „*Rolul personalității în istorie*” (1898), ascuțită critică a exagerării narodniciste a rolului „eroilor” ca făuritori ai istoriei. În 1896 aparuse, în limba germană, cartea lui Plehanov „*Contribuții la istoria materialismului*”, în care dă o expunere științifică a materialismului francez din secolul al XVIII-lea, înfațșat prin cei mai buni reprezentanți ai săi: Holbach și Helvetius, precum și a materialismului marxist. În studiul despre Marx, Plehanov arată că abia Marx, situat pe pozițiile

proletariului revoluționar, pune pe temelii științifice filosofia, permițând transformarea științei sociale în știință tot atât de exactă cum sunt științele naturii. Plehanov arată just rolul teoriei marxiste ca armă de luptă în mâinile clasei muncitoare. În 1901 își ține prelegerile sale „*despre filosofia istoriei*”. În lucrările care urmează până în anul 1918 apare tot mai vădit poziția menșevică a lui Plehanov.

„*Contribuții la problema desvoltării concepției moniste a istoriei*” ascunde sub un titlu voit savant, pentru a dejuca cenzura țarista, o lucrare de o deosebită vigoare teoretică și polemică, în care Plehanov supune unei critici acerbe concepțiile premarxiste asupra desvoltării sociale, teoriile false ale narodnicilor, apărând cu tărie marxismul. Cartea a fost scrisă în timpul exilului, la Londra, în numai șase săptămâni, ca răspuns la articolele lui Mihailovski din „*Russko-Bogatstvo*” îndreptate împotriva marxștilor ruși. Apărută la Petrograd în 5000 de exemplare, ea s'a epuizat în câteva săptămâni.

Plehanov își îndreaptă a'acul său împotriva idealismului sociologic care încearcă să explice toate fenomenele din societate prin însușiri felurite ale spiritului. Trecând la analiza vederilor sociale ale materialștilor francezi ai secolului al XVIII-lea, Plehanov desvăluie contradicția dintre concepția lor despre caracterul secundar al opiniilor și afirmația că societatea este produsul opiniilor camenilor (p. 14). Această contradicție nu se înlătură însă prin simpla constatare a în'erațiunii dintre mediu și op'inii, ci doar prin descoperirea cauzei care determină atât desvoltarea părerilor cât și a societății (p. 19). Prezentarea concepției istoricilor francezi din epoca restaurației (1815 — 1830) și analiza vederilor socialiștilor utopici îi dă lui Plehanov prilejul a combate energice teoriile an'istiințifice ale sociologilor ruși care înlocuiau studiul realității sociale prin considerații inventate despre un prețis „ar trebui să fie așa”. Astfel Plehanov sublin'ază ruperea completă de realitatea obiectivă a concepțiilor subiectiviste, anti-istorice ale idealismului sociologic. Pe larg se oprește apoi Plehanov asupra filosofiei istoriei a idealismului german. Plehanov desvăluie înconsistența concepției istorice a idealismului german (în primul rând a lui Hegel), arătând cum idealismul considerând gândirea drept cauză a fenomenelor nu poate lămurî natura adevărată a relațiilor sociale (p.

115). Ultimele două capitole (p. 118 — 270) sunt rezervate expunerii poziției marxiste în luptă continuă cu idealismul sociologic al narodnicilor.

Apariția marxismului este prezentată de Plehanov ca o adevărată revoluție în toate domeniile. Marx a expus dialectica reală a lumii, iar în privința istoriei societății a descoperit că lupta de clasă este motorul întregii dezvoltări a societăților împărțite în clase antagoniste. Marx și Engels au dat proletariatului o învățătură și o metodă revoluționară; legile dezvoltării societății capitaliste indică precis proletariatului calea eliberării sale prin revoluția socialistă.

Lucrarea lui Plehanov a dat o lovitură hotărâtoare narodnicismului, totuși n'a reușit să zdrobească definitiv ideologia lui.

Menirea istorică a zdrobirii ideologiei narodnice îi revine lui Lenin. „Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei” nu putea duce la bun sfârșit lichidarea ideologică a narodnicismului și din cauza elementelor greșite existente în vederile teoretice și politice ale lui Plehanov, vederi opuse marxismului și care au format germenele orientării sale ulterioare spre menșevism. Astfel, Plehanov nu reușise să se mențină pe o poziție consecvent dialectică, alunecând adeseori spre mecanicism, cum este de exemplu încercarea de a atribui marxismului tendința reducerii întregii dezvoltări a naturii și societății la mișcarea mecanică (p.

272 — 273). Eclectismul lui Plehanov, oscilarea între dialectică și meiotică, au determinat greșeala de a privi revoluția socială, făcând abstracție de condițiile istorice concrete. Aceeași tendință de a schematiza dialectica (atât de evidentă în studiul „Dialectica și ogizim”) se manifestă și în afirmația opoziționistă că relațiile socialiste de producție se formează în mod spontan în sânul capitalismului (p. 173) sau în teze despre rolul hotărâtor al mediului geografic (p. 132). În lucrările ulterioare ale lui Plehanov elasticitatea dialectică — așa cum a aratat Lenin — se transformă adesea în simpla sofistică goală.

Plehanov nu înțelegea, deasemenea, nici rolul țărânimii ca aliat al proletariatului în revoluție, crezând în schimb în sprijinul acordat proletariatului de burghezie.

Aceste și altele lipsuri (accentuarea exagerată a laturilor pozitive ale idealismului german, fără a scoate în evidență caracterul său funciarmente reacționar, etc.) nu pot umbri însă contribuția valoroasă a cărții lui Plehanov la răspândirea marxismului. Pe lângă însemnătatea ei istorică, lucrarea își pastrează în actualitate ca o sursă de atitudine combativă, partinică, rață de filosofie idealistă dușmană. În „Contribuții la problema dezvoltării concepției moniste asupra istoriei” se reflectă bogăția de cunoștințe, o gândire aprofundată și poziția militantă a autorului.

Pavel Apostol

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI*)

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. VEACUL XVI, A. MOLDOVA Vol. II (1551-1570)

Prefață

În acest volum sunt publicate 247 documente moldovenești din anii 1551-1570, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. și al Arhivelor Statului. Dintr-cele 247 documente, 149 sunt traduse în limba română din limba slavă după originalele slave, celelalte documente se împart în 25 traduceri după copii și fotocopii slave, 1 traducere după o fotografie grecească și 72 traduceri vechi după originalele slave (dispărute între timp sau apărute în publicații gre-

acesibile). Separat, se publică 2 documente de autenticitate îndoielnică. La sfârșitul volumului se introduc fotocopiiile unor documente originale.

În anii de care se ocupă documentele prezentului volum, se constată intensificarea schimburilor comerciale. În această vreme, creșterea schimbului intern și, în lupta împotriva jugului turcesc, se cuceresc unele poziții pentru întărirea

*) Publicăm prefețele a cinci volume, apărute în Editura Academiei R.P.R., în anul 1951, în colecția „Documente privind Istoria României”. În numerele III și IV din 1951 ale revistei noastre, s'au publicat prefețele primelor trei volume, apărute în aceeași Editură, tot în cursul anului 1951.

comerțului de import și export. Domnitorii fac parte dintre activatorii principali ai acestui comerț. În veacul al XVI-lea unii domni ca Petru Rareș, Mircea Ciobanul, Ion Voda, etc. s-au ocupat activ cu negoțul.

Un astfel de domn care se ocupa cu schimbul de mărfuri a fost și Alexandru Lapușneanu, emițator principal al documentelor din acest volum. Mare exportator de vite în Transilvania, Alexandru Lapușneanu folosește domnia pentru negoț, între altele prin scutiri de vama (doc. Nr. 167, din 30 Ianuarie 1660: „...Îți dam de știre ca domnia mea am iertat de vama două sute de boi ai Biraului și ai în regului târg Brașov...”). Practicarea pe scară întinsă a negoțului de către unii domnitori, reiese deasemenea și din documentul Nr. 149, din 20 August 1560.

Eforturile domnitorilor de a-și întări pozițiile economice și politice nu se desfașoară în.

Paralel cu lupta de clasă între cele două forțe sociale principale, marii proprietari feudali și masa țărănească iobaga, extinderea proprietății feudale are loc în condițiile unei concurențe între grupările clasei stăpânitoare: domn, biserică, boieri.

Din cauza apăsării jugului turcesc, domnia devine tot mai instabilă. Imperiul Otoman nu vroia să permită întărirea domniei. De aceea numeroși domni se perinda pe scaunul Moldovei. Din această situație, biserica și boierii caută să tragă foloase. Folosind influența ei morală, biserica, prin vârfurile ei conducătoare, caută sa-și întărească și puterea ei economică prin acapararea de noi proprietăți.

În cadrul unei singure transacții, de pilda (doc. Nr. 1 din 21 Martie 1551), Mitropolitul Grigore achiziționează pământuri, valorând însemnata sumă, pen-

tru aceea vreme, de 1500 zloți țărărești.

Boierimea, la rândul ei, caută sa-și mărească proprietatea proprie.

Aceste ciocniri din sânul clasei stăpânitoare se desfășoară uneori cu vărsare de sânge. De pildă, încercarea unor domnitori de a-și întări puterea prin organizarea și întărirea statului feudal se isbește de interesele înguste ale marilor boieri care se apără și se străduiesc să permanentizeze țărănișarea feudală. De aci, una din cauzele care duc la „marile tăieri” de boieri moldoveni, mai ales în timpul domniilor lui Ștefăniță, Petru Rareș, Alexandru Lapușneanu, Ion Vodă, etc., când în mai multe rânduri sunt executați zeci și zeci de boieri.

Ca răspuns, marea boierime complotază împotriva domnilor și organizează rasturnarea sau asasinarea lor. Documentele publicate în volumul de față, ilustrează această latură a vieții social-politice a vremii (doc. Nr. 5, din 15 Iunie 1551: „...au fost ale lui Iurie spătar și el le-a pierdut în hie'lenie când a ridicat pe un lotru asupra capului domniei mele”, doc. Nr. 23, din 25 Aprilie 1552: „...când au ridicat pe un lotru asupra capului vărului domniei mele, Ștefan Voevod cel Tânăr”, doc. Nr. 127, din 28 Martie 1560: „...i-am întărit pe un sat... și a fost luat în seama domniei, pe fratele domniei mele, Ștefan Vodă, pentru că a pus pe un lotru, care s'a numit pe sine cu numele de Alexandru și s'a ridicat peste capul fratelui domniei mele...”), etc.

De aci se desprinde necesitatea aprofundării documentelor și studierea frământărilor social-politice, din fiecare epocă, pe baza analizei tuturor factorilor care au acționat în fiecare epocă dată pentru a putea valorifica just forțele care frâneau dezvoltarea țării și cele care contribuiau la progresul ei.

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. VEACUL XVI, A. MOLDOVA Vol. III (1571—1590)

Prefața

În acest volum sunt publicate 575 documente moldovenești din anii 1571-1590, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. și al arhivelor Statului d'n Iași și București. Dintre cele 575 documente, 298 sunt traduse în limba română din limba slavă, după o riginal. Cealalte documente se împart în 81 traduceri românești după copii slave, 7 acte originale românești, 7 acte originale grecești și 182 traduceri vechi, 11 pa originale slave dispărute între timp,

sau apărute în publicații rare. La șitul volumului se reproduc fotocopiiile unor documente originale.

Documentele publicate în volumul de față indică o vie mișcare cu privire la „robi”. În obiceiul traducerii documentelor slave s'a încetățenit folosirea termenului „rob” mai mult în sensul sclavagist. Un început de analiză critică a terminologiei folosite în traducerea anterioară a documentelor slave ne duce

la concluzia că terminologia încetăținită trebuie supusă unei serioase revizuirii. De aceea publicăm în genere un număr de termene discutabile, fie în original, fie cu trimitere la original. Termenul „rob” folosit în acest volum este traducerea termenului din originalul slav „holop”. Care este conținutul social al termenului „holop”?

Literatura sovietică de specialitate ne lamurește că „holop” este o noțiune corespunzătoare mai ales orânduirii feudale ¹⁾.

Noțiunea de „holop” (tradus „rob”) corespunzătoare orânduirii feudale nu înseamnă însă todeauna tocmai același lucru. „Holop” poate fi de pildă: slugă dela curtea feudalului, oameni aflați în dependență parțială, etc. În cazul documentelor publicate în prezentul volum, de pildă, se constată că în procesul de dezvoltare a economiei naturale, în condițiile când gospodăria feudalului își satisface încă nevoile de consum prin producția proprie, „robii” îndeplineau și funcția de meșteri. Munca „robilor” legată de un meșteșug duce și la transformarea poreclelor în nume; un rob cu nume Carbune, altul cu nume Caldare — probabil cărbunar și căldărar — sunt pomeniți în doc. Nr. 12, din 22 Mai 1572; un Luca lăcătar este menționat în doc. Nr. 210 din 11 Mai 1581, iar o Magdalina cojocăriță, în doc. Nr. 211, din 11 Mai 1581, etc.

Așadar înțelesul noțiunii de holop (rob) poate varia, dar corespunde mai ales orânduirii feudale. Din această cauză, ori de câte ori „holop” a fost tradus prin „rob”, s'a indicat în notă termenul din original, pentru a se alege atenția cercetătorilor.

Apare deci ca o necesitate studierea conținutului unor noțiuni pentru a fi încadrate just în etapele de dezvoltare ale societății.

Documentele publicate în prezentul volum pomenesc des de viața orășenească

din Moldova, de fapt legate de stăruștele din Tecuciu (doc. Nr. 122 din 18 Aprilie 1578), de părcălabul de Neamț și de Roman (doc. Nr. 178, din 29 Mai 1580; doc. Nr. 469, din Martie 1588), de șoltzul și părgarii din Buia, din Troiș și d'n Roman (doc. Nr. 449, din Septembrie 1587 — August 1588; doc. Nr. 454, din 3 Octombrie 1587; doc. Nr. 469, din Martie 1588), etc.

Ele scot de asemenea la iveală un număr de operațiuni financiare cu urmări asupra vieții economice și sociale a țării, ce au avut loc între domnii Moldovei și beii turci, operațiuni ce se ridică la suma mari, care variază între 150.000—420.000 de aspri (doc. Nr. 536, din 15 Noembrie 1589; doc. Nr. 537, din 20 Noembrie 1589), etc.

Documentele vorbesc în repetate rânduri de cumpătele prădacuini turco-tătare care au pustit Moldova:

„Susnumitele salțiși (e vorba de două sate din Jijia: Bursumeni și Lațcani) care s'au pustit când au pradat Tătarii acest pământ!” (doc. Nr. 91, d.n. 28 Iunie 1576); „când au pradat Tătarii țara” (doc. Nr. 154 din 25 Septembrie 1579); „când au pradat Tătarii toată țara în zilele lui Ioan Voevod” (doc. Nr. 204, din 18 Aprilie 1581); „când au pradat Turcii și Tătarii toată țara noastră” (doc. Nr. 265, din 12 Aprilie 1583), etc.

Grupând pe probleme conținutul fiecărui document în parte, se deslușe în fața noastră adâncile rământări prin care a trecut în acei ani Moldova. De cele mai multe ori, însuși fiecare document ridică prin conținutul său un număr de probleme, valoroase, atât prin datele, faptele nemijlocit legate de vremea în care el a fost întocmit, cât și prin redarea unor evenimente anterioare, pe care fie că le confirmă, fie că reînzămintă uneori singura documentare pe care se poate sprijini cercetarea istorică.

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. VEACUL XVI. B. ȚARA ROMANEASCA, VOL. II (1526—1550)

Prefața

Volumul de față cuprinde un număr de 435 documente din perioada 1526 — 1550. Ele se găsesc mai ales în depozi-

¹⁾ Vezi „Istoria U.R.S.S. pentru învățământul superior”, sub red. Prof. Lebedev, Grecov, Băhrușin. Vol. I, p. 171-172; B. D. Grecov: „Țaranii în Rusia” p. 141-164; Tolcovăi: „Slavar Ruscov”, Iaz'ca, sub red. Prof. D. N. Ușacov, Vol. IV, p. 1174

țului Academiei R.P.R. și la Arhivele Statului din București. Din numărul arătat, 348 sunt originale în limba slavă, carora li se dă traducerea în limba română, restul de documente fiind vechi traduceri românești din limba slavă, după originalele ce nu s'au păstrat. În afară de actele autentice, se dau la sfârșit și câteva documente a căror autenticitate este încă în discuție.

Ultima parte a volumului cuprinde 115 fotocopii după originalele slave.

Pentru o lesnicioasă orientare în materialul documentar, se publică un rezumat al documentelor în limbile română și rusă.

Se desprinde din documente, întinderea și mai ales ritmul creșterii proprietății boierești.

Neagoe vistișierul și cumnații săi cuprind în 1 Iunie 1526: 36 sate, mai toate în întregimea lor și așezate în pozițiile cele mai căutate prin fertilitate, 53 salaje de țigani (aproximativ 465 suflete) și încă 46 țigani răsleți, adică 511 robi (doc. Nr. 14). Frații Drăghici, spătar, și Udriște, vistișier, din Mărgineni, stăpânesc 34 de sate, părți de sate, munți, bălți cu „poienile sării” și „sarrea dela Mislea” (în vecinătatea Teleghai și Doftanei) cum și 88 salaje de robi (doc. Nr. 247); Detco, mare armaș și jupanita lui, Calea, dețin prin moștenire 24 de sate, 2 bălți, și 39 salaje de robi. Aceștia adaugă la aceste bunuri, în timpul cuprins în're datele 30 Mai 1533 și 9 Februarie 1544 încă 22 sate și siliște (o creștere de 191%), 7 bălți (o creștere de 450%), și 6 salaje de robi (un spor de 86%), (doc. Nr. 140, 180, 275, 288, 309, 318).

Exemplul tipic al creșterii proprietății feudale îl găsim la Vlaicu clucerul, mai apoi mare logofăt. El apare în viața civilă cu urmatorul patrimoniu: 3 sate, 6 siliște, 2 munți și 6 țigani, în indivizie cu frații săi (doc. Nr. 120, din 29 Decembrie 1532).

În timp de 8 ani, până în 1540, el reușește să-și ro'junască averea la: 17 sate (un spor de 566%), 17 siliște (un spor de 283%), 3 munți (un spor de 150%), 26 salaje de robi (o creștere de 533%). adăugând și 7 mori (doc. Nr. 120, 180, 186, 241).

Boierii își măresc aceste proprietăți prin rascumpărări, cumpărări și așa zise „înfrățiri”, acestea din urmă adeseori forme ascunse de coto'pire prin violență și ranacitate a pământurilor țăranilor și înghetire a cacinilor țăărănești, urmată de aservirea celor ce în silnicie se învoiseră la „înfrățire”.

În cadrul dezvoltării relațiilor de producție, obștiile țăărănești au început să se descompună, iar protimissis-ul să fie ocolit prin „înfrățire”. Ce anume reprezentau „înfrățirile” se poate vedea din următoarele exemple:

Pentru a înfrânge în judecata la dom-

nie pe unchiul sau, Groșanul, și a stăpâni o treime din moșia Groșănească, Neagu Căcăceanul a fost sprijinit de influența dregator Dragomir spătarul care găsește cei 12 boieri jurători, ce merg la Radu Vodă dela Afumați și adevăresc în favoarea lui Neagu. Urmează apoi „înfrățirea” marelui boier peste respectiva moșie, care devine stăpânul ei de fant și de drept (doc. Nr. 423, din 10 Aprilie 1550).

Tot în atari condiții se produc și alte numeroase „înfrățiri”. Astfel pătrund Șoica șetrarul și Stan spătarul în moșia Grădiștea de Sus și în muntele Grădișteanul (doc. Nr. 22), iar Fârtat clucerul, în satele Momotești și Otești. stăruindu-se a se menționa în actele de „așezare” făcute de domn, că totul s'a desfășurat „fără de nici o silă și nevoie, ci l-au așezat de bună voia lor, ca să fie frați nedespărțiți și ei și fiii lor în veci” (doc. Nr. 30 și 111).

De fapt, ceea ce rămănea lucru veșnic era stăpânirea boierului, intrat prin silnicie în moșia celor coplesiti de dări și abuzuri. Pe calea aceasta își măresc posesiunile funciare: Staico părcălabul, Toma banul, Moșea Harvat logofătul, Vlaicu părcălabul, Stanciu slugerul, Udriște vistișierul, Stroe spătarul, Stan paharnicul, Detco armașul, Drăghici portarul, Vălcu logofătul, Mihnea părcălabul, etc., (doc. Nr. 51, 208, 220, 248, 309, 314, 317, 344, 355). Documentul din 18 Mai 1543, prin care 22 de țărani (probabil întreg satul) din Trestenic își „închină” ocinile lor lui Dragul clucer, ne desvăluie samavolnicia care putea decide pe sătenii să-și vândă moșia (doc. Nr. 305). De bună seamă căzuse pe capul lor o grea năpastă, de felul celei ce a stat să piardă capul lui Văltur în vremea lui Vlad Călugărul, când năpăstuitul, „el singur și-a plătit capul lui cu acel sat Bogdănești” dându-i lui Danciu Cratovescu prin „înfrățire” (doc. Nr. 335, din 30 Mai 1545).

Această creștere a puterii economice a boierilor, întărește și puterea lor politică

Spre deosebire de situația boierilor, documentele arată că în acești ani proprietatea domnească era mai limitată.

Desele schimbări de domn împiedecau chiar creșterea și mărirea proprietății domnești. Puține sunt cazurile când domnul „miluește” în acești ani slugile sale credincioase pentru slujbele aduse (doc. Nr. 181, doc Nr 191)

Aceasta nu înseamnă că domnii priveau cu indiferență acest proces. Dimpotrivă. Domnii folosesc toate mijloacele pentru a-și întări proprietatea feudală.

În acest scop, ei intensifică exercitarea aș zisului drept de prădalică, adică dreptul de preluare a bunurilor funciare rămase pe urma unei succesiuni fără moștenitori, „...pentru că a rămas acea parte a lui Vlad prădalică” sau: „...iar cealaltă a rămas prădalică, de a fost prădalică și domnească” (doc. Nr. 32 și 126, din 19 Iulie 1527 și 2 Februarie 1533).

De asemenea, moșiile pe care se înălțau omoruri și ucigașii nu erau descoperite de posesorii acestor hotare, erau confiscate dacă aceștia nu plăteau amenda impusă de domnie, numită dușegubina. În această privință, documentele spun: „...la aceasta domnia mea nu am aflat vite, ca să-mi împlinescă aceea dușegubină ci le-am luat ocina...” (doc. Nr. 172, din 1 Aprilie 1535) sau: „o dușegubină, 90 vaci, când a fost ucis un om pe acea ocină...” (doc. Nr. 418, din 9 Iunie 1549).

Un alt mijloc de mărire a domeniului domnesc era confiscarea averilor președintilor la tron și ale boierilor trădători. Documentele amintesc dealtfel de „hicleni” din zilele lui Vlad Călugărul, Radu cel Mare și Neagoe Basarab, ale căror sate și moșii au trecut asupra domnilor. În zilele lui Vlad Innecatul, își pierd moșia Brătășeni, fiii lui Bușaga „cu rea hiclenie” (doc. nr. 87) iar Gogoșoia și fiii ei pierd satul Cetățeni (doc. Nr. 394).

Domnia lui Radu Paisie e des zguduită de pretendenți și boieri pribegi, care cad sub sabia Călugărului, iar averile lor revin domnului (doc. Nr. 259, 266, 340, 345, 386), etc.

Pentru a-și întări puterea sa, domnul caută să aibă asigurat sprijinul bisericii. În acest scop, domnul îi dăruiește sate, îi acordă privilegii, etc. Aceasta are loc chiar în timpul — uneori chiar în ajutorul — lupului domnului pentru întărirea proprietății feudale. Un număr de sate răpite boierilor de către domn sunt trecute bisericii.

La 11 Ianuarie 1535, Vintilă Vodă dăruiește Mănăstirii Bistrița satul Corlate, al lui Vâlsan logofăt „pentru că Vâlsan logofăt a pierit cu rea hiclenie față de domnia mea” (doc. Nr. 167); la fel o sfârșise Dragomir spătarul, ale cărui sate confiscate se închinau de domn episcopiei Buzăului (doc. Nr. 175).

Domnul acordă bisericii privilegii, impunând satelor mănăstirești...

birul să-l plătească și haraciul ce se cuvinte și în oastea cea mare să meargă” (doc. Nr. 61, din 12 Mai 1529), etc.

La rândul lor, și boierii se străduiesc să-și asigure sprijinul bisericii. O parte însemnată de documente din acest volum arată daniile acordate bisericii de către boieri.

Aceasta are ca urmare o creștere a proprietății feudale a bisericii. Prin întărirea bazei economice a bisericii, crește și puterea ei politică. Acest proces are însemnătate și trebuie în mod deosebit urmărit în studiul raporturilor de forțe între domn, biserică și boieri, pentru cucerirea supremației puterii politice

În ciuda tuturor frământărilor care existau în sânul grupărilor clasei stăpânitoare pentru cucerirea supremației economice și politice, domnul, biserica, boierii se găseau uniți împotriva marelui masă de exploatați și, în primul rând, împotriva țărânilor iobăge.

În cadrul multiplelor lor forme de luptă împotriva coterpirii pământurilor lor, iobagii recurgeau și la judecata în fața domniei.

Acțiune apare poziția de clasă a domnului care nedreptățește în cele mai multe cazuri pe țărani. Apărând proprietatea feudală în genere, domnul afirmă că satele și ocinile sunt ale coterpitorilor „încă din zilele de demult de când este Țara Românească”, etc. (doc. Nr. 144, 149, 285, 384). Câteodată, dărzenea țărănilor la judecăți fiind „supărătoare” exploataților, domnul recurge la bătaie: „Pentru aceea, domnia mea am rușinat și am hătut pe Bărlan și cu ceata lui și au rămas de judecată” (doc. Nr. 31, 369).

În cazurile când domnul se vede nevoit să găsească îndreptățită tănguirea imolațiilor și să respingă stăruința boierilor sau bisericii (doc. Nr. 199, 328), el acordă țăranilor doar o toleranță condiționată, ca de pildă hotărrea domnească din 3 Aprilie 1534: „Ci încă de vor fi buni și prieteni ai mănăstirii (Snagov) și ei să țină aceste trei funii (de moșie), iar dacă vor fi megiași neprieteni ai m-rii, cele trei funii de mai sus să le țină iar călugării din m-re” (doc. Nr. 155).

Când țărani de pe moșia Cârștinești nu se supun cererilor făcute de vâtafi m-rii Argeș, dela moșiile Corbi sau dela moșii domnești, și nu vor să lucreze pentru mănăstire, căci ei se socotesc coterpiți, Radu Vodă Paisie încuvințează pe egumenul m-rii „să tragă și să scoată pe Cârștinești de pe ocina m-rii”. Când

putând să îndeplinească astfel de măsuri fara sprijinul puterii domnești, Voda poruncește lui Vlaicu clucer: „sa cercezezi nevoia mănastirii, sa le întocmești pentru toate” (doc. Nr. 279), „...iar cel ce va cuteza pes e zisa domniei mele, ace-lui om i se va taia mâna” (doc. Nr. 132).

Cu toate ciocnirile existente în cadrul

clasel s'ăpânitoare, domnul se găsește pe aceeași poziție de clasă cu biserica și boierii pentru apărarea proprietății feudale. De aceea e unit cu ei împotriva țărănimii iobage.

„Lupta de clasă între exploatare și exploatați formează trasătura fundamentală a orânduirii feudale” (I. V. Stalin)

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. VEACUL XVII. B. ȚARA ROMÂNEASCA Vol. III (1616-1620)

Prefața

În acest volum sunt publicate 562 documente din anii 1616-1620, în special fondul de documente al Academiei R.P.R. și al Arhivelor Statului din București. Dintre ele, 242 sunt traduse în limba română din limba slavă. Celelalte documente se împart în 150 acte originale românești, 2 acte originale grecești și 160 traduceri vechi după originale slave (disparate între timp, sau aparute în publicații greu accesibile). Separat, se publică 8 documente de autenticitate îndoelnică. La sfârșitul volumului, se introduc fotocopiile unor documente originale.

Documentele volumului de față indică o creștere a numărului tranzacțiilor pe bază monetară. Sumele care apar des în evaluările și plățile care se fac în schimbul ocinelor, livezilor, viilor, moriilor, etc. sunt în deobște mari: 25.000, 30.000, 40.000, 50.000, 60.000, 80.000 aspri, 100-500 galbeni (paritatea epocii este un galben = 200 aspri) (documentele Nr. 17, 20, 55, 69, 98, 118, 122, 141, 147, 239, 382, 495, 515, 554). În documentul din 15 Mai 1616, de pildă, tranzacțiile care formează obiectul hrisovului ating cuantumul destul de important de circa 300.000 aspri. Analiza, din acest punct de vedere, a documentelor arată că evaluarea în monetă a bunurilor tinde să devină un fenomen general.

De remarcat în acest sens este prezența unei cantități însemnate de numere la sate. În această epocă, din cauza înaspirii exploatareii boierești și a jugului turcesc din ce în ce mai apăsător, cresc și obligațiile fiscale. Țărăni-mea, pentru a putea face față plății dărilor, și mai ales a birului (darea destinată acoperirii tributului către turci) este silită să desfacă fără zabavă, pe piața internă, o parte tot mai mare a

bunurilor produse în gospodăria țărănească, transformându-le în bani lichizi, necesari pentru plata diverselor dări. Aceasta determină o simțitoare săracire a țăranilor care sunt nevoiți să desfacă uneori pe piața *fondul însuși al gospodăriei*. Creșterea simțitoare, pe piața internă, a monetelor metalice cglundește procesul dispariției treptate a economiei naturale. În acest proces, întâlnim în același timp plata în natură sau plata mixta, în bani și natură. Documentele prezentului volum consemnează totodată unele prețuri integral în natură sau mixte. Astfel o livadă se vinde pentru un bou; un ogor, 100 de oi și o vacă sau un alt preț es e alcatu't d'n 1.200 aspri, un bou, o vacă, 10 oi (documentele Nr. 2, 68, 78, 166, etc.).

Tot în această privință, este de semnalat participarea crescândă la tranzacții a unor categorii de orașeni: negustori, meseriași, etc.: Nicolae Orășanu, Jupân Ghinea, negustori, Hăra, cismar, Radu, croitor, Miriță cojocar, Mihalco, șelar, etc., vând și cumpără dela boieri ocine, livezi, vii mori, etc. (documentele Nr. 14, 69, 157, 311, 314, 433, 449, 554, etc.).

Din documente reiese vădit silnicia iobăgiei. Gasim în documente fraze ca: „...de i-a vecinit fără voia lor...” „...s'au vândut fără voia lor și cu s'la...” „... de i-au rumănit cu deasila...” „...de au luat ocina lor cu sila și i-au vecinit fără voia lor...” (documentele Nr. 60, 70, 87, 95, etc.).

Pilduitor este documentul Nr. 526, din 25 Septembrie 1620, ca e ara a pe larg cum dregătorii, abuzând de puterea lor în stat, le rapesc țăranilor și libertatea și pământul: „Jupân Radul care era atunci al doilea vistiș... a asupra: acol sat mai sus spus Osica, numai pen ru niște năpăști de biruri, de le-a luat oci-

nele cu sila și i-a vecinit fara voia lor... pentru că el era atunci vlastelul".

Aceasta deposdare silnică a țărănimii de pământ și de libertate ridică în fața divanului domnesc numeroase procese în care zeci de cete de țărani, la fiecare schimbare de domnie (în nădejdea ca domnul nou este altfel decât precedentul), vin „cu pără” în fața divanului și cer repunerea lor în drepturi: „...iar acei vecini mai sus spuși, ei s'au sculat, de au venit la pără...” (documentul Nr. 11 din 27 Aprilie 1616, precum și 75, 304, 474 și altele).

Procedura juridică de clasă a vremii face ca aproape niciodată țaranii să nu poată participa la jurământul final, de arbitraj, după care se lua hotărârea. Adesea hrisoavele spun despre țărani: „...și ei n'au putu' să jure...”; „...și au fugit din divanul domniei mele...”; „...și au fugit de judecată...”; „...N'au putut jura...” (documentele Nr. 11, 57, 336, 363, 367, etc.). Procedeele folosite de clasa stăpânitoare pentru a înrăbuși g'asul țaranilor, sunt ilustrate de chiar actul domnesc din 17 Aprilie 1619 (Nr. 304) în care se spune despre vecinii veniți la proces.

„...Drept aceea i-am scos însumi domnia mea din Divan pe acești rumâni... și însumi i-am băgat în temniță și, după aceea, i-am scos domnia mea de i-am batut pre ei înaintea divanului foarte mult...”.

În lupta pe care o duc împotriva proprietății feudale, fundamentată pe hrisoave obținute prin silnicie, țărănimea folosește ca unul din mijloace, distrugerea „cartilor de ocină boieresti și mănăstirești”. Numeroase sunt documentele care arată cum cărțile de moșie „...s'au pierdut de răuțăți...” (Nr. 13, 546 și altele).

Din alte documente se poate vedea cum țărănimea părăsește satele și se risipește. În documentul Nr. 323, din 8

Mai 1619, domnul încuviințează mănăstirii Argeș „...să strângă toți rumânii sfintei mănăstiri pe unde vor fi risipiți, oari la orașă, oari în sat domnesc, oari boieresc, au călugăresc, fie unde or fi...” (Despre fuga țaranilor pomenesc și documentele Nr. 22, 154, 156 și altele).

De multe ori mănăstirile, care în acea epocă concentrează în jurul lor un număr important de moși, sunt atacate de țărani asuprași (documentul Nr. 61, etc.). De pildă, în documentul Nr. 61, din 18 Decembrie 1616, se spune: „...și de multe ori au venit tâlharii și pandurii în sfânta mănăstire, de au jefuit și au prădat...” Un alt document vorbește de „...răuțăți și netocmeli și turburări...” (documentul Nr. 356, din 17 Iulie 1619).

Lupta țărănimii ia forma unei răscoale. De pildă documentul Nr. 327, din 9 Mai 1619, arată cum vecinii mănăstirii Argeș s'au ridicat împotriva autorităților bisericești, împotriva egumenui în primul rând, refuzând sa mai muncească pentru mănăstire. De aceea domnul Gavril Movilă dă dreptul unui dregător, în legătură cu vecinii mănăstirii Argeș, „...să fie volnic a-i bate... și să-i măie pe toți rumânii la lucru...”

Documentele din prezentul volum o glindesc ura împotriva cötropitorilor turci, care pradă și pustiesc țara. Adesea întâlnim pasagii ca acestea: „...de au robit turcii pe toți oamenii din sat că a rămas satul pustiu...”; „...de multe răuțăți de turci și de tătari...”; „...și au ridicat război oștile blestemăților ismailiteni și au venit aici în țara Românească...”; „...din cauza blestemăților turci și agarenți. când au venit aici în țară...” (documentele Nr. 67, 173, 491, 467).

Aprofundarea temeinică a documentelor lor va ajuta, fără îndoială, la lămurirea multor probleme, alea schițate în cele de mai sus.

DOCUMENTE PRIVIND ISTORIA ROMÂNIEI. VEACUL XI, XII și XIII C. TRANSILVANIA. vol. I (1075-1250).

Prefața

Acest volum cuprinde 296 documente privind istoria Transilvaniei între anii 1075-1250. Între ele se găsește și „registru delat Oradea” (1208-1235). Ele sunt publicate în traducere românească, reproducându-se în anexă textul originalului latinesc pentru unele documente mai însemnate.

Documentele a căror fotocopie este anexată, au fost colaționate după ori-

ginal. La sfârșit se adaugă lista documentelor îndoelnice, sau greșit date.

Din pricina situației politice a teritoriului Transilvaniei în acea epocă, au fost cuprinse în seria C a colecției „Documente privind Istoria României” și documentele emise în afara teritoriului transilvan, dacă ele se referă, prin conținutul lor, la acest teritoriu. (Astfel documentele emise de regii Ungariei sau

de Papi cu privire la stările din Transilvania). Se publică numai fragmentar, acele documente care privesc parțial istoria României. Numele de locuri se redau în textul traduceii prin forma lor isorica românească, arătându-se în nota forma folosită în original.

Documentele cuprinse în acest volum au mai fost editate în diferite publicații disparate, indicate în notă, în dreptul fiecărui document.

Insa pentru întâia oară sunt strânse în volum documentele cele mai vechi ale Transilvaniei, până acum tipărite incomplete sau unilateral și împrășiate în nenumărate publicații greu accesibile.

Tot pentru întâia oară sunt traduse și publicate în limba română.

În efortul depus pentru a respecta spiritul documentelor și conținutul notiunilor cuprinse în ele, s'au înfruntat mari dificultăți care au isvoit din faptul că documentele provin din surse variate, ca formele termenii și limbaul au un specific propriu și că nu există încă o exigență cuceia, așa cum există, de pildă, în traducerea documentelor slave.

Documentele acestui volum cuprind știri scrise, dintre cele mai vechi, despre relațiile feudale de pe teritoriul patriei noastre. Ele dovedesc existența, în secolul al XI-lea, a unor relații feudale între țărani care muceau pământul și stăpânii locului, regi, nobili, sau biserică.

Documentul Nr. 1, din anul 1075, ne arată dările și slujbele pe care le presta mănăstirii sf. Benedict, țărani din satul Artand, de lângă Cetatea Bihorului.

Ei erau da'ori „să slujească abatelui mereu, atât vara cât și iarna, cu doi cai”.

Ei plăteau pentru fiecare zece gospodării câte un porc de cinci ani, o măsură de miere (de cîte trei vedre) și o clae de fân. Se văd cât se poate de limpede aci, primele două forme ale rentei feudale (renta în muncă și renta în produse), precum și faptul că la începutul dezvoltării feudalității, renta în muncă este precumpănitoare.

Numeroase documente arată încercările (în genere isbutite) pe care le fac nobilii și biserica catolică, pentru extinderea exploatarea feudale asupra țărănilor încă liberi și proprietari deplin ai pământului. Supraoaurerea unei stăpîniri feudale neste posăsiunea țărănească a pământului ne este arătată, de pilda, în documentul Nr. 41 (circa

1202-1203); printre alte sate ale bisericii din Arad se descrie mai amănunțit situația țărănilor din Sariș, arătându-se ca biserica stăpânește cinci din gospodăriile satului. „Acestia au pământul în comun cu sătenii aceluiaș sat, iar dacă se murește numărul lor trebuie să li se mărească și sortile”. Satul întreg stăpânea în devălmășie pământul de arătură, partea ce revine fiecărei gospodării „se trăgea la sorti” și era proporțională cu numărul gospodăriilor. Peste această organizare — mai veche decât feudalitatea, dar pe care feudalii înșiși au trebuit s'o păstreze, — se așterne un drept de stăpînire al bisericii din Arad, careia în cazul de față, îi prestatu dari și slujbe feudale cinci gospodări.

Este drumul pe care s'a dezvoltat feudalitatea, la cele mai multe popoare ale Europei.

În condițiile istorice concrete din Transilvania, principalii beneficiari ai daniilor feudale erau apropiații regilor unguri (în primul rând biserica catolică). Dar organizația prefeudală sau feudale apar în documente, ca anterioare cuceririi regilor unguri și coexistând apoi un timp alături de stăpînirea ungură.

„Registrul dela Oradea” (documentul Nr. 67, regist Nr. 9, 10, 11, 14, 18 și 31, etc.) ne arată cum poporul din Transilvania denumește cu numele slav „pravda”, organizarea complexă judiciară a capitlului. Instituția însăși este probabil la fel de veche ca și numele ce i se dădea obișnuit, — adică mai vechi în orice caz decât așezarea statornică a stăpînirii maghiare în Transilvania, în sec. XI.

Dar mai târziu, chiar cavalerii Teutoni se lovesc, în expansiunea lor de o țară numită *terra Blacorum* și de o țară a Secuilor (documentul din anul 1222). În anul 1224, regele Andrei al II-lea dă Sașilor dreptul de a folosi pădurile din *terra Blacorum* (documentul Nr. 157). Când stănănișle regilor unguri trec peste Carpați documentele vorbesc despre formațiile politice de caracter feudal înălnite aci și care erau desigur mai vechi. Este cazul cunoscutei diplome a Ioanților, din 1247, a cărei transcriere a fost corectată pe baza colatarea cu registrul papal în care ea a fost copiată (cp. fotocolia II).

Se enumără aci cnezatele lui Ioan și Farcaș, voevodatele lui Senaslav și Litovoi, arătându-se diferențierea de clasă din sânul acestor organizații statale urde apar „mai marii pământului” (majores terrae) Se subliniază gradul

de dezvoltare a puterii acestora, mențio-
nându-se organizarea lor militară, — un
aparat de război al nobililor — adică
cele de curteni. Documentele ne ajută
astfel să studiem dezvoltarea relațiilor
feudale — ignorate sau contestate de
istoricii burghezi — și pe alte teritorii
ale patriei noastre, pentru vremea din
care nu s'au păstrat documente emise
de către stăpânitorii acestor teritorii

Un document de o însemnată deo-
sebită, prin amploarea și varietatea lui,
este „registru del Oradea” (Nr. 67), în
care au fost trecute, în anii 1208-1235,
scurte notițe despre 389 pricini judecate
în această vreme de capitlu din Oradea
prin „proba fierului roșu”. Chipul în care
împričinații erau supuși la această pro-
bă este caracteristică atât pentru drep-
tul feudal, cât și pentru istoria culturii.

În fața preoților catolici ai bisericii
din Oradea se desfășoară o ceremonie
menită să cheme intervenția divină,
pentru a arăta adevărul sau minciuna
afirmațiilor celor ce se judecau. Un a-
cuzat care tăgăduia vinile ce i se im-
putau, era pus să țină în mână un fier
încins, greu de 1-3 fontzi (fontul era
ceva mai greu de 1/2 kg.) și să-l poarte
nouă sau doisprezece pași. Apoi i se lega
mâna cu o fașă care se sigila. După
opt zile sigiliul era rupt și examinat
pentru a se vedea dacă nu s'a încercat
între timp vindecare rănii prin fraudă.
Se cerceta apoi mâna celui supus probei
fierului și se declara că „s'a desvinovătit”
dacă mâna era vindecată, sau era dat
ca vinovat când rana era încă vizibilă.

Preoții și judecătorii aveau însă mij-
loace destule pentru a fraudă „judecata
divină”. Fierul cu care se făcea proba
nu era un fier roșu cum îl numeau obiș-
nuit, ci unul încins — și el putea fi
încălzit mai mult sau mai puțin. Decla-
rarea rănii ca vindecată sau nevinde-
cată era și ea relativă.

Principalul mijloc de fraudă al unora
din acuzați, consta însă în înlocuirea ce-
lui care se supunea probei, printr'un
„reprezentant” al lui — de pildă înlo-
cuirea stăpânului printr'un țăran de-
pendent. Sluga sau robul nu se supu-
nea de altminteri de bună voie în locul
stăpânului; în numeroase cazuri „regis-
tru del Oradea” arată cum cel ce ur-
ma să facă proba „a fugit din biserică”
(Nr. 93, 263, 270, 306). etc.).

Registru cuprinzând 213 pricini de
proprietate, trei privind libertatea perso-
nală, 32 omoruri și răni, cazuri de
„vrăjitorie”, etc. este un document de

pentru studiul unor variate probleme.
Numeroasele cazuri privind încălcările
proprietății țărănești de către nobili —
cele privind fuga oamenilor dependenți
și readuși cu forța, arata cum se agra-
vau sarcinile feudale asupra țăranilor
în condițiile ascuțirii treptate a luptei de
clasă. Este caracteristica plângerea adu-
să de Borocun împotriva unor „dușnici
trobii eliberați sub condiția îndeplinirii
anumitor slujbe) că aceștia „se sumăsc
împotriva lui” (contra ipsium t n su-
perbiat, doc. Nr. 328).

Caracterul faptelor denumite „furt”,
„tălharie” etc. (unde trebuie văzute de
obicei momente ale luptei de clasă) a-
pare în documentul din 21 Ianuarie 1249
Regele Bela al IV-lea răsplătește cu
numeroase moșii pe magistrul Paul pen-
tru meritele lui, printre care se amîn-
tește că, după retragerea Tătarilor, el
a mers peste Dunăre „înaintea altor no-
bili al regatului.. pentru a nimici pe
tălharil și pe hoții care se înmulțiseră
peste măsură atât în aceste părți cât și
în Transilvania”. Faptul că a înăbușit
mișcarea „tălharilor” strângând oaste.
arată că magistrul Paul se găsea în
iața unei acțiuni generalizate a țărani-
lor de pe moșiile cărora nobilii fug-
seră sub amenințarea Tătarilor

În documentele acestui volum se afla
știri pe baza cărora pot fi studiate nu
mărease alte probleme ale istoriei Tran-
silvaniei.

Se vede astfel cum s'a constituit cu
vremea țărănimea aservită, cum s'a
transformat treptat înțelesul termenului
iobag și sensurile diferite care i se dădea
în sec. XIII. Bula de aur din 1222, de pîl-
dă, îi socotește încă nobili când spune.
„Iobagii, când vor urma curtea sau ori
unde vor merge, sa nu asuorească pe
„araci”; sau când înșira drepturile prin-
cipalilor demnitari ai regatului, vorbind
de „acești patru iobagi, adică palat-
nii, banii, comiții curiali ai regelui și
ai reginei”. Dar termenul iobag are s
înțelesul de om dependent în „registru
del Oradea”, pomenindu-se de iobagi
fugiți și readuși cu sila (Nr. 14, 42, 154)

Înțelesul noțiunilor de *curteni* (*udvornici*), *populi*, *libertini*, *condiționari*, etc.
se cristalizează și ele treptat, pe măsura
ce se clarifica raporturile dintre clasele
sociale odata cu consolidarea orânduiri
feudale.

Pentru înlesnirea cercetărilor, denumi-
rile arătate au fost lăsate sub forma lor
cu atât mai mult cu cât

o traducere riguroasă nu li se poate da. Din documente, se mai poate studia problema meseriilor. De pildă, documentul Nr 10, din anul (1169) înregistrează planari (cojocari), fierari, cismari, mări, morari etc.

Pentru studiul istoriei este fără în-

două necesar să folosim toate izvoarele contemporane (de pildă, legiurile regiilor unguri aplicate și în Transilvania, etc.). Documentele publicate în prezentul volum contribuie la lămurirea varietăților probleme puse de desvoltarea feudalității în țara noastră.

DIN VIAȚA INSTITUTULUI DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE, CLUJ

În ziua de 11 Decembrie 1951, a avut loc ședința Consiliului științific al Institutului de Istorie și Filosofie din Cluj, cu participarea tuturor membrilor științifici și a referenților științifici ai instituției, ședința destinată unei analize a muncii desfășurate în cursul anului 1951, în lumina hotărârii Prezidiului Academiei R.P.R., adusă în ședința sa din 3 Ianuarie 1951.

Analiza muncii a fost făcută printr-o largă dată de seamă a Consiliului științific al Institutului, prezentată de către directorul Institutului, tov. profesor C. Daicoviciu. Aceasta analiza a examinat nu numai activitatea generală a instituției, ci ea s'a întins și asupra sectoarelor, colectivelor și asupra activității membrilor acestora.

Darea de seamă a Consiliului științific a fost completată prin contribuția tacută de diferiți membri ai Institutului, în care au aratat, în spirit critic și autocritic părțile pozitive și negative nu numai ale activității Institutului în general, dar și activitatea colectivului și sectorului din care fac parte, precum și activitatea proprie.

Din această examinare a muncii au reușit fără îndoială unele realizări frumose ale Institutului dela Cluj, dar au apărut și multe deficiențe de care mai suferă încă această muncă.

Dintre realizările pe care Institutul le poate înregistra la activul său, au fost amintite succesele avute în munca diferitelor colective, ca de pildă munca depusă de colectivul de săpături arheologice, prin descoperirea în continuare a cetății și așezării civile, militare și religioase dela Grădiștea Muncelului, cum și a marei așezări fortificate slave și slavo-române dela Morești.

Mulțumitoare rezultate au putut fi constatate și la colectivul documentelor istorice, cu toate greutățile, obiective și subiective, întâmpinate de acest colectiv de muncă. Și în celelalte colective s'a putut vedea o muncă susținută care a dat rezultate bune, cum este de pildă, colectivul Crestomației de texturi.

ce românești din cadrul sectorului de Filosofie, sau colectivul Bibliografiei istorice a secolului al XIX-lea care și-a îndeplinit planul de muncă cu succes.

În afară de aceste și alte lucrări și probleme elaborate în colectiv, Institutul de Istorie din Cluj a mai putut enumera și un număr de 15 lucrări, studii și articole, elaborate de membrii săi, în cursul anului 1951, din care cele mai multe au fost trimise la tipar, iar altele sunt gata pentru publicare.

A reușit din examinarea activității ca Institutul de Istorie și Filosofie din Cluj s'a străduit, fără să reușească întotdeauna, să țină legătura cu instituțiile similare și cu masselle. În această direcție sunt de relevat legăturile avute cu Muzeul Etnografic și Istoric din Cluj, cu Comitetul Așezămintelor Culturale, cu Muzeele din provincie, cu profesorii secundari, cu sindicatele muncitorești, prin conducerea grupelor de muncitori în Muzeu, etc.

O colaborare mai modestă a existat și între Institutul de Istorie și Filosofie și Institutul de Lingvistică din Cluj.

Nu a lipsit, precum a arătat analiza muncii, nici preocuparea conducerii Institutului de a asigura cadrelor tinere o educație pe linie profesională și ideologică, nici grija de a ridica noi cadre, prin antrenarea în munca colectivelor a unui număr de 24 de studenți, dela ambcele Facultăți de Istorie și Filosofie ale Universității clujene. Este adevărat că aceste preocupări și griji ale conducerii n'au fost duse și urmărite permanent în modul cuvenit. De aceea măsurile luate de conducerea Institutului au avut mai mult caracterul de campanii de scurtă durată.

Lipsurile evidențiate prin darea de seamă a Consiliului științific, ca și prin contribuțiile aduse de membrii Institutului au fost destul de numeroase. Una din aceste lipsuri grave a fost neglijarea urmăririi în deapropae a muncii duse de colective sau de membrii colectivelor înșiși. Această neglijare a fost pricina unor erori parțiale în executarea

muncii și, desigur, a unei scăzute calități a acestei munci.

Conducerea Institutului n'a știut să introducă în munca colectivă din sectoare, și nici în sânul colectivului de conducere, o disciplină de muncă planificată și o considerare critică și autocritică a acestei munci.

Lăsându-se înșelată de rezultatele oarecum mulțumitoare pe plan cantitativ și strict tehnic-profesional, conducerea Institutului a lăsat pe al doilea plan calitatea muncii și anume tocmai calitatea ideologică a acestei munci din colective, neizbutind să facă să pătrundă în această activitate spiritul combativ și partinic al marxism-leninismului. În privința legăturii cu masele, analiza a arătat o serie de lacune și deficiențe din partea Institutului: aproape totală lipsă de colaborare cu Societatea pentru răspândirea științei și culturii, ca și absența unor conferințe publice de popularizare.

Trăgând învățăturile cuvenite din această analiză a muncii, ca și din critica făcută de conducerea Filialei Academiei în aceeași ședință, Consiliul științific al Institutului de Istorie și Filologie din Cluj a înscris în planul său de muncă pe 1952, în afară de problemele repartizate de Academie sau aprobate ca probleme interne ale Institutului de către Academia R.P.R., următoarele sarcini, menite să dea o îndrumare mai justă activității și un conținut mai sănătos lucrărilor sale.

Una din aceste sarcini este aceea a întăririi muncii din colective prin răspunderile date atât conducătorilor de sectoare și colective cât și directorilor de secții. În ședințele de lucru ale colectivelor, acestea vor analiza nu numai munca globală a colectivului, ci vor examina periodic și munca fiecărui membru. Ca o sarcină a membrilor Institutului s'a prevăzut reconsiderarea activității științifice proprii din trecut în cadrul comunicărilor din sectoare sau pe Institut.

Organizarea unor cursuri și seminarii de îndrumare ideologică, pentru toți membrii Institutului, constituie un punct important din acest plan de lucru. Conducerea Institutului a mai planificat concret un program de studii pentru membrii tineri ai Institutului sub îndrumarea directă a conducătorilor de sectoare, dând ca sarcină specială unui tovarăș

din conducerea Institutului urmărirea a acestui program.

Alte sarcini din planul de lucru pe 1952 sunt: încheierea de legături strânse cu Societatea pentru răspândirea științei și culturii, prin participarea membrilor Institutului, în calitate de conferențieri și lectori, la munca Societații.

Adâncirea legăturilor cu Institutul de Lingvistică și cu Muzeul Istoric-Etnografic din Cluj prin comunicări și ședințe comune asupra unor probleme ce interesează Institutele noastre.

Antrenarea și mai viguroasă a corpului didactic din învățământul mediu la lucrările Institutului prin diferite mijloace, cum ar fi de pildă conferințe în Muzeul Arheologic pentru profesorii secundari, procurarea de către Institut a bibliografiei necesare seminarizării lor la cercul pedagogic de specialitate, sprijinirea profesorilor pentru pregătirea unor lecții mai grele, cooperarea profesorilor secundari la unele lucrări de colectiv al Institutului, etc.

Analiza manualelor școlare prin secțiunile Institutului și înaintarea acestor analize Ministerului Învățământului Public.

Creșterea de noi cadre tinere și bine pregătite ocupă, iarăși, un loc de frunte în rândul preocupărilor Institutului, în special pentru sectorul de istorie modernă și contemporană, unde această nevoie este mai mult simțită.

Urmărirea mai sistematică, mai nemijlocită și permanentă a muncii ce se duce în sectoare, în colective și de către membrii individuali ai Institutului, atât pe tărâm ideologic cât și pe cel profesional, prin o planificare rațională a controlului și îndrumării cu răspunderi bine stabilite, va avea fără îndoială, o ridi care cantitativă și calitativă a activității în Institutului.

Bucurându-ne de largul și generosul sprijin dat oamenilor de știință de către Guvernul Patriei noastre, folosindu-ne din plin de îndrumările și ajutorul ce li s'a acordat științei și culturii Parădului Muncitoresc Român, având drept călăuza și model înaintata știință istorică sovietică, suntem convinși că Institutul de Istorie și Filosofie din Cluj își va putea îndeplini cu cinste rolul său cuvenit în marea operă de construire a socialismului în țara noastră.

STUDII

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE

APARE TRIMESTRIAL

TABLA DE MATERII*)

ANUL 1951 (Nr I—IV)

PROBLEMELE ZILEI

P. N. POSPELOV: A 27-a aniversare a morții lui V. I. Lenin .	5/I
VASILE LUCA: Cuvântarea la adunarea festivă în cinstea celei de a 7-a aniversări a eliberării României	5 III
K. E. VOROȘILOV: Cuvântarea rostită cu prilejul adunării festive în cinstea celei de a 7-a aniversări a eliberării României . . .	21/III
L. P. BERIA: Raportul la ședința solemnă a Sovietului din Mos- cova, consacrată celei de a XXXIV-a aniversări a Marii Revo- luții Socialiste din Octombrie	5 IV
ANA PAUKER: Cuvântarea la ședința solemnă în cinstea celei de a XXXIV-a aniversări a Marii Revoluții Socialiste din Octom- brie	25/IV
* * * : Telegrama adresată tovarășului Gheorghe Gheorghiu-Dej, cu prilejul împlinirii a 50 de ani	38 IV

STUDII ȘI ARTICOLE

Istorie :

* * * : Imperialismul americano-englez — dușman de moarte al poporului român	17/I
* * * : Un program de o deosebită valoare în activitatea de pe tă- râmul științelor sociale	5/II
Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI: Despre Comuna din Paris și ecoul ei în presa contemporană din România (1871—1880) . .	27 I
Prof. S. ȘTIRBU: Cu privire la influența mișcării revoluționare a decembriștilor asupra evenimentelor revoluționare din 1821, în țara noastră	52/I

*) Cifrele arabe din dreapta indică pagina unde se găsește articolul, Cifrele latine, ce urmează după cele arabe, indică numărul revistei în care se găsește articolul

I VIDRAȘCU : Intărirea și dezvoltarea sectorului socialist în agricultură, condiție de bază a construirii socialismului în Republica Populară Română	47/IV
Prof. univ. L. BANYAI : Despre activitatea uniunii oamenilor muncii maghiari din România (MADOSZ)	75/IV
P. TREȚIACOV : Unele probleme cu privire la originea popoarelor, în lumina operelor lui I. V. Stalin despre limbă și lingvistică	68/I
B. F. PORȘNEV : Esența statului feudal	111/I
* * * : Cu privire la situația actuală a științei arheologice în R.P.R.	139/I
Dare de seamă asupra ședinței largite a secțiunii de științe istorice, filosofice și economico-juridice a Academiei R.P.R.	106/IV
Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI : Raportul Institutului de Istorie și Filosofie din București	106/IV
Prof. JEAN LIVESCU : Dare de seamă asupra activității secției de Istorie a Institutului de Istorie și Filologie din Iași	109/IV
Prof. CONSTANTIN DAICOVICIU : Raportul de activitate al Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R. din Cluj	110/IV
Acad. MIHAIL ROLLER : Cu privire la întocmirea programului de cercetări istorice pe anul 1952	117/IV
Prof. univ. GR. COTOVSCHI și Asist. univ. V. IONESCU : Rezoluții și Hotărâri ale Comitetului Central al P.M.R. 1948—1950	13/II
Conf. univ. V. DINU : Gh. Gheorghiu-Dej : Articole și cuvântări	21/II
Asist. univ. TAMARA MUREȘANU : Albumul „30 de ani dela înființarea Partidului Comunist din România 1921—1951”	34/II
Prof. V. RAȚĂ : Lucrarea „30 de ani de luptă a Partidului pentru socialism, pentru pace, pentru fericirea patriei”	52/II
Acad. P. CONSTANTINESCU-IAȘI : Despre „Asociația pentru protecția mamei și a copilului”	91/II
Conf. univ. V. MACIU : Despre acțiunile imperialiștilor anglo-americani în România în ajunul celui de al doilea război mondial	110/II
B. F. PORȘNEV : Formele și căile luptei țărănimii împotriva exploatareii feudale	106/III
C. C. B. : Inscripția slavă din Dobrogea din anul 943	122/III
Acad. MIHAIL ROLLER : O recenzie neprincipială	135/III
Conf. univ. V. MACIU : Despre însemnătatea istorică a lui Tudor Vladimirescu	138/III
Șef de lucrări R. PAUL : Date asupra acaparării și jefuirii petrolului românesc de către imperialiștii anglo-americani	149/III

Acad. TR. SĂVULESCU : S. I. Vavilov	150/I
---	-------

Filosofie :

PAUL GH. POPESCU : Din experiența secției de Psihologie a Universității „A. A. Jdanov” din Leningrad	154/I
Prof. univ. S. STOIAN : Despre Eminescu pedagog	168/I
Acad. M. RALEA și Prof. univ. C. I. GULIAN : Adevăratele „concepții morale” ale imperialiștilor americani	108/I

Conf. univ. EUG. STĂNESCU : Lui Iosif Vissarionovici Stalin, Academia de Științe a U.R.S.S.	74 II
Șef de lucrări ADRIANA SIMONA MOSCUNA : Problemele științelor sociale	80 II
E. SIMONIAN : Un aport excepțional la tezaurul marxism-leninismului (la aniversarea a 45 de ani dela începutul publicării seriei de articole ale lui I. V. Stalin „Anarhism sau Socialism?“).	99/II
Prof. F. V. CONSTANTINOV : Statul și dreptul (dîn lucrarea „Materialismul istoric“ apărută în Editura de Stat pentru literatura politică, Moscova 1950)	119 II
Prof. univ. I. RACHMUTH : Reproducția socialistă lărgită și izvoarele de sporire a venitului național	143/II
Prof. N. PASCU : Principiile predării limbii în U.R.S.S. și rolul lingviștilor în ridicarea nivelului predării limbii ruse în R.P.R.	67/III
N. ZOLTAN : Despre raportul dintre pedagogie și psihologie	174/III
Prof. FLORICA MEZINCESCU : Despre activitatea catedrelor de științe sociale în învățământul superior pe anul universitar 1951	62 IV
A. V. TOPCIEV : Crearea bazei material-tehnice a comunismului și sarcinile științei sovietice	87/IV
Prof. Ing. ȘT. BALAN : Importanța fixării unei terminologii tehnice unitare pentru răspândirea cunoștințelor tehnice în Republica Populară Română	91 III

DOCUMENTE :

GH. HAUPT : „Studiu asupra monarhiilor“ (Un document inedit al lui D. Cantemir)	210 I
V. V. : Noui documente în legătură cu arestarea Ecaterinei Varga	223/I
* * * : Documente dîn Istoria Partidului Comunist din România	57/II
* * * : Legăturile țărilor române cu Georgia (Antim Ivireanu)	131/IV
R. : Gheorghe Dimitrov în România	165/IV

DIN VIAȚA ȘTIINȚIFICĂ

* * * : Hotărîrea Sesiunii Generale Științifice a Academiei R.P.R. din 21—25 Martie 1951	27 III
* * * : Hotărîrea Sesiunii lărgite a Secțiunii a VI-a (Știința limbii, Literatură și Arte) a Academiei R.P.R.	32/III
* * * : Să îndeplinim sarcinile noi ce ne revin	17/I
* * * : Dare de seamă asupra ședinței de producție a Institutului de Istorie și Filosofie al Academiei R.P.R.	259 I
* * * : Raport de activitate pe anul 1950 al Institutului de Studii Româno-Sovietic al Academiei R.P.R.	267 I
* * * : Sesiunea Consiliului științific al Institutului de Istorie al Academiei de Științe a U.R.S.S., consacrată aniversării unui an dela apariția genialei opere a lui I. V. Stalin, „Marxismul și problemele lingvisticii“	197 IV
* * * : Din activitatea Redacției „ www.dacoromanica.ro “	212/IV

NOTE ȘI RECENZII

* * *	Muzeul „Lupta revoluționară a poporului din R.P.R.”	44/II
I. ZVIAGHIN :	Prefața la „Istoria României” (Editat la Moscova în limba rusă)	90/I
I. ZVIAGHIN :	Prefața la lucrarea „N. Bălcescu și Revoluția dela 1848” (Editat în limba rusă)	103/I
.	NICHIFOR : Demascarea politici agresive a imperialismului american de către istoricii sovietici	165/II
D DOGARU :	Fascizarea vieții social-politice în U.S.A.	168/III
B COLCHER :	N. Popescu-Doreanu : „Revoluția din 1848 în România și Nicolae Bălcescu”	193/III
* * *	Documente privind Istoria României, veacul al XVI-lea, B. Țara Românească, vol. I (1501—1525)	199/III
* * *	Documente privind Istoria României, veacul al XVII-lea, B. Țara Românească (1601—1610)	201/III
* * *	Documente privind Istoria României, veacul al XVII-lea, B. Țara Românească (1611—1615)	189/IV
Dr. I. IANCU :	Asupra desbaterilor sesiunii științifice a celor două Academii reunite din U.R.S.S. în jurul moștenirii științifice a lui Pavlov	229/I
D. DOGARU :	Două studii despre psihologia personalității în opera lui A. S. Macarenco („Sovietskaia Pedagogica” Nr. 3/1950)	239/I
S. TAMAS :	„Cahiers du communisme” (Oct. Nov. Dec., 1950)	243/I
C. D. :	„La Pensée” (Nr. 32—33)	248/I
T. DOBRIN :	„Pacea”, Revista Comitetului Mondial al Păcii (Nr. 20—21, 1950)	253/I
GR. SMEU :	Mao-Tse-Dun : „Cu privire la practică”	180/II
Dr. I. IANCU :	I. P. Pavlov : „Opere alese”, vol. II	185/II
N. PROFEANU :	D. I. Pisarev : „Studii filosofice și politico-sociale”	183/III
G. CRISTIAN :	Cărți sovietice de psihologia copilului	187/III
M. URSU și S. TAMAS :	Analele Româno-Sovietice, Seria Istorie-Filosofie (Nr. 6, 7, 8, 1951)	203/III
S. TAMAS :	Fascizarea învățământului în U.S.A.	177/IV
N. BOLBOAȘĂ :	Cernișevski : „Principiul antropologic în filosofie”	184/IV
AL. MOLNAR :	„In apărarea păcii” (Nr. 1, 2, 3, 1951)	190/IV

DIN PARTEA REDACȚIEI

Redacția revistei „Studii” aduce la cunoștință că stă la dispoziția colaboratorilor și cetitorilor revistei, în toate zilele lucrătoare, între orele 17 și 20.

În prima sâmbătă a fiecărei luni, între orele 17 și 20, au loc discuții critice cu privire la conținutul revistei. Toți colaboratorii și cetitorii revistei sunt invitați călduros să participe la aceste debateri critice.

Sediul redacției se află în București, B-dul Generalissimul Stalin Nr. 1, tel. 2.87.43.

